

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ÖĞRETMENLERİN SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN
UYGULAMA SÜRECİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:
BALIKESİR ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA NUR GÖRMÜŞ

BALIKESİR, 2024

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ÖĞRETMENLERİN SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN
UYGULAMA SÜRECİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ:
BALIKESİR ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA NUR GÖRMÜŞ

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. AHMET ALİ ÇANAKCI

BALIKESİR, 2024

*“Bu alışma Balıkesir Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP)
Koordinatörlüğü tarafından 2023/174 nolu Proje ile desteklenmiştir.”*

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda 202112571008 numaralı Beyza Nur Görmüş' ün hazırladığı “Öğretmenlerin Seçmeli Din Derslerinin Uygulama Süreci Hakkındaki Görüşleri: Balıkesir Örneği” konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 06.09.2024 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Prof. Dr. Mehmet BAHÇEKAPILI

İmza

Üye (Danışman) Ahmet Ali ÇANAKCI

İmza

Üye Doç. Dr. Hamit AKTÜRK

İmza

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortak çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Tarih

İmza

Beyza Nur Görmüş

ÖNSÖZ

Geçmişten günümüze bakıldığında dünyada ve ülkemizde din eğitiminde içerik, yöntem ve program gibi farklı yönlerden tartışmaların olduğu görülmektedir. Bu tartışmalara yol açan sebeplerden biri de ülkemizde çok kültürlü bir yapının var olmasıdır. Çok kültürlü toplumlarda farklı inançlar yer almaktadır. Bu farklılıklar insanları bir araya getirerek onların kaynaşmalarını sağlamaktadır. Din eğitimi alanında faaliyet yürüten kişi ve kurumlar, düzenlemeler yaparak yeni çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Türkiye’de 2002 yılı ile birlikte başlayan dönüşüm, din eğitiminde yapılacak yeniliklerin de gidişatını değiştirmiştir. Bu değişim bireyin ve toplumun din eğitimi hususunda ihtiyaçlarını belirleyen yeni çalışmalara katkı sağlamıştır. Bu gelişmeler akabinde 2012 yılında 4+4+4 sistemi ile eğitim alanında yenilikler getirmiştir. Öğretim programlarına dahil olan kişinin isteğine bağlı seçmeli din dersleri, sözü edilen ihtiyaçların karşılık bulmasına yönelik bir çalışmadır.

2012 yılında alınan kararlardan birisi de ilköğretim ve ortaöğretim programlarında etkili olmuştur. Din, ahlak ve değer alanı başlığı altında, Kur’an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleri seçmeli ders olarak yer almıştır. Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi hakkında yapılan tartışmalar devam ederken bir de seçmeli din derslerinin müfredata eklenmesi yepyeni tartışmalara sebep olmuştur.

Bu bağlamda çalışma ortaokul ve liselerde seçmeli Din, Ahlak ve Değerler başlığı altında mevcut olan seçmeli din derslerinden Kur’an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerini kapsamaktadır. Bu dersler, uygulayıcı konumunda olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerinin görüşleri bağlamında ele alınmıştır. Bu görüşler, seçmeli din derslerinin uygulama süreci kapsamındaki program, yöntem, materyal ve ölçme-değerlendirme konularındaki görüşlerden oluşmuştur.

Araştırma; giriş, ilgili alanyazın, yöntem, bulgular, yorumlar, sonuç ve öneriler olarak beş bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş kısmında araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları hakkında bilgiler verilmektedir. İkinci bölüm olan

ilgili alanyazın kısmında, din derslerinin tarihsel sürecinden genel ve kronolojik olarak bahsedilmektedir. Üçüncü bölümde ise araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araç ve teknikleri, verilerin toplanma süreci ve verilerin analizi hakkında bilgilendirmeler yapılmaktadır. Dördüncü bölümde görüşmelerden elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise genel değerlendirme yapılarak önerilerle araştırma tamamlanmıştır. Eklerde araştırma ile ilgili alınan izinler, görüşme formları ve derslerle ilgili sayısal verilere yer verilmiştir.

Akademik çalışmalarına vesile olan ve bu çalışmamda bilgi birikimi ile beni yönlendiren değerli tez danışmanım; Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI 'ya yardımlarından ve bu tezin tamamlanmasında gösterdiği titiz çalışmalarından dolayı şükranlarımı sunarım. Tezin incelenerek değerlendirmesi noktasında değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Mehmet Bahçekapılı ve Doç. Dr. Hamit AKTÜRK hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca odak grup görüşmesiyle çalışmaya önemli katkı sunan Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT hocama da teşekkür ederim.

Benim bugünlere gelmemde katkısı olan ve beni cesaretlendirip her zaman destekleyen öğretmenlerime ve öğrencilerime teşekkür ederim. Tez çalışmamda bana vaktini ayıran, samimi cevaplarıyla çalışmama katkı sağlayan Balıkesir'de görev yapan seçmeli din derslerine giren meslektaşlarıma verdikleri değerli bilgiler için teşekkür ederim. Ayrıca tezin çeşitli düzenlemelerinde yardımcı olan arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olan, bana her türlü desteği sağlayan, hiçbir özveriden kaçınmayan, maddi ve manevi desteklerini esirgmeden yanımda olan aileme çok teşekkür ederim.

BALIKESİR, 2024

BEYZA NUR GÖRMÜŞ

ÖZET

ÖĞRETMENLERİN SEÇMELİ DİN DERSLERİNİN UYGULAMA SÜRECİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ: BALIKESİR ÖRNEĞİ

GÖRMÜŞ, Beyza Nur

Yüksek Lisans, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

2024, 158 Sayfa

Balikesir ilinde ortaokul ve liselerde 2012/2013 Eğitim Öğretim Yılında, seçmeli din dersleri okutulmaya başlanmıştır. Bu dersler Din, Ahlak ve Değerler başlığında yer almakta, Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada öğretmenlerin seçmeli derslerin uygulama süreci hakkındaki görüşleri program, yöntem, materyal ve ölçme değerlendirme bağlamında ele alınmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmadaki veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma Altıeylül, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey ve Edremit olmak üzere 5 ilçe, 32 farklı ortaokul ve lisede gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örnekleme seçmeli din derslerine giren 41 öğretmenden oluşmaktadır. Temel Dini Bilgiler, Peygamberimizin Hayatı ve Kur'an-ı Kerim derslerinin öğretim programları; amaç, konu ve kazanım yönlerinden incelenmiştir.

Araştırmadaki mülakat soruları, araştırmacı tarafından alan uzmanlarıyla yapılan odak görüşmeler neticesinde hazırlanmıştır. Görüşmeler, öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda yüz yüze yapılmıştır. Bu yerler, bazen ortak kararlaştırılan eğitim

öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul dışı farklı mekanlarda buluşma şekliyle de gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; ders kitaplarının genelde öğretmenler tarafından geliştirilmeye çalışıldığı ve görsellerin artırılması gerektiği, etkinliklerin, oyunlar ile ilgi çekici hale getirilme ihtiyacı olduğu açıklanmıştır. Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin konularının, DKAB dersi müfredatı ile bazı konuların çakıştığı bunun ise öğrencide ilgisizlik oluşturduğu belirtmektedirler. Kur'an-ı Kerim dersi ile ilgili uygulama sürecinde; derste hedeflenen kazanımların gerçekleşmemesi, sınıfların kalabalık olması, her sınıf seviyesinde elif-ba cüzünün olmaması gibi sorunlar tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle seçmeli din derslerinin ders kitapları ve müfredatının günümüze uygun biçimde güncellenmesi gerektiği ve öğretmenlere gerekli hizmet içi eğitimler verilerek onların genel kültürlerini arttırmaları ve alanları ile ilgili kendilerini geliştirmeleri anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Seçmeli Din Dersleri, Eğitim ve Öğretim, Kur'an'ı Kerim Dersi, Peygamberimizin Hayatı Dersi, Temel Dini Bilgiler Dersi

ABSTRACT

TEACHERS' OPINIONS ON THE IMPLEMENTATION PROCESS OF ELECTIVE RELIGION COURSES: THE BALIKESİR EXAMPLE

GÖRMÜŞ, Beyza Nur

Master Thesis, Department of Philosophy and Religious Studies

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

2024, 158 pages

In Balıkesir province, elective religion courses started to be taught in middle schools and high schools in 2012/2013 Academic Years. These courses are under the title of Religion, Morality and Values and are named as Quran, Life of Our Prophet and Basic Religious Information. This study took into consideration the views of Religious Culture and Moral Knowledge course teachers during the implementation process, as well as program, method, material and measurement and evaluation issues. Qualitative research method was used in this study. The data in the research was tried to be obtained by using semi-structured interview forms. Within the scope of the research, 5 districts out of 20 were selected in Balıkesir province. These districts were formed as a purposeful sample group as Altıeylül, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey and Edremit. A total of 32 different middle and high schools, including rural neighborhoods and district centers, were studied in these districts. This study consists of 41 volunteer teachers who teach elective religious courses. The curriculum of Basic Religious Knowledge, Life of Our Prophet and Quran courses were examined in terms of purpose, subject and achievement. The data obtained from the teachers is shown in a table so that the findings and comments section of this study can be seen more organized.

The interview questions in the research were prepared by the researcher as a result of focus interviews conducted with field experts. The interviews were conducted face-to-face in the schools where the teachers worked. These places were sometimes held in different places outside the school in a way that would not disrupt the mutually agreed educational activities.

As a result of the research, some of the teachers' opinions are as follows: In general, it was stated that students do not choose their own elective religion courses regarding elective religion courses, students are not given the courses they choose, and sometimes they are forced to enter that course during the course selection process. It is concluded that students are disinterested and unwilling towards the courses. It was explained that the textbooks generally need to be developed by teachers and that there are demands for increased visuals, and that activities need to be made interesting with games. The participating teachers state that the subjects of the Life of Our Prophet and Basic Religious Information courses overlap with the curriculum of the DKAB course, and this creates disinterest in the students. The problems identified regarding the Quran course are; the targeted gains are not achieved in the course, the classes are crowded, and the books do not have the elif-ba part in every grade level. Based on these results, it is recommended that the textbooks and curricula of elective religion courses should be updated according to the present day, that the teachers are given the necessary in-service training and that they improve themselves in terms of general culture and fields. **Keywords:** Elective Religious Courses, Education and Teaching, Quran Course, Life of Our Prophet Course, Basic Religious Information Course

Keywords: Elective Religion Courses, Education and Training, Quran Course, Life of Our Prophet Course, Basic Religious Knowledge Course.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Tanımlar	5
2. İLGİLİ ALANYAZIN	7
2.1. Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1. Cumhuriyet Dönemi Seçmeli Din Dersleri (1924-1982)	7
2.1.2. Seçmeli Din Derslerinin 1982-2012 Yılları Arasındaki Durumuna Bakış	12
2.1.3. Seçmeli Din Derslerinin Program Yapısı	15
2.1.3.1. Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi	16
2.1.3.2. Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersi.....	18
2.1.3.3. Seçmeli Temel Dini Bilgiler Dersi	21
2.1.4. Günümüzde Seçmeli Din Dersleri ve Güncel Değişimler (2012-2024)....	23
2.2. İlgili Araştırmalar	26
3. YÖNTEM	32
3.1. Araştırmanın Modeli.....	32
3.2. Evren ve Örneklem	32
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	35
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	36
3.5. Verilerin Analizi	37
4. BULGULAR VE YORUMLAR	39
4.1.1. Programın Uygulanışı Açısından Görüş ve Düşünceler.....	39

4.1.1.1. Seçmeli Din Derslerinin Müfredatı	39
4.1.1.2. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Müfredat Yönünden Karşılaştırılması	47
4.1.1.3. Seçmeli Din Derslerinin Kazanımlarının Öğrenci Davranışı Üzerindeki (Bilişsel, Duyuşsal, Psikomotor) Etkisi.....	48
4.1.1.4. Seçmeli Din Dersleri Kazanımlarının Güncellenme Durumu ve Eklenmesi Gereken Konular	52
4.1.1.5. Seçmeli Din Derslerinin Öğretim Programlarının İçeriği ve Öğrencilerin Günlük Hayatıyla Örtüşmesi.....	56
4.1.1.6. Seçmeli Din Derslerinin Müfredatını Yetiştirme Hususunda Karşılaşılan Sorunlar	60
4.1.2. Yöntemin Uygulanışı Açısından Görüş ve Düşünceler.....	63
4.1.2.1. Seçmeli Din Derslerini Anlatırken Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemler.....	63
4.1.2.2. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Öğrencilerin Derse Katılım Yönünden Karşılaştırılması.....	66
4.1.2.3. Seçmeli Din Derslerinin Seçilme Oranlarını Artırmak İçin Müfredattaki Güncellemeler	71
4.1.2.4. Seçmeli Din Dersleri Müfredatının Ahlaklı ve Dindar İnsan Yetiştirmedeki Rolü	75
4.1.2.5. Seçmeli Din Derslerine Giren Öğretmenlerin Pedagojik Formasyon, Mesleki Alan Bilgisi ve Kültürel Açından Kendilerini Değerlendirmeleri	81
4.1.2.6. Mesleki ve Pedagojik Eğitimin Seçmeli Din Derslerini Anlatmadaki Yeterlilik Düzeyine Etkisi	85
4.1.2.7. Seçmeli Din Derslerine Hazırlık Yapma Durumları	87
4.1.3. Materyalin Uygulanması Açısından Görüş ve Düşünceler	91
4.1.3.1. Seçmeli Din Dersi Kitaplarının Verimlilik Açısından Sıralaması ve Bunun Sebebi ile İlgili Görüşler.....	91
4.1.3.2. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Kullanılan Materyal Yönünden Karşılaştırılması.....	96
4.1.3.3. Seçmeli Din Derslerinin Ders Kitapları Hakkında Bilgi.....	98
4.1.3.4. Seçmeli Din Dersleri İçin Ek Kaynak Kullanma Durumları.....	101
4.1.3.5. Seçmeli Din Derslerini Anlatırken Öğretmenlerin Teknolojik Araç-Gereç Kullanma Durumu	103

4.1.3.6. Akıllı Tahta Kullanma Durumu	106
4.1.3.7. Seçmeli Din Derslerini Öğrencilere Sevdirmek ve Eğlenceli Hale Getirmek İçin İnternet Kaynaklı Uygulamalara Bakışı.....	107
4.1.4. Ölçme-Değerlendirme ile İlgili Görüş ve Düşünceler.....	111
4.1.4.1. Seçmeli Din Derslerinde Ölçme-Değerlendirme Uygulaması	111
4.1.4.2. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Ölçme ve Değerlendirme Yönünden Karşılaştırılması.....	114
4.1.4.3. Seçmeli Din Derslerinde Ödüle Yer Verme Durumları ve Bunun Yapılma Sıklığı	118
4.1.4.4. Seçmeli Din Derslerinde Öğrenci Performans Değerlendirme Kriterleri	121
4.1.4.5. Seçmeli Din Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri ..	124
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	128
5.1. Sonuçlar	128
5.2. Öneriler	130
KAYNAKÇA	132
EKLER.....	144
EK 1: Tez Konusu Onayı	144
EK 2: Balıkesir Üniversitesi Etik Kurul Onay Belgesi	145
EK 3: Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni Belgesi	148
EK 4: Öğretmenler için Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu	149
Ek 5: Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu	150
EK 6: Millî Eğitim Bakanlığı 2023 Güncel Haftalık Ders Çizelgesi.....	152
EK 7: Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı Ünite ve Konuları Tablosu.....	153
EK 8: 2022/2023 Eğitim Öğretim Yılında Balıkesir İlçelerindeki Ortaokullarda Seçmeli Din Dersleri Tablosu	155
EK 9: 2023/2024 Eğitim Öğretim Yılında Balıkesir İlçelerindeki Ortaokullarda Seçmeli Din Dersleri Tablosu	156
EK 10: 2022/2023 Eğitim Öğretim Yılında Balıkesir İlçelerindeki Liselerde Seçmeli Din Dersleri Tablosu	157
EK 11: 2023/2024 Eğitim Öğretim Yılında Balıkesir İlçelerindeki Liselerde Seçmeli Din Dersleri Tablosu	158

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Ortaokul- İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-1 Kerim Dersi Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları ve Ders Saati	17
Tablo 2. Ortaöğretim Kur'an-1 Kerim Dersi Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları ve Ders Saati.....	18
Tablo 3. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Program Kazanım İfadesi ve Tekrar Sayıları	20
Tablo 4. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dini Bilgiler (İslam 1) Dersi Ünite Kazanım Sayıları, Ders Saati ve Yüzdesi	22
Tablo 5. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dini Bilgiler (İslam 2) Dersi Üniteler, Kazanım Sayıları, Ders Saati ve Yüzdesi	22
Tablo 6. Ortaöğretim Temel Dini Bilgiler (İslam 1) Dersi Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları, Ders Saati ve Yüzdesi.....	23
Tablo 7. Ortaöğretim Temel Dini Bilgiler (İslam 2) Dersi Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları, Ders Saati ve Yüzdesi.....	23
Tablo 8. Katılımcıların Özellikleri	33
Tablo 9. 2012 Yılından Sonra Müfredata Giren Seçmeli Din Dersleri ile İlgili Görüşler	39
Tablo 10. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Müfredat Yönünden Karşılaştırılması Hakkındaki Görüşler	47
Tablo 11. Seçmeli Din Dersleri Kazanımlarının Öğrenci Davranışı Üzerindeki (Bilişsel, Duyuşsal, Psikomotor) Etkisi ile İlgili Görüşler	48
Tablo 12. Seçmeli Din Derslerinin Kazanımları Güncellenme Durumu ile İlgili Görüşler	52
Tablo 13. Seçmeli Din Derslerinin Müfredatının İçeriği ve Öğrencilerin Günlük Hayatıyla Örtüşme Durumu ile İlgili Görüşler	56
Tablo 14. Seçmeli Din Derslerinin Müfredatı Yetiştirme Hususunda Karşılaşılan Sorunları ile İlgili Görüşler.....	60
Tablo 15. Seçmeli Din Derslerini Anlatırken Kullanılan Yöntemler ile İlgili Görüşler	63

<u>Tablo 16.</u> DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Öğrencilerin Derse Katılım Yönünden Karşılaştırılması Hakkındaki Görüşler.....	66
<u>Tablo 17.</u> Seçmeli Din Derslerinin Seçilme Oranlarını Artırmak İçin Müfredattaki Değişmeler Konusundaki Görüşler.....	71
<u>Tablo 18.</u> Seçmeli Din Derslerinin Müfredatının Ahlaklı ve Dindar İnsan Yetiştirmedeki Rolü İle İlgili Görüşler	75
<u>Tablo 19.</u> Seçmeli Din Derslerine Giren Öğretmenlerin Pedagojik Formasyon, Mesleki Alan Bilgisi ve Kültürel Açından Kendileriyle İlgili Görüşler.....	81
<u>Tablo 20.</u> Seçmeli Din Derslerinde Hazırlık Yapma Durumu ve Kullanılan Yöntem- Teknik ile İlgili Görüşler	87
<u>Tablo 21.</u> Seçmeli Din Dersleri Kitaplarının Verimlilik Açısından Sıralaması ve Bunun Sebebi Hakkındaki Görüşler	91
<u>Tablo 22.</u> DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Derste Kullanılan Materyal Yönünden Karşılaştırılması Hakkındaki Görüşler.....	96
<u>Tablo 23.</u> Seçmeli Din Dersi Ders Kitapları Hakkındaki Görüşler.....	98
<u>Tablo 24.</u> Seçmeli Din Dersleri için Ek Kaynak Kullanma Durumları ile İlgili Görüşler	101
<u>Tablo 25.</u> Seçmeli Din Derslerini Anlatırken Teknolojik Araç-Gereç Kullanma Durumları Hakkında Görüşler	103
<u>Tablo 26.</u> Okullarda Akıllı Tahta Kullanma İle İlgili Görüşler.....	106
<u>Tablo 27.</u> Seçmeli Din Derslerini Öğrencilere Sevdirmek ve Eğlenceli Hale Getirmek İçin İnternet Kaynaklı Veya Kendilerinin Hazırladığı Uygulamalar Hakkındaki Görüşler.....	107
<u>Tablo 28.</u> Seçmeli Din Derslerinde Ölçme-Değerlendirme Uygulaması ile İlgili Görüşler	111
<u>Tablo 29.</u> DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Ölçme-Değerlendirme Yönünden Karşılaştırılması Hakkındaki Görüşler.....	114
<u>Tablo 30.</u> Seçmeli Din Derslerinde Ödüle Yer Verme Durumları Hakkındaki Görüşler	118
<u>Tablo 31.</u> Seçmeli Din Derslerinde Öğrenci Performans Değerlendirme Kriterleri Hakkındaki Görüşler.....	121

KISALTMALAR LİSTESİ

BAP	Bilimsel Araştırma Projesi
Bkz.	Bakınız
BİGEP	Başarıyı İzleme ve Geliştirme Projesi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
DÖGM	Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
DYK	Destekleme ve Yetiştirme Kursları
EARGED	Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
Hz.	Hazreti
İHL	İmam Hatip Lisesi
İHO	İmam Hatip Ortaokulu
İLİTAM	İlahiyat Lisans Tamamlama Uzaktan Eğitim Programı
KK	Kur'an-ı Kerim
LGS	Liselere Geçiş Sınavı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
PH	Peygamberimizin Hayatı
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
s.	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDB	Temel Dini Bilgiler
TDK	Türkiye Dil Kurumu
TTK	Talim Terbiye Kurulu
TTKB	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
YKS	Yükseköğretim Kurumları Sınavı

1. GİRİŞ

Öğrencilere zorunlu dersler haricinde ders seçmesine imkân vermek demokratik toplum anlayışına uygun bir yaklaşımdır. Öğrenciyi farklı alternatiflerle tanıştırmak, öğrencinin okula ilgisinin artmasına katkı sağlayacaktır (EARGED, 2008, s. 13). Bu sayede 2012 yılındaki eğitim faaliyetleri neticesinde Din, Ahlak ve Değere başlığı altında “Kur’an-ı Kerim”, “Peygamberimizin Hayatı” ve “Temel Dini Bilgiler” dersleri müfredata dahil edilmiştir. Seçmeli din dersleri 2012/2013 Eğitim Öğretim Yılında uygulanmaya başlanmıştır. Bu araştırma, dersin uygulayıcısı olan öğretmenlerle görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışma, öğretmenlerin seçmeli derslerinde program, yöntem, materyal ve ölçme-değerlendirme konularındaki görüşleri üzerine yapılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde; araştırmanın konusu ve problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve konu ile ilgili kavramların tanımları açıklanmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Din dersleri tarih içerisinde pek çok aşama geçirmiştir. Cumhuriyetin kuruluş tarihi olan 1923’ten günümüze kadar din derslerinin değişimi ve dönüşümü söz konusudur. Yönetime gelenler kendi düşünce yapıları veya halkın isteklerine göre eğitimi de şekillendirmişlerdir. Bazı kesimler dinin Cumhuriyet ile birlikte gelen yeni düzene ters düştüğünü belirtmiş, bazı kesimler ise inançlarının gereği olarak din derslerinin devlete ait kurumlarda okutulmasını talep etmiştir (Kaymakcan vd. 2013: 5). Daha sonra çok partili dönem ile birlikte çeşitli değişimler gerçekleşmiştir. İlk olarak 1961 Anayasasında “Kişi isteği üzerine din eğitimi alabilir.” maddesi getirilmiştir. Daha sonra 1982 Anayasasının 24. Maddesi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi zorunlu bir ders haline getirilmiş ve bunun dışındaki din eğitiminin kişilerin bireysel talebine bağlı olduğu ifade edilmiştir: “*Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin denetim ve gözetimi altında yapılır. Din Kültürü ve Ahlak Öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de yasal temsilcisinin talebine bağlıdır.*” (Anayasa 1982:24 maddesi)

20 Şubat 2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” teklifi sunulmuştur.

Bu kanun teklifi kapsamında 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 25. maddesinde 11.04.2012 tarihinde yapılan değişlikle, ortaokullar ile İmam Hatip ortaokullarında lise eğitimine katkı sağlayacak şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik derslerin düzenlenebileceği belirtilmiş; ortaokul ve liselerde öğrencilere okutulacak seçmeli derslerden Kur'an-ı Kerim (KK) ve Peygamberimizin Hayatı (PH) derslerinin talebe bağlı seçmeli ders olarak okutulması kararı alınmıştır. Bu iki dersin haricinde ortaokul ve liselerde okutulacak diğer branşlardaki seçmeli dersler için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından geniş bir müfredat planı hazırlanması kararı alınmıştır. Temel Dinî Bilgiler (TDB) dersi (İslam I ve İslam II), ortaokul ve lise müfredatlarında haftada iki saatlik verilmesi planlanan bir derstir ve öğrenciler tarafından istenilen bir sınıf düzeyinde iki kez seçilebilmektedir (Sünter, 2017, s. 903-904). Bu durum, zorunlu olan DKAB dersi ile birlikte Din, Değer ve Ahlak grubu dersleri olarak din eğitim ve öğretimının gerçekleşmesi için artı imkân sunması bakımından önemlidir.

Seçmeli dersler 2012/2013 eğitim öğretim yılında öğrencilere ders olarak verilmeye başlanmıştır. Bu çalışmada 2012 yılında kabul edilen 4+4+4 sisteminin benimsendiği 1739 sayılı Eğitim Yasasına dayanan Din, Değer ve Ahlak alanında "Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler" seçmeli dersleri konu olarak ele alınmıştır. Bu konuda öncü çalışmalardan birisi olan Bahçekapılı'nın araştırmasında; seçmeli ders kitaplarını öğretmenlerin yetersiz gördüğü, kitapların öğrencilerin düzeylerine göre olmadığı, toplumun istek ve beklentilerinin göz önüne alınmadan hazırlandığı ifade edilmektedir (Bahçekapılı, 2013, s. 238-239). Bu bağlamda çalışmada seçmeli din derslerinde 12 yıllık süreçte ne gibi gelişmeler olduğu karşılaştırılarak açıklanmıştır. Bununla birlikte Din, Ahlak ve Değer alanındaki derslerin uygulayıcısı öğretmenler tarafından bu dersler, problem, yöntem, materyal ve ölçme-değerlendirme açısından değerlendirilmiştir.

Seçmeli derslerin uygulanmaya başlandığı 2013 yılından bu yana pek çok araştırma yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir. Bu araştırmanın temel problemi "Öğretmenler, seçmeli din derslerini nasıl değerlendirmektedir." şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, öğretmenlerin gözüyle seçmeli din derslerinin işlevselliğini program, yöntem, materyal ve ölçme-değerlendirme bağlamında ortaya koymaktır. Ayrıca seçmeli derslerin uygulama sürecinin derslerin seçilme nedenleri üzerindeki etkisini belirlemektir.

Bu temel amaç içerisinde şu araştırma sorularına yanıtlar aranmıştır:

1. Seçmeli din derslerinin içerikleri öğretmen tarafından nasıl değerlendirilmektedir?
2. Seçmeli din derslerinde kullanılan yöntem-teknikler nelerdir?
3. Seçmeli din derslerinde kullanılan öğretim teknolojileri ve materyaller nelerdir?
4. Seçmeli din derslerine öğrencilerin ilgi düzeyi nedir?
5. Seçmeli din derslerinde öğretmen-öğrenci arasındaki iletişim nasıldır?
6. Seçmeli din derslerinin öğretim programı öğrencilerin düzeyine uygun mudur?
7. Seçmeli din derslerinin verimliliği nasıldır?
8. Seçmeli din derslerinde yöntem konusunda karşılaşılan sorunlar nelerdir?
9. Seçmeli din derslerinde öğretim teknolojileri ve materyal kullanma konusunda karşılaşılan sorunlar nelerdir?
10. Seçmeli din derslerinde ölçme-değerlendirme konusunda karşılaşılan sorunlar nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokullarda ve liselerde okutulan seçmeli din dersleri öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Bu çalışma Balıkesir ilinde 5 ilçede, seçmeli dersleri veren öğretmenlerle yapılmıştır. Bu ilçeler belirlenirken biri merkez ilçe, ikisi körfez bölgesinde bulunan ilçe ve diğeri ikisi ise iç kısımda bulunan ilçe olmasına dikkat edilmiştir. Bu da farklı sosyo-ekonomik yapısı bulunan araştırma grubunun daha sağlıklı sonuçlar vereceği

düşüncesinden kaynaklanmaktadır Seçmeli din derslerinin öğretmenler üzerinde ne gibi etkisi olduğu ve yaşanan değişimlerin neler olduğunun tespit edilmesi önem arz etmektedir. Yapılan literatür taraması sonucuna göre öğretmen, öğrenci, yönetici ve velileri de dahil ederek dört farklı grupta araştırma yapılmıştır (Turgut, 2019). Çalışmalardan ilki öğretmen, öğrenci ve yöneticilerden oluşmaktadır (Kotan, 2015; Uysal, 2015). Diğer bir grup ise öğrenci, öğretmen ve velileri içine almaktadır (Bahçekapılı, 2013; Çiftçi, 2017). Başka bir grup ise öğretmen ve öğrencileri dahil eden araştırmalardır (Görer, 2015; Katipoğlu, 2015; Kılıç, 2023). Bu çalışmalardan sadece öğrencileri kapsayanlar da vardır (Meydan, 2013; Acuner, 2016; Köse, 2018; Yılmaz, 2018; Yazıbaşı, 2018; Yücel, 2019; Ata, 2019; Kayaoğlu, 2019; Günel, 2019; Uğur, 2019; Özkaya, 2019; Mamak, 2019; Peçen, 2020). Son grup ise sadece dersi veren öğretmenleri ihtiva eden araştırmalar (Yorulmaz, 2014; Meydan, 2015; Gürer ve Keskiner, 2016; Sünter, 2017; Aşlamacı ve Gök, 2019; Altun, 2019; Ersoy, 2021) ve yalnızca velileri dahil eden bazı araştırmalardır (Kaya, 2016; Yıldırım, 2017). 2012 yılında 4+4+4 sistemine geçilmesiyle birlikte farklı çalışmaların yapıldığı yukarıdaki örneklerde belirtilmiştir. Seçmeli din dersleri ile ilgili yapılan diğer araştırmalar da (Arslandağı, 2015; Gündoğdu, 2015; Yurdakul, 2016; Çelik, 2019; Geyik, 2019; Bala, 2020; Duran, 2020; Yıldırım, 2020; Dursun, 2021) seçmeli dersler farklı yönleriyle ele almaktadır. Buradan hareketle çalışmanın seçmeli din derslerinin çok yönlü olarak öğretmen gözü ile ele alındığı ve Balıkesir’de benzer bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

1. Seçmeli dersi veren öğretmenlerin sorulara içtenlikle cevap verdikleri kabul edilmiştir.
2. Seçmeli din dersini veren öğretmenlerin soruları anladığı kabul edilmiştir.
3. Seçmeli dersi veren öğretmenlerin evreni temsil ettiği kabul edilmiştir.
4. DKAB Öğretmenlerine uygulanan görüşme sorularının araştırma için yeterli olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada, öğretmenlerin seçmeli din derslerinin uygulama süreci hakkındaki görüşleri analiz edilerek değerlendirilmiştir. Araştırmanın sınırlılıkları ise

Balıkesir ilinin; Altıeylül, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey ve Edremit ilçelerinde 2022/2023 ve 2023/2024 Eğitim Öğretim Yıllarında seçmeli din derslerine giren 41 gönüllü öğretmen ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Seçmeli Ders: Seçmeli kavramı “seçilebilen”, “zorunlu olmayan” gibi anlamlara gelmektedir (http-1). Seçmeli dersler kavramı ise, devlet tarafından belirlenmiş müfredat ve program dahilinde okutulan dersler haricinde, seçime bağlı olan ve öğrencilerin bireysel yetenek ve ilgisi dahilinde isteğe bağlı olarak seçilen dersler olarak tanımlanmaktadır (Uysal, 2015, s. 6).

Eğitim: Eğitim en geniş anlamına göre “bir milletin ve cemiyetin kültürel ve medeni değerlerini gelecek nesle aşılmasıdır. Pratik bakımdan eğitim, bir sanattır. Gelecek neslin muhtelif derece ve renkteki tanıklıklarını ve yeteneklerini en elverişli bir şekilde geliştirmek eğitim sanatının başlıca görevidir.” (Kanad, 1948: IV akt. Çanakçı, 2014, s. 7). Bir başka tanıma göre eğitim “Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişimi meydana getirme sürecidir.” (Ertürk, 1975, s. 175). “İslam kültüründe eğitim ‘terbiye’ manasında kullanılmaktadır. Terbiye kavramında daima olumlu bir anlam vardır.” (Altaş, 2001, s. 25). Farklı bir tanıma göre ise “Eğitim, ideal kültür varlığının gelecek kuşaklar üzerine aktarılmasıdır.” (Öymen, 1979, s. 20; Öztürk, 1993, s. 21-26; Büyükkaragöz ve diğerleri, 1997, s. 1; Ayhan, 1998, s. 9; Kayadibi, 2007: 11).

Öğretim: Öğretim “Okullarda yapılan planlı, kontrollü ve örgütlenmiş öğrenme etkinlikleridir” (Erden, 2005, s. 22; Aydın, 1998, s. 9; Sönmez, 2011, s. 8-9) şeklinde tanımlanmaktadır. Bir diğer tanıma göre “Öğretim, öğrenme amaçlarının kazandırılması için öğrenme koşullarının uygun bir şekilde düzenlenmesi” olarak tanımlanmaktadır (Oğuzkağan, 1981, s. 119; Büyükkaragöz ve Çivi, 1996, s. 24; Öney, 2000, s. 19; Ün, 2003, s. 15-16; Uçar ve Yeşilyaprak, 2006, s. 311; Başar, 2003, s. 216-225).

Din Öğretimi: “Din öğretimi; okulda, planlı, programlı, amaçlı, dizgeli bir şekilde bireylerin din öğrenmelerine, yani din ile ilgili kalıcı izli davranış geliştirmelerine kılavuzluk etmek üzere yaşanan süreci anlatmaktır” (Tosun, 2012, s. 27).

Yöntem: Yöntem (metod) sözlükte “bir amaca ulaşmak için tutulan düzenli yol” anlamına gelmektedir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996, s. 72; Aydın, 1998, s. 19; Altaş, 2001, s. 28; Demirel, 2007, s. 151-152; Baytekin, 2011, s. 239). Buna göre, yapılan bir şeyde başarılı olmak veya bir amaca ulaşmak isteniyorsa çalışmaların belirli metotlarla ve uygun şekilde işleyişinin olması gereklidir. Diğer bir ifadeyle, yöntemsiz yapılan bir araştırma veya iş, asıl hedefinden uzaklaşır ve bir sonuca ulaşmak mümkün olmayabilir.

Teknik: Eğitimde teknik terimi birçok manada kullanılır. Kelime eski Yunancada “sanat” anlamına gelir. Günlük anlamda ise herhangi bir işi ustaca ve beceri ile yapmak ya da sanatta mekanik beceriye sahip olunan teknik olarak ifade edilir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996, s. 74; Oğuzkağan, 1985, s. 70-73). Öğretim tekniği, günümüzde genellikle “yapılan iş” anlamında kullanılmaktadır. “Öğrencilerin özellikleri, ders araç ve gereçleri ile tüm öğrenme durumları göz önünde tutularak belirlenen ve izlenen mantıklı yol” (Aydın, 1998, s. 35) anlamına gelmektedir.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

Bu bölümde çalışmamız kapsamında genel bir çerçeve oluşturulmuştur. Konuyla ilgili yapılan çeşitli çalışmalardaki bilgilere yer verilecektir. Bununla birlikte ilk olarak geçmişten günümüze başlığıyla cumhuriyetin ilanı ile başlayan 1923 tarihinden günümüzdeki din derslerinin müfredata dahil olduğu 2012 yılına kadar geçirdiği dönüşüm aktarılmaya çalışılmıştır. Bir diğer başlık ise seçmeli din derslerinin içeriğindeki müfredat ve kazanımlar kapsamında seçmeli din derslerinin nasıl ve ne şekilde işleyişinin olduğu anlatılmıştır. Daha sonra bu sürece 2012'den 2024 yılına kadar ne gibi gelişmeler olduğuna dair güncel bilgiler de dahil edilmiştir. En son başlığımızda ise bu alanda 2013 yılından beri yapılan ve konumuz ile ilgili araştırmaların bazılarına yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın bu bölümünde araştırmayla ilgili alanyazına yer verilmiştir. Alanyazının ilk kısmında çalışmanın konusu olan seçmeli din derslerinin geçmişten günümüze geçirdiği evreler ele alınmıştır. Daha sonra ise seçmeli din derslerinin program yapısı ve güncel değişimleri hakkında bilgi verilmiştir.

2.1.1. Cumhuriyet Dönemi Seçmeli Din Dersleri (1924-1982)

Din eğitimi ve öğretiminde çeşitli değişim ve dönüşümler gerçekleşmiştir. Bu durumu anlamak için öncelikle siyasi tarihe bakmak gerekmektedir. Her ne kadar eğitim ve öğretimdeki gelişmelerin bilimsel çalışmalara göre yorumlandığı ifade edilse de bu durumun aksine siyasi olarak değişimlerden de etkilenmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti devleti, Osmanlı devletinden miras kalan geçmiş kültür formu üzerine inşa edilmiştir. Devletin felsefesi; eğitim ve öğretim plan ve programları dahilinde, derslere göre ayarlanarak kurulmuştur. Bundan dolayı din eğitimi plan ve programları incelenirken söz konusu programların Cumhuriyet dönemi genel eğitim anlayışı uygulamaları ile birlikte ele alınması fikri belirlenmiştir (Doğan, 2003, s. 318).

Dönemi doğru okumak ve anlamak için o dönemin eğitimini anlamak önem arz etmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla birlikte öğrenim birliği konusunda çeşitli problemlerin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Osmanlı döneminde de bu konu farklı zamanlarda tartışılmış fakat bir sonuca varılamamıştır. Maddi olarak vakıflara, idari olarak ise şeyhülislamlık makamına bağlı medreselerin, evkaf mekteplerinin, azınlıkların kurdukları mekteplerin, misyonerlik faaliyeti için kurulmuş mekteplerin çoğunlukla program, yöntem ve amaçları noktasında birbirinden ayrıldığı belirtilmektedir. Birbirinden oldukça farklı mekteplerden dolayı eğitim ve öğretim birliğinin sağlanması kolay şekilde çözülememiştir. Eğitim ve öğretimi düzenli ve sistemli kılmak ve tek elde toplamak için 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır (Cebeci, 2015, s. 144). Bu kanun 430 sayılı Kanun olarak eğitimin temel kanunu sayılarak o zamandan günümüze kadar çıkarılan tüm kanunlara esas teşkil etmektedir. Bu kanun 1982'de yürürlüğe giren ve Anayasa'nın 174. Maddesiyle de "Anayasa'ya aykırı olduğu şeklinde anlaşılmaz ve yorumlanamaz." ifadesiyle önemli sayılan ve değiştirilmeyen sekiz inkılap kanunundan biri olmuştur ve tamamen korunmaya alınmıştır (http-5).

Cumhuriyet Dönemindeki eğitim anlayışının tarihi süreç içerisindeki durumuna bakıldığında, bu dönemde eğitim ve öğretim sürecinde müfredat ve çeşitli yöntemlerin güncelleştirilmediği, değiştirilmediği, geliştirilemediği, o dönemin ihtiyaçlarına göre düzenlenemediği görülmektedir. Bu halin Din eğitimine yansısı da çok farklı olmamış, Cumhuriyet kabul edildiğinden 1950'li yıllara kadar din eğitimi talep edilen seviyede gelişim sağlayamamıştır (Ayhan, 2014, s. 5). Bu gelişimin yaşanmamasının sebebinin çeşitli etkileri olduğu anlaşılmaktadır.

Özellikle 1839 Tanzimat Fermanı'yla Osmanlıların son döneminde birçok farklı alanda değişim meydana gelmiştir. Bu değişim gerçekleşirken eğitim de dahil olmak üzere bütün kurumlar, Batılı bir anlayışla adeta yeniden yapılandırmacı bir anlayış içerisine girmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda eğitim alanında görülen en dikkat çekici hususlardan biri, medreselerin iyileştirilemeyeceği düşüncesidir. Bunun neticesinde medreseler ile birlikte batılı bir eğitim anlayışıyla modern mekteplerin kurulması durumu ortaya çıkmıştır (Bkz. Öcal, 1998, s. 241-268; Zengin, 2002, s. 277-313; Kaymakcan, 2006, s. 21-36; Zengin, 2014, s. 36-43; Yürük, 2017, s. 113). Cumhuriyet ile birlikte yeni bir din anlayışı oluşturmak istenmiş, böylece bu anlayış

çerçevesinde dinin vicdani bir husus olduğu açıklanmıştır. Eğitim verilen yerlerde din derslerinin okutulması ile vicdanlara müdahale edileceği düşüncesi açığa çıkmış, din eğitiminin eğitim kurumlarında değil aileden ve kişinin çevresinden verilmesi gerektiği, din derslerine gerek olmadığı vurgulanmıştır (Yürük, 2017, s. 115). Bu düşünceler neticesinde din dersleri okullardan uzaklaştırılma noktasına gelmiştir.

Bu çalışmada tarihsel sürecin daha iyi açıklanabilmesi ve dönemin zihinlerde daha rahat bir şekilde anlaşılması için Cumhuriyetin ilan edilme sürecinden günümüze kadar din eğitimi açısından tarihsel bir kronoloji verilerek seçmeli din derslerinin durumunun daha net ortaya konulabileceği düşünülmüştür.

- Cumhuriyetin 29 Ekim 1923 yılında ilan edilmesiyle sistemli ve köklü bir değişim gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu değişimlerden eğitim alanında 3 Mart 1924'te kabul edilen 429¹ ve 430² sayılı Kanunlara dayanılarak çıkarılan çeşitli hukuki düzenlemeler gerçekleşmiştir (Ayhan, 2000, s. 5-27; Bulut, 2003, s. 542-565; Öztürk, 2004, s. 105-106; Uygun, 2015, s. 835-852). TBMM tarafından kanunun kabul edilmesiyle birlikte bir değişim ve dönüşüm olmuştur. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte eğitim ve öğretim faaliyetleri yapan kurum ve kuruluşlar Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmışlardır. Bununla birlikte “Dinî hizmetlerin yapılması ve ifasıyla görevli devlet memurları yetiştirmek üzere farklı bir çalışmayla mekteplerin yani “İmam ve Hatip Mekteplerinin açılması” ve “Dâru'l-Fünûnda” bir “İlâhiyat Fakültesi açılması” kararı kabul edilmiştir (Kotan, 2015: s.23-24). Böylelikle laiklik çerçevesinde tek elden eğitim öğretim faaliyetlerine geçilmiştir.
- 1924 ilkökul müfredatında din derslerinin “Kur’ an-ı Kerim ve Din Dersleri” adı altında haftalık ikişer saat olarak 2, 3, 4 ve 5. sınıflarda verilmesine, bu derslerde Kur’ an-ı Kerim dersinin verilmesi, sure ve ayet ezberletilmesi, yerine göre Hz. Peygamber’in anlatılması, inanç öğelerinin ve İslam’ın şartlarının öğretiminin yapılması kararı verilmiştir (Maarif Vekaleti, 1924, s. 13-14)

¹ 3 Mart 1924 tarihli ve 429 sayılı Kanununun 1. maddesi şöyledir (Bkz. Başkurt, 2012, s. 66): “*Türkiye Cumhuriyeti’nde muamelâti nasa dair olan ahkâmın teşri ve infazı Türkiye Büyük Millet Meclisi ile onun teşkil ettiği Hükümete ait olup dini mübini islâm’ın bundan maada itikadat ve ibadata dair bütün ahkâm ve mesailinin tedviri ve müessesatı diniyenin idaresi için Cumhuriyetin (Bir Diyanet işleri reisliği) makamı tesis edilmiştir.*”

² 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat kanunu Resmi Ceride (Resmî Gazete)’de 430 sayılı kanun olarak yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir (Bkz. Öcal, 2011, s. 23; Başkurt, 2012, s. 76-79)

- 21 Nisan 1924 İstanbul'da Dâru'l-Fünûn'un içinde bir İlahiyat Fakültesi kurulması ile birlikte yine 1924'te farklı yerlerde 29 tane İmam ve Hatip Mektebi açılmıştır. Ortaöğretim müfredatındaki din dersleri okutulmamaya başlanmıştır, 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu'ndan önce 6 yıl olan ilkokul, bu kanundan sonra yapılan çeşitli yeniliklerle 5 yıla indirilmiştir (Öcal, 1998, s. 244).
- 1926 yılında İstanbul ve Kütahya vilayetleri dışında diğer illerdeki İmam ve Hatip Mektepleri kapatılmıştır. (Öcal, 1998, s. 244)
- 1926 yılında İlkokul müfredatında din derslerinin haftalık olarak birer saat 3, 4 ve 5. sınıflarda okutulması kararı verilmiştir (Maarif Vekaleti, 1926, s. 5).
- 1927'de Kız Öğretmen Okulları açılmıştır. Ders müfredatlarına yalnızca bir sınıfta haftada bir saat olacak şekilde din dersi konulmuştur. Aynı tarihlerde ortaokul ve ortaöğretim müfredat programlarından din dersleri tamamen çıkarılmıştır (Gündüz, 1998, s. 544).
- 1929 yılında ise ilkokulların plan ve programlarındaki din bilgisi dersleri kaldırılmış ve Kur'an Kurslarının eğitim öğretim faaliyetlerine son verilmiştir. 1929 yılı Kasım ayında Millî Eğitim Bakanlığınca, ilkokul müfredat programındaki din derslerinin verileceği fakat öğrencilere sınav yapılmayacağı kararı verilmiştir (Öcal, 1998, s. 244).
- Millî Eğitim Bakanlığı 28.10.1930, tarihinde 5. sınıf öğrencilerinin müfredatta var olan din derslerini öğrenci velisinin talebine bağlı olarak yarım saat alabilecekleri kararını vermiştir (Akyüz, 2018, s. 349).
- Farklı zamanlarda kademeli azaltılan din dersleri 1931 tarihinden itibaren şehir ilkokullarının programlarından çıkarılmıştır (Yürük, 2017, s. 114).
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte yeniden açılması kararı alınan İlahiyat Fakültelerinin eğitim öğretim faaliyetlerine tamamen son verilmiş ve öğrenci alınmamasından dolayı 1933 yılında kapatılmıştır. Böylece İlahiyat Fakülteleri olarak değil de Edebiyat Fakültelerinin içinde açılan İslami İlimler Enstitülerinin de eğitim öğretim sorumlularının etrafa dağılması ile 1936 senesinde eğitim öğretim faaliyetleri son bulmuştur (Cebeci, 1999, s. 164).
- 1939 senesinde sadece köy ilkokullarının müfredatında var olan din bilgisi dersleri de plan ve programlardan çıkarılmıştır (Öcal, 1998, s. 244).

- 1940 yılında yeni gelişmeyle Köy Enstitüleri kurulmaya başlanmıştır. Gelecek kuşaklara öğretmen yetiştirecek düşüncesi sebebiyle imam-hatip okullarının önemi azalmıştır (Gündüz, 1998, s. 546).
- 1943 yılında 2. Eğitim Şurası toplantısı yapılmıştır. Okullarda öğrenciler için ahlâk eğitiminin verilmesi konusunda ek tedbirler alınması noktasındaki konulara yer verilmiştir (Gündüz, 1998, s. 546).
- 1946 senesine gelindiğinde Demokrat Parti'nin açılmasıyla beraber çok partili dönem başlamıştır. Bu sayede halk din eğitimi ve öğretimi talebinde bulunmuştur. 1946 yılında din eğitimi sorunu ve toplumun istekleri, o dönem ele alınıp tartışılmıştır. CHP bünyesinde bulunan milletvekillerinden bir kısmı da din eğitimi ve öğretimi taleplerinde bulunmuşlardır. Mecliste çeşitli fikirlerdeki milletvekillerinin desteğiyle toplumun ahlaki durumunun sıkıntıya girmesi ve çeşitli problemlerin açığa çıkması nedeniyle din eğitiminin okullarda yeniden müfredata dahil olması talebinde bulunulmuştur. Bu isteğin laikliğe uygunluk şartıyla din ve vicdan hürriyetinin sağlanması amacıyla onaylanabileceği kararı verilmiştir (Yürük, 2017, s. 117).
- 1948 yılında TBMM'de din dersleri yeniden gündeme gelmiş ve din derslerinin müfredata girmesi hususunda vurgu yapılmıştır. Bu isteğin gerekçesi olarak, toplumun ihtiyaçları ve sosyolojik nedenler örnek verilmiştir. Toplumsal bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Örneğin küçüklerin büyüklerine karşı saygı göstermemesi, ölen kişilerin ardından Kur'an-ı Kerim okumayı bilmemeleri veya Komünizm düşüncesine karşı dinin gücünden yararlanma gibi konulardan bahsedilmiştir (Kotan, 2015: s.24).
- 1949 yılına gelindiğinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nca yapılan çalışmada Talim Terbiye Kurulu'nun düzenlediği "Din Dersleri" ders kitabının öğrencilere verileceği ve bu dersleri, ilkokul 4 ve 5. sınıflara haftalık olarak iki saat olacak şekilde ve program haricinde bir zaman diliminde verilmesi ve sınıf geçme durumuna herhangi bir tesirinin olmayacağı, bu derslere öğrencinin devam etme zorunluluğunu talep eden velilerin ise yazılı dilekçe vererek okul yöneticilerine bildirmeleri zorunluluğu kararı verilmiştir (MEB, 1949, s. 153).
- 1951 yılında İmam-Hatip Okulları kurulmuştur. İlk olarak yedi şehirde açılan bu okullar ilkokul sonrası 4 yıllık olacak şekilde programa dahil edilmiştir. Hemen akabinde aynı sene içerisinde Köy Enstitüleri'nin müfredatına 3 ve 4. sınıflarda

verilmek üzere haftalık olarak birer saat din dersi müfredata eklenmiştir (Öcal, 1998, s. 244).

- Çok partili döneme geçilmesiyle çeşitli gelişmeler olmuştur. Bu gelişmelerden biri 1948 senesinde İmam Hatip Kursları'nın açılmasıdır. Daha sonra 1949 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde İlahiyat Fakültesi kurulmuştur. 1950 senesinde DP'nin iktidara geçmesiyle birlikte din alanı ile ilgili değişimler gerçekleşmiştir. 1956 senesinde din dersleri, eğitim kurumları müfredatlarına alınmış ve ortaokullarda da bu derslerin verilmesi kararı verilmiştir. 1951 yılında İHO kurulmuştur. 1959 yılında İstanbul'da Yüksek İslam Enstitüsü açılmış, sonraki yıllarda farklı illerde bu okullar açılmaya devam etmiş ve sayıları çoğalmıştır (Kotan, 2015: s.24).
- 1961 Anayasası'nın "Vicdan ve Din Hürriyeti" başlığı altında 19. maddesinin 4. fıkrasında din eğitiminden şu şekilde bahsedilmektedir: "Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteği ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır." Bu ifadeyle geçerliliği tamamen kanun güvencesi altına alınmıştır (http-4). Konu ile ilgili literatür incelendiğinde bu dönem üzerine yapılmış farklı alanlarda çalışmaların mevcut³ olduğu görülmektedir.
- 1982'de yürürlüğe giren Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni anayasasının 24.maddesinde DKAB dersi, tam olarak ifade edilecek olursa "Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır." cümlesiyle anayasaya dahil olmuştur.

2.1.2. Seçmeli Din Derslerinin 1982-2012 Yılları Arasındaki Durumuna Bakış

Bu bölümde 1980 yılında yaşanan çeşitli gelişmelerden sonra din dersleri ile ilgili değişimlerden bahsedilmiştir. Devamında ise 1982'den başlayıp, 4+4+4 sisteminin

³ Cumhuriyet dönemi din eğitimi ile ilgili literatürde yer alan bazı çalışmalar için bkz. (Parmaksızoğlu, 1966; Jaeschke, 1972; Ergin, 1977; Cebeci, 2015; Baltacı, 1999; Usta, 1999; Ayhan, 1999; Ayhan, 2000; Ayhan, 2014; Doğan, 1999; Doğan, 2003; Doğan & Çapçioğlu, 2017; Zengin, 2002; Zengin, 2011; Zengin, 2014; Ev, 2003; Ev, 2011; Ev, 2014; Öztürk V. , 2004; Aydın M. Ş., 2005; Kaymakcan, 2006; Kaymakcan & Aşlamacı, 2011; Çelik A. , 2008; Kızılabdullah, 2009; Alakuş & Bahçekapılı, 2009; Başkurt, 2012; Bahçekapılı, 2012; Bahçekapılı, 2013; Koç, 2014; Göküş, 2014; Aşıkoğlu, 2017; Yılmaz H. , 2017; Yürük; Vahapoğlu & Güneş, 2018; Çanakcı, 2019; Çanakcı, 2020; Çanakcı, 2021)

kabul edildiği 2012 yılına kadar din derslerindeki gelişmelerin neler olduğuna değinilmiştir.

Çeşitli çevrelerde 1947 yılından beri din dersleri, imam hatip ortaokul ve liseleri ilahiyat camiasında çok fazla konuşulmuş ve tartışılmıştır. Bu konudaki en yoğun tartışma 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonraki dönemde yaşanmıştır. 1947'den bu yana gerçekleştirilen tartışmalar askeri darbe sonrası olumlu yönde sonuçların çıkmasını sağlamıştır. 12 Eylül 1980 darbesinden sonraki dönemde din eğitimi ve öğretimi veren İmam-hatip ortaokul ve liseleri, yükseköğrenim kurumları ve seçmeli din dersi eğitimi veren ortaokul ve ortaöğretim kurumlarında bir bekleyiş gerçekleşmiştir. Halkın farklı kesimlerin insanların bu eğitim kurumlarından beklentileri ile buna karşıt kesimlerin söz konusu eğitim kurumlarına dair olumsuz düşüncelerinden kaynaklı tartışmalar yaşanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığınca düzenlenmiş olan “Din Eğitimi Çalışma Grubu Raporu” yayınlanmıştır. Bu raporun 32. maddesi gibi bazı maddelerinin bir şekilde din eğitimine zararı olacağı düşünülmektedir. Bu durumdan dolayı o günlerde Bursa’da ikamet eden Yüksek İslam Enstitüsü öğretim görevlileri ile birlikte yapılan çeşitli ilmi tartışmaların sonucunda dönemin Cumhurbaşkanı olan Kenan Evren’den randevu talep edilmesi fikri ortaya çıkmıştır. 7 Mayıs 1981 gününe randevu alınmıştır. Sunumu yapmak üzere de bir rapor hazırlanmıştır. Yapılan bu ilmi görüşmede:

1. Türkiye’de dini durumun ne seviyede olduğu ve din eğitiminin tarihi
2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi eğitim öğretiminin ilk ve ortaöğretimde zorunlu olması
3. İmam-Hatip Liselerinin hukuki statüsünün koruma altına alınarak geliştirilmesi
4. Yüksek İslam Enstitülerinin kapatılmadan fakülteye nasıl dönüştürülebileceği.
5. Kız öğrencilere başörtüsü takma izni verilmesi (Ayhan, 2014, s. 252) gibi konular tartışılmıştır.

Bu sunumdan çok az bir zaman sonra din eğitimi hususunda özel bir Danışma Kurulu kurulma kararı verilmiştir. Bu kurulda, 1981 senesinde bir iki gün süren tartışmalar ve işişareler neticesinde Millî Eğitim Bakanlığı 113 sayfa olan raporu tatbik etmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Eğitim ve Öğretiminin ilkokul ve liselerde zorunlu olarak müfredata girmesi için iki üye haricinde üyelerin çoğunluğunun kabul

ettiği bir rapor hazırlanmıştır. Bu kurulda ortaya çıkan kararlar ile rapordaki fikirlerin büyük çoğunluğunun uyum sağladığı görülmüştür. Böylelikle Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hüseyin Atay ve Din Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı olarak görev yapan Doç. Dr. Beyza Bilgin liderliğinde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi I. Din Eğitimi Semineri çalışması gerçekleştirilmiştir. 23-25 Nisan 1981 tarihinde gerçekleşen bu seminerde askeri darbeden sonra olağanüstü yönetilen ülkede din alanında bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bunun 12 Eylül dönemi için din eğitim ve öğretiminde önemli bir gelişme ve çalışma olduğu bilinmektedir (Ayhan, 2014, s. 254-256).

MEB, 08.12.1981 tarih ve 213 sayılı Kararı ile “Temel Eğitim ve Ortaöğretim Din Bilgisi” ders plan ve programlarını düzenlemiştir. Fakat MEB Talim ve Terbiye Kurulu 18.02.1982 tarih ve 30 sayılı Kararıyla var olan din bilgisi ve ahlak derslerinin, “Din ve Ahlak Bilgisi” dersi adı altında bir plan ve program tamamlayıcı olarak birleştirilmesi kararını vererek yeni bir müfredat ortaya çıkarmıştır. Sözü edilen bu müfredat 29.03.1982 tarih ve 2019 sayılı Tebliğler dergisinde “Temel Eğitim ve Ortaöğretim Din ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı” adıyla yayımlanmıştır. Fakat 07.11.1982’de yapılan halk oylamasının ardından Millî Güvenlik Konseyi, Anayasanın bu yeni taslak metnini incelerken bu dersi “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” olarak yeniden isimlendirmiştir ve böylelikle Anayasa’nın 24. maddesinde yer alan dersin ismi yukarıda anılan şekliyle programa dahil olmuştur. Talim ve Terbiye Kurulu da 21.10.1982 tarih ve 139 sayılı karar sonucunda bu dersin adı “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” olarak değiştirilmiştir (Bahçekapılı, 2013, s. 46).

Böylece din derslerinin eğitim ve öğretim kurum ve kuruluşlarında verilmesi anayasa ve uluslararası antlaşmalar neticesinde garantiye alınmıştır. Çocuk Hakları Bildirgesi’nin 7. maddesi uyarınca ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ek protokolünün 2. maddesi ile din eğitimi ve öğretiminin ebeveynlerin dini ve felsefi inanışlarına göre verileceği ifade edilmektedir (http-3). Sözleşme maddelerinde yer alan ifadeler yüzünden Türkiye’de talebe bağlı din eğitimi ve öğretimi alma istekleri görülmektedir (Kaymakcan vd. 2013, s. 5). Zorunlu din ve ahlak eğitim-öğretiminin haricinde talebe bağlı din eğitiminin kanunla anayasada ve birçok farklı antlaşmada garanti altına alınmış olmasına rağmen 2012 senesinde çeşitli zorlu girişimlerle ancak hayata geçirilebilmiştir (Bahçekapılı, 2013, s. 49). Seçmeli derslerin tercihinde tek ölçüt, öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerinin olmasıdır. Fakat yapılan çalışmalar,

öğrencilerin seçmeli ders tercihlerinin istekleri, ilgi ve yetenekleri dışında daha başka nedenlerden ve imkânsızlıklardan kaynaklandığını belirtmektedir (Taş, 2004; Tezcan ve Gümüş, 2008; Kaya, 2013; Erdoğan, ve Kipici, 2013; Uysal, 2015; Eşbahoğlu, 2015; Karagözoğlu, 2015; Örs ve Sağır, 2015; Pamuk ve Kiraz, 2016;).

Eğitim ve öğretim kuruluşlarında talebe bağlı din eğitimi ve öğretiminin nasıl yapılacağı problemine ilişkin çözüm aranmıştır. Bu konu ilk defa 28 Şubat Döneminde ve sekiz yıllık kesintisiz eğitim ve öğretim polemikleri sırasında tartışılmıştır. Daha sonra ise 2007 senesinde gerçekleşen anayasa değişikliği müzakereleri neticesinde konuşulmuştur. Son olarak ise Alevi Çalışmayı sürecinde konusu geçmiştir (Kaymakcan vd. 2013, s. 5).

2.1.3. Seçmeli Din Derslerinin Program Yapısı

Eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme olmak üzere dört temel ögesi vardır. Bu temel ögeler bir bütündür (Demirel, 2009, s. 106). Böylelikle eğitimin birbiriyle bağlantılı ögeleri olduğu bilinmektedir.

Eğitim programlarının hazırlanmasında ilk etapta bir program ihtiyacının olması, bu ihtiyacın en iyi şekilde karşılanması ve ihtiyacın ne olduğunun belirlenmesi gerekir. İhtiyaçların doğru bir şekilde belirlenmesi; programın hedeflerinin gerçek ihtiyaçların neler olduğunu bilip karşılayıp karşılamadığı konusu son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle program geliştirme konusunda uzman olan kişiler, bir program hazırlama sürecine başladıklarında önce kişinin beklentilerini, ardından toplumun beklenti ve ihtiyaçlarının tespitini eder, daha sonra bunları uygulamak için ne tür konu alanlarına ihtiyaç duyulduğunu saptamaya çalışırlar. Bu geçirilen süreç içerisinde alan uzmanlarının, program geliştirme uzmanlarının ve toplumdaki temel felsefi düşüncelerin de önemli etkileri bulunmaktadır (Demirel, 2009, s. 74).

11.04.2012 tarihinde yasalaşan 12 Yıllık Zorunlu Eğitim Yasası doğrultusunda seçmeli din dersleri öğretim programlarına dâhil edilmiştir. 14.08.2012’de bu derslere ait çizelgelerin hazırlanmasının ardından aynı yıl 2012/2013 eğitim öğretim yılında öğretilmeye başlanmıştır. Bu süreç içerisinde öğretim programları için gerekli ihtiyaçların gerçekleşmesi mümkün olmamıştır. Bu nedenle seçmeli din derslerinin kazanımları, toplum ve bireylerin ihtiyaçlarından çok, program geliştirme komisyonlarınca hazırlanmıştır Aşağıda seçmeli din dersleri programlarının, bir

programın taşınması gereken öğeler doğrultusunda, diğer ifadeyle bu öğelerin hangi özelliklere sahip olduğu ve bunlara ne ölçüde uyulduğu saptanmaya çalışılarak program değerlendirilmesi yapılacaktır. Böylece seçmeli din derslerinin güçlü ve zayıf yanları ile programın etkinliği belirlenmiş olacaktır. (Bahçekapılı, 2013, s. 52-53).

Bu bölümde seçmeli din derslerinin programları incelenmiştir. Programlar bütün yönleri ile ele alınmamıştır. Seçmeli din dersleri (İlköğretim ve Ortaöğretim) başlık halinde verilip öğretim programlarının amaçları, programın yapısı, programda uygulanan ölçme-değerlendirme, öğrenme alanları, üniteler, konular ve sürelerinden bahsedilmiştir.

2.1.3.1. Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi

Bu başlıkta seçmeli KK dersinin programı, kazanımları ve ünite içeriklerine yer verilmiştir. Bu bağlamda, seçmeli KK dersinin en son 2018 müfredatına değinilmiştir.

Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-ı Kerim Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programı

Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programıyla öğrencilerin;

- Kur'an-ı Kerim'in hayatımızdaki yerini fark etmeleri,
- Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okumaları,
- Bazı sure ve ayetleri kurallarına uygun olarak ezberlemeleri,
- Kur'an-ı Kerim'in içeriği hakkında bilgi sahibi olmaları,
- Kur'an-ı Kerim'i severek, isteyerek okuma ve anlamaları amaçlanmaktadır.

KK dersinin öğretim programında, ortaokul seçmeli din derslerinin öğrenciye kazandırması hedeflenen hususlar hakkında genel bir bilgi verilmektedir. Böylece KK öğrenmek ve okumak isteyen öğrencilerin bunu doğru öğrenmelerini sağlaması hedeflenmektedir. Ayrıca ezber yapmak isteyen öğrencilere de imkân sunulmaktadır. KK dersi ile ilgili bir diğer husus, tecvit kurallarıyla usulüne uygun okuma yapılması hedeflenmektedir.

Tablo 1. Ortaokul- İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-ı Kerim Dersi Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları ve Ders Saati

5.SINIF		
ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	DERS SAATİ
KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	7	30
KUR'AN-I KERİM'İ OKUMAYA GİRİŞ	12	42
TOPLAM	19	72
6.SINIF		
ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	DERS SAATİ
KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	7	30
KUR'AN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA	6	42
TOPLAM	13	72
7.SINIF		
ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	DERS SAATİ
KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	6	30
KUR'AN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA	6	42
TOPLAM	12	72
8.SINIF		
ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	DERS SAATİ
KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	5	30
KUR'AN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA	8	42
TOPLAM	13	72

Kaynak: (MEB, 2018c)

Kazanımların öğrenci davranışı üzerine etkisi kapsamında 5-8. sınıflar Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programında toplam 57 kazanım bulunmaktadır. “Kur'an-ı Kerim ve mesajı” öğrenme alanında ise 25 kazanım mevcuttur. Kur'an-ı Kerim'i okuma ve ezberleme” öğrenme alanında 32 kazanım yer almaktadır (MEB, 2018).

Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Dersi (9-12.Sınıflar) Öğretim Programı

Kur'an-ı Kerim dersi öğretim programıyla öğrencilerin;

- Kur'an-ı Kerim'in hayatımızdaki yerini fark etmeleri,
- Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okumaları,
- Bazı sure ve ayetleri kurallarına uygun olarak ezberlemeleri
- Kur'an-ı Kerim'in içeriği hakkında bilgi sahibi olmaları,
- Kur'an-ı Kerim'i severek ve isteyerek okuma, anlama ve ezberlemeleri amaçlanmaktadır.

Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Dersi Programının giriş, genel amaçlar, programın uygulanmasına dair ilke ve amaçlar başlığı altında yer alan bilgiler, ortaokul

ve İHO Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programıyla aynıdır. Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programının “Kur'an-ı Kerim ve mesajı” öğrenme alanında 33 ve “Kur'an-ı Kerim'i okuma ve ezberleme” öğrenme alanında 32 olmak üzere toplamda 65 kazanımı bulunmaktadır.

Tablo 2. Ortaöğretim Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları ve Ders Saati

9.SINIF		
ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	DERS SAATİ
KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	8	30
KUR'AN-I KERİM'İ OKUMAYA GİRİŞ	12	42
TOPLAM	20	72
10.SINIF		
ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	DERS SAATİ
KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	8	30
KUR'AN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA	6	42
TOPLAM	14	72
11.SINIF		
ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	DERS SAATİ
KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	9	30
KUR'AN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA	6	42
TOPLAM	15	72
12.SINIF		
ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	DERS SAATİ
KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	8	30
KUR'AN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA	8	42
TOPLAM	16	72

Kaynak: (MEB, 2018e)

2.1.3.2. Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersi

Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi, öğretim programı geliştirilirken Kur'an-ı Kerim ile hadislerin yanı sıra siyer ve tarih kaynakları esas alınmıştır. Öğretim programı, Peygamberimizin hayatını bir bütün olarak vermek amacıyla hem kronolojik hem de tematik yaklaşımlar kullanılarak hazırlanmıştır. MEB, program güncelleme çalışmaları sonucu Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin programını 2017 yılında güncellemiş ve dersin adını da “Peygamberimizin Hayatı” şeklinde değiştirmiştir.

Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı ile 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak öğrencilerin;

1. Peygamberlik kavramını ve peygamberlerin özelliklerini açıklaması,
2. Peygamberimizin doğduğu çevrenin genel özelliklerini tanınması,
3. Peygamberimizin beşerî ve nebevi yönlerini fark etmesi,
4. Peygamberimizin örnek kişiliğini bireysel ve toplumsal açılardan kavraması,
5. Peygamberimizi severek kendisine örnek alması,
6. Sahabe kavramını ve sahabenin örnekliğini kavraması,
7. Kültür ve medeniyetimizdeki peygamber sevgisinin tezahürlerini fark etmesi,
8. Peygamberimizin hayatını bütüncül bir yaklaşımla tanınması amaçlanmaktadır (MEB, 2018a, s. 7).

Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı:

Bireyler birbirinden farklı özellikler taşımaktadır. Öğretim programlarının ve buna bağlı olarak ölçme ve değerlendirme sürecinin "herkese uygun", "herkes için geçerli ve standart olması" herkese yönelik olması gerektiği belirtilmektedir. Bu sebeple ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi yerinde olacaktır. Öğretim programları bu açıdan bir yol gösterici olmaktadır. Öğretim programlarından ölçme değerlendirmeye ait bütün unsurları içermesini beklemek gerçekçi bir beklenti olmayabilir. Eğitimde çeşitlilik; birey, eğitim düzeyi, ders içeriği, sosyal ortam, okul imkânları vb. iç ve dış dinamiklerden ciddi şekilde etkilendiği için, ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkililiğini sağlamada öncelik öğretim programlarından değil, öğretmen ve eğitim uygulayıcılarından beklenmektedir. Bu noktada özgünlük ve yaratıcılık öğretmenlerden temel beklentiyi oluşturmaktadır. (MEB, 2018a)

Bu bakış açısından hareketle öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yön veren ilkeleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.

- Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılabilecek ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulayıcılara kesin sınırlar çizmez, sadece yol gösterir. Ancak tercih edilen ölçme ve değerlendirme araç ve yönteminde, gereken teknik ve akademik standartlara uyulmalıdır.
- Eğitimde ölçme ve değerlendirme uygulamaları eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve eğitim süreci boyunca yapılır. Ölçme sonuçları tek başına değil izlenen süreçlerle birlikte bütünlük içinde ele alınır
- Bireysel farklılıklar gerçeğinden dolayı bütün öğrencileri kapsayan, bütün öğrenciler için genel geçer, tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek uygun değildir. Öğrencinin akademik gelişimi tek bir yöntemle veya teknikle ölçülüp değerlendirilmez.
- Çok odaklı ölçme değerlendirme esastır. Ölçme ve değerlendirme uygulamaları öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilir. (MEB, 2018a, s. 4-5).

Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersi Kazanımları

Peygamberimizin hayatı dersi sınıf kazanım sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Program Kazanım İfadesi ve Tekrar Sayıları

Program Kazanım İfadesi	Tekrar	Sınıf	Program Kazanım İfadesi	Tekrar	Sınıf
Açıklar	32	Bilişsel	Tanır	4	Bilişsel
Yorumlar	25	Bilişsel	Örnek alır	3	Psikomotor
Kavrar	13	Bilişsel	İlişki kurar	2	Bilişsel
Fark eder	10	Duyuşsal	Benimser	2	Duyuşsal
Örnek verir	10	Bilişsel	Özdeşim Kurar	1	Bilişsel
Değerlendirir	4	Bilişsel	Betimler	1	Bilişsel
İstekli olur	4	Duyuşsal	İlke çıkarır	1	Bilişsel

Kaynak: (MEB, 2018a)

Toplam 112 kazanım bulunmakta olup bunun 93'ü bilişsel, 16'sı duyuşsal ve 3'ü de psikomotor kazanımdan oluşmaktadır.

2.1.3.3. Seçmeli Temel Dini Bilgiler Dersi

Seçmeli Temel Dini Bilgiler Dersi Ortaokul Programı

Öğretim programları, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

- (1) Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek,
- (2) İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak,
- (3) Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin ilkokulda kazandığı yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak,
- (4) Liseyi tamamlayan öğrencilerin ilkokul ve ortaokulda kazandığı yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde” ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış birey olmalarını sağlamaktır (MEB, 2018b).

Tablo 4. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dini Bilgiler (İslam 1) Dersi Ünite Kazanım Sayıları, Ders Saati ve Yüzdesi

İSLAM 1					
Tema No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ortaokul Ders Saati	İHO Ders Saati	Ders Saati Yüzdesi (%)
1	İman ve İslam	5	18	9	25.00
2	İbadet ve İnsan	5	18	9	25.00
3	Müminlerin Özellikleri	6	18	9	25.00
4	Nezaket	6	18	9	25.00
Toplam		22	72	36	100

Kaynak: (MEB, 2018b)

Tablo 5. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Temel Dini Bilgiler (İslam 2) Dersi Üniteler, Kazanım Sayıları, Ders Saati ve Yüzdesi

İSLAM 2					
Tema No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ortaokul Ders Saati	İHO Ders Saati	Ders Saati Yüzdesi (%)
1	İslam ve Ahlak	5	18	9	25.00
2	İslam ve Temizlik	4	18	9	25.00
3	İslam'ın Direği Namaz	5	18	9	25.00
4	İslam ve Günlük Hayat	5	18	9	25.00
Toplam		19	72	36	100

Kaynak: (MEB, 2018b)

Seçmeli Temel Dini Bilgiler Dersi Lise (Ortaöğretim) Programı

Temel Dinî Bilgiler (İslam 1-2) dersi; öğrencilerin İslam dininin inanç ve ibadet esaslarını temel kaynaklarından öğrenmelerini, ibadetlerle ilgili uygulama becerileri kazanmalarını ve güncel dinî meseleler hakkında bilgi sahibi olmalarını hedeflemektedir (MEB, 2018d).

Tablo 6. Ortaöğretim Temel Dini Bilgiler (İslam 1) Dersi Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları, Ders Saati ve Yüzdesi

Tema No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ortaöğretim Ders Saati	Ders Saati Yüzdesi (%)
1	İslam ve Sosyal Hayat	5	18	25.00
2	İslam ve Ekonomik Hayat	8	18	22.77
3	İslam ve Hukuk	4	18	25.00
4	Ana Hatlarıyla İslam Ahlakı	8	18	22.33
Toplam		25	72	100

Kaynak: (MEB, 2018d)

Tablo 7. Ortaöğretim Temel Dini Bilgiler (İslam 2) Dersi Öğretim Programının Üniteleri, Kazanım Sayıları, Ders Saati ve Yüzdesi

Tema No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ortaöğretim Ders Saati	Ders Saati Yüzdesi (%)
1	İman	6	18	25.00
2	Namaz	7	22	30.56
3	Oruç ve Zekât	7	16	22.22
4	Hac ve Kurban	9	16	22.22
Toplam		29	72	100

Kaynak: (MEB, 2018d)

2.1.4. Günümüzde Seçmeli Din Dersleri ve Güncel Değişimler (2012-2024)

2012 yılında 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunda çeşitli değişimler yapılması talebinde bulunulmuştur. Bu talebe matuf kanun teklifinin TBMM’de kabul edilmesi ile eğitim ve öğretim alanına radikal ve köklü bir yenilik getirilmiştir. 28 Şubat Döneminde yürütülmesi için çaba harcanılan ve pedagojik olarak farklı pek çok sorunu da içinde barındıran 8 yıllık aralıksız eğitim sona ermiştir. Dünyanın muhtelif ülkelerinde son 20 yılda teknolojik gelişmeler, uluslararası rekabet ve bilgi toplumuna dönüşüm gibi nedenlerden dolayı eğitim sistemleri yeniden yapılandırılmıştır (Çelik vd., 2013, s. 15-16)

Bu sistemler doğrultusunda yapılan gelişmelerden bazıları şunlardır:

- Zorunlu eğitim ve öğretimin 8 yıldan 12 yıla çıkartılması
- Aralıksız eğitimin 8 yıllık ilköğretimde 4+4 olarak iki kısım olarak verilmesi
- Kapatılan imam-hatip ortaokullarının yeniden açılması

- Aynı binada eğitim öğretim yapma durumunda olan ve aslında pek çok farklı sorunu da barındıran 8 yıllık ilköğretim okullarının, ilkokul ve ortaokul olarak binalara ayrılması.
- Ortaokul ve liselere seçmeli din dersleri getirilmesi.

Bu süreçte milli eğitim sistemini iyileştirerek değişen küresel şartlara paralel olarak tekrardan ıslah etme ve talebe bağlı din derslerinin yeniden yürürlüğe girmesi ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Milletvekilleri bu konuda 20 Şubat 2012’de TBMM başkanlığına yeni kanun önerisinde bulunmuştur. “İlköğretim ve eğitim kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun” teklifi sunulmuştur. Daha sonra bu kanun teklifi kapsamında 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 25. maddesinde 2012 tarihinde gerçekleşen değişiklikle ortaokullar ve imam hatip ortaokullarında, lise eğitimini de dahil edecek şekilde öğrencilerin yetenek, ilgi, gelişim ve isteklerine göre seçimlik derslerin programa dahil edilmesi ve üç dersin (Temel Dini Bilgiler, Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı derslerinin) müfredata dahil edilmesi kararı alınmıştır (Kaymakcan vd. 2013, s. 8). Neticesinde derslerin isimleri netleşmeye başlamıştır. Böylece 6287 sayılı Kanun ile 8 yıllık zorunlu eğitim ve öğretim uygulamasının geçerliliği kalkmıştır. Artık 12 yıllık zorunlu eğitim öğretime geçilmiştir. Bu kanun ile beraber ilköğretim ve ortaöğretim çalışmalarından vazgeçilerek 4+4+4 sistemi uygulamaya dahil edilmiştir. Böylece 4 yıl ilkokul, 4 yıl ortaokul, 4 yıl ortaöğretim olacak şekilde 3 kademeli bir yapıya geçiş yapılmıştır (Acuner, 2016, s. 852). Günümüzde de bu şekilde uygulandığı görülmektedir.

DKAB dersleri haricinde örgün eğitim ve öğretim uygulamalarında mesleki çalışma alanındaki eğitim ve öğretim ile birlikte 4. sınıftan başlayarak 12.sınıfa kadar devam edecek şekilde zorunlu olarak eğitim verilmektedir. Böylelikle eğitim öğretim müfredatında din, değer ve ahlak alanında seçmeli dersleri artık verilir hale gelmiştir. Eğitim programlarımızda bu her iki alanda var olan din eğitiminin dayanağı söz konusu kanun ve Türkiye’nin de kabul edip ve imzalayarak dahil olduğu uluslararası anlaşmalardır (Meydan, 2013, s. 222). Bu sayede seçimlik din derslerinin programa dahil olması kanunla ve çeşitli düzenlemelerle güvence altına alınmıştır.

2012/6287 sayılı Kanun neticesinde TTK 25.06.2012 tarih ve 69 sayılı “İlköğretim kurumları (ilkokul ve ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesi ve 24.08.2012 tarih ve 124 sayılı “Ortaöğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesinde Değişiklik yapılması” Kararlarıyla ortaokul ve ortaöğretimlerde programa din, ahlak ve değerler

alanındaki Temel Dini Bilgiler, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri dahil edilmiştir. Böylece bu dersler 2012-2013 Eğitim Öğretim Yılından başlayarak uygulamaya geçilmiştir (Meydan, 2013, s. 224).

Diğer bir gelişme ise 2023/2024 Eğitim Öğretim Yılından itibaren uygulanmak üzere İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) haftalık ders çizelgesinde değişiklik yapılmasıdır. Değişikliğe göre önceki haftalık ders çizelgesinde 23 olan seçmeli ders sayısı güncellenerek 30'a çıkarılmış ve öğrencilerin daha fazla ders seçmesine olanak sağlanmıştır. Ders çizelgesine eklenen yeni seçmeli derslere ait öğretim programları Talim ve Terbiye Kurulunca onaylanmıştır (MEB, 2023a).

Seçmeli din derslerine 2023 Ağustos ayında Ahlak ve Yurttaşlık Eğitimi Dersi eklenmiştir. Bu dersin öğretim programı 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ile "Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri" esas alınarak hazırlanmıştır. Ahlak ve Yurttaşlık Eğitimi Dersi ile öğrencilerin;

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
- Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
- Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
- Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
- Ahlakın bireysel yaşamdaki rolünü kavramaları,
- Çevresindeki olay ve durumları ahlaki açıdan değerlendirmeleri,
- Toplumun ahlaki gelişimdeki rolünü kavramaları,
- Güzel ahlakın bireyin ve toplumun gelişimindeki önemini fark etmeleri,
- Ortak sorunların çözümünde gelişimlerine uygun aktif rol alabilmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2023a, s. 1420).

2.2. İlgili Araştırmalar

Literatürde seçmeli din dersleri üzerine yapılmış çalışmalardan söz etmek mümkündür. Yapılan bu çalışmalardan bazılarına yer verilerek bu araştırmanın alandaki yeri daha iyi anlaşılacaktır.

Bahçekapılı (2013) tarafından "Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri; İmkânlar, Fırsatlar, Aktörler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri" isimli araştırma bu çalışmalardan biridir. Araştırmada öncelikle odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiş bunun neticesinde seçmeli din derslerinin öğrenci, veli ve öğretmenler tarafından nasıl algılandığını ve değerlendirildiğini belirlemek üzere nitel veri toplama tekniklerinden derinlemesine görüşme tekniği uygulanmıştır. Bu çalışmada derinlemesine analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada 2012 ve 2013 yıllarında İstanbul'da farklı ortaokul ve lise türlerinde olan 5 ve 9. sınıflarda öğrenim gören öğrenciler, bu dersi veren öğretmenler ve dersi seçen/seçmeyen velilerin beklentileri, ilgi ve ihtiyaçları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ailelerin bir kısmının devlet eliyle daha sistematik bir şekilde din eğitimi verilmesinden memnun olduğu gibi derslerin seçilmemesinde de ailenin dini, siyasi ideolojik yapısının etkili olduğu; öğretmenlerin kitapları yetersiz, basit veya öğrencilerin seviyelerine uygun bulmadığı belirtilmiştir.

Kaymakcan ve diğerleri (2013) "Seçmeli Din Eğitimi Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu" adlı araştırmasında "Kazanımların daha çok bilişsel alana hitap ettiği, konu başlıklarının içselleştirilmediği, konuların öğretmenler tarafından materyallerle detaylandırmasına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Peygamberimizin Hayatı dersinin isminin değiştirilmesinin uygun olacağı, konu başlıklarında Hz. Muhammed ifadesine daha çok yer verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır."

Meydan (2013) "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi (Zonguldak İli Örneği)". Bu çalışma, Zonguldak ili merkezinde sosyoekonomik çevre ve öğrencilerinin başarı durumları dikkate alınarak belirlenen dört ortaokul ve üç lisede öğrenim gören 340 öğrenciyle anket çalışmasıyla gerçekleştirmiştir. Böylece nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılarak betimsel bir alan araştırılması gerçekleştirilmiştir. Anketlerin okullarda uygulanması 25 Mayıs-05 Haziran 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. "

Meydan (2015) tarafından gerçekleştirilmiş olan "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler (Öğretmen Görüşlerine Dayalı Nitel Bir

Araştırma)” adlı çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak açık uçlu sorulardan oluşan form kullanılmıştır. Çalışma grubu Zonguldak ilinde görev yapan 70 öğretmenden oluşmaktadır. Sorular 2013-2014 öğretim yılı Haziran döneminde araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda öğretilen konuların gündelik hayatla ilişkilendirilmediği, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamadığı, Kur'an-ı Kerim derslerinde farklı seviyelerde olan öğrencilerin aynı sınıfta okutulmasının sorun teşkil ettiği, kitap kalitesinin olmadığı, konuların Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile benzeştiği ve tekrara düştüğü sonucuna varılmıştır.

Görer (2015) "Ortaokul Düzeyinde Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğretmen-Öğrenci Görüşlerine Göre Program Açısından Değerlendirilmesi (Denizli Yatılı Bölge Ortaokulları Örneği)" adlı çalışmasında 2014-2015 Eğitim Öğretim Yılında Denizli ilinde öğrencilerin yatılı durumları dikkate alınarak belirlenen üç yatılı ortaokulda öğrenim gören 230 öğrenci ve 10 öğretmenle anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmalarının yanı sıra öğrenci ve öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılarak gerçekleştirilen betimsel bir alan çalışmasıdır.

Kotan (2015) "Ortaöğretimde Bazı Seçmeli Dini Derslere İlişkin Öğrenci Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi (Antalya İli Örneği)" adlı tezinde çalışma grubunu, 2014-2015 Eğitim Öğretim Yılında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı iki ortaöğretim okulunda görev yapan yedi yönetici, yedi öğretmen ve on iki öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırma, durum (örnek olay) çalışması yöntemiyle yürütülen bütüncül çoklu durum desenli, nitel bir çalışmadır. Veri toplama teknikleri olarak bireysel görüşme ve doküman analizinden yararlanılmıştır. Çalışma neticesinde öğrencilerin eksik öğrenmelerinin var olduğu; notlarını yükseltmek için ve diğer seçmeli derslere göre bu derslerin daha rahat, kolay olması gibi sebeplerle bu dersleri seçtiği belirtilmiştir.

Gündoğdu (2015) araştırmasında seçmeli din derslerini seçen öğrencilerin seçme nedenlerini araştırmıştır. Örneklem olarak da Ordu ilinden 5 tane okul seçilmiş ve 658 öğrenciyle anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucunda; seçmeli din derslerini seçmede en etkili etmenin psikolojik faktörler olduğu; sonra sırasıyla, çevre, aile ve öğretmenlerin etkili olduğu görülmüştür.

Gürer ve Keskiner (2016) "Öğretmenlerin Görüşleri Doğrultusunda Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerine Dair Bir İnceleme" adlı çalışmasında öğrencilerin bu dersi seçmelerinde veya seçmemelerinde en önemli etkenin aile olduğu sonucuna ulaşmaktadır.

Çiftçi'nin (2017) "Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Derslerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri ile Değerlendirilmesi" isimli tez çalışması 2016/2017 Eğitim Öğretim Yılında Ankara'nın Çankaya, Yenimahalle, Mamak, Altındağ ve Keçiören ilçelerinden gönüllülük esasına göre seçilen 48 katılımcı (16 öğrenci, 17 öğretmen ve 15 veli) ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve veli, öğrenci, öğretmen görüşlerine göre değerlendirme yapılmıştır. Araştırmada örneklem seçiminde, amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma neticesinde seçmeli derslerinin öğrencilerden daha çok velilerin istediği ile seçildiği belirtilmektedir. Velilerin belirttiği bir diğer husus ise öğrencilerin bu dersi aldıktan sonra herhangi bir davranış değişikliği göstermemeleridir. Ayrıca veliler, devlet eliyle bu dersin verilmesini olumlu gördüklerini söylemişlerdir. Öğrencilerin en çok değer verdikleri dersin Kur'an-ı Kerim olduğu, akademik kaygılardan dolayı sınava katkı sağlayacak dersleri tercih ettikleri ve din derslerinin ilgi görmediği anlaşılmaktadır.

Yazıbaşı (2018) "Ortaöğretim Öğrencilerinin Gözünden Seçmeli Din Dersleri: Kırıkkale Örneği" çalışmasında 2017/2018 Eğitim Öğretim Yılında Kırıkkale İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı beş farklı okulda eğitim gören 413 öğrenci ile yapılan araştırmada, tarama modeli ve anket tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin İslam dini hakkında doğru bilgileri öğrenmek istediği, konuların ilgilerini çektiği, derslerin dini yaşamak için katkı sağlayacağını düşündükleri, kendilerini huzurlu hissettikleri bilgilerine ulaşılmıştır.

Yücel (2019) "Öğrencilere Göre Ortaöğretim Seçmeli Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi (İzmir İli Örneği)" adlı çalışması İzmir'in merkez ilçelerinde öğrenim gören 470 öğrenci ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın veri toplama yöntemi; anket, öğrenme boyutları ölçeği ve doküman analizidir. İzmir İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınarak 29/02/2016-18/03/2016 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin seçmeli din derslerini sevdiği, ders zamanı geldiğinde sevindiği, ders saatini yeterli bulduğu, dersin hayatlarına

olumlu etkisi olduğu ve Hz. Muhammed'i tanımaya katkı sağladığı düşüncesine sahip oldukları, öğrencilerin dersi tekrar seçmeye istekli olduğu, dersi sıkıcı bulmadığı tespit edilmiştir.

Gök'ün (2019) "Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Verimliliğinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinde nitel araştırma modelinde yapılandırılan araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 öğretim yılında Malatya il merkezinde çeşitli ortaokullarda görev yapan ve seçmeli din derslerini okutan 24 DKAB öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak toplanmıştır. Betimsel analiz yöntemiyle çözümlenen bu veriler ışığında araştırmada elde edilen bazı sonuçlar şu şekildedir: Öğretmenler din derslerinin programa dahil edilmesini pozitif bulmuşlardır. Ayrıca seçmeli derslerin seçimlerinin idare ve idare-öğretmen ortak kararı ile belirlendiğini ifade etmişlerdir. Bir diğer husus ise öğrencilerin derse karşı ilgilerinin düşük olduğu ve bunun da sorun ortaya çıkardığını belirtmişlerdir. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde farklı seviyelerde öğrencilerin varlığı da bir problem olarak görülmektedir. Ayrıca seçmeli derslerin materyal ve kaynakların yetersiz olduğu görüşünü de belirtmişlerdir.

Mamak (2019) "Ortaöğretim Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşüyle Değerlendirilmesi (Elâzığ İli Örneği)" adlı çalışması 8 farklı ortaöğretim kurumunda öğrenim gören öğrencilerden seçilen 712 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma 25.03.2018-15.04.2018 tarihleri arasındaki 2 haftalık süreci kapsamaktadır. Araştırma verileri, tesadüfi örneklem yoluyla belirlenen öğrencilerden anket yoluyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin dersi seçmesindeki en önemli etkenin idare, daha sonra ise aile ve kendi isteğinin olduğu görülmektedir. Seçmeli dersi tercih etme sebeplerini dini daha iyi tanıma, daha iyi bir insan olma isteği olarak belirtmektedirler. Ayrıca öğrencilere sene başında ders hakkında bilgilendirme yapılmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Özkaya (2019) "Ortaöğretim Öğrencilerinin Seçmeli Din Derslerini Tercih Etme Nedenlerinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin Seçmeli Din derslerini tercih etme nedenlerini değerlendirmiş, örneklem olarak Kilis ilini tercih etmiştir. Çalışmasında 10 farklı lisede okuyan 282 öğrenciye anket uygulanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre öğrencilerin %55,6'sı dersi kendi isteği ile

seçmemiştir. %44,4 lük kısım ise tercihte bulunurken arkadaş ve çevreyi değil, okul imkânları, okuldaki öğretmenlerin durumları ve dersin nasıl geçtiği gibi etkenleri göz önünde bulundurmıştır.

Turgut (2019) "Ortaokullarda Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)" adlı yüksek lisans tez çalışması Antalya ilinde belirlenen altı ilçede (Muratpaşa, Kepez, Finike, Kumluca, Manavgat ve Serik) Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı 15 ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubu 30 yönetici, 30 öğretmen, 30 öğrenci ve 30 veliden oluşmaktadır. Araştırmanın verilerinin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve doküman analizi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde ise betimsel analizden yararlanılmıştır. Araştırma verileri 2016- 2017 eğitim öğretim yılı içerisinde toplanmıştır.

Ersoy (2021) "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerine Göre Seçmeli Din Derslerinin İmkânları ve Sorunları: İzmir Örneği" adlı yüksek lisans çalışması İzmir ilinde Bayraklı, Buca, Gazimir, Karabağlar, Karşıyaka ve Ödemiş ilçelerinde ortaokullarda görev yapan ve gönüllü olarak katılan 25 DKAB öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda seçmeli derslerin seçiminde öğrenciye baskı uygulanmaması, kendi ilgi ve isteğine göre tercihte bulunması, aile ve okul idaresinin ders seçiminde öğrenciye rehberlik etmesi gibi hususlar belirtilmektedir.

Kılıç (2023) "Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Seçmeli Kur'an Dersinin Sorunları (Kayseri İli Örneği)" adlı yüksek lisans araştırması, 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılında Kayseri il merkezindeki Kocasinan ve Melikgazi ilçelerinde yer alan resmî ortaokullarda seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine giren 15 DKAB öğretmeni ve Kur'an-ı Kerim dersini alan 15 öğrenciyle sınırlıdır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda Kur'an-ı Kerim dersinin; seçim süreci, öğretim programı (amaç ve içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme-değerlendirme süreci) ve ders öğretmeni boyutlarında farklı sorunlarının olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu sorunlardan başlıcaları şunlardır: Dersin seçim aşamasında öğrenci ve velilerinden ziyade okul idarecileri etkilidir. Kur'an-ı Kerim dersiyle hedeflerin gerçekleşmediği, muhtevada yer verilen tecvit

konularının öğrenci seviyesine uygun olmadığı görülmüştür. Ders kitaplarının öğrencilerin seviyelerine uygun olmadığı ve öğrencilere yüksek not verilmesi noktasında bir algı olduğu, öğretim müfredatıyla bağlantılı sorunlar olarak belirtilmektedir.

Yukarıdaki literatür özetine bakıldığında, seçmeli din dersleri üzerine yapılan çalışmaların sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak bu konuyu güncel olarak program, yöntem, materyal ve ölçme değerlendirme bağlamında seçmeli derslerin uygulanışı noktasında ele alan ve Balıkesir evreninde yapılmış herhangi bir çalışmaya ulaşamamıştır. Buradan hareketle araştırmanın din, değer ve ahlak alanındaki seçmeli din dersleri ilgili literatüre ve alanda oluşan boşluğun doldurulmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve bu bağlamda durum çalışması deseninden faydalanılmıştır. Nitel araştırma, “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir süreç” (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 37) olarak tanımlanır. Durum çalışması ise “Bir veya birkaç durumu kendi sınırları içinde analiz etme” olarak ifade edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 78).

Araştırmada öğretmenlerin seçmeli din derslerinin uygulama konusundaki görüşlerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Küçük gruplar ile gerçekleştirilen derinlemesine tartışmaları barındıran bir araştırma stratejisi olan odak grup görüşmesi (Marshall, 1999, s. 281) özellikle nitel veri elde etmede kullanılan bir tekniktir.

Çalışmada 2012-2024 yılları arasındaki seçmeli din dersleri ile ilgili yapılan araştırmaların bulguları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni 2022/2023 Eğitim Öğretim Yılı ile 2023/2024 Öğretim Yılı güz döneminde Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda seçmeli din derslerine giren öğretmenleri kapsamaktadır. Örneklem ise araştırma konusunun içinde olan evrenin bir kesitini ifade eden gruptur. Bu küme içerisinde yapılan araştırmalardan elde edilen verilerin evreni temsil edebilecek mahiyette olması, araştırmanın güvenilirliği açısından önemlidir (Karasar, 2015, s. 111-112; Balcı, 2022, s. 100). Bu çalışmada kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. “Kartopu tekniği araştırmacının derinlemesine bilgi kaynağı olabilecek kişi ya da kişiler ile ilk görüşmesinden sonra benzer özelliklere sahip bireyleri onların tavsiyesi ile öğrenmesi daha sonrada bunlardan başkalarını öğrenmesi gibi süreç kartopu gibi büyüyerek gerçekleştirilir” (Ekiz, 2020, s. 116). Diğer yandan örneklemin yeterliliği ve verimliliği hususunda da örneklem büyüklüğü ile ilgili bilimsel verilerden

yararlanılmıştır (Ülken, 1969, s. 226-227; Baykul, 1996, s. 37-39; Karasar, 2015, s. 111-131). Balıkesir ilinde MEB'e bağlı 1023 okul⁴ bulunmaktadır. Bu çalışmanın evrenini temsil etmesi için Balıkesir'in körfez bölgesinde yer alan Burhaniye ve Edremit ilçeleri ile iç bölgelerde yer alan Bigadiç ve Dursunbey ilçeleri ve merkez ilçe olan Altıeylül 'de kartopu örnekleme tekniğiyle seçilen 32 okuldaki (21 ilköğretim ve 11 ortaöğretim) 41 öğretmen üzerine araştırma gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın örnekleme Balıkesir körfez bölgesi, iç bölgesi ve merkezde bulunan 32 okulda seçmeli derslerine giren 41 öğretmenden oluşmaktadır.

Aynı zamanda Balıkesir ili ve ilçelerinin tamamında yer alan ortaokul ve ortaöğretim kurumlarında İHL, İHO ve açık öğretim öğrencileri hariç tutularak seçmeli din derslerini seçme sayısı ve oranlarına ulaşılmaya çalışılmış ve bu süreçte Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izin ve onay (Bkz. Ek 5) alınarak ulaşılan veriler tabloda belirtilmiştir.

Görüşme tekniğinin yapısı gereği çalışma grubu sınırlı tutulmuştur. Çünkü nitel yöntem ve tekniklerin kullanıldığı çalışmalarda, genellikle örneklem sayısının çokluğu değil, örneklem grubunun araştırmacının ihtiyacı kadar olan bilgi miktarını karşılayıp karşılamadığı daha önem arz etmektedir. Dolayısıyla örneklem grubunun sayısal büyüklüğü yerine çalışmanın amacına yönelik bilgi elde etmeye yoğunlaşmak, belirlenen problemin farklı boyutlarının ortaya çıkarılmasında önemli gözükmemektedir. Burada, elde edilen verilerin tekrarlanmaya başlaması, örneklem sayısının yeterli olduğunu gösteren bir ölçü olarak kabul edilmiştir (Türnüklü, 2000, s. 548). Böylelikle yeterli örnekleme ulaşılmaya çalışılmıştır

Tablo 8. Katılımcıların Özellikleri

Öğretmen Kodları	Cinsiyet	Mezun Olduğu Bölüm	Mesleki Hizmet Yılı	Okutulan Seçimlik Ders/Dersler	Eğitim Durumu	Görev Yapılan Okul Türü
K1	Kadın	İlahiyat	9.yıl	PH-TDB	Lisans	Ortaokul
K2	Erkek	İlahiyat	9.yıl	TDB	Lisans	Ortaokul
K3	Kadın	DKAB	8.yıl	TDB	Lisans	Ortaokul

⁴ <https://balikesir.meb.gov.tr/> sitesinden edinilen bilgiye göre sayı tespit edilmiştir. Erişim tarihi: 03.04.2024

Tablo 8-devamı

K4	Erkek	İlahiyat	21.yıl	PH	Lisans	Ortaokul
K5	Kadın	DKAB	6.yıl	PH-TDB	Lisans	Ortaokul
K6	Erkek	İLİTAM	23.yıl	PH-TDB	Lisans	Ortaokul
K7	Kadın	DKAB	11.yıl	TDB	Lisans	MTAL
K8	Kadın	İlahiyat	16.yıl	TDB	Lisans	MTAL
K9	Erkek	İlahiyat	24.yıl	TDB-KK	Lisans	Anadolu Lisesi
K10	Kadın	İlahiyat	13.yıl	PH-KK	Lisans	Ortaokul
K11	Kadın	İlahiyat	31.Yıl	KK	Lisans	Ortaokul
K12	Erkek	DKAB	18.yıl	TDB	Lisans	Ortaokul
K13	Erkek	İlahiyat	28.yıl	PH	Lisans	Anadolu Lisesi
K14	Erkek	İlahiyat	6.yıl	PH-TDB	Lisans	Anadolu Lisesi
K15	Erkek	DKAB	11.yıl	PH-TDB	Lisans	Ortaokul
K16	Erkek	İlahiyat	18.yıl	PH-TDB	Lisans	Ortaokul
K17	Erkek	İlahiyat	8.yıl	KK	Yüksek Lisans	Ortaokul
K18	Erkek	İlahiyat	16.yıl	PH-TDB	Lisans	Anadolu Lisesi
K19	Kadın	İlahiyat	8.yıl	PH-TDB	Lisans	Ortaokul
K20	Erkek	İlahiyat	4.yıl	PH	Lisans	MTAL
K21	Kadın	İlahiyat	12.yıl	TDB	Lisans	Anadolu Lisesi
K22	Erkek	İlahiyat	5.yıl	PH	Lisans	Ortaokul
K23	Kadın	İlahiyat	10.yıl	KK	Lisans	Ortaokul
K24	Kadın	DKAB	18.yıl	TDB	Lisans	Ortaokul
K25	Kadın	DKAB	10.yıl	PH-TDB	Lisans	Ortaokul
K26	Kadın	İlahiyat	4.Yıl	PH-TDB	Lisans	Anadolu Lisesi
K27	Erkek	İlahiyat	7.Yıl	PH	Lisans	MTAL
K28	Kadın	İlahiyat	1.yıl	TDB	Lisans	MTAL
K29	Kadın	İlahiyat	7.yıl	PH	Lisans	MTAL
K30	Kadın	İlahiyat	10.yıl	PH-TDB-KK	Lisans	Ortaokul
K31	Kadın	DKAB	6.yıl	TDB	Lisans	Anadolu Lisesi
K32	Erkek	Tarih Bölümü	20.yıl	TDB	Lisans	Anadolu Lisesi
K33	Erkek	İlahiyat	23.yıl	PH-TDB	Lisans	Ortaokul
K34	Erkek	Sınıf Öğretmenliği	24.yıl	PH-TDB-KK	Yüksek Lisans	Ortaokul

Tablo 8-devamı

K35	Erkek	DKAB	20.yıl	PH-TDB-KK	Lisans	Ortaokul
K36	Kadın	İlahiyat	18.yıl	PH-KK	Lisans	Ortaokul
K37	Kadın	İlahiyat	10.yıl	PH	Lisans	Ortaokul
K38	Erkek	Yüksek İslam Enstitüsü	42.yıl	PH-TDB- KK	Lisans	Anadolu Lisesi
K39	Erkek	İlahiyat	9.yıl	KK	Lisans	Ortaokul
K40	Erkek	İlahiyat	26.yıl	TDB	Lisans	Ortaokul
K41	Erkek	İlahiyat	14.yıl	TDB	Lisans	Ortaokul

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Çalışma verileri oluşturulurken öncelikle literatür taraması ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılmıştır. Literatür taraması “Belirli bir konuda yayınlanmış olabildiğince çok verinin sistematik olarak araştırılması ve tespit edilmesi” olarak tanımlanır (Köroğlu, 2015, s. 61). Bu kapsamda çalışmanın birinci aşamasında literatür taraması için seçmeli din dersleri hakkında yayınlanan akademik makaleler, ülkemizde Yükseköğretim Kurulu’nun Ulusal Tez Merkezi’nde var olan yüksek lisans ve doktora tezleri araştırılmış; makalelere ulaşmak için ise Dergipark, Google Scholar, İSAM ve Academia veri tabanından faydalanılmıştır. Ayrıca çalışmanın konusu ile ilgili kitaplar ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci aşamasında veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada daha açık ve net bilgiler elde etmek amacıyla daha açıklayıcı betimlemeler yapmak maksatlı, öğretmenlere sorulmak üzere açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken odak grup görüşmelerinden faydalanılmıştır. Küçük gruplar ile gerçekleştirilen derinlemesine tartışmaları barındıran bir araştırma stratejisi olan odak grup görüşmesi (Marshall, 1999, s. 281) özellikle nitel veri elde etmede kullanılan bir tekniktir. Odak grup görüşmesinde, araştırmanın kapsam ve sınırlılıklarını belirlemek ve katılımcı gruba sorulacak olan sorulara bir öngörü oluşturmak niyetiyle başvurulmuştur (Kitzinger, 1995, s. 311’den akt. Bahçekapılı, 2013). Seçmeli dersler ile ilgili Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğünde görevli kişilerle 2023 yılında konu üzerine görüşmeler yapılmıştır. Seçmeli derslerin Talim Terbiye Kurulunda nasıl ortaya çıktığı, kitaplarının oluşum süreci, seçmeli derslerin programının düzenlenmesi

gibi konuların belirlenmesinde bilgi sahibi olan Prof. Dr. Mehmet Bayyigit, Prof. Dr. Mehmet Bahçekapılı ve Doç. Dr. Ahmet Ali Çanakcı ile de 2023 ve 2024 yıllarında odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir.

Alan uzmanları ile odak grup görüşmeleri sonucunda görüşme formu son halini almıştır. Saha çalışmasında görüşme yapılmadan önce görüşme yapılacak öğretmenler ilçe zümre başkanları ile iletişime geçilerek ve tek tek okul iletişim telefonları ile aranarak tespit edilmiştir. Öğretmenlerin müsait zamanına göre randevu alınmıştır. Daha sonra katılımcılara, öğrencilerin seçmeli din derslerini nasıl seçtikleri, seçmeli din derslerinin verimliliği hakkındaki görüşleri, ders kitapları, seçmeli derslerin programı ile ilgili görüşleri, bu dersleri anlatırken hangi yöntemleri kullandıkları, derslerin içeriği hakkındaki düşünceleri, derslerde ilgili ne tür materyallerin kullanıldığı gibi konuların olduğu dersin uygulanışı ile ilgili 29 açık uçlu soru sorulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Araştırma verilerinin toplanmasından önce etik kurul izni için gerekli belgeler hazırlanarak Balıkesir Üniversitesine müracaat edilmiştir. BAÜN Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Komisyonu 24.02.2023 tarihli ve 241132 sayılı toplantısında alınan karar gereği düzenlenen onay belgesi neticesinde mülakatların yapılmasında sakınca bulunmadığına karar vermiştir (Bkz. Ek 1, Ek 2). 73630347 sayılı başvuru numarası ile 03.04.2023 tarihinde araştırma izni için talepte bulunulmuştur. Daha sonra Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden 06.04.2023 tarihli E-99191664-605.01-73926993 sayılı belge ile gerekli izinler alınmıştır (Bkz. Ek 3). Araştırma verilerinin toplanması için belirlenen örneklem doğrultusunda katılımcılara ulaşılmıştır.

Araştırmanın mülakat kısmında katılımcı grupla yapılan görüşmeler, 2022-2023 ve 2023-2024 eğitim-öğretim yılları arasında gizlilik ilkesinden dolayı okullardaki kütüphane, boş sınıf, rehberlik odası ve okul bahçesi gibi sessiz mekanlarda gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Öncelikle okullara gidilip öğretmenlerle görüşülerek müsait gün ve saat dilimleri için ortak zaman belirlenmiştir. Görüşmelere başlamadan önce katılımcılara, görüşmenin amacı, gizliliği ve araştırma hakkında gerekli diğer ön bilgiler verilmiş ve her bir katılımcı öğretmen için düzenlenen “gönüllü katılım formu” (Bkz. Ek 4) belgesinin imzalanmasıyla çalışma başlatılmıştır. Görüşmede sorular,

konulara göre gruplandırılarak ve mümkün olduğunca birbirini takip eden ve içerik olarak birbirini tamamlayan bir sıra ile katılımcıya yöneltmiştir. Çalışmaya başlarken öğretmenlere bu araştırmanın neden yapıldığı ile ilgili kısa bilgilendirilme yapılarak içtenlikle cevap vermekten çekinmemeleri ifade edilmiş ve istedikleri zaman çalışmadan ayrılacakları belirtilmiştir. Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş olup konu ile ilgili alanında uzman kişilerle yapılmış odak grup görüşmesi sonucunda hazırlanan seçmeli din derslerinde öğretmenlerin uygulama süreci hakkındaki görüşlerine ilişkin açık uçlu sorular (Bkz. Ek 5) kullanılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin görüşmelerdeki sorulara vermiş oldukları cevaplar dijital ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Katılımcı öğretmenleri tarafından anlaşılamamış ve anlaşılmamış sorular başka şekilde örneklendirilerek tekrar sorulmuş ve böylece katılımcı gruptan daha sağlıklı bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcı grup, cevap vermek istemedikleri veya cevabını bilmedikleri sorularda özgür bırakılmış ve cevap verip vermeme konusunda zorlanmamıştır. Görüşme sırasında katılımcıların rahat bir şekilde kendilerini açıklayabilmeleri sağlanmış, bazen öğretmenlerin nöbeti, sınav gözetmenliği vb. işlerinin olmasından dolayı mülakatlar ara verilerek gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sorular sorulurken muhtemel cevaplar konusunda öğretmenlerin yönlendirilmesinden kaçınılmıştır. Ayrıca mülakatın durumuna göre araştırmamızı içeriği ile bağlantılı hususlarda yarı yapılandırılmış görüşme formuna ek sorularla, öğretmenlerin önemli gördükleri hususlar dikkate alınmış ve böylece görüşmede esnek olunmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerini tam olarak yansıtmak için tırnak içinde doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Öğretmenlerle görüşmeler ortalama olarak 45 dakika ile 65 dakika arasında gerçekleşmiştir. Toplam çalışmamız yaklaşık 1440 dakika (24 saat) olarak ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde, yorumlanmasında ve değerlendirme sürecinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizi “Toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması” olarak ifade edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 227). Bu çerçevede doğrultusunda içerik analizi yoluyla bu çalışmadaki verileri tanımlamak ve verilerin içerisinde saklı

olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Öncelik öğretmenler ile gerçekleştirilen görüşmelerde elde edilen ses kayıtları ilk olarak bilgisayara aktarılarak Word dosyasında metin haline getirilmiştir. Transkripsiyonu yapılan metinler, dikkatle incelenerek belirli temalara ayrılmış ve kodlamalar yapılmıştır. Kodlanan içerik, araştırma soruları dikkate alınarak belirli konular etrafında gruplandırılmıştır. Analiz aşamasında her bir mülakatta benzer gruplandırma bulunmasına dikkat edilmiş. Ancak belirlenen kategorilerde bulunmayan fakat araştırma için önemli olduğu düşünülen bilgilerin de çalışmaya eklenmesi sağlanmıştır. Yapılan görüşmelerde ses kayıtları yaklaşık 1440 dakika olup kayıtlar, araştırmacı tarafından yazılı metin şekline getirilmiştir. Mülakatta alınan veriler değerlendirilirken isim ve soyadı kesinlikle kullanılmamış; her bir öğretmene, katılımcı 1 (K1) ve katılımcı 2 (K2) şeklinde 1’den 41’e kadar bir kod numarası verilerek arşivleme usulü takip edilmiştir. Sonucunda ise verilerin ayrıntılı olarak ele alınması için içerik analiz tekniğinden yararlanılmıştır. “İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve yorumlamaktır” şeklinde açıklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 227). Elde edilen bulgular literatürde yer alan benzer çalışmalardan yararlanılarak değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde öğretmenlerin görüşleri seçmeli din derslerinin uygulanışı bağlamında ayrı ayrı başlıklarda değerlendirilmiştir. Çalışmada öncelikle öğretmenlerin dersin uygulanışı ile ilgili program, yöntem, materyal ve ölçme-değerlendirme başlıkları altında düşüncelerine yer verilmiştir. Daha sonra konu başlığı altında tablo verilerek katılımcıların cevapları gruplandırılmıştır. Devamında katılımcıların cevapları ile birlikte elde edilen bulgular literatür ışığında yorumlanmıştır.

4.1.1. Programın Uygulanışı Açısından Görüş ve Düşünceler

Bu bölümde öğretmenler ile yapılan görüşmeler seçmeli din derslerinin öğretim programı açısından incelenmiştir. Çalışmada sorulan sorular neticesinde verilen cevaplardan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1.1. Seçmeli Din Derslerinin Müfredatı

Tablo 9. 2012 Yılından Sonra Müfredata Giren Seçmeli Din Dersleri ile İlgili Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar	KK	PH	TDB	
				İSLAM I	İSLAM II
Öğrenci ilgisizliği	K1-K17-K21-K23-K24-K27-K29-K39	x	x	İSLAM I	İSLAM II
Konuların ayrıntılı ele alınıp birbirleriyle bağlantılı olmaması	K2-K12			x	
Öğretmenlerin KK dersini verme yetkinlikleri	K3	x			
Seçmeli ders müfredatı ile DKAB dersinin konularının benzer olma durumu	K3-K5-K15-K16-K17-K18-K19-K35-K37		x	x	
Sınıf ve öğrenci seviyesinin gözetilmemesi, konuların soyut kalması	K1-K3-K4-K5-K10-K12-K15-K16-K26-K27-K31-K36-K39		x	x	

Tablo 9-devamı

PH dersinin her sene Peygamberin doğumundan başlaması	K5-K20		x		
Müfredatta bazı konuların ağır-hafif olmasından dolayı sınıf değişikliği yapılması	K1-K2-K3-K5-K6-K8-K9-K10-K19-K21-K23-K24-K25-K28-K30-K31-K36-K37-K38	x	x	x	x
Esmâ-i Hüsnâ hakkındaki görüşler	K5-K12		x	x	x
Arapça isimlerin ya da Arapça kökenli kelimelerin çokça zikredilmesi	K6-K8-K12		x	x	x
Müfredattan bağımsız, öğrencinin eksik öğrenmelerinden kaynaklı ihtiyacı olduğu konuların anlatılması	K7-K11-K30-K35	x		x	x
Kitap içeriğinde örneklere ve görsellere az yer verilmesi	K8-K22	x	x	x	x
Ders saatinin yeterli olmayışı	K9-K17-K19-K25-K34-K35	x		x	x
Öğretmenlerin ders hakimiyetinde sorunlar yaşaması	K17-K29-K33-K37-K40	x			
Teori kısmının uzun olması ve pratiğe dönüşemeyen müfredat	K25-K26-K31	x		x	x

Katılımcı öğretmenlerin bazıları müfredatta DKAB dersi ile benzer konuların olmasından dolayı öğrencilerde ilgisizlik olduğunu şu sözlerle açıklamışlardır:

K1: “KK dersini ilk 2013 yılında vermeye başladım. Yeni bir şey olduğu için o zamanlar çocuklar heveslilerdi. Böylece çabuk öğreniyorlardı. Fakat bu durum şimdi tam tersi, öğrenmeye isteksizler.”

K17: “Dini yaşama ve KK öğrenme noktasında öğrenciler çok istekli değiller. Öğretmen için anlatmak zorlaşıyor öğrenci için de anlamak ama yine de KK'nin olması gereken bir ders olduğunu düşünüyorum en azından gündemlerinde KK oluyor. Benzer konuları biz öğrencilere öğretmiş oluyoruz. Bu da sıkıcılığa ve isteksizliğe sebep oluyor. Bu yüzden dersi seçmek istemiyorlar”

K21: “Aslında kazanımlar öğrenci ile eşdeğer. Çünkü zaten benim öğrencim de bu konulara istekli olmadığı için kazanımlar yüzeysel kalıyor.”

K23: “KK dersinde ise birinci dönemin tamamı teorik bilgiler ve Peygamber hayatları ile ilgili bilgilerden oluşuyordu. Bu durum öğrencilerde isteksizlik oluşturdu. Öğrenciler her ders ne zaman Kur’an-ı Kerim okuyacağız diye soruyorlardı. Bu teorik bilgiler bence azaltılmalı.”

K24: “Seçmeli derslerin seçilebilmesi için konular ilgi çekici olmalı. Maalesef şu an konular ilgi çekici değil. Özellikle 6.sınıflarda durum bu şekilde.”

K27: “Son 7 senedir PH dersine giriyorum. Öğrenciler ortaokulda aynı dersi gördüklerini söyledikleri için aynı şeyleri tekrar etmiş durumdayız. Bu öğrencide bıkkınlık oluşturuyor.”

K39: “Öğrencilerimizin dini altyapısının olmadığını görüyoruz. Ailenin dini hassasiyetinin oranını da bilemiyoruz. Çocukların bu dersi istememesi de başka bir problem.”

Öğretmenlerden bazıları (K2, K12) TDB dersinde konuların yüzeysel anlatılması ve birbiriyle bağlantılı olmaması hususundaki sorunları şu şekilde açıklamıştır:

K2: “TDB (İslam I) müfredatı çok farklı, namaz, zekât ve oruç konuları yok. Öğrencilere temel dini bilgilerini öğretemediğimizi düşünüyorum. Bu derslerin programları ayrıntılı değil. Bence ayrıntılı olmalı.”

K12: “Seçmeli dersleri içerik olarak zayıf buluyorum. DKAB dersi ile beraber ilerliyor en azından aynı konular olsa dahi söz konusu konuların seçmeli derslerde daha ayrıntılı ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Aynı zamanda çocuklar duaları ezberliyorlar ve unutuyorlar. Bu seçimlik derslerin müfredatlarına ezberler konulursa bunları öğrencilere tekrar ettirebiliriz. Böylelikle her sene ezberleri tekrarlanmış olur”

Katılımcı öğretmenlerden (K3)’ün KK dersini verme yetkinliğinin olmadığını şu şekilde açıklamıştır:

K3: “KK dersinden bahsetmek gerekirse biz Kur’an öğreticisi değiliz, bununla ilgili donanımla yetiştirilmedik. KK seçilecekse okulda DKAB öğretmenine sorulmalı, bu dersi verebilecek mi o yetkinlikte mi diye araştırılmalı. Çünkü bazen KK dersini vermek istemeyen, kendini yeterli görmeyen hocaların varlığını da biliyoruz.”

Bu bulguya ilişkin Yorulmaz'ın çalışmasında da benzer sonuca ulaşılmaktadır. Öğretmen programı uygularken bazı durumlarla karşı karşıya kalmıştır. Bunlar seçmeli din derslerinde öğrenci seviyesini yakalayamayan öğretmenlerin olması ve bazen liyakatli olmayan öğretmenlerin bu derse girmesidir. Okul yöneticileri, özellikle KK dersinde bazı öğretmenlerin pedagojik olarak yeterli alan bilgisinin olmadığını belirtmektedir. Seçmeli din dersleri alanında çalışmalarda, KK dersini işleyecek öğretmenlerin üçte birinin, bu dersi öğrencilerine öğretmek için kendilerini yetkin ve yeterli bulmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Yorulmaz, 2014, s. 314).

Öğretmenlerden bir kısmı seçmeli derslerin müfredatının zaten DKAB dersi müfredatında var olduğunu ve çakışmaların mevcut olduğu bu durumda öğrencilerde hangi derste olduklarını bilmeme veya dersleri ayırt edememe sorunu ile karşı karşıya kaldığını şöyle ifade etmektedirler:

K3: *“Bence PH dersi DKAB dersi müfredatının içinde var olduğu için o derste ayrıca bilgi veremiyoruz.”*

K5: *“Bu sene okulumuzda 6.sınıflarda PH dersi seçilmiş ama DKAB dersinde de zaten ayrıntılı ele alınan üniteler olduğu için seneye 5.Sınıflarda seçilmesinin daha doğru olacağını vurgulayacağım.”*

K15: *“2010, 2011 yıllarında müfredat oluşturulurken öğretmenlerden fikirler ve bilgi aldılar. Onun için müfredatı beğeniyorum ama eksik yönleri tabii ki de var. Örnek vermek gerekirse DKAB dersleri ile PH dersleri çok çakışıyor. PH seçmeyen okullar için DKAB dersi müfredatına peygamber ile ilgili konuları dahil etmek durumunda kalıyorlar.”*

K16: *“TDB’ den biz İslam I okutuyoruz. DKAB dersine benzer konular var. Hem DKAB dersine hem de seçmeli din dersine girdiğimizde öğrenci iki dersi ayırt edememe sorunu yaşıyor. Öğretmenim biz hangi dersi işleyecektik durumuyla karşılaşıyoruz.”*

K17: *“Seçmeli dersler DKAB dersinin tekrarı gibi bir şey. Özellikle TDB dersi. Bu dersler güncellenmediğinde her sene aynı veya benzer konuları öğrencilere öğretmiş oluyoruz, bu da sıkıcılığa ve isteksizliğe sebep oluyor. Bundan dersi seçmek istemiyor.”*

K18: *“PH ve TDB derslerinin müfredatı DKAB dersine benzer olduğu için değişiklik yapılmalı veya güncellenmeli.”*

K19: *“PH dersindeki konularla DKAB dersinin konuları arasında benzerlikler var. Bu da çocuklara tekrar oluyor. Bu durum, bazen pozitif yönde bazen ise*

öğrencinin sıkılmasına sebep olduğundan negatif etki ediyor. Aslında bize iş düşüyor, biz farklılaştırırsak güzel anlatabiliyoruz.”

K35: *“Seçmeli ders müfredatı DKAB ders müfredatı ile tekrara düşüyor.”*

K37: *“Bu sene PH ile ilgili çok çakışma var, özellikle 6.sınıf konularında. Dolayısıyla ben bazı konuları hızlı işlemek zorunda kaldım.”*

Programın içeriğindeki müfredatın uygulanışı ile ilgili bir diğer husus sınıf ve öğrenci seviyesinin gözetilmemesinden kaynaklı konuların soyut kalması hatta bazı konularda yazının ve bilginin çok olmasıdır. Bu konuyla ilgili görüşler şunlardır:

K1: *“Son 2 yıldır TDB (İslam II) düzenli işliyoruz. 6.sınıfların namaz konusunun aşırı uzun olduğunu düşünüyorum.”*

K3: *“TDB dersini öğrenciler zaman içerisinde unutuyorlar. Ayrıca kitapta çok yazı ve bilgi var olduğundan bu durumun öğrenciyi boğduğunu düşünüyorum.”*

K4: *“TDB (İslam I) sınıf seviyesinin çok üstünde konular var. Mesela Allah’ın isimleri ve sıfatlarının ayrıntılı açıklanması.”*

K5: *“TDB (İslam I) dersini bu sene 5.sınıflar seçti ve onlara müfredatın ağır geldiğini düşünüyorum.”*

K10: *“PH dersi müfredatı çok yoğun, 1 yıl içerisinde sığdırmak çok zor. Hele bu seneki öğrencilerim 5.sınıf olduklarından bu konular onlar için çok soyut kalıyor. Konular iyice zorlaşıyor.”*

K12, K15: *“Namaz konusunu 6.sınıfta çok uzun işliyoruz. Hemen unutuyorlar. Bu derslerde pratik ve somut konular işlense daha iyi olur.”*

K16: *“Müfredat İslam’ın temel şartlarına indirgenmeli, daha basitleştirilmeli, TDB müfredatı gibi temel verilmesi gerekenler verilmeli. Mesela Allah’ın isimleri konusu var. Çocukların dünyasında bu isimler çok anlam ifade etmiyor ne yazık ki. Özellikle ortaokul öğrencileri için daha somut şeyler öğretilmeli.”*

K26: *“TDB dersinde zekât, hac ve namaz konusu var. 8.sınıfın devamı gibi olduğundan dersin verimli olmadığı kanaatindeyim. Ortaokuldaki müfredatın devamı gibi geliyor bana. Derste daha çok kavram üzerinden ders anlatıyorum.”*

K27: *“Öğrencilerin çoğunun altyapısı yok. Konular soyut kalıyor. Bu duruma yetişemiyorlar.”*

Peygamberimizin Hayatı dersinin uygulanışı ile ilgili değerlendirilmelerden biri ise her sene müfredatın Peygamberimizin doğumundan başlamasıdır.

Öğretmenlere göre müfredatın Peygamberin doğumundan vefatına kadar olması daha doğrudur. Bu husustaki düşünceler şu şekildedir:

K5: “PH dersinde 4,5,6,7. sınıflar için hep aynı konular anlatılıyor. Sadece biraz değişmiş halleri. PH dersinde hep Peygamberimizin doğumundan başlanıp savaşlarını da içine alan biçimde vefatına kadar gerçekleşen olaylardan bahsediliyor.

K20: “Peygamberimizin hayatı baştan sona verilmiyor, parça parça veriliyor. Bu da sıkıntı oluşturuyor ve kopukluk meydana getiriyor. Bence doğumundan vefatına kadar verilmeli. Aralarda da sahabe hayatları olabilir veya eşlerinin hayatları hakkında bilgi verilebilir.”

Müfredatta bazı konular da öğrenci sınıf düzeyine uygun değildir. Öğretmenlere göre bazı kazanımlar ise öğrenci düzeylerine göre hafif kalmaktadır. Bundan dolayı müfredattaki konuların sınıf bazında yer değişikliği yapılması gerekmektedir. Konuyla ilgili bu düşünceler şu şekildedir:

K1: “8. sınıf DKAB dersi konuları ile 8.Sınıf seçmeli din derslerinin müfredatı birbirine yakın olursa daha iyi olabilir.”

K2: “Ünitelerin birbiri ile bağlantısı yok, birbirleriyle kopuklar. Ünitelerin içeriğinde nezaket örnekleri, ibadetlerin kabul şartları gibi konular var.”

K3: “Kur’an kursu öğreticilerinin, öğrenci sayılarının az olduğunu biliyorum. Bizim okulda ise KK öğretmemiz zor oluyor çünkü DKAB öğretmenleri olarak okulda öğrenci sayımız çok fazla.”

K5: “TDB (İslam I) dersini bu sene 5.sınıflar seçti ve onlara müfredatın ağır geldiğini düşünüyorum. Bence 8. Sınıf veya lise düzeyinde verilmeli.”

K6: “Müfredatta bazı noktaların ağır olduğunu düşünüyorum.”

K8: “TDB dersinde müfredatta İslam Hukuku konuları ile ilgili bir alan var ve ben çocukların seviyesinin çok üzerinde olduğunu düşünüyorum. Bu konular daha sadeleştirilerek verilebilirdi. Çok daha fazla örnekler verilebilir.”

K19: “Müfredatı çocukların seviyesine uygun bulmuyorum, Kazanımlar basit ve hafif kalıyor.”

K21: “Bu dönem İslam Hukuku ve İslam Ahlakı üniteleri var. Müfredatın içi boş geldi bana. Çünkü daha çok sözel konu ağırlıklı ve her döneme 2 ünite düşüyor. Kazanım da müfredata paralel olarak çok basit kalıyor.”

K23: “TDB dersine 8 sınıflara anlattığımda müfredat çok boştu. Kitabın içeriği de kötü. Çocuğa kazandırılacak bir şey de olduğunu düşünmüyorum.”

K24: “TDB dersinde kitap yetersiz, müfredat çok kısıtlı. Konulara ekleme yapılmalı.”

K28: “Müfredat bazen öğrencilere ayrıntı gelebiliyor. Konuyu onların seviyesine inmeye çalışarak anlatmaya çalışıyorum. Keza o konuyu bazen daha hafif anlatıp geçebiliyorum.”

K30: “KK müfredat olarak gayet iyi ama çocuklar için bazen tecvit konuları vs. ağır gelebiliyor.”

K31: “TDB özellikle ilk konularda imanın geçerliliği, şartları vs. ilk konularda neredeyse üniversite düzeyi gibi.”

K37: “Çok fazla konu çeşitliliği var ve bu konularda fazla ayrıntı var. Bu durum öğrencilere ağır geliyor.”

K38: “KK dersi 9.sınıftan 12.Sınıfa kadar olmalı. Müfredatta öğrenmesi gerekenleri bir yılda öğretemiyoruz.”

Ders kitaplarında her ünitenin sonunda Esmâ-i Hüsnâ konusu yer almaktadır. Ünite sonlarında mevcut olan Esmâ-i Hüsnâ konusunda memnun olan öğretmenler vardır. Fakat bu durumu dersi uygularken sorun olarak görenler de mevcuttur. Konuyla ilgili öğretmen görüşleri şunlardır:

K5: “TDB dersinin her ünitesinin sonunda Esmâ-i Hüsnâ konusunun olması öğrencilerin Allah’ın isimlerini öğrenmesini sağlamaktadır. Bunu programın avantajı olarak değerlendirebilirim.”

K12: “TDB müfredatında ünite sonlarında Esmâ-i Hüsnâ var ama onlar da çok soyut kalıyor. Ünite sonlarında kıssalar ve dualar olabilir, TDB dersinde de. TDB de Esmâ-i Hüsnâ çok var, 1 tane olursa yeterli olur.”

Öğretmenler genel olarak müfredatta örneklerin az verildiğini ve görsellerin çok fazla yer almadığını şu şekilde açıklamaktadırlar:

K8: “Peygamberimizin hayatı ile ilgili örnekler verilmeli çünkü öğrenci onu hayal etmek ve zihninde somutlaştırmak istiyor. Nerede nasıl davrandığını bilmek istiyor. Çok sayıda ve çeşitli örnekler verilirse öğrenci daha net anlayacaktır.”

K22: “Müfredatta öğrencilerin ilgisini çekecek görsel içeriklerin oluşturulması gerektiğini düşünüyorum.”

Seçmeli din derslerinde ders saatinin yeterli olmaması, daha fazla ders saatine ihtiyaç duyulması, konuların yetişmemesi gibi problemlerden bahseden öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

K9: “Mesela namaz konusu var. Hangi namazın kaç rekât olduğunu bilmeyenler var. Özellikle sabah namaz ile alakalı bilgileri yok. Bu konular ile ilgili öğrencileri bilgilendirmemiz gerekiyor. Biz seçmeli TDB dersini 1 saat gösteriyoruz. Seçmeli dersin müfredatını zar zor yetiştiriyoruz.”

K17: “KK ders saatinin kısa olması dersin işleyişini zorlaştırıyor. 4 saat olsa daha faydalı olabilir. KK okumayı bilenleri pekiştirme elif-ba da olanları ise KK geçirmeye çalışma üzerine derslerimizi işliyoruz. Bundan dolayı 4 saat iyi olacaktır.”

K34: “Mesela benim pazartesi günü dersim vardı. Dersimi resmî tatiller gibi çeşitli sebeplerden 4 hafta işleyemedim. Bu tür durumlar dersi işlememizi sekteye uğrattıyor. Mesela şöyle bir problem oluyor: Biz ilerliyoruz dönem ortası sınıfa bir öğrenci geliyor KK hiç bilmiyor. O öğrenciyi sınıfın düzeyine getiremiyorum. KK haftada 3 saat olsa daha iyi olur.”

Meydan’ın yaptığı çalışmada öğretmenler seçmeli din derslerinin genel olarak müfredatının yoğun olmasından kaynaklı olarak ders saatini yeterli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Böylece seçmeli din derslerinde öğretmenlerin karşılaştığı sorunlardan biri ise sınıf mevcudundan kaynaklı olarak ders zamanının yeterli olmayışıdır (Meydan, 2015, s. 685). Bu sonuç bulgularımızı destekler mahiyettedir. “Öğretmenlerin yarısı içeriği yeterli görürken diğer yarısı yetersiz kaldığı fikrindedir. Böylece KK dersi muhtevasının yetersiz bulunduğu saptanmaktadır. Muhtevayı yetkin bulmama sebepleri ise KK dersinin öğrenmenin bu ders ile yeterli olunmayacağı ve yazın çeşitli KK kurslarına gitmelerinde fayda olacağı, KK kitaplarında elif-ba kısımlarının olmaması veya yetersiz olması, ders saatlerinin içeriğe göre yetersizlik durumu, ders içeriğinin dahada verimli olması ve geliştirilmesi gerektiği açıklamaları ifade edilmiştir (Ersoy, 2021, s. 93).” Çiftçi’nin çalışmasında ise öğretmenler, seçmeli din derslerinde ders saatinin az olduğunu ve yeterli gelmediğini ifade etmiştir (Çiftçi, 2017, s. 218).

Çalışmadaki ilk soru, öğretmenlere program hakkında genel değerlendirme yapma imkânı tanımaktadır. Katılımcı öğretmenler, müfredat ile ilgili yaptıkları değerlendirmelerde çeşitli sorunlar yaşadıklarını ifade etmektedirler. Bu sorunların en önemlisi seçmeli üç dersin de müfredatının ağır olmasıdır. Bu problemlere çözüm üretilmesini istediklerini göstermektedir.

4.1.1.2. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Müfredat Yönünden Karşılaştırılması

Tablo 10. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Müfredat Yönünden Karşılaştırılması Hakkındaki Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
DKAB dersinde oturmuş müfredatın olması	K8, K22
Seçmeli derslerde müfredatın ağır-yoğun olması	K10, K23, K25, K28, K30
DKAB ve seçmeli din derslerin müfredatının hafif olması	K2
Seçmeli din derslerinde müfredatının geliştirilmesi zamanla oturacak düşüncesi	K5, K12, K29, K31
DKAB ve seçmeli din derslerinde ortak konuların varlığı	K6, K15, K19, K24

Bu soruda DKAB dersi ile seçmeli din derslerinin müfredatının karşılaştırılması istenmiştir. Katılımcı öğretmenler, seçmeli din derslerin müfredatının ağır ve yoğun olduğunu belirtmişlerdir. Seçmeli din derslerinde müfredatın hala geliştiriliyor olduğunu ve zamanla oturacağını; buna karşılık DKAB dersinin ise oturmuş bir müfredatının var olduğunu söylemişlerdir. Bu iki derste ortak çıkan konuların çok olduğu durumları ifade etmişlerdir. Bu konulardaki öğretmen görüşleri şunlardır:

K2, K5, K12: “Müfredat geliştiriliyor ve üzerine koyarak gidiyor.”

K6: “DKAB ile seçmeli din derslerinin müfredat olarak ortak konuları çok fazla var.”

K8, K10: “DKAB dersinin altyapısı eskiden beri verildiği için müfredatı daha özenli veriliyor. Bunu DKAB dersinin daha uzun dönemdir okutulduğundan kaynaklandığını düşünüyorum”

K19: “DKAB dersi ile seçmeli dersler arasında benzer konuların varlığı söz konusu, bu durum tekrara yol açıyor ve burada öğretmenler bu konuları farklı verebilirler. Yoksa sıkıcı hale gelir.”

K22: “DKAB dersinin daha dolu bir müfredatı var.”

K23: “TDB dersinde itikat konuları daha fazlaydı ve çocuk bu bilgi benim işime nerede yarayacak diye düşünüp ilgisiz davranıyordu. Seçmeli derslerde materyal üretilebilecek bir konu yok.”

K24: “PH hayatı dersindeki müfredat, DKAB dersi içinde olduğundan müfredatın öğrenciye fazla gelme durumu olabiliyor. Öğrenci aynı şeyleri

gördüğünü düşünüyor. TDB’de ise konu perspektifi geniş olduğundan ve öğrenciye alan açtığımız için din ile ilgili ne merak ediyorsa öğrenci bunları soruyor. Böylelikle kafasında çoğu şeyi çözümlenmiş oluyor.”

K25: “Seçmeli derste namaz ünitesi çok fazla. Ünitenin bu yoğunluğundan dolayı bazen 3 haftada anlatacağımız konuyu bir haftaya sıkıştırmak zorunda kalıyoruz.”

K28: “Seçmeli TDB dersinde bazen ayrıntıya girildiği oluyor fakat aynı konu DKAB dersi müfredatında daha çok yüzeysel anlatılıyor, çok ayrıntıya girilmiyor.

K29, K30, K31: “Burada öğrencilere aşırı bilgi veremiyoruz ama temelleri var. Yine de üniversite seviyesinde ders vermiyoruz, hafifleterek vermeye çalışıyoruz.”

4.1.1.3. Seçmeli Din Derslerinin Kazanımlarının Öğrenci Davranışı Üzerindeki (Bilişsel, Duyuşsal, Psikomotor) Etkisi

Tablo 11. Seçmeli Din Dersleri Kazanımlarının Öğrenci Davranışı Üzerindeki (Bilişsel, Duyuşsal, Psikomotor) Etkisi ile İlgili Görüşler

Kazanımların Öğrenci Davranış Alanı	Katılımcılar
Bilişsel-duyuşsal-psikomotor	K1-K3-K10-K15-K19-K23-K25-K31-K36-K37
Sadece bilişsel-daha çok bilişsel	K2-K4-K5-K11-K16-K17-K21-K26-K27-K28-K32
Daha çok bilişsel ağırlıklı Duyuşsal-psikomotor daha az/yok	K13-K20-K24-K25-K29-K30-K35
Bilişsel ve psikomotor daha ağırlıklı	K22
Bilmiyorum	K6-K33

Bu bölümde kazanımlarının öğrenci davranışı üzerindeki (Bilişsel, Duyuşsal, Psikomotor) olan etkisi ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden bahsedilmiştir. Müfredat kazanımlarında öğrencilerin 3 davranış boyutunun da var olduğundan bahseden öğretmenler (K1, K3, K10, K15, K19, K23, K25, K31, K36, K37) çeşitli görüşlerde bulunmaktadır. Kazanımların 3 boyutunun da varlığından bahseden katılımcı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

K1: “Bilişsel olarak her gün veriyoruz ama ne kadar etkili olabiliyoruz bilmiyorum. Psikomotor kazanımı her konu için sağlamak çok zor. Zira

uygulama isteyen bir davranış boyutu. Duyuşsal öğrenmeye geçsek daha iyi olabilir. Belki bu noktada davranışa dönüştürebiliriz.”

K3: “Öğrencilerime derslerinde beyin fırtınası yaptırıyorum, balık kılçığı yöntemini kullanıyorum. Ayrıca Sokratik buldurma tekniğini kullanıyorum ve öğrencinin sorgulayarak öğrenmesini sağlıyorum. Araştırma ödevi veriyorum. Bazı konularla ilgili mini skeç uygulaması yapıyorum. Performans veya grup çalışması veriyorum. Tartışma yöntemini kullanıyorum. Bu tarz çalışmalarla 3 boyuta seslenen kazanımlar var dersimizde.”

K10: “Üç davranış boyutunu da aktive edebiliriz eğer istersek. KK dersinde birebir okumada psikomotor etkili hale gelebiliyor. Öğrencileri dersin içinde aktif ederek daha eğlenceli hale getirebiliriz. Psikomotora dönüştürmek lazım o konuyu. Öğrenci zaten soyut şeyleri anlamakta güçlük çekiyor ve bunları somutlaştırmak kolay öğrenmesini sağlayacaktır.”

K15: “Müfredatta 3 çeşit kazanım da var. Biz kazanımları öğrenci düzeyine uygun hale getirip o şekilde veriyoruz. Bazen hafifletiyoruz, bazen bilgiyi bir anda da verdiğimiz oluyor. Ona göre bir ayarlama yapıyoruz. Öğrenciler arasında namaz kılmaya başlayanlar oldu ve onlara baktığımda davranış değişikliği sergileyenleri gözlemliyorum. Bunların din derslerine bakışları da değişti. Namaz ağacı uygulaması sonucunda okullarda sıkça şahit olduğumuz öğrencilerin birbirini çekiştirme, rekabet etme veya itip-kakma durumları en aza indi. Ramazan ayında oruç tutmaya gayret gösterdiler. Onlara oruç tutacağız ama yalan söylemeyeceğiz gibi uyarılarda bulununca çocuklar bunlara da dikkat etmeye başladılar. Öğretmen rol model olmuyorsa mesela namaz kılmıyorsa çocuklardan da bunu istemek doğru olmaz. Verdiğim bu örnekler de görüleceği üzere 3 boyutlu öğretmen, öğrenci durumuna göre kullanıp şekillendirebilir.”

K19: “Hepsinde bilişsel düzey var olduğunu düşünüyorum. Yine çeşitli konularda psikomotor ve duyuşsal boyut da fazlaca var. Bazı bilgilerin etkisinin uzun yıllar alacağını düşünüyorum, hemen davranış düzelmesi çok zor. Öğrenci bunu çevresinden görecektir, ailesinden görecektir ama sonradan, zamanla bu davranışlar kişide oturacak diye düşünüyorum.”

K23: “KK için hepsini kullanıyoruz. Okumaya yönelik olduğu için duyuşsal yönüne daha fazla katkı sağladığını düşünüyorum.”

K25, K31: “Seçmeli derslerde öğrenci davranışlarından 3 davranış boyutu da gerekli ve müfredatımızda var. Öğrencinin duyuşsal yönü ve bilişsel yönü daha ağırlıklı olduğunu düşünüyorum.”

K36: “TDB dersinde psikomotor çok yok, KK dersinde uygulama var ama psikomotor diyemeyiz. Önce bilişsel kazanımlar sonra da duyuşsal kazanımlar var diyebilirim. TDB dersinde namaz konusu psiko-motor örnek olarak söyleyebilirim.”

K37: “Daha çok duyuşsal davranış boyutu kazanımlarda öne çıkıyor. Mesela PH dersinde bilişsel, bir kısmında duyuşsal boyutta var. TDB dersinde psikomotor namaz konusu diyebiliriz.”

Kazanımların öğrenci davranışı üzerindeki (Bilişsel, Duyuşsal, Psikomotor) olan etkisi ile ilgili öğretmenlerin bir diğer görüşünden bahsedilmiştir. Öğretmenler müfredat kazanımlarının öğrencinin daha çok bilişsel ve duyuşsal alanına hitap ettiğini dile getirmişlerdir. Aynı zamanda psikomotor becerinin olmadığını veya az olduğunu belirtmişlerdir (K2, K4, K5, K11, K16, K17, K21, K26, K27, K28, K32). Bu şekilde ifade eden katılımcıların seçmeli din derslerinin müfredatındaki kazanımların sadece bilişsel yönü vardır bağlamındaki görüşleri şu şekilde ifade edilebilir:

K2: “DKAB dersinde sadece anlatıp geçiyoruz, ondan bilişsel davranışına yönelik olduğunu düşünüyorum. Başka noktasına ulaşamıyoruz. Öğrenci için dersler çok yalın kalıyor, ilmihale yönelik bilgilerle doldurulmalı. Sadece anlattıktan sonra 2 ayda biten boş müfredatı var.”

K4: “Bilgi düzeyinde kalıyor. Davranış boyutunda yani psikomotor etkisi olmuyor.”

K5, K11, K26: “Müfredatın daha çok bilişsel boyutta olduğunu düşünüyorum.”

K16: “Bilişsel boyutta müfredatta daha çok özellikle kavramlar öğrenciye ağır geliyor çünkü günlük hayatında o kavramları hiç duymadığı için sadece derste duyması yeterli olmuyor. Onun için kavramları anlatmaya çalışıyorum.”

K17: “Psikomotor konuda eksiklikler olduğunu düşünüyorum. Bilişsel yönüne ağırlık veren bir müfredat var ama öğrenciden bize yansımaları ne yazık ki olumsuz oluyor.”

K21: “TDB dersinde daha çok bilişsel ağırlıklı olduğunu düşünüyorum. DKAB dersinde bilişsel, duyuşsal ve psikomotor kazanımların hepsini uygulama imkânımız oluyor ama seçmeli derslerde bilişsel daha ağırlıklı oluyor.”

K27: “Müfredat hep soyut ve bilişsel, uygulama alanına dönük herhangi bir konu yok. Şu an ki içerik psikomotor becerilerine dönük maalesef. Öğrenciye nasılsın diye soruyorum öğrenci efendim anlamadım gibi cevaplar veriyor, daha günlük hayatın içinde var olan konuşmayı bile yapamıyoruz.”

K28: “Daha çok bilişsel olarak öne çıktığını düşünüyorum. Öğrenciler sözlerine dikkat ediyor bizi görünce. Seçmeli derslerimizle birlikte öğrencilerin dine yönelişlerinde artmalar olduğunu düşünüyorum.”

K32: “Din derslerinde öğrencilere bilişsel olarak ağırlıklı bilgiler öğretiliyor. Benim branşım tarih, ben TDB seçmeli derslerinde performans notları için şöyle bir uygulama başlattım. Sene başında dedim ki hepiniz dersten geçeceksiniz ama tek şartım ağızınızdan peygamber ahlakına uygun olmayan sözler duymamak veya affedilmesi zor olan davranışlarda bulunmamanızdır. Böyle durumlarla karşılaşırsa sizi sınıfta bırakırım ama diğer türlü geçiririm diye anlaştık.”

Kazanımların öğrenci davranışı üzerindeki (Bilişsel, Duyuşsal, Psikomotor) etkisi ile ilgili öğretmenlerin bir diğer görüşüne göre müfredat kazanımlarının öğrencinin daha çok bilişsel ve duyuşsal alanına hitap ettiğini (K13, K20, K24, K25, K29, K30, K35) psikomotor alanın ya hiç olmadığını veya az olduğunu ifade etmektedirler. Bu görüşte olan öğretmenlerin cevapları şöyledir:

K13, K20: “Öğrencinin psikomotor özelliklerine yansıtılabildiğimiz konular pek yok. Daha çok bilişsel ve duyuşsal diyebiliriz.”

K24: “Seçmeli TDB dersi öğrencinin duyuşsal alanına daha fazla hitap ediyor. Psikomotor diyemem çünkü öğrenciyi gözlemlememiz mümkün olmuyor. Devamlı bilişsel yönüne vurgu yapmamız da öğrenciyi zorluyor.”

K25, K29, K30: “Duyuşsal yönü ve bilişsel daha ağırlıklı olduğunu düşünüyorum.”

Katılımcıların kazanımlarının öğrenci davranışı üzerindeki (Bilişsel, Duyuşsal, Psikomotor) etkisi ile ilgili diğer bir görüşüne göre müfredat kazanımların da öğrencinin bilişsel ve psikomotor yönünün daha çok olduğunu yalnızca K22 ifade etmekte ve şu cevabı vermektedir:

K22: “Seçmelilerde psikomotor ve bilişsel etkinin olduğunu düşünüyorum.”

Kazanımların öğrenci davranışı üzerindeki (Bilişsel, Duyuşsal, Psikomotor) etkisi ile ilgili müfredat kazanımlarının öğrencinin hangi yönüne vurgu yaptığıyla ilgili

bilgisinin olmadığını belirten veya bu 3 alan haricinde farklı fikri olan iki katılımcı (K6 ve K33) vardır.

Katılımcı öğretmenlere seçmeli din dersleri kazanımlarının öğrenci davranışı (Bilişsel, Duyuşsal, Psikomotor) üzerindeki etkisi sorulmuştur ve verilen cevaplarda, sadece bilişsel yönüne ağırlık verdiğini ifade eden öğretmen sayısı fazladır. Bununla birlikte ikinci sırada bilişsel sonra duyuşsal ve psikomotor cevabını vermektedirler. Öğretmenler daha çok bilişsel hedef davranışların fazla olduğunu psikomotor ve duyuşsalın az olduğunu dile getirmektedirler. Burada bir kafa karışıklığının var olduğu anlaşılmaktadır. Programın içeriğine bakıldığında her sınıf düzeyinde MEB kazanımlarında 3 davranış boyutunun da var olduğu, eğitimin çağdaş bir yapıda ve yapılandırmacı bir anlayışla hazırlandığı, müfredatın da buna göre düzenlendiği bilinmesi gereken bir diğer husustur. Bu konu ile ilgili yapılan bir çalışmada 2012 ile 2018 yılları arasında öğrenci davranışlarının değişikliğinden bahsedilmektedir. Şöyle ki Çelik, PH dersi için önceki programda yani 2012 yılında kazanımların genelinin bilişsel alana ait olduğu tespit etmiştir. Fakat güncel öğretim programında ise “Eğitim sadece “bilme (düşünce)” için değil, “hissetme (duygu)” ve “yapma (eylem)” için de verilir; haliyle sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez.” Yeni ve güncel programda kazanımlar da öğrencilerin örneklik teşkil etmeleri, bu durumu benimsemeleri, kendi hayatlarında yapabilmelerinde istekli olmaları gibi duyuşsal alan ifadelerine daha çok yer verildiği görülmektedir (Çelik, 2019, s. 165).

4.1.1.4. Seçmeli Din Dersleri Kazanımlarının Güncellenme Durumu ve Eklenmesi Gereken Konular

Tablo 12. Seçmeli Din Derslerinin Kazanımları Güncellenme Durumu ile İlgili Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
Benzer konular güncellenmeli -DKAB dersi 7.sınıf yorum biçimleri konusu detay -DKAB dersi ile benzer olan konular değiştirilmeli	K4-K7-K17
Konu eklenmesi/ konuların bölünmesi -PH dersi konular yıllara bölünüp daha ayrıntılı anlatılabilir -Bazı konular eklenmeli	K5-K15-K20-K23-K28- K31-K33-K35
Etkinlik artırımı ve öğrenci seviyesine uygun olmalı -Kazanımları destekleyecek etkinlik artırımı yapılabilir -Kazanımlar öğrenci seviyesine uygun hale getirilebilir	K6-K12-K16-K18-K19- K21-K22-K24-K25-K30- K36
Bazı ağır konuların müfredattan çıkarımı -TDB dersinde bazı konular ağır ve müfredattan çıkarılabilir	K8-K14-K26-K36-K38
Müfredattan memnun olanlar -Seçmeli din dersi müfredatından memnun olanlar	K1-K9-K11-K13-K37-K38

Seçmeli din derslerinin kazanımlarının güncellenmesi veya eklenmesi gereken konular ile ilgili öğretmen (K4, K7, K17) görüşlerinde DKAB dersi 7.sınıf müfredatında bulunan ‘yorum biçimleri’ konusu detay olduğu görülmektedir. Bu konuların müfredattan çıkarılabileceğini, DKAB dersi ile ortak olan konuların varlığını ve bunların öğrenciyi sıkabildiğini ve bunun değiştirilmesi gerektiğini belirten öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

K4: *“DKAB dersi için söylemem gerekirse 7. sınıflardaki yorum biçimleri konusunun çok detay olduğunu düşünüyorum.”*

K7: *“DKAB dersiyle benzeyen hususların değiştirilmesi gerekiyor.”*

K17: *“DKAB dersinde anlatılan konular seçmeli din derslerinde anlatılmamalı. O noktada müfredatın güncellenmesi gerektiğini düşünüyorum. Öğrencinin düzeyine uygun ve daha çok dikkatini çeken konular olmalı.”*

Seçmeli din derslerinin kazanımlarının güncellenmesi veya eklenmesi gereken konular ile ilgili öğretmen (K5, K15, K20, K23, K28, K31, K33, K35) görüşlerinde, PH dersinin konularının bir seneye sıkıştırılmış bir şekilde verildiği belirtilmektedir. Bundan ziyade bu dersin yıllara bölünüp daha ayrıntılı anlatılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda bazı konuların eksik olduğunu ve eklenmesi gereken konuların bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu soruyu cevaplandıran öğretmenlerin görüşleri aşağıda şu şekilde ifade edilmiştir:

K5: *“Mesela PH dersinde 1 yıl savaşlar konusu olmalı ve onlar anlatılmalı, diğer yıl aile yapısı konusu olup o ayrıntılı anlatılmalı. Bu şekilde ayarlanabilir.”*

K15: *“Eklenmesi gereken konular var. Öğretmenler yıllık planlarını oluştururlarken eklemeler yapmalılar. Bunlar; materyal eklenmeli, derste meal kullanılmalı, KK okuma etkinlikleri yapılmalıdır, derslerde sadece hoşgörü, sevgi, saygı anlatmak yerine bazı surelerle bağlantılı peygamber hayatları ekleniyor. Mesela Yusuf (as) kıssası gibi mevzular bu kitaptan yetmeyebilir. Kuran’ı Kerim’den de desteklenerek öğretilir.”*

K20: *“Seçmeli içerikte Peygamberimizin Hayatı dersinde isimler çok var ama içeriği zayıf. Bu içeriğin özellikle bilinmesi gereken bazı konuların ayrıntılı verilmesi gerekiyor. Mesela bir Bedir savaşı, Hendek savaşı. Bunların genişletilmesi lazım, öğrenci o atmosferi hissetmeli.”*

K28: “İlk üniteler iman konuları sonra da namaz müfredatta var ama ahlaki konularda çok bilginin olmadığını görüyoruz. Bunlara ufak da olsa yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

K33: “Güncel yaşanan ve merak edilen konular eklenebilir, dinin temel konuları fıkıh, ilmihal daha ağırlıklı olabilir. KK dersini 5, 6, ve 7.sınıflara seçmeli olabilir. Son sınıf sınav senesi zor oluyor. Hiç yoktan iyidir diyerek yine de ortaokulda Peygamberimizin ehli beytini, aile sevgisini vermeye çalışıyoruz. 6. sınıflara giriyorum TDB (İslam I) kitap içeriği olarak memnunum. İbadetle ilgili ve ahlakla ilgili konular var ve daha verimli geçtiğini düşünüyorum.”

K35: “Çeşitli noktalarda güncelleştirmeler yapıp çoğunlukçu bir yapı ile din eğitiminin verilmesi gerekir.”

Seçmeli din derslerinin kazanımları güncellenmeli mi ve eklenmesi gereken konular var ise bunlarla ilgili öğretmenler (K6, K12, K16, K18, K19, K21, K22, K24, K25, K30, K36) de kazanımları destekleyecek etkinlik arttırımı yapabilir ve kazanımlar öğrenci seviyesine uygun hale getirilebilir şeklinde düşüncesini belirtmişlerdir. Bu şekilde fikir belirten öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

K6: “Kazanımlara paralel etkinlikler arttırılmalı.”

K12: “Etkinlik ve kavramlar noktasında öğrenci seviyesine uygun hale gelecek şekilde sadeleştirme yapılabilir.”

K16: “Kazanımlar hafifletilmeli. Bir hafta kazanımları anlatamadığımızda diğer hafta sorun yaşıyoruz. 2017’den bu yana ortaokulda çalışıyorum. İdarecilik yaptığım için benim öncülüğümle seçmeli derslerin bir kere dahi olsa da okutulmasını istedim. Genelde PH dersi seçiliyordu, KK dersi 2 yıldan beridir seçiliyor ilimizde, BİGEP projesi kapsamında da başarılarımızdan dolayı müfredatı öğrenciye vermeye çalışıyoruz.”

K18, K25: “Konular daha basitleştirilebilir. Çok fazla yazıya boğma durumu var, aşırı ayrıntı var. Bir öğrenciye bu kadar bilgi yüklemeye gerek olmadığını düşünüyorum.”

K19, K22: “Konu bazında iyi ama öğrenci hemen unuttuğu için etkinlik eklenmeli.”

K21: “TDB dersi için öğrenci seviyesine uygun kazanımlar olmalı. Mesela bu sene 11. sınıf TDB dersine giriyorum ama kazanımları 9. sınıf öğrencisine uygun hatta daha basit düzeyde kalıyor. Öğrencilerde o gevşemeyi

hissediyoruz zamanla. Konu veya ders bilgi yüklü olunca öğrencinin ilgisini çekiyor ama günlük hayata dair normal konular olunca öğrenci önemsemiyor zaten bunları biliyoruz düşüncesine giriyor.”

K24: “Eğlenceli bir öğretmen, eğlenceli bir kitap haline getirmeli seçmeli ders kitaplarını. Ama düşüncem ünite değerlendirme etkinlikleri gibi değil de daha bulmaca çözüme, parçaları tamamlama, eşleştirme uygulamaları yapılabilir ya da magnet kullanılabilir.”

K30: “PH güncellenmeli. Daha fazla örnek daha iyi olur. Yüzeysel kalınmamalı. Seçmeli din ders kitapları görsellerle zenginleştirilmeli, etkinlikler eksik. İnternette materyale ulaşmak zor oluyor. Keza test kitapları noktasından da çalışmalar olabilir.”

K36: “Özellikle KK dersini tanıtımla ilgili biraz daha detaylı bilgiler verilmeli. KK günümüze nasıl ulaştığı ile ilgili bilgilerin verilmesi vb. TDB dersinde öğrenci hadis ile ayetin farkını bilmiyor. Bunlarla ilgili bilgiler eklenebilir. Peygamber kıssaları konuldu hem DKAB dersinde hem de KK ders kitaplarına. Bu daha fazla olabilir. Mesela ashabi kehf kıssası gibi diğer kıssalardan da bahsedilebilir. Ders kitabı ve müfredatın içeriği öğrencilerin dikkatini çekecek şekilde olabilir.”

Seçmeli din derslerinin kazanımlarının güncellenmesi ve eklenmesi gereken konular var ise bunlarla ilgili öğretmenler (K8, K14, K26, K36, K38) görüşlerinde seçmeli din derslerinde bazı konuların ağır olduğunu ve müfredattan çıkarılabileceği düşüncesini belirtmektedirler. Öğretmenlerin bu konudaki ifadeleri şu şekildedir:

K8: “Bazı konular ayrıntılı ve ağır ele alınmış, onlar çıkarılabilir veya daha sadeleştirilebilir. Örneğin, TDB dersinde İslam hukuku konusu gibi.”

K14: “TDB dersi İslam 1 ve İslam 2 diye ayrılıyor. İslam 2 çok ağır ilmihal ağırlıklı ve etkinlik olmadığı için anlatımı çok yalın, onu güncelleştirmelerini isterdim.”

K26: “Bazı ağır konular güncellenmeli. Yaşadığımız ilçe muhafazakâr diye adlandırsa da dijital çağ öğrencilere başka şeyleri özendirdiği için bizim onlara sözsöz ulaşmamız çok etkili olmuyor. Bizim anlattıklarımız günlük hayatta karşılaştığımız hususlar ama öğrenciye bu işlemiyor. Evde öğrencinin benim anlattığım hususlardan farklı bir hayatı var, sürekli bocalıyor.”

K38: “9. sınıf PH müfredatını beğeniyorum. İslam Tarihi kıvamında hazırlanmış. 10. sınıf için ise Peygamberimizin hayatı, onun özellikleri gibi

davranışsal boyutundan bahsedilmiş. Ben öğrencilerime ders olarak görülmemesi gerektiğini, onun için kendilerini sıkıntıya sokmamaları gerektiğini belirtiyorum. Öğrencilere çok bir bilgi veremiyoruz bizim gibi düşünmedikleri için.”

Seçmeli din derslerinin kazanımları güncellenmeli mi ve eklenmesi gereken konular nelerdir konusu ilgili öğretmenlerin (K1, K9, K11, K13, K37, K38) görüşlerinde gösterildiği üzere “*Seçmeli din dersi müfredatından memnunum.*” düşüncesini belirtmişlerdir. Bu düşüneyi belirten öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

K1, K9, K11, K13, K37, K38: “*Güncellense dahi çocuklara çok yansıtıyoruz. Onun için güncellenmesi gerektirecek bir durum olmadığını düşünüyorum.*” demiştir.

Yapılan bu çalışmada öğretmenlerin müfredat hakkında benzer görüşleri olduğu anlaşılmaktadır. Seçmeli din derslerinde öğretmenin amaçlarının müfredat kaygısından ziyade İslam dininin temel ve hayata dönük bilgilerini öğrencilerine öğretmek olduğu görülmektedir. Bunu yaparken ise programda günümüze uygun çeşitli çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Seçmelilerde dini sevdirmeye ve anlayış sağlama öğretmenlerin üzerinde durdukları başka bir husustur ve öğretmenler bu dersleri fırsat olarak görmektedirler.

4.1.1.5. Seçmeli Din Derslerinin Öğretim Programlarının İçeriği ve Öğrencilerin Günlük Hayatıyla Örtüşmesi

Tablo 13. Seçmeli Din Derslerinin Müfredatının İçeriği ve Öğrencilerin Günlük Hayatıyla Örtüşme Durumu ile İlgili Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
-Yüksek oranda seçmeli din dersleri müfredatının öğrencinin günlük hayatıyla örtüşmediği düşüncesi -Öğrencinin ailesinde görmediği için müfredat günlük hayatıyla örtüşmüyor düşüncesi	K2-K6-K10-K19-K20-K22-K15-K26-K27-K31-K35
-Öğrencinin günlük hayatıyla örtüşüyor düşüncesi	K8-K9-K12-K13-K21-K23-K25-K28-K29-K30
- Öğrencinin günlük hayatıyla <i>bazen kısmen örtüşüyor</i> düşüncesi	K11-K18-K24-K33-K37-K38
-Aileden yetişmiş ve terbiyeli öğrenciler var düşüncesi	K4-K5-K7-K14-K16

Seçmeli din derslerinin öğretim programlarının içeriği ve öğrencilerin günlük hayatıyla örtüşme durumuyla ilgili öğretmen görüşlerinde, çok yüksek oranda seçmeli din dersleri müfredatının öğrencilerin günlük hayatıyla örtüşmediğini ve ailede görmediği için günlük hayatla müfredatı bağdaştıramadığını bazı katılımcılar (K2, K6, K10, K15, K19, K20, K22, K26, K27, K31, K35) belirtmektedir. Görüşlerde belirtildiği üzere bu soruya şu şekilde cevaplar verilmiştir:

K2, K22, K35: *“Ailede görmediği için günlük hayatla müfredat örtüşmüyor.”*

K6, K26: *“Çok yüksek oranda seçmeli din derslerin müfredatının günlük hayatla örtüşmediğini düşünüyorum.”*

K10: *“Çoğu örtüşmüyor bazen kötü alışkanlıklardan bahsediyoruz ve ailelerin çoğu zararlı alışkanlıkları olan aileler. Bir kısmı aslında dindar görünüp dindar olmayan aileler. Bizim anlattığımız hayat ile evindeki hayat çok ayrı oluyor. Okul onlar için kaçış yeri, ev gittiklerinde kavgalı bir ortam.”*

K15: *“Doğu bölgesinde aileden alarak geldiği için derste gördüğü konular bağdaşmış ve bu konuları aktarması kolaylaşmış oluyor. Batı bölgelerinde çocuk sınıfta soru soramıyor, arkadaşım gülecek diye en basit şeyleri bile öğrenememiş oluyor, ondan dolayı konular çok günlük hayatla bağlantılı diyemem.”*

K19: *“Benim öğretmenlik yaptığım yer alevi mahallesi. Mesela Peygamberimizin fotoğrafı yok. Resminin olmamasından dolayı 12. İmam, mehdi mi yoksa Peygamberimiz mi karıştırıyorlar. Bu çalıştığım yerin yapısından kaynaklı. Faydalı oluyor ders, çünkü öğrenci besmeleyi bile okulda öğreniyor veya kötülüklerden korunması için dualar öğretiyorum, Korktuğunda Ayet’el-kürsi, felak ile nas sureleri okuduğundan geçen gün bahsetmişti. Veliler ile sorun yaşanmıyor, ezber vs. hususunda. Okulda bir hizmetli bazen konuları yanlış aksettiriyor. Günlük hayatlarıyla örtüşmese bile belirli katkıları oluyor öğrencilerimize.”*

K20: *“Hayır örtüşmüyor çünkü okulumuzdaki öğrencilerin alkol, sigara veya yalan söylemek gibi kötü alışkanlıkları yok. Bundan dolayı bizim anlattıklarımız çocuğa tesir etmiyor. Aileden gelen taklidi din anlayışı var öğrencide.”*

K27: *“İşleyiş olarak soyut konular olduğundan günlük hayatla örtüştürmemiz zor oluyor. Yapılabilecek bir ibadet vs. konularını işlemiyoruz.”*

K31: “Çok örtüştüğünü düşünmüyorum 4/1 oranında belki geleneksel olarak devam ediyordur. Özellikle TDB dersi bilgileri o kadar üst düzey ki, dışarıdaki yetişkinlerin bile bu kadar bilgili olduklarını düşünmüyorum. Gereksiz ve aşırı ayrıntılı.”

Seçmeli din derslerinin öğretim programlarının içeriği, öğrencinin günlük hayatıyla örtüşme durumuyla ilgili öğretmen görüşlerinde. Öğrencinin günlük hayatıyla örtüştüğünü düşünen öğretmenlerin (K8, K9, K12, K13, K21, K23, K25, K28, K29, K30) verdikleri cevaplar şu şekildedir:

K8: “DKAB dersinde kendine çeki düzen vermesi bile bir gösterge ve hem derse hem de öğretmene saygıdır.

K9, K12, K23: “Evet örtüşüyor.”

K12: “Bu sene TDB dersine giriyorum, daha önceki yıllarda derslerimize istekli öğrencileri kabul etmeye çalışıyorduk, öğrenciler kendileri seçiyorlardı. Öğrencilerin sınıf değiştirmesi yaşanan kargaşa vb. sebeplerden ötürü sistemi değiştirdik ve bir sınıfta en çok seçilen seçimlik ders hangisi fazla oluyorsa o ders seçilmiş oluyor. Bu sene bu şekilde olması daha verimli oldu, çünkü farklı sınıfta olan çocuklar olması farklı sorunlar ortaya çıkarıyordu. Ondan dolayı bu şekilde seçim daha iyi oldu. TDB dersi dediğimizde pratikteki kısımlarını gösterebilirsek daha iyi olur. Zira öğrencinin günlük hayatıyla uyuşmalar mevcut.”

K13: “Dönütünü hemen almasak da öğrenciye yansıyor. Mesela bir konu anlatmışım ben öğrenciye, çocuk diyor ki “Hocam 9.sınıfta siz bu konuda şu ifadelerde bulunmuşunuz” Bazı şeyleri öğrencilerin unutmadıklarını ve hayatlarının bir bölümüne yansıtıklarını görüyoruz.”

K21: “Mesela TDB İslam hukuku ünitesinde İslam hukukunun özelliklerinden bahsederken konular şunlardı: Haramlarda sınırlılık, tekliflerde kolaylık, cezalarda bireysellik gibi başlıklar var. Bu konuların güncel bir şekilde ele alınmış ve bizler o şekilde örnekler verdiğimizde, dinin bir insanın her türlü ihtiyacına karşılık verebilen bir din olduğunu anlattığımızda öğrencilerin dikkatini çekti. Güzel ahlak konusu da anlattığımızda öğrencide karşılık buluyor. Bunların öğrencilerin günlük hayatıyla örtüştüğünü düşünüyorum”

K25: “Öğrencinin günlük hayatıyla uyuşmasını sağlıyoruz mesela hayvan sevgisi dersinde okulumuzda kuş yuvası yapıp ağaçlara astık, bu şekilde hayatilik ilkesini kazandırmaya çalışıyoruz.

K28: *Anlattığımız mevzuları “Öğrenciye davranışlarımızla gösterebildiğimizde daha hassas davranmış oluyoruz ve öğrenci bizi gördükçe bunları kendi hayatına yansıtmaya çalışmaktadır. Mesela Ramazan ayında oruç işliyoruz. Günlük hayatla örtüşüyor ve öğrenci bunu biliyor ve hayatına yansıtmaya çalışıyor.”*

K29: *“Burada örtüşüyor ama uygulanmıyor. Geleneksel dindarlık dilde kelimelere pelesenk olmuş ve devam ettiriliyor ama içi boş. Yani içi doldurulmalı. Bizim okulda öğrencilerin genel problemi TDB eksiği olduğunu düşünüyorum. Genel bir muhafazakarlık var ama özellikle abdest konularında eksik. Biz TDB dersini sadece 9.Sınıfta veriyoruz ama bence her sene verilmeli.”*

K30: *“DKAB dersi örtüşüyor veya seçmeli dersler de aynı şekilde. Ama pratikte uygulama noktasında sorun yaşıyoruz.”*

Seçmeli din derslerinin öğretim programlarının içeriği, öğrencinin günlük hayatıyla örtüşme durumuyla ilgili öğretmen görüşlerinde, öğrencinin günlük hayatıyla bazen/kısmen örtüşüyor diye öğretmenler (K11, K18, K24, K33, K37, K38) düşüncelerini dile getirmektedirler. Öğretmenler düşüncelerini aşağıdaki gibi belirtmişlerdir:

K11, K18, K33, K38: *“Bazen veya kısmen örtüşüyor.”*

K24: *“Bir kısmı uyuyor ama çoğunlukla uyumuyor. Ama kıssalardan etkileniyorlar. Mesela Peygamberlerin hayatlarında çektikleri sıkıntıları veya zorlukları öğrendiklerinde öğrenciler kendi kendilerine ‘ben çok çabuk pes ediyorum’ gibi düşünüp ben de direnebilirim tarzında duygu ve düşünce boyutunda etkilenebiliyorlar.”*

K37: *“Uygulayan var uygulamayan var.”*

Seçmeli din derslerinin öğretim programlarının içeriği, öğrencinin günlük hayatıyla örtüşme durumuyla ilgili öğretmen görüşlerinde, ailede görüp de çok edepli, terbiyeli öğrencilerimiz (K4, K5, K7, K14, K16) vardır diye düşüncelerini belirtmişlerdir. Bu görüşteki öğretmenlerin düşünceleri aşağıda şu şekilde geçmektedir:

K4, K5, K7, K14, K16: *“Ailede görüp de çok edepli, terbiyeli öğrencilerimiz var.”*

Bir araştırmada seçmeli derslerin müfredatının pratiğe dönük olması yani uygulama esasları üzerinde durulmaktadır. Öğretmenler gönüllü olarak alınan bu

derslerin zorunlu DKAB dersinden farklı olması gerektiğini çünkü bu derslere belirli tercih hakkı ile gelindiğini onun için uygulama yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Çiftçi, 2017, s. 163). Araştırma kapsamında yapılan ilk çalışmalardan birinde öğretmenlerin birçoğu, bu derslerin öğrencilerin hayatlarıyla örtüştüğünü, karşılaştıkları birçok problemlere çözümler getirdiğini, ahlaki olan iyi ve güzel davranışlarını artırdıklarını, ahlaklı ve dindar insan yetiştirmede katkı sağladığından bahsetmektedir (Bahçekapılı, 2013, s. 196). Dersin kazanımlarından ziyade çeşitli güncelleştirmelerin yapılması günümüz teknolojik çağında zorunlu olarak görülmelidir. Çünkü bazı konuların öğrenci seviyesinde olmadığı anlaşılmıştır. Bu düşünceler neticesinde çeşitli düzenlemeler yapılması arzusu öğretmenler tarafından belirtilmiştir.

4.1.1.6. Seçmeli Din Derslerinin Müfredatını Yetiştirme Hususunda Karşılaşılan Sorunlar

Tablo 14. Seçmeli Din Derslerinin Müfredatı Yetiştirme Hususunda Karşılaşılan Sorunları ile İlgili Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
-Müfredatı yetiştirme hususunda herhangi bir sorun yaşamayanlar	K1-K4-K6-K7-K9-K11-K12-K13-K14-K15-K16-K17-K20-K21-K22-K23-K24-K25-K26-K27-K29-K31-K32-K33-K34-K35-K36-K38-K39
-KK müfredatının uzun olduğu fakat ders saatinin yetersiz olma durumu -Öğrencilerin sorularının fazla olmasından dolayı müfredattan geri kalma durumu -Çok fazla materyal kullanımından kaynaklı bazen müfredattan geri kalma durumu -İzin alma durumlarından müfredattan geri kalma -Tatillerin çok olduğu zamana denk gelmesinden dolayı müfredattan geri kalma durumu	K2-K8-K10-K18-K19-K30-K37
-Dersin müfredatındaki ünite-konu sıralaması değişikliği -Bazı konuların her yıl anlatılması veya parça parça müfredatta yer alması durumu	K3-K5-K28

Seçmeli din derslerinin müfredatını yetiştirme hususunda karşılaşılan sorunların neler olduğu ile ilgili öğretmenler (K1, K4, K6, K7, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K29, K31, K32,

K33, K34, K35, K36, K38, K39) görüşlerini ‘herhangi bir sorun yaşamadım’ diye belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu müfredatı yetiştirmede sorun yaşamadıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

K1, K4, K6, K7, K9, K11, K12, K14, K15, K16, K20, K22, K23, K26, K27, K31, K33, K34, K35, K36, K38, K39: “Herhangi bir sorun yaşamadım.”

K13: “Hayır yaşamadım, deprem oldu mesela yaşamadık hatta PH dersinde ileride gidiyorum.”

K17: “Telaflı ediliyor, sorun yaşamıyoruz.”

K21: “Müfredat çok rahat olduğu için bazen nasıl dolduracağımızı düşünmek zoruyor. Konu rahat yetiştiği için müfredat boş geliyor.”

K24: “Hayır ama bazen veli kaynaklı yaşadığımız oldu.”

K29: “Konular yetişiyor. Her ünitenin sonunda tekrar amaçlı ezber surelerin tekrar edilmesini talep ediyorum.”

K32: “Sorun yaşamıyoruz. Dersleri anlatırken sosyal yapıyı da göz önüne alarak anlatıyoruz onun için sorun yaşamıyoruz.”

Seçmeli din derslerinin müfredatını yetiştirme hususunda karşılaşılan sorunların neler olduğu ile ilgili öğretmenlerin (K2, K8, K10, K18, K19, K30, K37) görüşleri KK müfredatının uzun olduğunu ve 2 saatte yetişmediğini belirtmektedir. Bu derslerde öğrencilerin sorularının fazla olmasından dolayı onlara cevap vermeleri gerektiğini ve bazen bu sebepten müfredatın yetişmediğini dile getirmişlerdir. Seçmeli derslerde bazen çeşitlilik olması için farklı materyal ile ders anlatılması nedeniyle müfredattan geri kalınma durumunun olması, bazen izin alma durumlarının olması, kimi zaman tatillerin art arda o dersin olduğu güne denk gelmesinden dolayı müfredatın yetiştirilemediği ifade edilmiştir. Bu öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

K2: “KK dersinin müfredatının ağır olması ve 2 saatlik dersin yetiştirilmesinde sorun yaşanması. TDB ve PH dersleri için ise müfredat aşırı ayrıntılı. Daha çok ibadet noktasında konuların olması gerekir.”

K8: “Bazen yetişmeyebiliyor. DKAB alanı çok fazla sorunun olduğu bir alan. Öğrencilerin devamlı sorusu oluyor. Hayatın içinden gelen bir ders, etki alanı çok. Sorular çok olduğu zaman müfredat biraz gecikebiliyor, sonlara doğru yetiştirmek zor oluyor.”

K10: “PH ve KK derslerinde konuları çok materyalle anlatmaya çalıştığım için bazen süre yetiremiyoruz.”

K18: “Müfredat yetişiyor. Deprem yaşadık, bu yıl biraz geri kaldık ama onu da topladık.”

K19: “Müfredat yetişiyor sorun yaşanmıyor. Ama tek sorun, öğrencilerin işçi olarak çalışmaya gitmeleri. Sene başında geç geliyorlar, sene sonunda da erken gidiyorlar. Ona göre bir düzenleme yapıyorum. Tecrübelendiğim için tedbir aldığımızı söyleyebilirim. Sene başı 2-3 hafta, sene sonu 2-3 hafta bu şekilde.”

K30: “Rapor vs. alırsak eğer açık oluyor. Yetiştirmeye çalışıp açığı kapatıyoruz.”

K37: “Bu sene yaşadım sadece, tatiller oldu deprem vs.”

Öğretmenler (K3, K5, K28) seçmeli din derslerinin müfredatı yetiştirme hususunda karşılaştığınız sorunların neler olduğu ile ilgili görüşleri dersin müfredatındaki ünite-konu sıralaması değişikliğinin istenmesi, bazı konuların her yıl anlatılması, parça parça müfredatta yer alması gibi sorunlara çözüm öneriler getirmişlerdir. Çeşitli sorunlardan bahseden öğretmenler vardır ve görüşleri şöyledir:

K3: “Ders sıralamasında düzeltme olmasını istiyorum. Mesela son ünitenin bir önceki ünite ile yer değiştirilmesini isterim.”

K5: “DKAB dersi için konuşmam gerekirse 6. Sınıfların namaz konusu çok ağır bence, namaz konusu 4.sınıftan 8.sınıfa kadar bölünerek verilmeli. Öğrencilerimden bazıları namaz kılıyor ve sadece bir sene anlattığımızda çocuk o zaman kılıyor ama bunu her sene anlatsak çocuğun hayatına yansımaları daha geniş kapsamlı olacaktır.”

K28: “İslam I ve İslam II olarak ayrılıyor, biraz bazen hızlı işlemek gerekiyor. 5 ünite var ama kalınlık olarak ve yoğunluk çok fazla.”

Yapılan bu çalışmada bazı öğretmenler seçmeli din dersleri için ayrılan haftalık 2 ders saatinin yetmediğini belirtmişlerdir. Ayrıca sınıfların oldukça kalabalık olduğunu bunun özellikle KK dersi için sorun oluşturduğunu söylemişlerdir. Derslerde öğrencilerle tek tek ilgilenmede sorunlar yaşandığı da ifade edilmiştir. Seçmeli derslerin son saatlere bırakılması, öğrencilerin bu saatlerde yorgun olup algılama seviyelerindeki düşüklük, yaşanan bir başka problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.2. Yöntemin Uygulanışı Açısından Görüş ve Düşünceler

Araştırmada üzerinde durulan ikinci başlık öğretmenlerin yöntemle ilgili görüşleri ve değerlendirmeleridir. Bu bölümde katılımcılara dersi anlatırken kullandıkları yöntemlerin neler olduğu ile ilgili sorular yöneltilmiş ve onların cevaplarına yer verilmiştir.

4.1.2.1. Seçmeli Din Derslerini Anlatırken Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemler

Tablo 15. Seçmeli Din Derslerini Anlatırken Kullanılan Yöntemler ile İlgili Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
Beyin fırtınası, balık kılçığı, sokratik buldurma, araştırma ödevleri, mini skeçler, grup çalışmaları teknikleri ile tartışma yöntemi	K3
Animasyon film	K7
Düz anlatım, soru-cevap, beyin fırtınası, bulmacalar	K13
Akıllı tahta, görsel materyaller, işitsel materyaller, vurgulamalarda ses tonunu kullanma,	K15
Ders kitabı, akıllı tahtadan videolar	K18
Slayt üzerinden anlatım, düz anlatım yöntemi	K20
Düz anlatım, soru-cevap, slaytlar, kazanım testleri	K21
Akıllı tahtadan işitsel materyal, akran öğretimi	K23
Kavram haritası, wordwall, akıllı tahta	K26
Soru-cevap yöntemi	K27
Düz anlatım, soru-cevap, gösterip yaptırma	K28
Gösterip yaptırma, tekrarlama	K30
Düz anlatım yöntemi	K31
Düz anlatım, akran öğretimi	K37

Katılımcı öğretmenlere dersi anlatırken kullandıkları yöntemlerin neler olduğunu sorduğumuzda, öğretmenlerin yarısından fazlası bu soruya cevap vermeyip herhangi bir fikir belirtmemişlerdir. Öğretmenlerin geri kalan kısmı ise dersi işlerken düz anlatım ve soru-cevap yöntemi kullandıklarını, bulmacalardan yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda beyin fırtınası uygulaması yaptıklarını, animasyon filmi izlettiklerini, slayt üzerinden anlatım yaptıklarını ve akıllı tahtadan görsel- işitsel materyaller kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte ders kitabı ile anlatım yaptıklarını, akran öğretimi uygulaması ile anlattıklarını ve kavram haritası kullandıklarını söylemişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin düşünceleri şu şekildedir:

K3: “Öğrencilerimle beyin fırtınası yaptırıyorum, balık kılçığı yöntemini kullanıyorum, Sokratik buldurma tekniğini kullanıyorum ve öğrencinin sorgulayarak öğrenmesini sağlıyorum. Araştırma ödevi veriyorum. Bazı konularla ilgili mini skeçler uygulaması yapıyorum. Performans veya grup çalışması veriyorum. Tartışma yöntemini kullanıyorum.”

K7: “Bu sene TDB dersine 9.Sınıflara girdim ve bu sınıf düzeyi ergenlik döneminde oluyorlar ve o geçiş aşamasında daha hareketli oluyorlar. Ben dersimle ilgili onlara animasyon ve filmlerle destek olmaya çalıştım.”

K13: “Yöntem olarak ise düz anlatımı çok kullanırım. Soru- cevap yöntemi, beyin fırtınasını kullanırım. DÖGM materyali kullanıyorum bulmacalarından yararlanıyorum. Kazanımları takip ediyorum. Öğrencinin not kaygısına girmesini istemiyorum”

K15: “Yöntem olarak akıllı tahtayı hep kullanırım, kendi bilgisayarımı her gün okula getiririm, teknolojik aletlerden faydalaniyorum. Görsel materyaller kullanıldığında öğrenciye faydasını gördüğüm için onun yanında işitsel materyalde kullanmaya gayret gösteriyorum. Bazen vurgu gerektiren hususlarda sesimi de kullanıyorum. Ses tonu vurgusu önemli olduğunu düşünüyorum, tek düze ses ile anlatmıyorum. Dersi anlatırken yazma işlemini kitap üzerinde anlatıyorum altını çizdirip, yanına yapışkanlı kağıtlarla notlar aldırıyorum. Ek soru soruldu: 2012’den 2023’e kadar kitaplar kaç kere değişti? Cevap: 3 kere değişti. Hatta ben her yıl kitapları indiririm ve oradan kontrol ediyorum. Bazı senelerde cümle değişiklikleri bile oluyor, kitapların ara ara düzenlendiğini düşünüyorum. Bazı bilgilerin çıkarıldığını, bazı ayetlerin daha Türkçe ve anlaşılır çevrildiğini gözlemlemekteyim.”

K18: “Yöntem olarak ders kitabından yararlanıyoruz, Akıllı tahtalarımız mevcut onlardan da yararlanıyoruz. Akıllı tahtadan bazen kısa videolar izleyerek onları derste aktif kılabiliriz.”

K20: “Kullandığım yöntemler genelde slayt üzerinden anlatıyorum dersimi, slaytı okurum ve anlatırım. Öğrenci sayımız az ve derse katılımları çok düşük oldukları için farklı yöntem kullanma ihtiyacı hissetmiyorum sadece düz anlatımı tercih ediyorum. Sınıf mevcudumuz 3-4-5 kişi ve civarı.”

K21: Yöntem olarak düz anlatımı çok kullanıyorum, soru-cevap yapıyorum ve Din Öğretim Genel Müdürlüğünün slaytları da çok yardımcı oluyor. Ayrıca soru havuzu, kazanım testlerini de çok kullanıyorum.”

K23: “Yöntem olarak akıllı tahtadan dinletiyorum onlara tekrar ettiriyorum dinlettiğim ayeti, Diyanet Kur’an’ından yararlandım. Kendim yetişemediğim anlatımlarda akran eğitmenliği yöntemi ile KK bilenlerle bilmeyenler arasında eşleştirme yaptım. Bu akran öğretiminde sonradan çocuklar kendi aralarında konuşmaları arttığı için bu yöntemi daha sonra uygulamam zorlaştı ve bu yöntemden vazgeçtim.”

K26: “Yöntem olarak kavram haritası şeklinde öğretmeye çalışıyorum. Mesela, farz-ı kifaye gibi kavramları öğretiyorum ki sınava hazırlamaya çalışıyorum. En azından dini bilgileri çok yok ondan kavramlar üzerinden anlatıyorum. Wordwall programından oyun oynatıyorum. Akıllı tahtayı kullanıyorum. Öğrenciler dersimi sever ve benide severler o noktada sıkıntı yok ama bir konu bahsediyorum. Teorik olarak aktarıyoruz ama pratik kısmını halledemiyoruz.”

K27: “9. sınıfta aile hayatı, ticaret hayatı ve ahlaki özellikleri olarak daha aktif anlatırsak dersin daha verimli olacağını düşünüyorum. Yöntem olarak ise imkanlar kısıtlı soyut ve metafizik yönü ağır olan konular ve daha çok soru-cevap yöntemi ile ilerliyoruz. Öğrencilerin bu yönde soru sorma kabiliyetleri olmadıkları için dolu bir ders geçiremiyoruz aramızda bir iletişim zor kuruluyor. Öğrencinin katılımını sağlayamıyoruz, çocuk kapalı bir kutu ve onu konuşturamıyoruz, soru sorduramıyoruz geri bildirim yok.”

K30: “Yöntem olarak ise gösterip yaptırma şeklinde, tekrar yaptırıyoruz, ezber yaptırıyoruz bu şekilde ders işliyoruz.”

K37: “Dersimi sevdikleri için seçiyorlar. Yöntem olarak ise Kur’an-ı Kerim’in neden indiğini, mealini, anlamını bunlara yöneliyorum Bazı öğrenciler Kur’an’a geçebiliyor ama geçemeyenlere de teori kısmını veriyorum. Hem ders kitabını işliyorum, peygamber hayatlarını vs. hem de ikinci dersimde öğrencileri ikiye bölüp bilenlerle bilmeyenleri çalıştırıyorum, yanıma gelip teker teker derslerini veriyorlar. Bu şekilde bir nevi bilenler bilmeyenleri de çalıştırıyor ve en son bana okuyorlar.”

Bu görüşlere göre öğretmenlerin yöntem-teknik ayrımı yapamadıkları anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardan en fazla düz anlatım yöntemini kullandıkları görülmektedir. Diğer yöntemleri de sayıları az olmakla birlikte kullanmaktadırlar.

4.1.2.2. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Öğrencilerin Derse Katılım Yönünden Karşılaştırılması

Tablo 16. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Öğrencilerin Derse Katılım Yönünden Karşılaştırılması Hakkındaki Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
DKAB dersinde derse katılım yüksek	K1, K2, K3, K4, K7, K8, K12, K13, K18, K20, K21, K22, K23, K33, K35, K38, K39
Seçmeli derslerde derse katılım yüksek	K10
İki derste de birbirine benzer katılım var	K5, K6, K15, K19, K25, K30, K37,
Derse katılım öğretmenin anlatımı ile değişiyor	K17, K24, K34
Derse katılım konuya göre değişir	K29
Derse katılım sınıfa ve derse göre değişir	K36

Müfredatın uygulanışıyla ilgili DKAB dersi ile seçmeli din derslerinde öğrencilerin derse katılım yönünden karşılaştırılması hakkında öğretmen görüşlerinde DKAB dersinde derse katılım daha yüksektir diyen öğretmenlerin sebepleri şunlardır: DKAB dersinde öğretmenin daha tecrübeli olması belirtilmiştir. DKAB dersinin daha eğlenceli olması ve bol etkinliklerle anlatılma imkanının olması, öte yandan öğrencilerin seçmeli derslerde isteksiz olmalarının etkisi vardır. Bir diğer husus seçmeli dersleri zorunlu ders gibi değerlendirmeyip öğrencilerin derslerde rahat davranmaları durumudur. DKAB dersinde konu çeşitliliğinin daha fazla olması ifade edilen bir diğer husustur. DKAB dersinde oturmuş bir sistem, plan ve konuların olması, seçmeli derslere öğrencilerin ‘boş ders’ algısıyla yaklaşmaları fikri belirtilmiştir. DKAB dersinin LGS ve YKS sınavlarında çıkarken ama seçmeli derslerin konularının deneme ve çeşitli sınavlarda çıkmaması bir sorun olarak görülmektedir. Ayrıca seçmelilerde öğrenci ders başarısı için çaba göstermediği halde öğretmenlerin yüksek not vermeleri gibi cevapları (K1, K2, K3, K4, K7, K8, K12, K13, K18, K20, K21, K22, K23, K33, K35, K38, K39) vardır. Bu konuda öğretmenler düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

K1: “KK seçmeli derse daha istekliler yeni okumaya başladıkları zaman çok seviniyorlar. DKAB dersinde de etkinliğimiz bol bol olduğu için bu dersimiz daha faydalı geçiyor ve derse katılımları yüksek. Bizimde DKAB dersinde

tecrübemiz daha fazla olduğumuz içinde olabilir. DKAB dersinde katılımları daha fazla.”

K2: “DKAB dersinde öğrenciler daha aktif derse katılım sağlıyorlar.”

K3: “DKAB dersine çok hevesliler ve katılımları oluyor, fakat seçmeli derslere fazla önem vermiyorlar, bizim öğretmenlerimizde seçmeli ders diye rahatlık sağladıklarından seçmeli dersler belki de yüksek not alınan ders olarak görülüyor.”

K4, K20: “DKAB dersine daha hevesliler. Seçmeli din dersini öğrenciler zorunlu ders olarak değerlendirmeyip çokta önemli değil gibi algılıyor. Bu tamamen yanlış diyemem, seçmeli derste çok sıkılmamak gerekiyor yoksa bir daha öğrenci bu dersleri seçmez.”

K7, K22, K23: “Ben DKAB dersini hevesle ve daha çok materyalle anlattığım için öğrenciler de haliyle DKAB dersine daha fazla hevesli ve derse katılımları yüksek olarak giriyorlar.”

K8: “DKAB dersine daha çok ilgi duyuyorlar. DKAB dersinde anlatılan konuların çeşitliliği, çocukların daha fazla soru sormasına ve daha fazla ilgi duymasına sebep oluyor.”

K12: “DKAB dersinde katılım daha yüksek, çünkü oturmuş bir planı var bazı değişikliklerde yapıldı.”

K13, K18: “Seçmeli din derslerinde daha rahatlar, katılım yok denilecek kadar az oluyor. DKAB dersi zorunlu bir ders olduğu için katılım daha fazla oluyor.”

K33: “DKAB dersine daha hevesliler çünkü bu ders zorunlu birde deneme sınavlarında (BİGEP, YKS, AYT, TYT) çıktığı için öğrencinin ilgisinin daha dikkatli olmasını sağlıyor, daha verimli oluyor. Seçmeli dersler için öğrencilerin genel yargıları şu şekilde: Bu ders olsa da olur, olmasa da olur mantığı mevcut.”

K35, K38: “DKAB dersine daha aktif katılım sağlıyorlar. Seçmeli din derslerinde ise yüksek not alma rahatlığından dolayı derslere katılım çok düşük.”

K39: “DKAB dersine daha çok ilgi duyuyorlar sebebi ise müfredatın çok boyutlu olmasından kaynaklı. Seçmeli KK dersinde öğrenciye ezberlemek zor geliyor, harekeler vs. gibi aynı anda çok yere dikkat etmesi gerekiyor, böylece öğrenci bun alıyor. Arapça harfler ona zor geliyor, mesela 6. sınıflarda ‘zikir’ kavramını öğrencilere nasıl verebiliriz, bu üniversite düzeyinde bir kavram ve

öğrencinin bunu yorumlayabilmesi için çok zamana ihtiyacı var. Çünkü daha öğrenci KK' in ne olduğunu bilmiyor. Sınıfta sadece 2-3 kişi KK' e geçebildi, çünkü onlarda önceden camiye gitmiş ve hazır bulunmuşluğu yüksek öğrencilerdi.”

DKAB dersi ile seçmeli din derslerinde öğrencilerin derse katılım yönünden karşılaştırılması hakkındaki öğretmen görüşlerinde seçmeli derslerde derse katılım daha yüksek diye düşünen yalnızca bir öğretmen (K10) görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

K10: “Seçmelilerde daha aktifler, özellikle KK dersi daha eğlenceli geçiyor. KK dersine ihtiyaçları yüksek olduğunu düşündükleri için derslerimizde çok istekliler. KK dersini 7. ve 8.sınıflarda var ve bu sene zor olsa da tecvit kurallarını öğrettim, bunu başarmak güzeldi. Öğrenciler şu an hem KK okumayı hem de tecvit kurallarını biliyorlar.”

DKAB dersi ile seçmeli din derslerinde öğrencilerin derse katılım yönünden karşılaştırılması hakkındaki öğretmen görüşlerinde her iki derste de birbirine benzer katılımın söz konusu olduğunu düşünen öğretmenlerin (K5, K6, K15, K19, K25, K30, K37) fikirleri şu şekilde belirtilmiştir.

K5, K19, K30, K37: “Çok fark yok diyebilirim, notla korkutma yapmadığım için aynı olduğunu düşünüyorum.”

K6: “DKAB dersi ile seçmeli din derslerinde derse katılım değişmiyor.”

K15: “DKAB dersi ile seçmeli din derslerinin öğrenci katılımı noktasında çok fark yok. Öğretmenin kendi ile alakalı öğrenciye verici olduğunda her dersin birbirinden güzel katılımı olabiliyor.”

K25: “Seçmeli dersleri ile DKAB dersinde öğrencilerin derse katılımı yönündeki değerlendirmelerim seçmeli derslerin her birinin aynı formatta görülmesine karşıyım, beden eğitimi dersi de seçmeli, zekâ oyunları dersi de seçmeli PH da seçmeli ders. Bu şekilde baktığımızda seçmeli din dersleri diğer derslerle karşılaştırılıyor, bunun doğru olmadığını düşünüyorum. Çünkü seçmeli din dersleri mühim bir ders. KK dersi öğrenci katılımının çok yoğun olduğu bir ders. Öğrenciler derslerimizin hepsini önemsiyorlar. Din kültürü dersi çok dolu geçiyor, seçmeli PH ve TDB dersinin birleşimi gibi DKAB dersi.”

DKAB dersi ile seçmeli din derslerinde öğrencilerin derse katılım yönünden karşılaştırılması hakkındaki öğretmen görüşleri arasında bu durumun öğretmenin

anlatımı ile değiştiğini belirtenlerin sebebi şu şekildedir: Öğretmenin maharetini kullanıp konuyu öğrencinin ilgisini çekecek tarzda sunması, ders işlerken farklı yöntemlerle dersini işlemeği, dersini daha aktif şekilde işlemeği, dersi kitaptan okuyup geçiştirmemesi, emek vermesi ve dersi sevdirmemesi. Buna göre öğretmenlerin (K17, K24, K34) ifadeleri şu şekildedir:

K17: “*Basit manayla konunun içeriği öğrencinin ilgisini çekiyorsa öğrenci bunu alıyor ve derse katılım sağlıyor. Fakat konunun öğrenciye nasıl aktarılması gerektiğini öğretmen bildiğinden dolayı bu maharetini kullandığında her dersi veya konuyu öğrencisi için ilgi çekici hale getirebilir. Öğretmen kitabi bilgileri kuru kuru aktardığında öğrenci bunu alamayabiliyor.*”

K24, K34: “*Öğretmenle alakalı bir husus olduğunu düşünüyorum. Mesela ben seçmeli dersleri de sevdiren bir öğretmenim ve metodum şu şekilde: Dersi anlatırken kitaba bağlı kalmayıp, soru-cevap şeklinde dersimi işlerim. Aynı zamanda derste kendimi rehber olarak görüp öğrenciyi aktif kılarım. Bu sene TDB dersinde öğrenciye ‘siz soru sorun ben cevap vereyim’ yöntemi kullandık. Öğrenci aynı zamanda dersle ilgili soruları nasıl soracağını öğrenmiş oluyor ve ders monotonluktan çıkmış oluyor. Ama bazı meslektaşlarım kitaptan okutup öğrenciye yazı yazdırdığı için dersi sıkıcı hale getirebiliyorlar. Ben dersimi anlatırken dersin başında bir kavram haritası yaparım ve o şekilde işlerim, bu da çocukların ilgilerini çekiyor.*”

DKAB dersi ile seçmeli din derslerinde öğrencilerin derse katılım yönünden karşılaştırılması hakkındaki öğretmen görüşlerinde bu durumun konuya göre değiştiğini belirten öğretmen (K29) düşüncesini şu şekilde açıklamıştır:

K29: “*Öğrencinin derse katılımı konulara göre değişiyor. Eğer ilgisini çekerse o konuya yöneliyor. Öğrencilerin hiç duymadığı bir konu varsa direkt dikkatini çekiyor. Mesela ben buradan önce başka bir yerde görev yapıyordum ve orada öğrencilerin direkt her konu ilgisini çekiyordu. Çünkü dini bilgileri çok yoktu ve bu durum onları öğrenmeye sevk ediyordu*”

DKAB dersi ile seçmeli din derslerinde öğrencilerin derse katılım yönünden karşılaştırılması hakkındaki öğretmen görüşlerinde bu durum sınıfa ve derse göre değişir diye düşünen öğretmen bunun sebebini; öğrencilerin yaşla birlikte dersi sevmeye

durumlarında azalma meydana gelmesi olarak belirtmiştir. K36'nın düşünceleri şu şekildedir:

K36: “Derse katılımın her ders veya sınıf bazında değişken olduğunu düşünüyorum. Mesela 5.sınıf ve 6. sınıfta DKAB dersine sempati ve yönelme, dersi sevme çok fazla var. 7. sınıfta kopuş başlıyor, akabinde 8.sınıfta ise hem LGS etkisi ile hem öğrencilerin ergenliğe girmesiyle bazısında hayata ve dine karşı sorgulamalar başlıyor. Seçmeli derslerde ise 5.sınıflar KK ile çok ilgilerken, 7.sınıfta ise ilgileri çok az oluyor. Mesela seçilmesi gerekirse KK dersi 5. ve 6. sınıflarda seçilmeli.”

Yapılan benzer çalışmada Ersoy, öğrencilerin; zaman zaman dersleri kendi ilgi ve isteklerine göre değil, aile ve okul idaresinin yönlendirmesi ile tercih ettiklerini; bu nedenle derse karşı ilgisiz davrandıklarını ve sanki dersi boş ders olarak gördüklerini belirtilmektedir (Ersoy, 2021, s. 92). DKAB dersinin LGS ve YKS sınavlarında çıkması ama seçmelilerin deneme ve çeşitli sınavlarda çıkmaması, seçmelilerde öğrenci bir şey yapmasa da yüksek not almasının rahatlığı gibi cevaplar verildiği görülmektedir. Diğer öğretmenlerin verdikleri cevaplar sırasıyla, iki derste de katılımın benzer olduğu, derse katılımın öğretmene göre değişiklik gösterdiği, derse katılımın konuya göre değiştiği, derse katılımın sınıfa ve öğrenciye göre değiştiği düşüncelerinden oluşmaktadır.

DKAB dersinin senelerdir öğrencilere ders olarak gösterilmesi ve müfredatının yerleşik olması bir etken olarak açıklanmaktadır. Yaklaşık olarak 12 yıldır programda bulunan seçmeli derslerin çeşitli düzenlemelere ihtiyacı vardır. Öğretmenlerin, öğrencilerine dersini sevdirmesi ve eğlenceli olarak aktarması o derse karşı istekliliği arttırmaktadır.

4.1.2.3. Seçmeli Din Derslerinin Seçilme Oranlarını Artırmak İçin Müfredattaki Güncellemeler

Tablo 17. Seçmeli Din Derslerinin Seçilme Oranlarını Artırmak İçin Müfredattaki Değişmeler Konusundaki Görüşler

Öğretmenlerin Görüşleri	Katılımcılar
Ders ve öğretmenle ilgili iyileştirmeler yapılmalı -Öğretmenin kendini sevdirmeye durumu -Öğretmen dersini sevdirmeli, ödüllendirmeler yapmalı, teorik bilgiler azaltılıp pratik bilgiler artırılmalı -Seçmeli din dersini öğretmenler sevdirmeli -DKAB öğretmeni hizmet içi eğitimlere katılmalı -Öğretmenin dini bilgileri anlatırken ötekileştirici ifadelerde bulunmaması -DKAB öğretmenlerinin rol model olma durumları	K1-K2-K7-K8-K10-K11-K14-K19-K20-K22-K23-K26-K28-K30-K31-K32-K33-K35-K36-K41
Öğrenci ve çevresindeki kişilerle iş birliği yapılmalı Öğrencileri güdüleme, dersi seçmeye hevesli hale getirme -Okul idaresi ile birlik olup yönlendirme yapma -Veliyi yönlendirme -DKAB öğretmenlerinin zümreleri ile bir araya gelip tecrübe paylaşımı yapmaları	K3-K4-K5-K6-K15-K16-K18-K21-K24-K29-K34-K37-K38-K40
Ders verimliliğini artıracak çeşitli çalışmalar yapılmalı -MEB ile irtibat kurup bu konuda çalışmalar yapma -Din dersi içeriği zenginleştirilmeli, tanıtımı yapılmalı	K9-K17-K39
Seçmeli derslerde sınav uygulaması kaldırılmalı düşüncesi	K13-K25

Seçmeli din derslerinin seçilme oranlarını artırmak için neler yapılmalı ile ilgili öğretmenlerin görüşleri (K1, K2, K7, K8, K10, K11, K14, K19, K20, K22, K23, K26, K28, K30, K31, K32, K33, K35, K36, K41) neticesinde: “Kendini sevdirmeli, öğretmen dersini sevdirmeli, ödüllendirmeler yapmalı, teorik bilgiler azaltılıp pratiğe dönüştürülmeli, seçmeli din dersini sevdirmeli, DKAB öğretmeni kendini geliştirmeli, dini bilgileri anlatırken ötekileştirici ifadelerde bulunmamalı, DKAB öğretmeni KK bilgisine hakim olmalı, öğretmen ders işlerken farklı yöntem-teknikler kullanmalı, sevdirmeli, öğrencinin sorularına uygun ve doyurucu cevaplar verebilmeli, dini sevdirecek ve derste pekiştireçler vermeli, DKAB öğretmenleri rol model olduklarını unutmamalıdır.” gibi cevaplar vermişlerdir. Buna göre öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

K1: “Amacımız kendimizi ve DKAB dersini veya seçmeli din derslerini sevdirmek olmalı. Dersi seven öğrencinin her şeye bakış açısı değişiyor.

Özellikle 4. ve 5. sınıflar DKAB dersi ve seçmeli dersler ile yeni tanışan iki sınıf ve onlara sakinlikle, güzellikle anlatmamız gerekiyor.”

K2: “Bunun cevabını verebilirsek sorun zaten çözülür de, belki öğretmen kendini sevdirebilir. Bir arkadaşım tecrübesini paylaşmıştı bir veli toplantısı olmuş ve Türkçe matematik, fen grubu öğretmenlerinin sınıflarında veli dolu, DKAB öğretmenininde sınıfında veli yok, yani bu büyük sorun, velilerde bakış açısı bu şekilde.”

K7: “Bu sorunun cevabını ben de hep araştırıyorum. Belki de gönle dokunmak lazım. Şöyle bir algıyla karşılaşıyorum, sanki din dersi alınırsa kişi tamamıyla hayattan kopacakmış gibi bir düşünceleri var, ama din bunu istemiyor ki din kişinin itidalli yaşamasını istiyor.”

K8: “DKAB öğretmeni vizyon sahibi olmalı, Allah’ın kitabına hâkim olmalı. Önce DKAB öğretmeni olarak kendimizi yetiştirmemiz gerekiyor. Öğrenci soru soruyor öğretmen olarak biz ona doyurucu cevap verebilmemiz için kendimizi yetiştirmemiz gerekiyor. Ancak bu şekilde arttırabiliriz.”

K10: “Din derslerini korkutarak değil de sevdirecek öğretmeliyiz. Bol etkinlikle, eğlendirerek yaptırıldığında oranların artacağını düşünüyorum. Benim kendi çocuğumda ilkokulda okuyor ve yarış atı gibi görünüyor, çocuklar için sınava hazırlık önemli tutuluyor ve din dersleri angarya olarak değerlendiriliyor. Velilere anlatılmalı burada eğitimden fazla öğretim meselesi var ama veli bunun farkında değil çocuğa din dersleri ile bunun verildiğini anlatmamız lazım.”

K11, K31: “Dersleri sevdirmek gerekiyor. Ders işleyişinde farklı metot ve yöntemler deneyebiliriz.”

K30: “Nefret ettirmeyiniz, sevdiniz’ efendimizin sözü üzerine davranışlarda bulunmalıyız böylece seçilme oranları artar.”

K14: “Din tek ama din anlayışları farklı farklı olabiliyor. Kişinin başka yerde din ile ilgili duyduğu bir konuda ahkam kesme durumu olabiliyor.”

K19, K22: “DKAB öğretmenleri çok sıkıcı ders işliyorlar, ders etkinliklerle sevdirmeli, dersi ders kitabı okutmak ve sadece bu kitapla bu iş olmuyor. Etkinlik ve dersi uygulamalar yapmak mesela derse giderken namaz konusunu işlediğimde birinci materyalim hasır olurken ikinci materyalim animasyon video gösteririm sonra hasırla namaz kılarlar. Böylece aktif katılımıla akılda kalıcılık ve derse ilgi artmış olur.”

K20: “Öğretmenler olarak etkinliklere daha çok önem vermeliyiz. Mevlid-i Nebi, 3 aylarda, Ramazan ayında, Kadir Gecesi geldiği zaman dini önemli gün ve gecelerde okullarda da daha aktif bir şekilde öğrencilerin ilgisini canlı tutabiliriz. Ya da farklı dini tercihi olan öğrencilerimiz de oluyor mesela ateist onlara da samimiyetle ve yargılamayan bir dille yaklaştığımızda seçmeli din derslerinin seçilme oranlarını arttıracığımızı düşünüyorum. Çünkü bazı öğrencilerin din dersi öğretmenlerinden gördükleri kötü muameleler neticesinde bu derslerden nefret etme ve ön yargılı olma derecelerinde kötü sonuçlarla karşı karşıya kalıyoruz.

K23, K26, K28, K41: “Dini daha fazla sevdirecek, ödüllendirmeler yaparak destekleyebilirsek seçilme oranları artar. Teorik bilgileri daha az verip bir de oyunlaştırarak anlatırsak oranlar artabilir. Seçmeli derslerin içeriği hakkında tanıtım yapılmalı.”

K32: “Kur’an camide öğrenilir ya da dini bilgileri camide öğrenilmeli düşüncesindeyim. Din pratik ile uygulama alanları ile sürekli ilişki kurularak öğretilir. Mesela namaz simülasyonu bütün vakitlerinin okunacağı öğrencilere gösterilebileceği ve hatta belki de kendilerinin de deneyimleyecekleri bir program yapılabilir. Çocuklardaki din algısını doğru oturtulmalı. Not olduğu sürece bu böyle algılanacak. Mesela komşusu açken tok yatan bizden değildir sözü ile bir uygulama yapalım deyip pratiğe dönüşmeli.”

K35: “Öğretmenin fikri sığ ise ve baskı oluşturuyorsa seçmeyebilir. Öğrenci seçmeli din derslerini kendileri istemeli.”

K36: “Bizim konularımızın çoğu aktif davranış olarak uygulayabileceğimiz konular mesela temizlik konusu var okulda bir temizlik kampanyası başlatılabiliriz. Camiyi tanıyalım konusu var bir cami ziyareti yapılabiliriz. Tabi bu gibi durumlarda veli potansiyeli etkili, eğer buna karşı çıktığında götüremeyiz camiye vs. Birde sınıfta DKAB dersinden muaf olan öğrencide var. Bu okulda 1 tane var ya da alevi öğrencilerimiz var, yani yapı karma sınıf ortamında herkese seslenmek zor.”

Seçmeli din derslerinin seçilme oranlarını artırmak için neler yapılmalı ile ilgili öğretmenlerin (K3, K4, K5, K6, K15, K16, K18, K21, K24, K29, K34, K37, K38, K40) görüşleri öğrencileri güdülemek, dersi seçmeye hevesli hale getirmek, okul idaresi ile birlik olup yönlendirme yapmak, veliyi yönlendirmek, DKAB öğretmenleri

ile bir araya gelip tecrübe paylaşımı yapmak, çevreye örnek olunduğunu unutmamak, ders seçiminde öğrencilere baskı ve zorlama yapmamak, özellikle lise dönemi öğrencilerine dini konularda bilgi verirken daha dikkatli olmak şeklindedir. Bu görüşlerini şu şekilde açıklamaktadırlar:

K3: “Seçmeli din dersleri haricindeki seçmeli ders grubu öğretmenlerinin öğrenciler çok fazla güdülediklerine şahit oldum. Ben öğretmenle alakalı olduğunu düşünüyorum, öğrenci eğer öğretmenini sevdiğinde mesela benim yanıma gelip öğretmenim seçmeli dersiniz de olsa ne güzel olurdu diyebiliyorlar.”

K4, K5, K6: “Okul idareleri ile anlaşıp yönlendirme yapabiliriz. Seçmeli derslerde ek ders etkisi de var. Ek ders dengelerini gözetmeleri gerekiyor.”

K15, K16: “Öğretmenlerimizi iyi bir eğitimden geçirmemiz gerekiyor. Mesela biz zümre olarak bir araya gelip herhangi bir paylaşımda bulunamıyoruz bu konuda çok eksikiz. Tecrübe paylaşımı veya zorlanılan konularda yardım gibi hususlar DKAB zümresi olarak bizde olmaması üzücü.”

K18: “Seçmeli derslerle öncelikle çevremize güzel örnek olmalıyız. Öğrencilerle köprü sağlamak amacıyla veli görüşmeleri yapılabiliriz.”

K21: “Bilmiyorum ama bu oranı arttırmak baskı ve zorlama ile olmuyor. Lise çağında gençlerde bir uzaklaşma dönemi oluyor, ileriki yaşlarda o inanç kaybolmuyor ama azalma oluyor. Okulun müdüründen MEB’e kadar tüm bürokrasiyi ilgilendiren bir husus.”

K24: “Kitap yetersiz, etkinlikler yetersiz ve çocuklara yazı yazdırmamız zor. Öğrenciler soru sorduklarında her sınıf seviyesine uygun cevaplar vermek gerekiyor. Mesela 5.sınıf öğrencisine verilen cevaplar ile 8.sınıf öğrencisine verilen cevaplar aynı olmamalı. Öğrenci her şeyi öğretmenine soracak kadar ona güvenmeli. Dersin eğlenceli olduğunu öğrencilere hissettirip o şekilde dersimizi yapmalıyız.”

K29, K34, K37: “Velilerin ve öğrencilerin ön yargısını yıkabilmeliyiz, konuşabilmeliyiz, soğutmamalıyız.”

K38: “Öğrencilere derslerde seçmelilerin önemi anlatılmalı.”

K40: “Baba anne çok inançlı biride olabilir ama öğrencide o istek olmayınca. Her şeyi yöneten artık çocuklar, o dönemdeyiz.”

Seçmeli din derslerinin seçilme oranlarını arttırmak için neler yapılmalı ile ilgili öğretmenler (K9, K17, K39) MEB ile irtibat kurup bu konuda çalışmalar yapılmalı,

din dersi içeriği zenginleştirilmeli ve din derslerinin tanıtımı yapılmalı gibi cevaplar vermişlerdir. Öğretmenlerin bu cevaplar ile ilgili düşünceleri şunlardır:

K9: “Mesela bazen bu sorunun cevaplarını bulduğumuzda rapor yazıp bilgilendirme yapıyoruz.”

K17: “Ders içeriği zenginleştirilmeli. Ders içeriğinin tanıtımı dolu bir şekilde yapılmalı. Neden bu dersin seçildiği izah edilmelin.”

K39: “Zümre toplantılarımız da bakanlığa görüş bildirip rapor yazıyoruz, bunları yani görüşleri bildirebiliriz, başkada bir şey yapamıyoruz.”

Seçmeli din derslerinin seçilme oranlarını arttırmak için neler yapılmalı ile ilgili bazı öğretmen görüşleri seçmeli derslerde sınavı ortadan kaldırmak şeklindedir. Öğretmenler (K13, K25) görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

K13: “Sınav kaygısının olmaması yani sınav sisteminin seçimliklerde kaldırılması. Diyanet hutbede seçmeli din derslerini seçin diye bahsediyor veya broşür bastırıp seçmeli din derslerinin seçimine katkısı oluyor, biz öğretmenler olarak da oranları arttırmak için özel çabaya girmeliyiz.”

K25: “Not kaygısını ortadan kaldırmak ve dersi eğlenceli hale getirmek için etkinliklerle destekleyerek ve güler yüzlü olarak bu dersleri daha verimli işleyebiliriz.”

Bu soruya verilen cevaplardan öğretmenlerin öğrenciye dersi sevdirmesi, onları derste aktif etmesi, öğretmenin kendini geliştirmesi, derslerinde teknolojik araç kullanması, zümre öğretmenleri ile bir araya gelip tecrübe paylaşımları yapması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu konularda çalışmalar yapıldığında seçmeli din derslerinin seçme oranlarının artacağı düşünülmektedir.

4.1.2.4. Seçmeli Din Dersleri Müfredatının Ahlaklı ve Dindar İnsan Yetiştirmedeki Rolü

Tablo 18. Seçmeli Din Derslerinin Müfredatının Ahlaklı ve Dindar İnsan Yetiştirmedeki Rolü ile İlgili Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
-Ahlaklı insan yetiştirmeye katkı sağlaması	K7-K8-K9-K10-K13-K15-K19-K21-K22-K23-K24-K29-K30-K31-K36-K37-K38

Tablo 18-devamı

-Ahlaklı insan yetiştirmeye çok fazla katkı sağlamadığı düşüncesi -Öğretmen anlatımında katkısının olmadığı düşüncesi	K1-K5-K12-K16-K20-K26-K27-K34-K35-K39
-Ahlaklı insan yetiştirmeye etkisi çok az düşüncesi -Müfredatı anlatınca önemi çok olacak düşüncesi -Çevre oluşturma etkisi	K4-K6-K11-K17-K18-K25-K33

Seçmeli din derslerinin ahlaklı ve dindar insan yetiştirme üzerindeki rolü ile ilgili öğretmen görüşleri gruplandırıldığı üzere, evet bu derslerin etkisi vardır ve katkı sağlar diye düşünen öğretmenler (K7, K8, K9, K10, K13, K15, K19, K21, K22, K23, K24, K29, K30, K31, K36, K37, K38) çoğunluktadır. Öğretmenlerin bu cevabı vermesinde öğretmen olarak iyi olduğunda öğrencisinin de iyi ve ahlaklı insan olarak yetişmesi, ateist olan öğrencisi ile ilgilendikten sonra söz konusu öğrencinin inanmaya başlaması sebepler arasında yer almaktadır. Ayrıca bir diğer sebep olarak öğrencilerin dertlerini dinleyip onlara öğretmenin kendisini kapatmaması gerektiği görüşü yer almaktadır. Bazen de dersleri anlatan öğretmenlerin bu anlattıklarını uygulamalı olarak yapması örnekler arasında yer almaktadır. Öğretmenlerin açıklamaları şu şekildedir:

K7: *“Niyet neyse akıbet o’dur sözü vardır ya fitrat inanmak üzerine kurulu. Ahlaklı insan yetiştirme üzerinde rolü var bu derslerin.”*

K8, K9: *“Tabi ki de var. Öğretmen olarak biz iyi insan olmalıyız. Öğretmen ahlakı ve yaptıkları ile katkı sağlar. Kişi kendi iyi olacak ki öğrencisine iyiliği dokunsun, böylelikle anlattığı derste de dindar ve ahlaklı nesil yetiştirmeye katkı sağlar.”*

K10: *“Özellikle kaybetmeye yakın öğrenciler bizim dersimize meyilli oluyor. Çünkü öğrencilerimizin aileleri, anne babası ayrı yaşayanlar ya da başka sorunlar olan aile yapıları var ve bizim bu eksikliği doldurmamız gerekiyor. Anneler gününde öğrencimle sohbet ediyoruz Annesi öğrencimi terk etmiş şu an üvey annesiyle yaşıyormuş, hatta kardeşim bile doğduktan sonra hemen babama gönderdi falan dedi. Ben de ona destek olmaya çalıştım. Öğrencileri dinleyen hiç yok, hep öğüt verme taraftarına gidiyor insanlar. Terk etmemek lazım öğrencileri, yakın tutmak lazım ki ahlaklı birey haline gelsinler.”*

K13: *“Bazen derslerimizi anlattığımızda başını örten veya namaza başlayan öğrencilerimiz olmuştu, yani bu derslerin etkisi büyük.”*

K15: “Öğrenci yazmayı bekleyen defter gibidir. Öğretmen onunla ilgilendiğinde o istenilen kalıcı davranış açığa çıkacaktır. Öğretmen sadece maddeci düşünüp herhangi bir uygulama yapmazsa ahlaksız nesiller ortaya çıkmaya başlar.”

K19: “Ahlaklı insan yetiştirme hususunda etkilidir fakat dindar insan yetiştirme noktasında çok zor olduğunu düşünüyorum. Dindarlıkta kişinin davranış değişikliği olduğundan bu çok zor bir husus ama ahlaklı insan ailede destek sağladığında ortaokul düzeyi için bu derslerle mümkün olabilir.”

K21: “Bu nesil özellikle bence ahlakına önem veren bir nesil olduğunu düşünüyorum. Anlattığınız konuyu gerçekten anlayıp kafasına koyduysa hayatına bunu yansıtıp uyguladığı oluyor. Mesela 11. Sınıflarda bir öğrencim vardı, müzik ile uğraşan, gitar çalan ve müzisyen olmayı isteyen bir öğrencimdi. Bu öğrenci seçmeli derslere ilgisi olan biriydi ve bu dersler neticesinde namaza başlamıştı. İlk dönem bunun üzerine sürekli konuşuyorduk. Bizim din derslerini anlatmaktan ziyade örneklik teşkil etmemizin daha önemli olduğunu düşünüyorum.”

K22, K23: “Değerler eğitimi özellikle çok fazla, mesela PH dersinde Peygamberin her yönünü ona anlattığımızda çocuğun hayatına etkisi olduğunu düşünüyorum. Bir çocuk ne kadar fazla duyarsa o kadar çok yapar.”

K24, K29: “Öğretmenin önemli olduğunu düşünüyorum. Ben öğrencilerimi eğitirken onların düşünerek, eğlenerek öğretmeye çalıştığım için öğrenci bilgileri sentezleyerek öğreniyor. Bu tarz öğrenen öğrenci sınıfta bir sorun olduğunda doğru davranış ve yanlış davranış olarak değerlendirmeleri bildiği için hayatına da geçirmiş oluyor. Bu seçmeli derslerde de bu şekilde öğrettiğimiz için, çocuk ahlaklı birey haline gelmiş oluyor.”

K30, K31: “Kesinlikle var. Öğrencilere ders esnasında söylediklerimiz havada kalıyor gibimize gelse de aslında öğrencinin zihin dünyasında o yer ediniyor ve hiç beklenilmeyen bir anda açığa çıkıyor ve onu o uygulamış olduğunu gözlemliyoruz. Mesela yemekhanede devamlı başkasının sırasına geçen bir öğrenci vardı, ama her gün yapıyormuş bunu. Ben bir gün derste anlattım sonra Müdür Bey sormuş neden sıra kapmıyorsun demiş, öğrenci de cevap vermiş DKAB öğretmenimiz sıra kapmanın da kul hakkı olduğunu söyledi diye. Bu tarz örnekleri çoğaltabiliriz.”

K36, K37, K38: “Öğrencinin biri bu sene bana geldi ve dedi ki hocam benim dine karşı çok ilgim var ve ne yapacağımı bilemiyorum, kitaplar önerir misiniz dedi. Kitaplar önerdim tam manasıyla 4/4'lük öğrenmek istiyor dinini. Birbirimizin telefonlarını aldık sürekli bana sorular sorar, gece camiye namaza gitmiş video çekip atar. Bu tarz etkilediğimiz veya yönlendirdiğimiz öğrenciler var. Hemen etki göstermese de bazen sonradan da etkilenebiliyorlar. Önemli olan öğretmen en iyi şekilde görevini yerine getirmesi ve bu derslerin ahlaklı insan yetiştirme üzerinde etkisi yadsınamaz bir gerçek.”

Seçmeli din derslerinin ahlaklı ve dindar insan yetiştirme üzerindeki rolü ile ilgili öğretmenler (K1, K5, K12, K16, K20, K26, K27, K34, K35, K39) insan yetiştirmede katkı sağlamadığını fakat öğretmenlerin konuyu anlattıklarında kısmen katkı sağladığını söylemişlerdir. Bu düşüncenin başlıca sebebi olarak, öğrencilere anlatılan konuların davranış boyutunda karşılığının olmaması gelmektedir. Öğretmen görüşlerinde, öğrenci yetiştirirken sadece okul değil toplumda tüm meslek alanları olarak öğrencinin çevresini de bu yönde yetiştirmeliyiz anlayışı yer almaktadır. Aynı zamanda eğitim ile ahlak kazandırılmadığını düşünen öğretmen vardır. Bu dersler ile dindar insan yetiştirmenin yeterli olmayacağını 80 dakikanın dindarlık için yeterli gelmediğini ve aynı zamanda öğrencinin bu derse seyerek gelmediği açıklamışlardır. Öğretmenler aynı zamanda öğrencilerin görmediği bir ütopyik dünyayı onlara anlattıklarını ve bu durumun öğrenciye uzak geldiğini düşünmektedirler. Bu düşüncede olan öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

K1, K5: “Öğrencilere dini birçok hususu anlatıyoruz ve aile yapısından da dindar olarak yetiştiriliyorlar. Lakin davranış boyutuna geçemedik özellikle bu sene 8. sınıflarda davranış noktasında çok sorunlar yaşadık, bu derslerin ahlaklı ve dindar yetiştirme konusunda çok fazla katkı sağladığını düşünmüyorum.”

K12: “Okullar insanlara davranış kazandırma ve ahlak yönünde eksik kalıyor. Okulların hayatla iç içe olmadığını düşünüyorum. Dindar insan okulda mı yetişir, toplumda mı yetişir, çevrede mi yetişir, bizim amacımız nedir gibi sorular sorulmalı. Biz öğretmenler olarak toplumu inşa etme görevimiz olduğu kadar, bir siyasetçinin de görevi, bir esnafında görevi bu diye düşünüyorum.”

K16, K20: “Bu dersler yeterli değil ve öğretmen de yeterli olmayabiliyor. Aileden başlayarak her kademedeki kişilerin ortak çalışması ile dindarlık

sağlanabilir. Dindar bir nesil isteniliyorsa öğretmen 80 dakika da yeterli olmayabiliyor eve gittiğinde ailede çocuk bir yalan sözü işittiğinde bizim okulda kurduğumuz dünyası başına yıkılabiliyor ve dindar halinden kopmalar yaşanıyor.”

K26: “Seçmeli TDB veya PH dersi alan bir öğrenci dindar olması çok zor, bu ders direkt etki etmeyebiliyor. Çünkü dışarıda hayatında bazı konular tam olarak oturmadığı için ondan beklentiye giremiyoruz, öğrencide bunu görememek üzücü.”

K34: “Okulda iki dersle bu iş olmaz. Öğrencilere dinin temel esaslarını genel ve yüzeysel şekilde veren eğitimimiz var, amacımız dindar bir nesil yetiştirmek ise bu dersler yetersiz kalır.”

K39: “Teori ile pratik hayat birbiri ile çelişiyor. Çevreden aldığı bilgi farklı oluyor, öğrencinin. Onun için çok etkili olduğunu düşünmüyorum.”

Seçmeli din derslerinin ahlaklı ve dindar insan yetiştirme üzerindeki rolü ile ilgili öğretmen (K4, K6, K11, K17, K18, K25, K33) görüşlerinde öğretmenler müfredatı anlatınca öneminin çok olacağını düşünmektedirler. Ayrıca çevre oluşturmanın dindar ve ahlaklı insan yetiştirmede etkili olduğunu dile getirmektedirler. Bir diğer düşünce ise ahlaklı ve dindar insan yetiştirme konusunda müfredatın etkisinin çok az olduğudur. Bu görüşleri belirten öğretmenlerin cevapları şu şekildedir:

K4: “Müfredattaki her şeyi anlatabilsek, öneminin çok olduğunu düşünüyorum.”

K6: “Etkilidir ama az.”

K11: “Dersler tam anlamıyla seçilip işlense, ahlaklı ve dindar öğrenci yetiştirme üzerinde etkisi olur. Bizde çok önemsenmiyor, seçmeli olduğu için düşünülüyor.”

K17: “Müfredat bunun için yeterli. Asıl husus öğretmenin öğrenci üzerine etkisi, sevme hali o bağ kurulduğunda daha kolay olabiliyor.”

K18: “Bizim görevimiz öğrenciye tebliğ etmek ama öğrencinin bunu aklıyla bulabilmesi gerekiyor. Çevre faktörü vardır insanın hayatında. Biz o çevreyi oluşturduğumuz için gerekli dini alt yapıyı öğrenciye sağlamamız gerekiyor. Öğrencilerle ilgilenmek veya öğrenciye bazen bir çay söylemek bile etki ediyor sevdirmede. Bu sevgi de zamanla ahlaklı nesillere dönüşür diye düşünüyorum.”

K25: “Gerçek manada anlatıldığında öğrencinin kalbine işlediğini düşünüyorum. Dışarıda biz verdikten sonra belki hiç din dersi görmeyen öğrenciler var. Biz ne verirsek onu alacaklar o yüzden hayati bir ders işlediğimizi düşünüyorum.”

K33: “Tam 4/4’lük olduğunu söyleyemem ama hiç etkisi de yok diyemem.”

Çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğu seçmeli din derslerinin öğrencilerin hal, hareket ve davranışlarında etkili olduğunu belirtmektedirler. Yapılan çalışmalarda benzer bulgulara rastlamak mümkündür. Din, ahlak ve değer alanı dersleri, sağlam ve güvenilir olarak dini bilgi öğretmesi noktasında öğrencilere doğru bilgiyi kazandırarak bir erdem oluşturmaktır (Turgut, 2019, s. 140). Kotan’ın yaptığı çalışmada öğretmenler; seçmeli derslerin öğrenciler için ibadet boyutunda namaza başlama alışkanlığı kazandırdığını, hayatlarında sabırlı, adaletli olma, sağlam ve temel din bilgisi noktasında davranışlar ortaya çıkarmakta yararlı olduğu düşüncesindedirler. (Kotan, 2015, s. 89). Bahçekapılı ’nın çalışmasında ise öğretmenler, seçmeli KK dersinde öğrencilerin başörtüsü hususunda özsaygı düşüncesinin oluştuğunu belirtmektedir. Öğrencilere kendi inanç dünyalarını anlamlandırmaları, İslam dini hakkında anlam kazanmaları ve yaşantı oluşturma hususunda derslerin etkisinin olduğunu ifade eden öğretmenler, öğrencilerin KK okumaya ve PH öğrenmeye karşı fazlaca istekli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca öğretmenler din, değer ve ahlak alanındaki derslerde Peygamberimizin yaşantısını kendine örnek alan öğrencilerin bulunduğunu ifade etmektedirler (Bahçekapılı, 2013, s. 210).

Bir diğer kısım öğretmen ise bu derslerin ahlaklı ve dindar insan yetiştirme üzerine katkısının olmadığından bahsetmişlerdir. Bunun sebeplerinden biri olarak müfredattaki her şeyi anlatamamalarından dolayı öğrencilerin dindar olmasını sağlayamadıklarından söz edilmektedir. Ayrıca derslerin tam anlamıyla işlenmemesinden dolayı, öğretmenin öğrenci üzerinde etkisinin olmaması yaşanan durumlardandır. Öğretmenler, derste öğrencinin öğretmen ile bağ kuramaması, öğrencinin kalbine dokunamamasından dolayı bu derslerin ahlaklı ve dindar insan yetiştirmede etkisinin olmadığını düşünmektedirler. Bir kısım katılımcı ise bu derslerin öğrencilerin ahlaklı ve dindar insan olmalarında kısmen etkisi olduğu açıklamalarında bulunmaktadır (Yorulmaz, 2014). Buradan seçmeli derslerin etki boyutunun olduğu görülmektedir.

4.1.2.5. Seçmeli Din Derslerine Giren Öğretmenlerin Pedagojik Formasyon, Mesleki Alan Bilgisi ve Kültürel Açıdan Kendilerini Değerlendirmeleri

Tablo 19. Seçmeli Din Derslerine Giren Öğretmenlerin Pedagojik Formasyon, Mesleki Alan Bilgisi ve Kültürel Açıdan Kendileriyle İlgili Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
-Daha iyi olabileceklerini düşünme -Yenilikler takip etme -Öğrenmeye devam etme -Kendindeki eksiklerin farkında olma	K1-K2-K6-K7-K8-K9-K10-K11-K12-K14-K15-K18-K21-K25-K26-K27-K29-K31-K32-K35-K36-K38-K39
-Kendini yeterli bulma	K3-K4-K5-K13-K16-K17-K19-K20-K22-K23-K24-K28-K30-K33-K34-K37-K40

Seçmeli din derslerine giren öğretmenlerin pedagojik formasyon, mesleki alan bilgisi ve kültürel açıdan kendilerini nasıl buldukları ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır: Birinci husus kendini yetiştirme ihtiyacı hissetme ve pedagojik olarak daha iyi olabilirim fikri. İkinci husus, kültürel ve teknolojik açıdan yenilikleri takip etme düşüncesi. Üçüncü husus her konuda öğrenmeye devam etmeleri gerektiğinin ve eksiklerinin farkında olmaları. Dördüncü husus pedagojik formasyonu kısa süre almaları ve bunun eksikliğini yaşamaları. Beşinci husus, hizmet içi eğitimlere katılma eksikliği. Altıncı husus ise her çeşit kitap okuma düşüncesi. Yedinci husus da kültürel açıdan kendini geliştirmeyi düşünme ve meslekte yaşı ilerlemiş olan hocaların çeşitli hastalıklarının çıkıp enerjilerinin düşmesi durumu. Bu düşünceleri ifade eden öğretmenler (K1, K2, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K14, K15, K18, K21, K25, K26, K27, K29, K31, K32, K35, K36, K38, K39) görüşlerini şöyle belirtmişlerdir:

K1: “*Daha da iyi olabilirim, yetersiz olduğumuz hususları düzenlemeye çalışıyoruz. Notla korkutma olmadığı için çocuklar seviyorlar.*”

K2: “*Öğrenmeye devam ediyoruz, araştırıyoruz bilmediğimiz hususları. Yenilikleri bizimde takip etmemiz gerekiyor.*”

K6: “*Pedagojik olarak kişi kendini geliştirmeli kitaplar okumalı, hizmet içi eğitimlere katılmalı.*”

K7: “*Kendimi her noktada yetiştirmeye çalışıyorum her çeşit kitap okumaya çalışırım.*”

K8: “Her kademe de görev yaptım. Mesleğimi çok seviyorum. Kendimi geliştirmeye adanmış biriyim ve sadece alan bilgisini geliştiren değil geniş çaplı gelişme yapıyorum.”

K9: “Benim felsefem ‘asla kendine güvenme’ olarak telkinde bulunuyorum. Kendimizi ölünceye kadar her alanda yetiştirmeye çalışmalıyız. Bu çağın getirdiklerine ayak uydurdukça insan kendini yetiştirmeye çalışmalıdır.”

K10: “Geliştirmem gerekiyor. Mesleki açıdan yeterli düzeydeyim. Kültürel açıdan kendimi geliştirmem gerekiyor. Sosyal açıdan ve psikolojik açıdan kendimi geliştiriyorum.”

K11: “Yetersiz olduğum alanda kendimi geliştirmeye çalışırım. Ortaokul öğrencileri ve bilgiler basit olduğundan anlatmakta sorun yaşamıyorum. Ben de artık 31 yıllık tecrübe var yorgunluklar, hastalıklar olabiliyor.”

K14: “Pedagojik olarak kendimi eksik buluyorum. Mezun olduktan kısa bir süre sonra formasyonu hemen aldım. Formasyonu hızlı almamız bize sınıf yönetimi ve derste kullanılacak yöntem-teknik açısından eksikliğimiz olduğunu açığa çıkardı. Meslekte şu an 6 yılım ama hala bu sorunları çözmekte zorlanıyorum. Hizmet içi eğitimlerine sıcak bakıyorum. Alan açısından sorun yaşamıyorum alan bilgim yeterli ama pedagojik formasyon açısından eksikim.”

K15: “Pedagojik olarak çok eksikliğim var. Sınıf yönetimi konusunda ilk başladığım okuldaki sınıflarımdaki öğrencilerim çok hareketliler ve onlarla ilk etapta zorlandım.”

K18: “Kültürel açıdan kendimizi devamlı güncel tutmamız gerekiyor, hem kitap okuyarak hem de teknolojik araç-gereçler kullanarak zinde tutmalıyız. Pedagojik olarak birçok kademe çalıştım, ilkokul-ortaokul-lise hepsinde derse girdim. Diyanet İşleri Başkanlığında 5 yıllık bir görevim oldu. Yaz Kur’an kurslarında öğrencilerle birlikte olduk.”

K21: “Kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Özellikle doğu bölgesinde ilmiyal ağırlıklı konular işlerken burada öğrencilerin daha çok inançla ilgili sorularına cevap vermekle geçiyor ve kendimi o yönden geliştirmeye çalışıyorum.”

K25: “Ben hiçbir konuda yeterli olduğumu düşünmüyorum. Derya deniz olan bir bilgi havuzu var ve ben onda bir damla olduğumu düşünüyorum.”

K26: “Daha yeni bir öğretmen olduğum için onları anlamaya çalışıyorum, yaptırımcı ve sert davranmamaya çalışıyorum. Bazı noktalarda biz dikkatli olmalıyız. Mesela öğrenci oruç tutuyorum ama namaz kılmadığım için orucumun kabul olmadığını söylüyorlar, yapıcı dille konuşmadığımız her gün kaybediyoruz, onun için dikkatli cümleler seçmeliyiz.”

K29, K31: “Gerçek hayat yani pratik hayatın çok ayrı olduğunu gördüm. Üniversitedeki bilgilerin pratikteki öğretmenlikle yoğurulmasıyla yavaş yavaş mesleği idrak etme durumu oluyor insanda. Kültürel açıdan yaşam onlara yakın olduğu için onları anlamaya çalışıyorum. Yaşanılan yerin sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan onları anlamaya çalışıp nabza göre şerbet verme durumu oluyor.”

K32: “Ben DKAB öğretmeni değilim ama dindar bir aileye sahibim. Öğrencilerim bir konuda bilgimiz yoksa aho fetvaya da danıştığımız oldu sınıfta aradık. Öğrencilere yol, yöntem gösterebiliyorum.”

K35, K36, K39: “Gelişmek gerektiğini düşünüyorum. Daha iyi olabileceğimi düşünüyorum. Daha çok kitap okumaya çalışabilirim. Teknoloji konusunda daha iyi olabilirim genelde kişisel ilişkilerle dersimi işliyorum ama bu benim eksikliğim ve geliştirmem lazım.”

K38: “Bilgisayar yönünden eksik buluyorum kendimi. Bizim zamanımızda bilgisayar olmadığı için. İnternet açısından zorlanıyorum, derslerde akıllı tahtayı kendim kullanamıyorum. Bilişim öğretmenimden veya öğrencilerden yardım alarak anca girebiliyorum. Şuan da bilişim yönünden öğrenciler bizden önde.”

Öğretmenlere pedagojik formasyon, mesleki alan bilgisi ve kültürel açıdan kendilerini nasıl buldukları ile ilgili görüşleri sorulduğunda: öğrencilere ezberletilecek duaların tefsirini yaptırıldıkları, bu alanda yetkinliğin öğrencinin daha hızlı ezber yapmasının önünü açtığı, hep iyi düşünüp kendisini öğrencilerine yakın tutup onların gelişmesi için elinden geleni yaptığı, pedagojik olarak ortaokul seviyesinde yeterli olup lisede çalışma durumunda yetersiz olabildiği düşüncesi, mesleki alan olarak yeterli olduğunu düşündüğü halde idarecilik yaptığı için müfredattan kopmamaya çalıştığı, hizmet içi eğitimlere çok katılmayıp seminer tarzı şeylere katılıp yetkinliğini arttırmaya çalıştığı, gündemi takip etmeye çalışıp yenilikleri yakından takip ettiği, öğretmenliğe imamlıktan geçtiğini söyleyen bir öğretmenin idealist bir şekilde kendini yetiştirdiğini ifade etmesi gibi düşünceleri (K3, K4, K5, K13, K16, K17, K19, K20,

K22, K23, K24, K28, K30, K33, K34, K37, K40) cevap olarak vermişlerdir. Bu düşüncelerini şu şekilde belirtmişlerdir:

K3: “Yeterli buluyorum. DKAB dersi yeterlilik gerektiren bir ders, kişi daha yeterli olduğunda öğrencilerin dikkatini çekebiliyor. Mesela bazı sureler var ezberleyecekleri ben tefsire ilgim var ve çocuğa o ezberleyeceği sureyle ilgili Arapça dilinin inceliklerini kullanıp tefsirini açıkladığımda öğrenciler hemen ezberlemek için can atıyorla. Öğretmen bu şekilde olmalı yani o dersi öğrenci için en güzel ders haline getirebilmeli.”

K4, K13: “İyi olduğumu düşünüyorum, kendimi onlara yakın tutuyorum. Hep iyi düşünmeye çalışırım, bu öğrenciyi nasıl kazanabiliriz diye düşünmekteyim. 9 yıl DİB’ te çalışmamın bana çok şey kattığını düşünüyorum.”

K5: “Pedagojik olarak yeterli olduğumu düşünüyorum, yeni şeyler öğrenmeye çalışıyorum. Ortaokul seviyesinde yeterliyim ama lisede görev yapsam pek çok noktada kendimi yetiştirmem gerekebilir.”

K16: “Mesleki alan noktasında kendime yeterli buluyorum. İdarecilik yaptığım için muhakkak her sene ders almaya gayret gösteririm ki meslekten kopmak istemem. Sadece 8.sınıfları okutmuyorum onların sınav seneleri olduğu için kursa giren öğretmenlerin derslerine de girmiş oluyorum.”

K17, K19: “Öğrenciyle ilgilenerek onların seviyesine inebiliyorum. Pedagojik olarak ise yeterli düzeyde eğitim aldığımı düşünüyorum. Kültürel açıdan da öğrencilerle oturup çay içebiliyor, onların dünyasına girebiliyorum.”

K20: “Kendimi bu dersi anlatma olarak özellikle sahabe hayatlarına ilgim ve okumalarım sayesinde yetkin hissediyorum.”

K22, K23, K24, K37: “Yeterli buluyorum ama eksiklerimizin de çok olduğunu düşünüp kendimizi yenilememiz gerekiyor.”

K28: “Kendimi yeterli hissediyorum. Derste öğrencinin dikkatini çekiyorum, wordwall programını da kullanıyorum yani ilgiyi o noktada sıcak tutuyorum.”

K30: “Hizmet içi eğitimlere çok katılmıyorum, seminerden seminere anca dinliyorum. Olduğu kadar öğrencilere yetmeye çalışıyoruz. Bilmediğim konularda araştırmak için süre isterim öğrencilerden.”

K33: “Mesleki açıdan kendimi yeterli buluyorum. Gündemi takip etme konusunda kendimizi geliştirebiliriz. İçerik üretme noktasında mesleki tecrübemiz var fakat içerik üretme aşamasına geçmemiz gerekiyor.”

K34: “İyi buluyorum. Mütevazı olmayacağım imamlıktan geçtim ve mesleğin ilk yıllarında idealisttim ve çok çalıştım şu an mesleğim verimli dönemindeyim diyebilirim.”

K40: “Tecrübeli öğretmen olduğumuz için biz bu dersleri sevdirerek yapmaya çalıştık. Kendimizde yeterliyiz sevdirmeye de çalışıyoruz.”

Öğretmenlerden kendini geliştirmeye çalışanların olması seçmeli dersler veya DKAB dersinin verimliliği için önem arz etmektedir. Bazı öğretmenlerin hizmet içi eğitimlere katılmadıklarını ifade etmelerinin, bu konuda eksik oldukları noktaların varlığının, gelişime kendilerini kapatmalarının öğrencilerin dersleri seçmemesinde etkili olduğu söylenebilir. Kendini yeterli bulan öğretmenlerin ise müfredatı bildikleri ve öğrencileri iyi tanıdıkları, bunların da seçmeli din derslerinin verimliliğini etkilediği ifade edilebilir.

4.1.2.6. Mesleki ve Pedagojik Eğitimin Seçmeli Din Derslerini Anlatmadaki Yeterlilik Düzeyine Etkisi

Katılımcıların büyük çoğunluğu seçmeli dersleri anlatmak için kendilerini yeterli görmektedir. Yeterlilik ifadeleri ise öğrenciye anlatabilme kabiliyeti ve öğrencinin bunu anlaması, öğretmenin kendini geliştirmesi, yetersiz olduğu alanda artı çalışmalar yapması, öğrenciyi bilip tanıdıktan sonra onun seviyesine göre anlatma, sınıf yönetiminin önemli olduğu, bu mesleğin asıl pratikle öğrenildiği, alınan eğitimin pratik için yeterli olmadığı, seçmeli dersleri anlatmak için öğretmenin kendini daha da geliştirmesi gerektiği düşüncesidir. Ayrıca DKAB öğretmeni olmadığı için eksiklerin olduğunu, daha çok kitap okuyarak ve teknolojiden faydalanarak kendini geliştireceğini düşünen öğretmenler de bu husustaki görüşlerini ifade etmektedirler. Bu öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

K1, K3, K4, K5, K6, K7, K9, K10, K12, K13, K14, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K26, K27, K29, K30, K31, K33, K37, K38, K39: “Evet yeterli düzeyde.”

K2: “Yeterli düzeyde, kitabı hiç bilmeyen birisi bile okuyup anlatabilir. Önemli olan öğrencinin bunu anlaması hayatına geçirmesi.”

K8: “Her kademe de görev yaptım, mesleğimi çok seviyorum. Kendimi geliştirmeye adanmış biriyim ve sadece alan bilgisini geliştiren değil geniş çaplı gelişme yapıyorum.”

K11: “Yetersiz olduğum alanda kendimi geliştirmeye çalışırım. Ortaokul öğrencileri basit bilgiler anlatmakta sorun yaşıyorum.”

K15: “Eğitimimiz yeterliydi. Şu an alanımla ilgili sorun yaşamıyorum. Öğrencilerimi tanıdıktan sonra anlatım daha kolaylaşıyor.

K16: “Alınan bilgiler pratikte yeterli olmuyor. Sınıf yönetimi durumunun farklı olduğunu gördüm. Ayrıca sınıfın bir kültürü vardır, mesela bizim okulda farklı inanış yapısında bulunan insanlar var, o sınıfın doğasını bilip ona göre bir hazırlık yapılmalı ve dersleri bu duruma göre anlatılmalı. Akıllı tahta olduğu için wordwall programı var ve oradaki uygulamaları da kullanıyoruz.”

K17: “Yeterli düzeydedir. Öğrencilerin sorduğu yeni sorular için kendimi yetiştirmeye çalışıyorum. Konu üzerinde soru sorarak öğrenciyi konuşturuyoruz, her öğrenciyi derste aktifleştirmeye çalışıyoruz.”

K18: “Öğretmenliğin daha çok uygulama yapılarak öğrenilen bir meslek olduğunu düşünüyorum.”

K25, K28: “Seçmeli dersleri anlatmak için yeterli ama insan daha fazla kendini yetiştirmeli.”

K32: “DKAB öğretmeni olmadığım için eksiklerim var.”

K35: “Mesleki alan bilgi noktasında kendimi devamlı geliştirme halindeyim.”

K36: “Kendimi geliştirmem gerektiğini ve daha iyi olabileceğimi düşünüyorum. Daha çok kitap okumaya çalışabilirim. Teknoloji konusunda daha iyi olabilirim genelde kişisel ilişkilerle dersimi işliyorum ama bu benim eksikliğim ve kendini geliştirmem lazım.”

Bu soruya öğretmenlerin verdikleri cevaplardan hizmet içi eğitimlerin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer husus ders anlatımında, teknolojik araç-gereç kullanımıyla ilgili olarak öğretmenleri, üniversiteler ile iş birliğine veya çeşitli kurum-kuruluşlar bünyesinde seminer, çalıştay, sempozyum gibi çalışmalara ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin daha iyi olabileceklerini bilmeleri ve eksiklerinin de farkına varmaları öz eleştiri yapabildiklerini ve bu konuda eğitime açık olduklarını göstermektedir. Bu ve diğer hususlar bir araya geldiğinde akademisyenlerin de bu konularda sorunları tespit etmeye ve çözümler getirmeye dönük çalışmalar yapmaları gerekmektedir.

4.1.2.7. Seçmeli Din Derslerine Hazırlık Yapma Durumları

Tablo 20. Seçmeli Din Derslerinde Hazırlık Yapma Durumu ve Kullanılan Yöntem-Teknik ile İlgili Görüşler

Hazırlık Yapma Durumu İlgili Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar	Kullanılan Yöntem-Tekniklerle İlgili Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
-Evet hazırlık yaptığımı belirtenler	K1-K6-K7-K8-K14-K15-K19-K21-K22-K23-K24-K25-K26-K29-K34-K37	-Materyalle ilgili İnternet kaynaklı siteler -Slaytlar -Etkinlikler -Oyunlar -Akıllı tahta	K1-K15-K19-K28-K29-K37
-Hazırlık yapmadığımı belirtenler	K4-K11-K38-K39	-Ders kitabından okuma -Sadece ders kitabı -Düz anlatım yöntemi -Soru cevap yöntemi -Tartışma metodu	K2-K22-K23-K26-K33-K35
-Gereken bazı konularda hazırlık yapanlar -Bazen zihinsel olarak hazırlık yapanlar	K3-K5-K6-K9-K10-K16-K18-K20-K27-K30-K31-K36		

Seçmeli din derslerinde öğrenme-öğretme sürecinde hazırlık yapma durumu ile ilgili öğretmen (K1, K6, K7, K8, K14, K15, K19, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K29, K34, K37) görüşlerinde ulaşılan cevaplar şunlardır: Derslerden önce hazırlık yaptıklarını, sınıfların farklı atmosferi olduğunu ve neyi nasıl konuşmaları gerektiğini düşünerek derse girdiklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda öğrencinin seviyesine uygun bir şekilde anlatmak için hazırlık yaptığını, ders kitabı olmadığı için hazırlıklarda bulunduğunu, hazırlığı öğretmenliğin ilk yıllarında yoğun yaptığını ama şu an oturmuş düzeninden dolayı çok yapmadığını, derslerden önce hazırlık yaptığını, bu konuda kendisinin de heveslendiğini ve ilk günkü hevesini açığa çıkardıklarını söylemişlerdir. Katılımcılar bu konudaki görüşlerini şöyle açıklamışlardır:

K1, K6, K15, K19, K22, K23, K29: “*Evet hazırlık muhakkak yapıyorum.*”

K7, K14, K26, K37: “*Ön hazırlık muhakkak yaparım.*”

K8: “*Hazırlıksız sınıfta derse girmem. Ben her sınıfın ayrı bir iklimi ve havası olduğunu düşünüyorum. Kimi sınıflar aşırı meraklıdır, ona göre neler sorabileceği ile ilgili düşünüp hazırlıklarımı yaparım. Ayrıntı bahsederek*

dersimi işlemem, eğer konuda ayrıntı bir husus varsa onu artı araştırmalarla desteklerim.”

K21: *“Her ders için hazırlık yapmaya çalışıyorum. Öğrencinin seviyesine uygun bir şekilde yöntem bulup o şekilde kullanmaya çalışırım. Öğrenciye önce soru-cevap tekniği ile başlarım sonra düz anlatım ile devam ederim.”*

K24: *“Hazırlığı konuya göre yapıyorum. Bizim okulda seçmeli derste kitap olmadığı için hazırlık yapmak durumunda kalıyorum.”*

K25: *“Hazırlık yapıyorum, öğretmenliğin ilk yıllarında yoğun bir şekilde hazırlığını devam ettiriyordum. Şu an birazcık daha bilgi birikimin oturmasından dolayı saatlerce çalışsam bile anlatacağım konu ile ilgili ufak çaplı hazırlıklarımı yapıyorum. Her hafta dersimizle ilgili bir çalışma yapıyoruz.”*

K34: *“Derslerden önce muhakkak hazırlık yapıyorum, çünkü bu konuda hala amatörüm. Ama bu durum beni öğretmenliğe daha çok heveslendiriyor.”*

Seçmeli din derslerinde öğrenme-öğretme sürecinde hazırlık yapma durumu ile ilgili bazı öğretmenler (K4, K11, K38, K39) derslerden önce hazırlık yapmadığını çünkü müfredatı bildiğini, senelerin tecrübesinin bunda etken olduğunu ifade etmişlerdir. Bu öğretmenlerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

K4, K11: *“Meslekte uzun senelerimi geçirdiğim için hazırlık yapmıyorum.”*

K38: *“Derslere hazırlık yapmıyorum çünkü müfredat ezberimde.”*

K39: *“Son yıllarda hazırlık yapmıyorum, çünkü karşımda beni zorlayan öğrenci yok.”*

Seçmeli din derslerinde öğrenme-öğretme sürecinde hazırlık yapma durumu ile ilgili bazı öğretmenler (K3, K5, K6, K9, K10, K12, K18, K20, K27, K30, K31, K36) derslerden önce gereken bazı konularda hazırlık yaptıklarını, bazen zihinsel olarak hazırlık yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu konudaki bazı öğretmen görüşleri şöyledir:

K3: *“Gereken konularda materyal hazırlığı gibi yapıyorum.”*

K5, K20: *“Meslekte ilk yıllarda çok hazırlık yapıyordum, şuan oturmuş bir sistemim olduğu için bazen bazı konularda hazırlık yapıyorum.”*

K6: *“Bir şey yapmasam bile düşünüyorum.”*

K9: *“Biz ezberledik sayılır konuları, mesela dersten önce hangi metotla bu konuyu öğrencilerime anlatsam diye ders önceleri düşünüyorum. Öğretmen anlatıyor öğrenci dinliyor bizim dersin vazgeçilmezi bu maalesef.”*

K10: “Hazırlık yapıyorum. Dersten bir gün önce bu konuyu öğrencilerin seviyesine uygun nasıl anlatırım diye düşünüyorum.”

K12: “Evet yapıyorum zihinsel olarak. Yöntem-teknik seçme olarak artık yapmıyorum senelerin tecrübesinden dolayı.”

K18: “Planlarımız dahilinde anlatacağımız konuyu göz gezdirip oturulmuş bir sistemimiz içerisinde öğrencilere aktarmaya çalışıyoruz.”

K27: “Üniversiteden beri ben ders görsem veya dersi anlatanda olsam o dersi zihnimde dakikalarca anlatıyorum. Konuyu anlatırken nasıl anlatmalıyım, kitabın içeriğine, başlığına bakıp belirli bir sadeleştirme yöntemi ile konuyu güzel bir şekilde anlatıyorum.”

K30: “Senelerin verdiği oturmuşluk var, müfredatı tanıyoruz sadece konu üzerine materyal ile derse girilecekse onu ayarlıyorum veya LGS noktasında test vs. araştırmasına giriyorum.”

K31, K36: “Meslekte ilk yıllarda daha çok çalışıyordum. Şimdi hazırlık az yapıyorum yavaş yavaş kendi sistemimi oturtuyorum.”

Seçmeli din derslerinde öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan yöntem tekniklerle ilgili öğretmen (K1, K15, K19, K28, K29, K37) görüşlerinde katılımcılar materyalle ilgili internet kaynaklı sitelerden yararlandıklarını, DÖGM veya başka sitelerden slaytlar, etkinlikler, oyunlar hususunda yararlandıklarını ve akıllı tahtadan faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin DÖGM sitesinden seçmeli dersler için materyal çoğaltılması noktasında talepleri vardır. Bu görüşte olan öğretmenler görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

K1: “İnternet kaynaklı sitelerden yararlanıyorum. (İzzet Eker, Dindersi.materyal, Dindersioyun gibi siteler.) slaytlar, etkinlikler ve çıktı alınabilecek oyunlar oluyor.”

K15: “Öğrenciler teknolojiye bağlı oldukları için devamlı bilgisayarımın onlara dersimi anlatırım. Akıllı tahtayı her ders aktif bir şekilde kullanırım. Görsel materyaller kullanıyorum. İşitsel materyal az kullanıyorum. Yazma yönlerini de geliştirmeleri için arada yazdırıyorum önemli yerleri. Eğlence oyun tarzına az vakit ayırıyorum çünkü dersimde o uygulamaya vaktim kalmıyor. Alim çocuk diye uygulama var uzaktan eğitim sürecinde. KK öğretirken çok fazla yararlandım. Günümüzde bu tarz programlar çok fazla var devamlı yararlanıyoruz.”

K19: “Konu bazında değişir bazen konuyu öğrencilere dağıtıp anlattırırım. Bazen kafamdan oyun uyduruyorum böylelikle pratik oyunlarda gelişiyor.”

K28: “Ben DÖGM slaytlarını yansıtıyorum, komple kitaptan anlatsam öğrencilerin dikkatini çekmeyebilir.”

K29: “Akıllı tahtayı mutlaka açarım, konuya girmeden hangi konu varsa ilgilerini çekecek, kıssa, hikâye vs. mutlaka arayıp bulmaya çalışırım. Çocuklara o örnekleri anlatıp, gösterince çocuklarda o konular daha iyi oturuyor.”

K37: “DKAB dersi de oyun vb. her çeşit materyali bulup kolayca ulaşabiliyorum. Seçmeli derslerde bu sıkıntı oluyor. Biraz daha seçmeli derslerde bizim materyal hazırlamamız zaman alıyor, DÖGM’e ricamız seçmeli derslerle ilgili materyaller çoğaltılmalı.”

Seçmeli din derslerinde öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan yöntem tekniklerle ilgili öğretmen (K2, K22, K23, K26, K33, K35) görüşlerinde materyalle ilgili öğretmenler; dersi anlatma aşamasında ders kitabından kendilerinin okuduklarını, ders kitabından öğrenciye okuttuklarını, materyal olarak sadece ders kitabından faydalandıklarını, düz anlatım, soru cevap ve tartışma yöntemlerini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşlerden bazıları şunlardır:

K2: “Çocuklarla ilk başta anlatacağımız konuyu ders kitabından okuyoruz, sonra ben anlatıyorum. Genelde din derslerinde hep düz anlatım yöntemini kullanırım.”

K22: “Soru-cevap yöntemini çok kullanıyorum. Akıllı tahtadan çok yararlanıyorum.”

K23: “Genelde anlatacağım konuyu görsellerle desteklemeye çalışıyorum. O konu ile ilgili oyun hazırlanabilecekse tek tek kağıtlar hazırlıyorum öğrencilere dağıtıyorum, Soru-cevap yöntemini kullanıyorum. KK dersi ile ilgili materyal hazırlayamıyorum, bu konuda yetkim ve bilgim yok.”

K26, K35: Bir şablon veya konu üzerine anlatmaya çalışıyorum. Özellikle 10.sınıflarda din ve hayat konusu var. Bazen o kadar yoğun geliyor ki çeşitli sanatlar vs. bazı konuların çok detaylı olduğunu düşünüyorum. Mesela 9.sınıfta bazı konularda Suriye bölgesi diyor mesela pek çok konu vermiş, ayrıntı verilmiş. Ben ödev vermiyorum. Sadece ünite sonunu veriyorum ve kavram yazdırıp o kavramların kısa açıklamalarını ödev olarak istiyorum, bulup getiriyorlar. Öğrencilere kitaba bağlı kalmadan 5-6 sayfa oluşturacak

şekilde notlar veriyorum ve o notların çoğu bilinmesi gerekenlerden oluşuyor. Böylece hazırlanan bu notlara çalışıp yüksek not alıyorlar.”

K33: “Derste önce dikkat çekici sorularla öğrencileri derse bağlamaya çalışıyorum. Çocuklarla birlikte dersi anlatarak ilerletiyoruz.”

Öğretmenlerin müfredat ve ders kitabının oturmuş olmasından dolayı çoğunluğunun hazırlık yapmadıkları ve materyal ile dersini anlatmayanların da hazırlık yapmadıkları gözlemlenmektedir. Derslere hazırlık yapıldığında dersin daha verimli geçeceği düşünülmektedir. Bu durum neticesinde öğretmenlerin ders kitabından hazırlıksız ve düz anlatım ile kolay yolu seçtikleri görülmektedir. Hazırlık yapan öğretmenlerin ise bu hazırlıkları önemsedikleri ve öğrencilerle derslerin daha verimli, eğlenceli geçtiği anlaşılmaktadır.

4.1.3. Materyalin Uygulaması Açısından Görüş ve Düşünceler

4.1.3.1. Seçmeli Din Dersi Kitaplarının Verimlilik Açısından Sıralaması ve Bunun Sebebi ile İlgili Görüşler

Tablo 21. Seçmeli Din Dersi Kitaplarının Verimlilik Açısından Sıralaması ve Bunun Sebebi Hakkındaki Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar	KK	PH	TDB
-TDB ve PH Kitaplarındaki etkinliklerin eksik olması -Görseller çok olmalı	K2, K6, K31	1	2	3
-KK ders kitabının sade ve anlaşılır olması -TDB ders kitabında görsellerin yeterli olması	K33	1	3	2
	K18	2	1	3
-PH hikayelerle desteklenmeli -KK ders kitabında elif-ba kısmının az olması	K5, K16, K38	3	1	2
-KK ders kitabının yeterli olması -TDB dersinde çok fazla bilginin olması -PH ders kitabında örneklerin eksik olması	K30	2	3	1
-TDB ders kitabının sade olması -PH ders kitabının içeriğinin çok güzel olması	K9, K27	3	2	1

Tablo 21-devamı

Ders Kitaplarının Verimlilik Açısından Sıralama Yapılmama Sebepleri	Katılımcılar
<ul style="list-style-type: none"> -3 kitapta da sorunların var olması -Kitaplarda gereksiz bilgi verilmesi -Kitapların sade olması -Etkinliklerin az olması -Öğrenci seviyelerine uygun olmaması -Bazı konular uzun olması -Görsellerle içeriğin uyuşmaması -Arapça kavramların çok geçmesi -Bilgi kutularının daha kısa olması -Kitabın dilinin akademik olması 	<p>K1, K3, K4, K7, K10, K11, K12, K13, K17, K18, K19, K20, K21, K23, K24, K25, K35, K36, K37, K40</p>

Ders kitaplarının öğrenciye verimliliği açısından öğretmenlerin (K2, K6, K31) sıralamayı 1.KK, 2.PH, 3.TDB şeklinde yapmasındaki sebepler; TDB ve PH ders kitaplarındaki etkinliklerin eksik olması ve görsellerle dersin daha güzel işlenecek olmasıdır. Sıralamayı 1.KK, 2.PH, 3.TDB olarak ifade eden öğretmenlerin görüşleri şunlardır:

K6: “Kitaptaki etkinlik anlamında TDB (İslam I) ve PH derslerinde eksiklikler var. Kendimiz konu ile ilgili görsel bulduğumuzda ders daha güzel geçiyor. Yoksa ders öğretmen için de öğrenci için de monoton oluyor.”

Ders kitapları ile ilgili öğrenci verimliliği açısından (K33) sıralamayı 1.KK, 2.TDB, 3.PH olarak ifade eden öğretmenler KK ders kitabının daha sade ve anlaşılır, TDB ders kitabının ise bol resimli ve gayet güzel olduğunu söylemiştir. Sıralamayı 1.KK, 2.TDB, 3.PH olarak ifade eden öğretmenin açıklamaları şunlardır:

K33: “1.KK daha sade daha anlaşılır, 2.TDB'nin bazı yayınları güzel, şu an bu okulda okuttuğumuz yayını beğenmiyorum. Bol resimli, paragraflar yoğun değil”

Ders kitaplarının öğrenci verimliliği açısından sıralamasını 1.PH, 2.KK, 3.TDB olarak ifade eden tek öğretmen (K18) bu konu hakkında yorum yapmamıştır.

Ders kitaplarının öğrenci verimliliği açısından sıralamasını 1.PH, 2.TDB, 3.KK olarak ifade eden öğretmenlerin (K5, K16, K38) düşünceleri PH ders kitabının hikayelerle desteklenmesine karşılık KK ders kitabının ise direkt elif-ba kısmına hızlıca geçmesi ve bunun sorun teşkil ettiğidir. Sıralamayı 1.PH, 2.TDB, 3.KK olarak ifade eden öğretmenlerin açıklamaları şunlardır:

K5: “1.PH daha hikayelerle desteklenirse daha iyi olur 2.TDB, 3.KK”

K38: “1.PH, 2.TDB, 3.KK dersleri. KK dersinde çabuk Kur’an okumaya geçiliyor elif-ba kısmı hızlı geçiyor.”

Ders kitaplarının öğrenci verimliliği açısından sıralamayı 1.TDB, 2.KK, 3.PH olarak ifade eden öğretmen K30, KK ders kitabını yeterli bulmaktadır. TDB ders kitabında çok fazla bilgi olduğunu dile getiren K30, PH ders kitabında ise örneklerin eksik olduğunu düşünmektedir.

K30: “1.TDB, 2.KK, 3.PH şeklinde olur. TDB bilgi birikimi çok fazla hatta bazen zaman yetmeyebiliyor. PH dersinde örnekler eksik kalıyor ders kitabında. KK kitabı yeterli.”

Ders kitaplarının öğrenci verimliliği açısından öğretmenlerin sıralamayı 1.TDB, 2.PH, 3.KK olarak ifade eden öğretmenler (K9, K27) TDB ders kitabının sade olduğunu, PH ders kitabında ise her Peygamberden bahsedilmesinin güzel olduğunu ve bu durumdan memnuniyetini şu ifadelerle belirtmektedirler:

K27: “TDB dersi içerik olarak, anlaşılır sade bir kitap. Sonra DKAB dersini koyarım, içerik çok ağır ve ayrıntı konular var mesela 10.sınıf ontolojik deliller vs. öğrencide bağlantı kopuyor, içerik olarak düzenlenmeli. DKAB ders kitabında ahlaki ve ilmihal konuları açığa çıkarılmalı. PH ders kitabında ise Peygamberimizin yaşantısı ilk dönemden itibaren gençlerle yakın olup onların ilgi alanına göre yönlendirmiş.”

Herhangi Bir Sıralama Yapmadan Ders Kitaplarının Öğrenciye Verimliliği Hakkında Bilgi Veren Öğretmenler İse:

Bu bölümde ise üç ders kitabında da herhangi bir sıralama yapmadan ders kitaplarının öğrenciye verimliliği hakkında bilgi veren öğretmenlerin (K1, K3, K4, K7, K10, K11, K12, K13, K17, K18, K19, K20, K21, K23, K24, K25, K35, K36, K37, K40) bazı sorunları ortaya koyduğu görülmektedir. Katılımcılar seçmeli din derslerine ait üç kitaptada sorunların var olduğunu dile getirmişlerdir. Öncelikle seçmeli ders kitaplarının sıkıcı olduğunu belirtmişlerdir. Ders kitaplarının sadece bilgi veriyor olması kitabın verimliliğini düşürmektedir. Ders kitabının öğrencilerin seviyelerine uygun olmadıklarını düşünmeleri, kitaplardaki etkinliklerin çok az olması, kitaptaki görsellerle içeriğin uyuşmuyor olması, bazı konuların aşırı uzunluğu gibi vurgular yapılmaktadır. Ayrıca kitapta Arapça kavramların çok geçmesi, öğrencilerin anlamama sorununu açığa çıkarmaktadır. Bu derslerdeki kitapların bilgi kutularının

çok uzun olması gibi sorunlardan bahsedilmektedir. Bu düşüncede olan öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

K1, K3: “DKAB kitapları içinde geçerli bilgi veriyor, ünite sonunda ise birkaç değerlendirme sorusu veriyor, neredeyse etkinlik yok. 6. sınıf TDB (İslam I) dersinde ise kitabın seviyesinin öğrencilere uygun olduğunu düşünüyorum.”

K8: “Kitabın içinde de Arapça kavramlar çok geçtiğinde öğrenci baş başa kitapla kaldığında, okuduğunda anlayamıyor. Biraz daha sadeleştirilmeli diye düşünüyorum.”

K10: “DKAB dersinin ders kitabı iyi fakat seçmeli derslerin kitapları çok yoğun. Benim tavsiyem ya ders senesini uzatmak gerekiyor ya da ders saatini. Kitapların her ünite sonunda bir etkinlik koyulabilir.”

K11: “5.Sınıf seçmeli ders kitaplarında hamd, şükür, rahmet, ihlas gibi kavramları öğrenciler algılayamıyor, seviyelerine fazla soyut geliyor.”

K12: “TDB dersinde öğrencilerin bilmedikleri ve zor öğrendikleri kavramlar var, pedagojik olarak cümleler çok uzun, bu sebeplerden dolayı TDB ders kitabının zayıf olduğunu düşünüyorum. Bilgi kutusu var kitapta ve bu bilgi kutuları aşırı uzun. Seçmeli din dersi kitapları çok teknik kitap olmuş.”

K13: “Ders anlatımında TDB kitabı 9. Sınıf ders müfredatında içeriği çok geniş ve az bir süre veriliyor. Mesela ilk ünite aile konusu boşanma, nikah vs. gibi çok fazla konuya yer verilmiş.”

K17: “KK kitabımızın ilk bölümü KK nasıl ve niçin öğrenme noktasında hazırlanıyor. Sonraki bölümde ise KK okuma ve kurallarını öğrenme aşamasına geçmiş oluyoruz. KK okuturken bire bir okuma yöntemiyle ilerliyoruz. Akıllı tahtadan da örnek okuyuşları dinlemeler yapıyoruz.”

K18, K19: “3 kitapta yetersiz, etkinlikler yok denilecek kadar az. Ders kitabında pekiştirecin eksik olduğunu düşünüyorum. Bir tek değerlendirme soruları var ve bu yetmiyor. Yardımcı kaynak düşünülebilir. Mesela birinci ünitenin birinci konusunda başlığı belirlenip çalışma kitabının ilgili başlığına etkinlikler yapılabilir. Bu tarz şeylerle fayda sağlanabilir. Seçmeli din dersi alanında dersin önemsizleşmesinin sebep olduğunu düşünüyorum. Dersi de ders kitabını da öğrenci önemsemiyor.”

K20: “PH ders kitabı için konuşacak olursam parçalı olduğu için öğrencilerin zihninde konular oturmuyor. Kitap verimli olmuyor çünkü çok bilgi verilmiş

bir kitap, çocuğun hayatına dönük olmayan bir kitap. Bu gibi faktörlerden dolayı ders kitabının tam oturmadığını düşünüyorum.”

K21: *“KK dersi 2 saat olduğu için ders kitabının ilk kısmında teorik bilgiler var. Kitap normalde direkt Kur'an öğretmeye başlatmıyor ama ben kendimce benimsediğim metotla ve öğrencilerin hazır bulunuşluk durumlarını da hesaba katarak KK öğretmeye başlıyorum. Kitaba bakarsak 2.dönem ancak KK öğretmeye başlamamız gerek, bence bu bir problem.”*

K23: *“Ders kitapları açısından PH gayet güzel ama diğer dersler yani TDB ve KK ders kitaplarını yetersiz buluyorum.”*

K24, K25, K36: *“Ders kitapları yeterli değil hepsi değiştirilmeli. Öğrencinin ilgi ve merakı çerçevesinde yeniden düzenlenmeli.”*

K37: *“Kitaplar iyi, sıkıntı yok.”*

Daha önce yapılmış çalışmalardan bazıları bu araştırmanın bulgularını destekler mahiyettedir. Örneğin Çiftçi'nin çalışmasında öğretmenler ders kitaplarını muhteva, metinlerin fazla olması, görsellik olmaması, kitabın ilgi çekici olmaması ve öğrenci seviyesinde olmaması gibi sebeplerden dolayı beğenmediğini açıklamaktadırlar. (Çiftçi, 2017, s. 211-214). Bahçekapılı'nın çalışmasında öğretmenler, seçmeli din dersi kitaplarını tasarım ve muhteva ve görsel olarak yetersiz bulmaktadırlar. Özellikle KK ders kitabının yeni nesil teknoloji çağındaki öğrenenler olarak uygun bulmadıklarını belirten öğretmenler, yeni öğrenenler için farklı cüzleri okutma yoluna gittiklerini belirtmektedirler (Bahçekapılı, 2013, s. 238). Araştırmaya katılan öğretmenler özellikle her sınıf seviyesinin KK ders kitaplarına elif-ba cüz bölümünün eklenmesini talep etmektedirler. TDB ve PH ders kitapları hakkında öğretmen görüşleri ise şöyledir: TDB ders kitabını yeterli bulmayan öğretmenler, içeriğin görsellerde desteklenmesini ve sadeleştirilmesini talep etmektedirler. PH ders kitabını yeterli bulmayan öğretmenler, konuların daha geniş ele alınmasını ve etkinliklerin arttırılmasını istemişlerdir. Bu çalışmaya benzer araştırmalar neticesinde bir kısım ders kitaplarının nitelikli, güzel olduğu, bazı kitapların geliştirilmesi gerektiği, çeşitli etkinliklerle kitap çeşitliliğini arttırmak gerektiği, bazı kitapların sayı olarak yetersiz olduğu veya gelmediği, KK kitabının elif-ba cüzünün her sene ders kitabına eklenmesi gerektiği ifade edilmektedir.

4.1.3.2. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Kullanılan Materyal Yönünden Karşılaştırılması

Tablo 22. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Derste Kullanılan Materyal Yönünden Karşılaştırılması Hakkındaki Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
DKAB dersinde daha çok materyal kullanılması	K1, K2, K3, K5, K7, K15, K18, K21, K23, K24, K25, K31, K35, K38.
Hem DKAB dersinde hem de seçmeli din derslerinde materyal kullanılması	K8, K10, K12, K13, K17, K19, K20, K22, K29, K30, K33, K36.

DKAB dersi ile seçmeli din derslerinin derste kullanılan materyal yönünden karşılaştırılması bağlamında DKAB dersinde derste daha çok materyal kullandıklarını ifade eden öğretmenlerin (K1, K2, K3, K5, K7, K15, K18, K21, K23, K24, K25, K31, K35, K38) görüşlerini şu şekilde belirtmektedirler.

K1, K2, K7, K35, K38: “DKAB dersinde materyal daha fazla bulabiliyorum. Sitelerde seçmeli din dersleri etkinlikleri az olduğunu düşünüyorum.”

K3: “Bence giderek geliştiriliyor, hem DKAB için hem de seçmeli din dersleri için. DKAB dersi için materyallere ulaşabiliyoruz kendimin de hazırladığı materyaller oluyor, o şekilde dersimi işliyorum ama aynı şeyi seçmeli dersleri işlerken çok fazla bulamıyorum.”

K5: “DKAB dersi için materyal daha fazla ve tüm ünitelerle ilgili konulardaki kaynaklara ulaşabiliyoruz. Seçmeli din dersleri ile ilgili materyal yetersiz, çok kısıtlı. 5.Sınıfların KK kitabı Elif-ba ile başlıyor ama diğer sınıfların kitabında elif-ba yok, eğer öğrenci 5.sınıfta KK dersini seçmemiş ise ve Kur’an okumayı bilmiyorsa 6.sınıf veya 7.sınıfta zorlanıyor. Her yıl için, yeni başlayanlar için ayrı ayrı yapılabilir.”

K15, K18, K21: “DKAB dersinde materyal daha çok DÖGM sitesinde veya çeşitli internet tabanlı DKAB öğretmenlerinin hazırladıkları sitelerden ulaşabiliyorum. TDB dersinde çok az materyal var, bu yıl bir slayt bile bulmada sorunlar yaşadım. Mesela DKAB dersi için materyalleri kendimize göre dönüştürebiliyoruz, fakat seçimlik derslerde materyallere ulaşamıyoruz. DÖGM sitesinde bile seçimlik derslerin slaytları yok.”

K23: “DKAB dersinde daha fazla materyal yapabilme imkânı var, çünkü konular daha genişletilebiliyor. Bu da bir konuda pek çok farklı materyal hazırlamayı kolaylaştırıyor. Mesela ibadetler konusunda; hac, zekât, namaz vb. konularda bir maket pano veya oyuncak getirip daha kolay anlatabiliyoruz veya farklı materyal hazırlanabiliyor.”

K24: “DKAB dersinde kullandığım materyaller, Eker test öncelikli kullandığım sitedir. Din dersi materyal sitesini kullanıyorum. Daha ilkökul seviyesinde olduğunu düşünüyorum. Eker test interaktif olduğu için öğrenci akıllı tahtaya çıkıp orada da sorulara katılım sağlayabiliyor. Öğrencilerin dikkat ve merakları dağılmasın diye 10 soruda bir ödüllendirme yapıyorum.”

K25: “PH dersinde hayvan sevgisi ile ilgili bir materyal ve video bulamıyoruz.”

K31: “Materyal konusunda DKAB dersi materyal, DÖGM sitesinde kaynaklarımız var ve EBA sitesi üzerinden de materyal çok. Seçmeli derslerin gerek devlet gerek DKAB öğretmenlerin sitelerinde materyal bulmakta güçlük çekiyoruz her konuda olmaması bir sorun, materyalin olduğu konu yok neredeyse.”

DKAB dersi ile seçmeli din derslerinin derste kullanılan materyal yönünden karşılaştırılması hakkında hem DKAB dersinde hem de seçmeli din derslerinde materyallerin var olduğunu ve bu materyalleri kullandıklarını ifade eden öğretmenler (K8, K10, K12, K13, K17, K19, K20, K22, K29, K30, K33, K36) bu konuda yöneltilen soruları şu şekilde cevaplandırmışlardır:

K8: “İkisinde de iç içe geçmiş bir vaziyette materyal konusunda hiçbir sıkıntı yok, derslerimizde materyallere ulaşıyoruz.”

K10: “Ben DİB’de de çalıştığım için PH ve KK dersi seçmelilerin de etkinlik sıkıntısı yaşamıyorum, bunlar zaten elimde var, olmayanlara da ulaşıyorum. İnternette seçmeli derslerle ilgili materyalin çok olmadığı fikrine katılıyorum. Sadece benim DİB’de çalışmam etkili olduğunu söyleyebilirim. DKAB dersinde internette de materyal mevcut, o konuda sıkıntı yok.”

K13: “Seçmeli derslerde video ve görsel materyallerden faydalaniyorum ve buluyorum da. Kendi hazırladığım materyal yok.”

K19: “DKAB dersinde daha çok materyal kullanıyorum. Seçmeli dersler ile ilgili materyal buluyorum fakat yetersiz diyemem, arttırılabilir diye düşünüyorum.”

K20: “Seçmeli derslerde kaynak aramak istediğinde bir öğretmen bulabilir. En azından ‘Çağrı Filmi’ bile izletebilirsiniz, o da 3 saat ve en az 2-3 ay sürer.”

K22: “İkisi de yeterli ama PH dersi noktasında materyal eksikliği var.”

K29, K33: “Materyal olarak şu an PH dersinde diyanetin hadisle ilgili videolarını izletiyorum. PH ile ilgili ise filmler izletiyorum.”

K36: “İkisinde de bol bol materyal var ve sıkıntı yaşamıyorum.”

Meydan tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuca rastlanılmaktadır. Seçmeli din derslerinin tamamında genel olarak yeterli ve ulaşımı kolay materyal bulunmadığını ifade etmekle birlikte öğretmenler, bulunan materyallerin de öğrencinin yaş veya sınıf seviyesine uygun olmadığını söylemektedir. Meydan’ın yaptığı çalışmada öğretmenler seçmeli dersler için destekleyici materyal eksikliği düşüncesini belirtmektedirler. Seçmeli din dersleri için yeterli materyal var olduğunu ifade eden öğretmenler, materyalleri ya kendileri hazırladıklarını ya da internetteki farklı sitelerden bulabildiklerini söylemektedirler (Meydan, 2015, s. 686). Verilen cevaplar derlendiğinde DÖGM sitesinin seçmeli derslerde aktif olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin çeşitli platformlarda kendilerinin internet siteleri hazırladıkları ve oradan materyal paylaşımında buldukları bilinmektedir.

4.1.3.3. Seçmeli Din Derslerinin Ders Kitapları Hakkında Bilgi

Tablo 23. Seçmeli Din Dersi Ders Kitapları Hakkındaki Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
-Kitap temini noktasında sorun yaşamama	K1-K3-K5-K6-K7-K8-K9-K10-K12-K17-K18-K21-K22-K23-K27-K28-K30-K33-K34-K35-K36-K38-K40
-Kitapların öğrenci düzeyine uygun olmaması -Kitapların artı bilgiler eklenmesi -Kitapların somutlaştırılması -Müfredattaki ağır-hafif düzey sorunları olması -Müfredatın ders saati azlığından yetişmemesi	K1-K2-K14-K15-K17-K18-K21-K22-K23-K24-K31-K32-K33-K41
-Kitap temini noktasında sorun yaşanması	K2-K4-K11-K19-K20-K24-K25-K26-K29-K31-K37-K39

Seçmeli din derslerinin ders kitapları (kitap temini, kitap içeriği, öğrenci düzeyine uygunluk vs.) hakkında öğretmen (K1, K3, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K17, K18, K21, K22, K23, K27, K28, K30, K33, K34, K35, K36, K38, K40) görüşünde katılımcılar, kitap temini noktasında sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bu cevapları veren katılımcıların bazılarının görüşleri şu şekildedir:

K1, K3, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K17, K18, K21, K22, K27, K28, K30, K33, K34, K35, K36, K38 K40: *“Okulumuzda kitap temini noktasında sorun yaşamadık, yaşamıyoruz.”*

K23: *“Kitap temini noktasında geçen sene ilk 2-3 hafta kitabımız yoktu ama bu sene sorun yaşamadık.”*

K27: *“9.sınıf kitabı çok sıkıyor ve içerik güzel ve Peygamberimizin ahlaki yönü de ön plana çıkarılması iyi olacaktır.”*

K33: *“Kitap içerik olarak öğrenci ilgisini çekebilecek düzeye çekilebilir.”*

Seçmeli din derslerinin ders kitapları (kitap temini, kitap içeriği, öğrenci düzeyine uygunluk vs.) hakkında bazı öğretmenler (K1, K2, K14, K15, K17, K18, K21, K22, K23, K24, K31, K32, K33, K41) kitap içeriği düzenlenmeli fikrini dile getirmişlerdir. Ayrıca kitapların öğrenci düzeyine uygun olmadığını belirterek kitaplara bilgiler eklenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Kitapların akademik düzeyde kaldığını, bu sebeple kitapların somutlaştırılması gerektiğini ve bunun da kitaplara görseller eklenerek yapılabileceğini dile getirmişlerdir. Aynı zamanda müfredattaki ağır-hafif düzey sorununun var olduğunu ve müfredata göre ders saatinin azlığından dolayı konuları yetiştiremediklerini söylemişlerdir. Bu şekilde görüş belirten bazı öğretmenlerin açıklamaları şu şekildedir:

K1: *“Öğrenci düzeyine kitaplar uygun değil.”*

K2: *“Eğer sene başında seçmeli dersimiz belliyse kitap temini noktasında sorun olmuyor ama sonradan belirlendiyse temini noktasında sorun oluyor. Diyelim ki öğrenci 7.sınıfta KK dersi seçiyor ve ilk defa KK görecek ama 7.Sınıf seviyesindeki öğrenci için getiriliyorlar. Yeni başlayan seviyesinde olmayan öğrenciye müfredatı veremiyoruz.”*

K14, K15: *“9. sınıf PH kitabı çok sade, etkinlik ve bulmacalar eklenmeli.”*

K17: *“Kitaplar soyuttan ziyade etkinliklerle soyutlaştırılmalı.”*

K18, K21: *“Bazı sınıfların ders kitaplarının fazla ayrıntılı olduğunu düşünüyorum. Mesela 9.Sınıf PH ders kitabı ve müfredatı onların seviyesinden*

daha büyük 11-12. sınıf öğrencilerine anlatılacak gibi. 10 sınıf TDB kitabında herhangi bir sorun görmedim.”

K22: “Ders kitaplarının içeriği hakkında ise düşüncelerim din dersi olduğu için konular soyut ve kitapların daha fazla görselle desteklenmesi gerekiyor.”

K23, K31: “Ders kitapları öğrenci düzeyine uygun. KK dersinde teorik bilgilerin fazla olması KK okumaya geçmemizi zorlaştırıyor.”

K24: “Bu sene seçmeli ders kitabımız yoktu. Sebebi ise seçmelileri değiştirmiş olmamızdan dolayı. Kitap etkinlik noktasında yeterli olmadığı için internetten yararlanmam gerekiyor. Çünkü öğrenciler etkinliklerle öğrenmek istiyorlar. Kendim bazen bulmaca hazırlıyorum, çünkü çocuk bulmak bir şeyleri keşfetmek istiyor.”

K32, K33: “Görsel etkinlik olabilir, ünite değerlendirme soruları fazla, konu uzun uzun paragraflar olmamalı. Dindersimateryal gibi sitelerden istifade ediyor, bulmacalar, oyunlaştırılmış zengin içeriklerden faydalanıyoruz. Ben 2 okula gidiyorum orada da 6.sınıfların KK dersine giriyorum.6. sınıf TDB dersi ve 8.KK dersine giriyorum.”

K41: “Ders kitapları çok yetersiz, KK kitabında yüzünden okuma da baştan Bakara suresinden başlamak olarak değil de aileler ve çocukların daha sonra okuyacaklarını da düşündüğümüz Yasin, Nebe, Mülk, Duha suresi ve aşağısı gibi belli sureler olsa öğrencilerimiz daha istekli olurlar ve okumaları daha kolaylaşmış olabilir.”

Seçmeli din derslerinin ders kitapları (kitap temini, kitap içeriği, öğrenci düzeyine uygunluk vs.) hakkında bazı öğretmenler (K2, K4, K11, K19, K20, K24, K25, K26, K29, K31, K37, K39) kitap temini noktasında sorunlar yaşandığı cevabını vermişlerdir. Bu cevabı katılımcılar şu şekilde açıklamışlardır:

K2: “Eğer sene başında seçmeli dersimiz belliyse kitap temini noktasında sorun olmuyor ama sonradan belirlendiyse temini noktasında sorun oluyor.”

K4, K11: “Seçmeli din derslerinde kitap temini noktasında sorun yaşıyoruz.”

K19: “Seçmeli derslerde öğrenci sayısı önceden belli olmasına rağmen depodan ve başka okullardan temin edilemedi ve fotokopi çektirip öğrencilere kendimiz vermiştik, bu senede aynı sorun yaşanıyor. Öğrenci sayısı az olmasına rağmen sorun yaşanıyor.”

K20, K25: “Kitap temini noktasında bu sene 1 sınıfta kitaplar vardı, diğer sınıfta yoktu, sorunun sebebini bilmiyorum.”

K24: “Bu sene seçmeli ders kitabımız yoktu sebebi ise seçmelileri değiştirmiş olmamızdan dolayı. Kitap etkinlik noktasında yeterli olmadığı için internetten yararlanmam gerekiyor.”

K26: “Bazı öğrencilerin kitapları olmuyor hatta ara ara okula yeni gelen öğrenci oluyor, onlara kitabımız kalmıyor.”

K29: “Ders kitabı noktasında sorun yaşıyoruz mesela bu sene PH ders kitabı yok. Akıllı tahtadan pdf olarak açıp takip ettirmeye çalışıyorum. Derste tek düze anlatım ve aynı ses tonu insanın uykusunu getiriyor. Bu okulda bunları yapmadan derslerimde anlatıma dikkat ediyorum.”

K31: “Bu sene başında TDB kitabı temini noktasında sorun yaşadık, 3-5 hafta kadar gelmedi.”

K37: “PH kitabı bu sene gelmedi. Ya bizim seçmediğimiz kitaplar geliyor ya da gelmiyor, kitaplar gelse bile yanlış geliyor bu, burada sıkıntı oluşturuyor.”

K39: “Kitap temininde KK kitabı da gelmedi.”

Kotan’ın 2015 yılında yaptığı çalışmada benzer bulgulara ulaşılmıştır. Öğretmenlerin yaşadığı bir diğer problem ise kitapların yeterli sayıda ve istenilen zamanda gelmemesidir (Kotan, 2015, s. 112). Günümüz çağında kitap temini noktasında ilçelerde ve köy okullarında sorunlar devam etmektedir. Bu çalışmada içeriğin düzenlenmesi gerektiği düşüncesi bir kere daha gündeme gelmektedir. Öğretmenler, seçmeli derslerde farklı durumların öğrencileri etkilediğini, bu durumlardan birinin de dersin ve kitabının içeriği olduğu görüşündedir. Derste kullanılan temel ders araç-gereçlerinden biri olan kitaplar temin edilmeli ve bu konuda gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

4.1.3.4. Seçmeli Din Dersleri İçin Ek Kaynak Kullanma Durumları

Tablo 24. Seçmeli Din Dersleri İçin Ek Kaynak Kullanma Durumları ile İlgili Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
-Akıllı tahtayı açma -İnternet destekli ek kaynak kullanma (din dersi materyal) - ‘Allah’ı merak ediyorum’ kitabını kullanma -Siyer-i Nebi yarışması yapma	K1-K2-K5-K12-K17-K22-K24-K25-K26-K30-K35-K35-K36-K37-K39
-Bazen DİB’ten meal gibi ek kaynakla ders işleme -DÖGM sitesini kullanma	K3-K15-K18
-Ek kaynak kullanmama -Kitapları yeterli bulup, ek kaynağa ihtiyaç hissetmeme	K4-K6-K9-K11-K23-K20-K21-K31-K33

Seçmeli din dersleri için ek kaynak kullanma durumları ile ilgili bazı öğretmenler (K1, K2, K5, K12, K17, K22, K24, K25, K26, K30, K35, K35, K36, K37, K39) teknolojiye faydalanmaya çalıştıklarını, akıllı tahtayı kullandıklarını, internet destekli ek kaynak kullandıklarını (dindersimateryal), ‘Allah’ı merak ediyorum’ kitabından faydalandıklarını ve Siyer-i Nebi yarışması yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşte olan öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

K1: *“Teknolojiden faydalanıyorum.”*

K2, K5, K12, K35, K36, K39: *“Akıllı tahtayı açıyoruz.”*

K17, K26: *“İnternet kaynaklı ek kaynaklar kullanıyorum.”*

K22: *“Kitap olarak kullanmıyorum ama teknolojik materyalleri farklı sitelerden bulup onları kullanıyorum.”*

K24: *“Din dersi materyal sitesini kullanıyorum basit ve eğlenceli olduğu için.”*

K25: *“Öğrenci düzeyine kesinlikle uygun, DİB mealini ve tefsirini kullanıyorum. ‘Allah’ı Merak Ediyorum’ kitapları var, seçmeli dersimizin ilk 5 dakikası bu kitapları okuyarak başlıyoruz.”*

K30: *“Oyun oynuyoruz, bilgi yarışmalar yapıyoruz. PH dersi ile ilgili ünite var, siyer-i nebi yarışması var. Oyun şu şekilde oluyor; PH dersi ile ilgili karışık bilgiler sorup gruplara ayırıyorum, sonuna da ödül koyuyoruz yarışma gibi yapıyoruz.”*

K37: *“Oyun, video, kısa filmler bazen normal filmler izliyoruz.”*

Seçmeli din dersleri için ek kaynak kullanma durumları ile ilgili öğretmenlerin (K3, K15, K18) bazıları; DİB’ten bazen meal gibi ek kaynaklar talep ettiklerini, bu ek kaynakların da KK, KK meali gibi kaynaklar olduğunu, DÖGM’nün sitesinden faydalandıklarını ifade etmektedirler. Ek kaynak sorusunda ise sadece 3 öğretmenin bu soruya cevap vermesi eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin çoğunun materyalleri hususunda söz konusu sitelerden yararlanmadıklarını görülmektedir. Bu görüşler şu şekildedir;

K3: *“DİB okullara kitap istediğimizde kitap gönderebiliyorlar ve materyal olarak onları kullanabiliyoruz. DÖGM sitesini kullanıyoruz.”*

K15: *“KK meali. İlmihal, farklı siyer kitapları kullanıyorum.”*

K18: *“DİB mealini kullanıyorum, DÖGM materyallerden yararlanıyorum, kişisel DKAB öğretmenleri sitelerinden de yararlanıyorum.”*

Seçmeli din dersleri için ek kaynak kullanma durumları ile ilgili öğretmen (K4, K6, K9, K11, K23, K20, K21, K31, K33) görüşlerinde “Hayır ek kaynak

kullanmıyorum çünkü kitaplar yeterli, ek kaynağa ihtiyaç hissetmiyorum” gibi cevaplar yer almaktadır. Bu cevapları veren öğretmenlerden bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

K4, K6, K9, K11, K23, K31: “Hayır kullanmıyorum.”

K20: “Kitaplar yeterli olduğu için ek kaynağa ihtiyaç hissetmiyorum.”

K21: “Bu dönem kullanmadım çünkü konular ek kaynak gerektirecek düzeyde değildi daha çok öğrencinin günlük hayatıyla örtüştürerek anlatmaya çalıştık.”

Bu konuda öğretmenlerin yarısından fazlası ek kaynak kullanmadıklarını ifade etmişler ve bir kısım öğretmenin de bu soruda fikir belirtmemelerinden kaynaklı olarak ders işleyişinde eksikliklerinin olduğu varsayılmaktadır. Öğretmenlerin söylemlerinden çıkarılacak diğer husus, sadece ders kitabı kullanmaları ve bunu da yeterli görmeleridir. Bu kadar imkân varken öğretmenlerin gelişime kapalı olmaları, bu derslerin öğrenciler tarafından seçilmemesine sebep olmaktadır. Çünkü öğrenmenin ve kazanımların farklı boyutları vardır. Görsel, işitsel vs. çok fazla duyuguyu öğrencide açığa çıkarmanın öğrenmeyi daha da kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

4.1.3.5. Seçmeli Din Derslerini Anlatırken Öğretmenlerin Teknolojik Araç-Gereç Kullanma Durumu

Tablo 25. Seçmeli Din Derslerini Anlatırken Teknolojik Araç-Gereç Kullanma Durumları Hakkında Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
-Akıllı tahtayı her ders kullanma -Derste bilgisayar kullanma	K1-K3-K4-K5-K7-K8-K10-K11-K12-K15-K16-K17-K19-K20-K21-K22-K24-K25-K26-K27-K28-K29-K30-K32-K33-K41
-Akıllı tahta kullanmama -Akıllı tahtayı birisinin yardımıyla kullanma	K2-K14-K38
-Akıllı tahtayı ayda bir kullanma -Akıllı tahtayı 2-3 haftada bir kullanma	K6-K9-K13-K31-K34-K35-K36-K37-K39

Öğretmenlere ait seçmeli din derslerini anlatırken teknolojik araç-gereçleri kullanma durumları, kullanıyorlarsa bunların neler olduğu ve ne sıklıkla kullandıkları ile ilgili (K1, K3, K4, K5, K7, K8, K10, K11, K12, K15, K16, K17, K19, K20, K21, K22, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K33, K41) görüşlerde akıllı tahtayı

her ders kullandıklarını ifade eden öğretmenler olmakla birlikte derste bilgisayar kullandıklarını ifade edenler de yer almaktadır. Bu öğretmenlerin cevapları şu şekildedir:

K1, K3, K4, K7, K10, K15, K16, K17, K20, K24, K25, K26, K28, K29, K32, K33, K41: *“Her ders akıllı tahtayı kullanmaya çalışırım.”*

K5: *“Seçmeli dersler için her hafta sunum üzerinden anlatıyorum. Orada bazen çocuklara yazılması gereken hususları yazdırıyorum, bazen videolar var onları açıyorum. Her ders kullanıyorum.”*

K8, K11, K12: *“Teknolojik araç kullanıyorum. TDB ile ilgili materyal çok yok ya da iman konusu ile ilgili slayt olsa bile somut bir materyal daha çok iş görür ama yok.”*

K19: *“Eskiden yani 2019’dan beri yani Covid-19’den sonra akıllı tahtamız geldi ve ondan sonra daha çok teknolojik araç kullanabilmeye çalışırım, bundan dolayı öncesinde daha çok 3 boyutlu materyal kullanıyordum.”*

K21, K22: *“Akıllı tahta kullanırım hemen her ders ve dersin çoğunda. İzzet Eker, Mikail Okumuş, Beytullah öğretmen ve din dersi oyunu sıklıkla kullanıyorum.”*

K27: *“Akıllı tahta, sunum, videolar, görseller. Soru-cevap, akıllı tahta ve ders kitabı, tahtaya ufak notlar yazma tarzında derslerimizi işliyoruz. Her noktadan soru sormadıkları için soru sormuyorlar ve bizi zorlamadıkları için işimizi kolaylaştırıyorlar.”*

K30: *“Evet akıllı tahtayı kullanıyorum. Derse göre değişiyor KK derslerinde hep tahtayı açıp yazmalarını isterim bazen de örnek dinletiler DİB portalından yapmaya çalışırım.”*

Seçmeli din derslerini anlatırken teknolojik araç-gereçleri kullanma durumları, kullanıyorlarsa bunların neler olduğu ve ne sıklıkla kullandıkları ile ilgili bazı katılımcılar (K2, K14, K38) görüşlerinde akıllı tahta kullanmadıklarını, akıllı tahtayı tek başına kullanma yeterliliğinin olmadığını ifade edenler, bu düşüncelerini şu şekilde belirtmişlerdir:

K2: *“Akıllı tahta var ama ben çok kullanmıyorum.”*

K14: *“Kitap, akıllı tahta bu sene kullanamadık yeni kurulduğu için okulumuza. Slayt ile genelde anlatmaya çalıştım projeksiyona yansıtıp.”*

K38: *“Var ama bilişim öğretmeninden yardımla 1-2 anca kullanıyorum.”*

Seçmeli din derslerini anlatırken teknolojik araç-gereçleri kullanma durumları, kullanıyorsa bunların neler olduğu ve ne sıklıkla kullandıkları ile ilgili bazı katılımcılar (K6, K9, K13, K18, K31, K34, K35, K36, K37, K39) görüşlerinde akıllı tahtayı ayda bir kullandığını veya akıllı tahtayı 2-3 haftada bir kullandığını ifade etmektedirler. Bu düşüncelerde olan katılımcıların cevapları şu şekildedir:

K6: *“Akıllı tahtayı çok kullanmıyorum ayda 1 kere kullanıyorum.”*

K9: *“2-3 haftada bir kullanıyorum.”*

K13: *“Kitap bağlayıcı olduğumuz için hem oradan hem de DÖGM sitesini kullanıyorum slaytlarını. Eğer materyal fazla kullanırsam kitaptaki konuları yetiştiremem. Değişkenlik arz ediyor her hafta kullanıyorum diyemem.”*

K18: *“Akıllı tahtayı 2-3 haftada bir kullanırım. Şu an lisede öğretmenlik yaptığımdan 3 boyutlu materyal kullanacak konular bulamıyorum.”*

K31, K35, K39: *“Fazla sık kullandığımı söyleyemem, bazı görselle anlatılması gereken konularda kullanıyorum.”*

K34: *“Akıllı tahtayı videolar kullanırım. Seçmeli derslerde daha çok anlatımı kullanırım. DKAB dersinde akıllı tahtayı daha çok kullanıyorum.”*

K36: *“Dersimde %80 tartışma yöntemi ile konularımızı anlatıyoruz. Anlatma yöntemi oluyor, gösteri tekniği namaz konularında oluyor ya da abdestte bu konuları akıllı tahtadan ara ara yararlanarak anlatıyorum.”*

K37: *“Kiblegâh diye bir oyunumuz var, kutu oyunu sınıfta çok güzel oynanıyor akıllı tahtayı bu amaçla da kullanıyoruz bazen. Öğrencilere proje ödevi olarak tabu oyunu verdik. Din dersi oyun sitesini kullandık. Kendimde çok sıkılğan öğrenci olduğum için öğrencilerimi sıkmamak için oyunlarla destekliyorlar.”*

Öğretmenlerin çoğunun akıllı tahta ve teknolojik araç-gereç ile derslerini işledikleri ve teknolojiyi takip ettikleri söylenebilir. Öğretmenlerin çoğunun bilgisayarının olduğu, sınav sorularını orada hazırladıkları ve aktif olarak bunları kullandıkları ifade edilebilir. Ayrıca öğretmenlerin bilgisayarlarından çeşitli slayt ve görsellerle derslerine hazırlık yaptıkları söylenebilir.

4.1.3.6. Akıllı Tahta Kullanma Durumu

Tablo 26. Okullarda Akıllı Tahta Kullanma ile İlgili Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
-Evet, akıllı tahtayı devamlı kullanma -Evet, akıllı tahtayı az kullanma	K1-K3-K4-K5-K6-K7-K8-K9-K10-K11-K12-K13-K16-K17-K18-K19-K20-K21-K22-K25-K26-K27-K28-K30-K31-K32-K33-K35-K36-K37-K38-K39
-Hayır, akıllı tahtanın olmaması -Bazı sınıflarda akıllı tahtanın olmaması projeksiyonun olması	K2-K15

Okullarda akıllı tahta var mıdır varsa seçmeli din derslerinde kullanma ile ilgili öğretmen (K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K25, K26, K27, K28, K30, K31, K32, K33, K35, K36, K37, K38, K39) görüşlerinde bazıları akıllı tahtanın var olduğunu ve bunu kullandıklarını, bazıları da akıllı tahta var olmasına rağmen bunu az kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu cevapları veren öğretmenlerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

K1: *“Konularla ilgili materyal bulabilirsem evet akıllı tahtayı kullanıyorum ama seçmeli dersler ile ilgili materyal kısıtlı.”*

K3, K4, K6, K7, K9, K10, K11, K12, K13, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K25: *“Evet.”*

K5: *“Evet her ders. Eker test, din dersi materyal sitesinden yararlanıyorum.”*

K8: *“Evet kullanıyorum çok sık değil.”*

K26, K27, K28, K30, K32, K33, K35, K37: *“Evet kullanıyorum.”*

K31: *“Fazla sık kullandığımı söyleyemem bazı görselle anlatılması gereken konularda kullanıyorum. İzzet eker gibi internet kaynaklı materyaller kullanıyorum.”*

K36: *“Kullanıyorum ama çok sık değil KK dersine girdiğim için öğrenci Kur'an okuyacaksa ve ben konu anlatmayacaksam akıllı tahtayı açmıyoruz onun için bunun bir oranını vermem mümkün değil.”*

K38: *“Var ama bilişim öğretmeninden yardımla 1-2 anca kullanıyorum.”*

K39: *“Evet var ara ara kullandım.”*

Okullarda akıllı tahta var mıdır varsa seçmeli din derslerinde kullanma durumları ile ilgili öğretmen (K2, K15) görüşlerinde, okulumuzda akıllı tahta yok, akıllı tahta yok projeksiyon var gibi cevapları ortaya konulmuştur. Verilen cevaplar

neticesinde birçok okulda akıllı tahta olduğu anlaşılmaktadır. Olmayan okullarda da kısa sürede eksikliklerinin tamamlanacağı beklenmektedir.

4.1.3.7. Seçmeli Din Derslerini Öğrencilere Sevdirmek ve Eğlenceli Hale Getirmek İçin İnternet Kaynaklı Uygulamalara Bakışı

Tablo 27. Seçmeli Din Derslerini Öğrencilere Sevdirmek ve Eğlenceli Hale Getirmek İçin İnternet Kaynaklı veya Kendilerinin Hazırladığı Uygulamalar Hakkındaki Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
İnternet kaynaklı kullanılan materyaller -Wordwall sitesinden yararlanma -Sosyalcim.com, fencim.com sitelerden yararlanma -İzzet Eker sitesinden yararlanma -Dini çarkıfelek, kim milyoner olmak -Alim çocuk -Dem slaytları -EBA -Dindersi.org -Dindersioyun.com -Kahoot uygulaması - Video, eğlenceli kısa film -Kendisinin hazırladığı uygulama olmama	K1-K4-K7-K10-K15-K16-K19-K21-K22-K23-K25-K26-K33-K36-K37-K40
El emeği ile hazırlanan oyunlar, etkinlikler, materyaller -Grup çalışması (maket, şiir, resim, kompozisyon) -Gezi gözlem -İslami tabu -Kıyam-rükû oyunu -Şiir yarışması -Bulmaca -Magnetler -Uçak oyunu -Siyer-i Nebi bilgi yarışması -Sahabeleri anlattıktan sonra ‘Ben kimim?’ oyunu oynama	K3-K5-K6-K7-K10-K18-K19-K24-K30-K33-K41
Hayır eğlenceli hale getirilecek bir durum yok -Derste ilahi açma -Soru-cevap şeklinde dersini anlatma	K2-K8-K9-K11-K12-K13-K20-K27-K28-K29-K31-K32-K34-K35-K38-K39-

Derslerini öğrencilere sevdirmek ve eğlenceli hale getirmek için internet kaynaklı veya kendilerinin hazırladığı uygulamalar var mıdır ve bunların neler olduğu hakkındaki görüş belirten öğretmenler, (K1, K4, K7, K10, K15, K16, K19, K21, K22, K23, K25, K26, K33, K36, K37, K40) bu konuda internet kaynaklı sitelerden yararlandıklarını ifade etmektedirler. Onlardan bazıları çeşitli sitelerden yararlanarak seçmeli din derslerini eğlenceli hale getirmeye çalıştıklarını belirtmektedirler. Ayrıca derslerini eğlenceli ve ilgi çekici hale getirmek için kendilerinin hazırladıkları

materyal veya site var mı diye sorduğumuzda, hazırladıkları herhangi bir uygulama olmadığını dile getirmişlerdir. Bu sorulara cevap veren öğretmenler görüşlerini şu şekildedir belirtmişlerdir:

K1: *“Wordwall oyun sitesinden yararlanıyorum. Kendimin hazırladığı program yok.”*

K4: *“Sosyalcim veya fencimin sitesi var, İzzet Eker orada bizim dersimizle ilgili oyunlar da var onları kullanıyorum. Çarkifelek, kim milyoner olmak tarzı oyunlar oynuyoruz.”*

K7: *“İzzet Eker’den yararlanıyorum.”*

K10: *“Alim çocuk gibi ek kaynaklar kullanıyorum. Wordwall, DEM slaytları var.”*

K15: *“İnternette çok fazla olduğu için kendim hazırlamakla vakit kaybetmiyorum.”*

K16: *“Wordwall, izzet eker, DÖGM etkinlik kitabı güzel fakat soru havuzları eksik olduğunu düşünüyorum. Akıllı tahta olduğu için wordwall programı var ve oradaki uygulamaları da kullanıyoruz”*

K19: *“EBA, wordwall, dindersi.com. Akıllı tahtadan wordwall vb. çalışmalar ve sunu yarışma tarzında yaptırıp pekiştireç olarak kullanıyorum. Eğitim fakültesinde okumanın etkisi olduğunu söyleyebiliriz veya sadece bu konuya bağlayamaz, çaba ve gayret gönül işi olduğunu düşünüyorum ve mesleği sevmekle ilgili olduğunu düşünüyorum.”*

K21: *“Kahoot uygulamasında oyunlar oynatırım. Ben hazırcıyım, kendim hazırlamakla zaman harcamıyorum. İyi ki İzzet Eker gibi hocalar var ve ben onların hazırladıkları materyallerinden derslerimde yararlanıyorum.”*

K22: *“İnternet kaynaklı oyunlar kullanıyorum. Hazırladığım oyunlar yok.”*

K23: *“Din dersi, oyun internet tabanlı siteden yararlanıyorum.”*

K25: *“İzzet Eker’i çok kullanıyorum, din dersi materyal dindersi.org gibi siteleri kullanıyorum. Ben dersimi slaytlar üzerinden işliyorum. Benim için flash bellek ders kitabı kadar önemli ve internetten çeşitli oyunlar oynatıyorum.”*

K26: *“Wordwall, din dersi.com gibi sitelerden yararlanıyorum.”*

K33: *“Etkileşimle tahtadaki oyunlar var.”*

K36: *“Var internetten dindersioyun diye siteden yararlanıyorum.”*

K37: *“Oyunlar, videolar, eğlenceli kısa filmler.”*

K40: “Akıllı tahta uygulaması çok güzel. Arapça harf bulmaca gibi oyunlar var, telaffuzu zor olan peltek harfleri basıldığında duyabiliyoruz. Çizgi film tarzı kısa materyallerden yararlanıyoruz ve oyun, yarışma tarzı şeylerle öğrencilerin hoşuna giden uygulamalar.”

Öğretmenlerin derslerini öğrencilere sevdirmek ve eğlenceli hale getirmek için internet kaynaklı veya kendilerinin hazırladığı uygulamalar var mıdır ve bunların neler olduğu hakkındaki (K3, K5, K6, K7, K10, K18, K19, K24, K30, K33, K41) görüşlerinden bazıları şunlardır: Grup çalışması (maket, şiir, resim, kompozisyon etkinliği gerçekleştirdiklerini) yaptıklarını, konusuna göre değişen bazen gezi gözlem, kıyam-rükû oyunu (Deve-cüce oyununun din dersi versiyonu oynattıklarını), bulmaca hazırladıklarını, uçak oyunu oynattıklarını, İslami tabu hazırladıklarını, sahabelerin hayatlarını anlattıktan sonra ‘Ben kimim?’ oyunu oynadıklarını, çeşitli şiir yarışması düzenlediklerini, Siyer-i Nebi bilgi yarışması tertip ettiklerini, çeşitli eğlenceli magnetler hazırladıklarını ve kendilerinin de 3 boyutlu materyaller hazırlayarak derse getirmeye gayret sarfettiklerine dair örnekler vermişlerdir. Bu öğretmenler görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

K3: “Seçmeli derslerde grup çalışması yapıyorum. Namaz konusu var mesela öğrencileri gruplara ayırıyorum, bir grup namazın dışındakileri araştırmasını, materyal, maket, şiir, resim, kompozisyon yani herhangi bir şeyler hazırlamasını istiyorum. Bir grup namazın içindekileri konusunu veriyorum. Bu iki grup birbirlerini sorular hazırlayıp iki grupta bunlarla ilgili sorular sorabiliyor veya bilgi yarışması yapılabilir. Hangi grup biliyorsa kazanabilir. Mesela gezi gözlem de yapabiliyoruz bu konu ile ilgili.”

K5: “Her konuda olmasa da namaz konusunda mesela deve-cüce oyunu oynatabiliyoruz kıyam-rukû.”

K6: “Arada kullanıyoruz. Bazen bulmaca çıktısı alıyoruz.”

K7: “Uçak oyunu var onu oynatıyorum.”

K10: “Bulmacalarla destekliyoruz. İslami tabu gibi etkinlikler yapıyoruz. Ben kimim sahabeleri anlattıktan sonra oynuyoruz. Mesela sınıfta kimsenin oynamak istemediği sessiz bir öğrenci vardı, onu dışladılar ben de hayır o da oynayacak dedim sonra o çocuğun olduğu grup kazandı ve o çocuktan dolayı kazandıkları için sınıfta artık o çocuk popüler biri oldu, bu tarz görünmeyen dışlanan öğrencilere de ulaşabilmek önemli.”

K18: “Yılda bir kez Siyer-i Nebi haftasında yarışma düzenliyoruz. Şiir yarışmaları yapıyoruz.”

K19: “Mesleğimi severek yaptığım için teneffüs aralarında bile etkinlik düşünürüm, mesela ıslak mendil paketlerinden bile etkinlik hazırlamışım, KK dersinde oyun hamurlarından harfleri yaptırıp oyun oynatmışım mesela tabu hazırlıyorum.”

K24: “Kendi hazırladığım bulmaca veya magnetler tahtaya yapıştırılacak şekilde eşleştirmeli materyaller oluyor.”

K30: “KK tecvit konularını daha eğlenceli hale getirmeye çalışıyoruz mesela KK duraklar var. Hangisinde durulmalı hangisinde geçilmeli, trafik işaret renklerini yaptık ve durakların harflerini yaptık. Mesela la harfi durma demekse yeşile yapıştırıyoruz vs. o tarz çalışmalarımız oluyor. En son kalkale ile çalışma yapmıştık. Materyalle dersimi anlatırken çok memnunar, bir de onlar hazırlamayı, kağıtla uğraşmayı seviyorlar.”

K33: “Bulmacalar var, farklı etkinlikleri oradan yapıyoruz.”

K41: “Biz kitapları açmıyoruz bile çoğu zaman, öğrencilere oyunlaştırarak farklı etkinlikler yaptırarak derse bağlamaya çalışıyoruz.”

Derslerini öğrencilere sevdirmek ve eğlenceli hale getirmek için internet kaynaklı veya kendilerinin hazırladığı uygulamalar var mıdır ve bunların neler olduğu hakkında öğretmen (K2, K8, K9, K11, K12, K13, K20, K27, K28, K29, K31, K32, K34, K35, K38, K39) görüşlerinden bazıları şunlardır: Dersini eğlendirmek için akıllı tahtadan ilahi açtığını, dersini daha çok soru-cevap şeklinde anlattığını, daha çok liselerde çalıştıklarını ve eğlenceli hale getirilecek bir durumun olmadığını onlarla sohbet ederek onlara yakınlık kurduklarını ifade etmektedirler. Bu konuda bazı öğretmenlerin cevapları şu şekildedir:

K2: “İlahi çok nadir açıyorum.”

K8, K9: “Eğlenceli içerikli oyunlar yaşları itibariyle oynatmıyorum. Ders muhatabım olan öğrencilerle genelde soru-cevap yapıyorum. Oyun şeklinde bir şey yapmıyorum.”

K11, K13, K20, K35, K38, K39: “Yok kullanmıyorum.”

K12: “DKAB dersinde var ve daha çok kullanıyorum, seçmelilerde neredeyse hiç kullanmıyorum.”

K27, K31: “Lisede olduğum için çok oyun kullanmıyorum, daha çok öğrencilerle sohbet edebiliyoruz.”

K28: “Üniversitedeki bir öğretmenimin taktiğiyle dersimi işliyorum. O, konusunu görsel resimle hafıza tekniğiyle anlatıyordu. Ben de zaman zaman konumu anlatırken bir görsel çizip anlatıyorum. Bir hafta sonra öğrencilerime sorduğumda konuyu sözlü anlatamamalar bile o görseli hatırladıklarını ve onunla beraber konuyu anlattıklarına şahit oldum bu sevindirdi.”

K29: “Ortaokul da daha çok oyun ile iletişim kuruyoruz. Şu an lisede olduğumuz için oyunlaştırarak anlatmıyoruz.”

K32: “Hayır. Öğrencileri bendir ve yan flüt ile eğlendiriyoruz.”

K34: “Karşınızdaki öğrenciyi tanıdıktan sonra sıkı samimiyet ve şakalaşma ile bağlantı kurup eğlendiriyorum.”

Günümüzde öğrenciler okul bahçesinde sportif faaliyetlerde bulunabileceklerini veya oyun oynayıp dersi düşünmeden rahatlayacakları seçmeli dersleri seçmektedirler. Verilen cevaplar doğrultusunda seçmeli derslerde kullanılan materyallerin bu duruma katkı sağlayacağını belirtilebiliriz.

4.1.4. Ölçme-Değerlendirme ile İlgili Görüş ve Düşünceler

4.1.4.1. Seçmeli Din Derslerinde Ölçme-Değerlendirme Uygulaması

Tablo 28. Seçmeli Din Derslerinde Ölçme-Değerlendirme Uygulaması ile İlgili Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
-KK dersinde uygulama yapma -Çok düşük not vermeme -Seçmeli derslerde sınav uygulamasının kaldırılması	K1-K14-K15-K16-K17-K18-K19-K23-K40
-Karma (Boşluk doldurma, test, doğru-yanlış, eşleştirme) şeklinde yapma -Klasik şeklinde oluşturma -Duaların anlamlarını sorma -Bulmaca tarzı sorular sorma	K1-K2-K3-K4-K5-K6-K7-K8-K9-K10-K11-K12-K19-K20-K21-K22-K24-K25-K26-K27-K29-K31-K32-K33-K34-K35-K36-K37-K38-K39

Seçmeli din derslerinin ölçme-değerlendirme uygulamasını nasıl yaptıkları ile ilgili öğretmenler (K1, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K23, K40) KK derslerde uygulama yaptıklarını, seçmeli din derslerinde çok düşük not vermemek gerektiğini söyleyip sınavın kaldırılması talebinde bulunmuşlardır. Bu düşünceyi belirtme sebepleri ise zümre kararı ile ders içi notların yüksek tutulması, çok düşük not

vermeden adaletli not verme fikri, öğrencinin dersten başarısız olmaması için çalışma kâğıdı vererek soruların oradan sorulması, KK dersinde takip çizelgesi neticesinde notlandırma yapılması gibi yaklaşımlarıdır. Öğretmenlerin görüşlerinden bazıları şunlardır:

K1: “KK dersi için zümre kararımız, uygulama olması noktasında. Ders içi notunu zaten yüksek vermeye çalışıyoruz.”

K14: “Çok düşük not vermemeye çalışıyoruz, yine de adaletli bir paylaşım yapmaya çalışıyoruz.”

K15: “Bugüne kadar hiç sınıfta bırakmadım. Öğrencinin alenen büyük bir saygısızlık yapmadığı sürece DKAB veya Seçmeli din dersinden bırakılmasını doğru bulmuyorum.”

K16: “Çalışma kâğıdı veriyorum oradan sorular çıkartıp sınavı o, şekilde uyguluyorum. Sınıf içi performans notlarına 100 veriyorum. Ama sınavda ne alırsa o, düşük vermemek kaydıyla o şekilde bir işleyişimiz oluyor.”

K17: “KK dersi için her hafta takip çizelgemiz var, 70-100 puan arası not veriyoruz. Çalışanla çalışmayanı ayırt etmek için en düşük notumuz 70, performans notlarını ise belirli yerler veriyoruz onlar çalışıp gelip okuyorlar ve biz okuyuşuna göre notlarını vermiş oluyoruz.”

K18: “Seçmeli derste daha kolay sormaya gayret ediyoruz. Düşük puan vermemeye çalışıyorum. 60-70 aşağısını vermiyorum.”

K19: “KK sınavını ilkinin uygulama yapıyorum, ikincisi normal sınav şeklinde öğrenci seviyesine göre ayrı sınav uygulama sınavı yapıyordum. 10 tane değerlendirme kategorim vardı ve onları değerlendirme noktasında yapıyordum. Diğer dersleri karma, boşluk doldurma, test doğru-yanlış gibi.”

K23: “KK dersini ölçek bazlı sınav notunu veriyorum. Uygulama da yapıyorum.”

K40: “Çocukları destekliyoruz, yüksek notlar veriyoruz. Göstermelik bir ölçme değerlendirme yapıyoruz. Daha önce seçmeli derslerde not durumu yoktu ben 25 sene önceden başlamıştım mesleğe, o zamanlar sınavı yoktu seçmelilerin ve benim fikrim bu yönde seçmeli derslerde sınav uygulaması kaldırılmalı. Bir diğer husus aile ve yaşanan kültür, bunların ikisi çok etkili.”

Seçmeli din derslerinin ölçme-değerlendirme uygulamasını nasıl yaptıkları ile ilgili öğretmenler (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K19, K20, K21, K22, K24, K25, K26, K27, K29, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38,

K39) görüşlerinde sınav uygulamalarını karma (Boşluk doldurma, test, doğru-yanlış, eşleştirme) şekilde yaptıklarını, buna karşılık klasik şekilde oluşturulan soruların da var olduğunu belirtmişlerdir. Bazı klasik soruların da duaların anlamları üzerine olduğunu dile getirmişlerdir. Bazen daha dikkat çekici ve kolaylık olması noktasında soruların bulmaca tarzı hazırlandığını belirtmişlerdir. Diğer görüşler şunlardır:

K1, K3, K4, K7, K11, K12, K22, K24, K25, K31, K34: “Diğer seçimlik derslerde karışık sorular soruyoruz (test, boşluk doldurma, doğru-yanlış).”

K2: “Bazen klasikte yapıyorum çünkü öğrencinin ezberlemesi lazım ama onu hiç yapamıyorlar düşük not alıyorlar. Seçmeli derste bu da olmuyor ama test yaptığımda sallayıp tutturuyorlar.”

K5, K6, K37: “Genelde karışık yapıyorum. Bazen son sınavları test yapabiliyorum. Klasik hiç sormuyorum, bazen ezberlerinden sorarsam boşluk doldurma şeklinde soruyorum.”

K8, K9, K10: “Zümre kararı ile ilk sınavlarımızı test, boşluk doldurma, doğru-yanlış şeklinde hazırlıyoruz. 2.Sınavda sadece test yapıyorum. Seçmeli ders için 2 yıldır şöyle yapıyorum ilk sınav test yapıyorum 2.sınav klasik soruyorum. Sorduğum sorulara kendi duygu, düşünceleri ve cümleleri ile nasıl cevap vereceklerini merak ettiğim için seçmeliye özel yaptım.”

K20: “Genelde test şeklinde yapıyorum.”

K21: “12. sınıflarda test yapıyoruz ama diğer sınıfları karma yapmaya çalışıyorum (Çoktan seçmeli, doğru-yanlış, klasik, eşleştirme) şeklinde yapıyorum.”

K26: “Klasik sordum.”

K38: “5 klasik soru soruyorum.”

K27: “Anlattığım konulardan sorular soruyorum, Birinci sınavı açık uçlu dediğimiz klasik sorulardan oluşuyor, ikinci sınavlarda karma sorarım (her soru çeşiti var).”

K29: “Daha çok zümre tutanağına göre gidiyoruz. İlk sınavlarda hepsini karışık yapıyoruz. 2.sınavlarda test yapıyoruz.”

K32: “Sınav da ünite sonu değerlendirme sorularını soruyorum. Soruları sorarken sevdiremezsek te düşman ettirmeyelim mantığıyla hareket ediyorum. Bazen bir tane klasik soruda soruyorum mesela aldatan bizden değildir bu sözden ne anlıyorsunuz gibi kolay sorularda soruyorum.”

K33, K36: “KK test, boşluk doldurma, doğru-yanlış şeklinde karma yapıyoruz bir sınavı. Diğer sınavı ise uygulama şeklinde yapıyoruz.”

K35: “Her soru tipinden soruyorum. 8-9 çoktan seçmeli sorarım, kısa cevaplı bir de açık uçlu sorular soruyorum.”

K39: “Her şey sormaya gayret ediyorum. KK sınavında uygulama yapmıyorum. Test yapıyorum harfleri soruyorum hareketleri soruyorum 10 soruluk test, çok zorlamadan çoktan seçmeli soru hazırlamaya çalışıyorum.”

Seçimlik derslerden üç dersin ikisinin (PH-TDB) sınav uygulamasının yazılı şekilde yapılması, seçmeli KK dersinin ise sözlü uygulama şeklinde yapılmasının daha uygun olduğu açıklanmaktadır. Böylece KK dersinde öğrencinin haftalık olarak gelişimi gözlemlenip bir çizelge tutulup genel ilerlemesine bakılmaktadır. Diğer derslerin öğretmenleri ise kolay sormakta ve öğrencilerin başarılı olmalarını sağlamaktadır. Bu birçok noktadan avantaj olarak görülürken öğrencinin notunun yüksek olması bazen derse karşı umursamazlık ve ilgisizlik oluşturmakta, bu da dezavantaj olarak açıklanmaktadır.

4.1.4.2. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Ölçme ve Değerlendirme Yönünden Karşılaştırılması

Tablo 29. DKAB Dersi ile Seçmeli Din Derslerinin Ölçme-Değerlendirme Yönünden Karşılaştırılması Hakkındaki Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
DKAB dersinde öğrencilere aldıkları notları verme	K1, K2, K20, K31, K33, K34, K35
Seçmeli derslerde sınav notunu herkese 100 puan verme	K1, K33, K36
Seçmeli derslerde notları yüksek verme	K2, K4, K12, K18, K19, K20, K23, K24, K25, K31, K34, K37, K41
Soruları öğrenci kapasitesine göre hazırlama	K15, K21, K22 K23, K30, K36

DKAB dersi ile seçmeli din derslerinin ölçme ve değerlendirme yönünden karşılaştırılması hakkındaki katılımcı görüşleri (K1, K2, K20, K31, K33, K34, K35) şu şekildedir: Öğretmenleri DKAB dersinde öğrencilere aldıkları notları verdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca DKAB dersinin zorunlu olmasından dolayı öğrencilerin bu

dersi daha çok önemsediklerini ve DKAB dersinde ölçme-değerlendirme konusunda daha objektif davrandıklarını ifade etmişlerdir. Bir diğer husus ise DKAB dersinde daha çok mevzuata uygun sınav uygulaması yaptıklarını da açıklamışlardır. Öğretmenler seçmeli derslerde zor soru sormamaya çalıştıklarını da vurgulamışlardır. Bu cevaplardan bazıları şu şekildedir:

K1, K2: *“DKAB dersinde daha çok kendi emekleri noktasında aldıkları notu vermeye çalışıyoruz ve o derste de başarılılar.”*

K20: *“DKAB dersi zorunlu olmasından dolayı öğrenci daha çok önemsiyor.”*

K31: *“DKAB dersinde ölçme değerlendirme, aldıkları notlarda daha objektif oluyorlar. Seçmeli derslerde öğrenciler daha rahatlar. DKAB dersi için verdiğim her kazanımı öğrencilere soruyorum ve karşılığında onlar da cevap veriyorlar.”*

K33, K34: *“DKAB dersinde daha çok mevzuata uygun ölçme-değerlendirme yapıyoruz.”*

K35: *“Ölçme-değerlendirme noktasında seçmelilerde çok zor sormamaya çalışıyoruz, öğrencileri zorlamıyoruz. DKAB dersinde kazanımlara daha çok dikkat ettiğimiz için sınavda da objektifliğimiz yüksek. LGS'ye yönelik kaygılardan dolayı DKAB dersine de daha hassas davranıyoruz.”*

DKAB dersi ile seçmeli din derslerinin ölçme ve değerlendirme yönünden karşılaştırılması hakkında bazı öğretmenler (K1, K33, K36) seçmeli derslerde sınav notunu herkese 100 puan verdiklerini söylemişlerdir. Bunun sebebinin ise öğrenciler din dersinden ve seçmeli dersten soğutmamak olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilere düşük not verildiğinde velilerin karşılaştırma yapıp öğrenciye bir daha bu dersleri seçtirmediklerini ifade etmişlerdir. Bu cevaplardan bazıları şu şekildedir:

K1: *“Seçmelilerde performans notlarına tüm öğrencilerime 100 puan veririm.”*

K33: *“Seçmeli ders için ise yüksek puan veriyoruz ve öğrencinin zihninde belirli bir puan oluşuyor hatta biraz dersle ilgili gayret gösterdiğinde en yüksek puanı verebiliyoruz. Bunu yapma sebepimiz öğrenci bir daha seçsin veya seçmeli din dersinden soğumasın diye. Farklı bir etken de diğer seçmeli branştan öğrenci seçiyor ama ondan her iki notunu da 100 vermiş öğretmeni, seçmeli din dersini seçtiğinde ona düşük verirse öğrenci ve veli haliyle bir karşılaştırmaya gidiyor. Bu durum da bizim elimizi kolumuzu bağlıyor.”*

K36: *“Öğrenci seçerek geldiği için teşvik amaçlı yüksek puanlar veriyoruz. Diğer branşların seçimlik derslerinde 100 alıyorsa bizim dersimizde de*

öğrenciyi bunaltmamak, soğutmamak adına yüksek not veriyoruz veya sınavları çok basit soruyoruz.”

DKAB dersi ile seçmeli din derslerinin ölçme ve değerlendirme yönünden karşılaştırılması hakkındaki öğretmen (K2, K4, K12, K18, K19, K20, K23, K24, K25, K31, K34, K37, K41) görüşlerinin sebeplerinin başında öğrenciyi not olarak sıkmamak gelmektedir. Başka bir sebep olarak da öğretmenin DKAB dersinde zorladığını ama seçmeli derste basit sorduğunu ifade etmesi gelmektedir. Seçmeli derslerin sınavlarının güvenilirliği ve geçerliği düşük olduğu vurgulanmıştır. Bir diğer husus ise seçmelilerde daha basit ve temel konuları sorduklarını açıklamışlardır. Öğretmenlerin seçmeli KK dersini uygulama ve çizelge sistemi ile her hafta belirli notlar vererek dersini işlediklerini vurgulamışlardır. Ayrıca öğrencinin merak ve ilgisini yüksek tutmaya çalışmaktadırlar. Bu görüşü belirten öğretmenlerin cevapları şu şekildedir:

K2: *“TDB dersinde öğrencileri not noktasında sıkıyoruz ve notları yüksek oluyor.”*

K4, K12: *“Seçmeli din derslerinin sınavındaki başarı, öğrencinin kendi başarısı ile ilgili olmayıp öğretmen olarak ben, öğrencilere seçmeli derslerde seçtikleri için yüksek not vermek istiyorum, bunun için de soru zorluk seviyesini daha düşük tutuyorum. DKAB dersinde daha objektif davranıyorum.”*

K18, K20: *“Seçmeli derslerde daha basit ve temel konular olduğundan yüksek not alma yönünden daha başarılı oluyorlar.”*

K19: *“İlk sınavlarda konu olarak az olduğundan bir şaşırma durumu söz konusu oluyor, fakat genelde seçmeli derslerde yardımcı olurum, zorlama yapmam, en düşük 60-70 alırlar.”*

K23: *“KK de ilk dönem teorik işlediğim için yazılı sınav yaptım. 2.dönem KK okumaya başladığımızdan dolayı her hafta tuttuğum ölçekle birlikte notları o ölçeğe göre vermiş oldum. Dersimde genelde yüksek not verip sevdiriyorum.”*

K24, K25, K31: *“DKAB dersine kıyasla not verme kısmında seçimlik derslerde daha esnek davranıyoruz. Çünkü öğrencinin bir daha o dersi seçme isteğinin olmasını istiyoruz. Öğrenci kendi merak ve ilgisiyle geldiği bir derse eğer notu düşük tutarsak çocuğu kaybetmiş oluyoruz.”*

K34: *“Seçmeli derslerde öğrencilerimizde sınav ve not kaygısı olmuyor yüksek not veriyoruz. Okulda mümkün olduğunca not kaygısı yaşatmadan öğrenciyi*

sıkıktan sınavı problem yapmıyoruz, not sıkıntısı çekmemelerini istiyoruz, o şekilde dönemi tamamlıyoruz.”

K37: “Seçmelilerde notlar, biraz daha düşük oluyor. Nedenini ben de anlamış değilim. Seçmelilerin sınavlarında hepsine 100 vermek adaletsizlik olur düşüncesiyle ne alırlarsa onu vermeye çalışıyorum, fakat ders içi performanslarına 100 veririm.”

K41: “Öğrenci çok fazla sınava giriyor ve seçmeli ders bile olsa artık fazladan sınava girmek istemiyorlar. Hatta biz de kendi sınıflarımızdaki öğrencileri sınav olmayan diğer seçmeli derslere yönlendiriyoruz çünkü veli bile çocuğunun fazladan sınav olacağı ders istemiyor, seçmeli derslerde not olayı bir handikap oluyor.”

DKAB dersi ile seçmeli din derslerinin ölçme ve değerlendirme yönünden karşılaştırılması hakkındaki öğretmen (K15, K21, K22, K30, K36) görüşlerinde; seçmeli derslerde öğretmen soruları öğrenci kapasitesine göre hazırlamalı, çünkü öğretmen öğrenci kapasitesini bilirse neyi yapıp neyi yapamayacaklarını ayarlayıp öğrencisinin başarılı olmasını sağlar. DKAB dersinin zorunlu olmasından dolayı o dersi içselleştirme ve kabullenme durumları var ama seçimlikte çalışmak dahi istemiyorlar. Seçmeli dersi ve DKAB dersinin ikisini de anlattıklarına göre hazırladıklarını, KK dersinde seviyesine göre not verdiklerini, alınan zümre kararı ile KK dersinde yazılı yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşleri belirten öğretmenlerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

K15: “Öğrencisini tanıyan öğretmen soruları hazırlarken onların kapasitesine göre hazırladığında, neyi bilip neyi bilmeyeceklerini kestirir ve dersini de ona göre anlatır. Sınavda da ona göre sorarsa öğrenci başarılı olur.”

K21: “DKAB dersinin zorunlu olmasından dolayı veya 4.sınıftan beri her sene o dersi alması ve öğrencide dersi kabullenme durumu var, içselleştirmiş ama seçimlik dersler öyle olmuyor, zaten bu derslerin sınavlarına dahi çalışmıyorlar bizden yüksek not vermemizi bekliyorlar. Sınavda soru üretmemiz bile zor oluyor. Seçimlik derslerin konu alanı da dar, bu da sığ çalışmalarda kalmasını sağlıyor.”

K22: “İkisinin de sınavlarını hazırlarken karma yani klasik, boşluk doldurma, doğru-yanlış şeklinde sınav hazırlıyorum, öğrenci seviyesine göre hazırlıyorum.”

K30: “Genelde KK için bir çizelgem var artı eksi veriyoruz, duruma göre uygulama şeklinde yapıyoruz. KK dersinde sınıflarımı 15-20 kişi olduğu için vakit yetiştiriyorum, her ders her öğrenciyi okutuyorum.”

K36: “Bu sene zümre kararı ile KK dersinde bir yazılı sınav ve bir uygulama notu verdik, bu durum öğrenci için teşvik edici oluyor.”

Öğretmenlerin not konusunda öğrencileri zorlamamaları, bu dersi sevdirmelerine sebep olmaktadır. Seçmeli derslerde öğretmenlerin dersi sevdirmesinin, dersin seçimi için teşvik etmesinin ve bu dersin seçimindeki devamlılığın sağlanması seçmeli derslerine talebinin artmasına sebep olacağını ifade edilebilir. DKAB derslerindeki objektifliklerin seçmeli derslerde de yansıtılması gerektiği söylenebilir.

4.1.4.3. Seçmeli Din Derslerinde Ödüle Yer Verme Durumları ve Bunun Yapılma Sıklığı

Tablo 30. Seçmeli Din Derslerinde Ödüle Yer Verme Durumları Hakkındaki Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
Yemek üzerine yapılan ödüllendirmeler -Çay, çikolata gibi yiyecek-içecek üzerine verilen ödüllendirmeler -Kokoreç yemeği ile ödüllendirme -Helva, şeker ile ödüllendirme -Meyve suyu, kek ile ödüllendirme -Dondurma ile ödüllendirme	K1-K4-K5-K6-K8-K9-K10-K11-K12-K15-K16-K17-K20-K21-K23-K24-K29-K30-K31-K32-K33-K40
Performans notu ve maddi ödüllendirmeler -Performans notu ile ödüllendirme -Yapışkanlı çıkartma ile ödüllendirme -Aferin kaşesi ile ödüllendirme -Artı-eksi ile ödüllendirme -Namaza teşvik için namaz ağacı çalışması -Kitap, kalem ile ödüllendirme -Pantolon, gömlek ile ödüllendirme -Langırt oyunu ile ödüllendirme -10 TL. hediye çeki ile ödüllendirme	K1-K3-K5-K6-K7-K9-K13-K14-K17-K18-K19-K21-K24-K25-K26-K29-K35-K36-K37
Ödülün etkisiz olduğunu düşünenler -Ödülün etkisiz olması -Ödüllendirmenin unutulması	K2-K22-K27-K28-K38-K39

Seçmeli din derslerinde ödüle yer verme durumları ve bunu yapma sıklıkları hakkında öğretmenler (K1, K4, K5, K6, K8, K9, K10, K11, K12, K15, K16, K17, K20,

K21, K23, K24, K29, K30, K31, K32, K33, K40) çay, çikolata gibi yiyecek-içecek üzerine verilen ödüllendirmeler, kokoreç yemeği ile ödüllendirme, helva, şeker gibi ödüller, meyve suyu, kek, dondurma hediyesi gibi çeşitli ödüllendirmeler kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

K1, K10, K24, K31, K33: “Evet çay, çikolata bazen de performans notu olarak verebiliyoruz.”

K4: “Seçmeli derslerde sınavlarda 100 alırlarsa veya BİGEP denemelerinde 10/10 yapan öğrenciyle kokoreç yemeğe gideceğiz.”

K5, K17: “Ödüle yer veririm. Bazen artı-eksi koyuyorum bazen ödev verip yapanlara çikolata hediye ediyoruz.”

K6, K12: “Bazen çay ismarlıyorum.”

K9, K20: “Bazen sınıfta toplu çay ve kahve içebiliyoruz.”

K8: “Bir helva çeşidi var memleketime has oraya giderim ve her öğrencime o helvadan alırım ve öğrencilerimle birlikte o helvadan yeriz. Sınıf öğretmenleri yaptığım sınıfa şeker getirdim onlarla yedik. Ben dersine girdiğim tüm sınıflara alırım herhangi bir şeye gerek olmadan.”

K11: “Hayır ama 2 öğrenci Kuran’a geçtiği için onlara Kur’an hediye ettim. Sınıfta 22 kişiden 4-5 kişi anca biliyor şu an okumayı.”

K15, K32: “Yemeğe götürme var, not var, sınıfta çay ismarlama, yazın dondurma vb. var.”

K16: “Ramazan’da oruç tutan öğrencilerime Ramazan sonrası dondurma almışlığımız oldu.”

K21: “Aklıma geldikçe yapmaya çalışıyorum. Sınavda en yüksek olana çikolata alma gibi uygulamalarımız oluyor. DKAB dersinde daha çok yapıyoruz özellikle denemelerde.”

K23: “Dua ezberleyen öğrenciye, verdiğim ödevi yapan öğrenciye çikolata veriyorum. Bir ay da diyebilirim.”

K29: “Burada daha çok çay, çikolata yapıyorum veya 12.sınıfların hepsini iftara çağırma gibi etkinliklerimiz oluyor.”

K30: “KK dersi için direkt 100 notu vermiyorum. Çikolata veya farklı ödüller tost vs. yapıyorum. Dersteki cevaplar ve 100 almaları veya denemelerde kantin ödüllendirmesi yapıyoruz.”

K40: “Evet özellikle PH ve TDB dersinde dondurma, çikolata gibi ödüllendirme yapıyoruz.”

Seçmeli din derslerinde ödüle yer verme durumları ve bunu yapma sıklıkları hakkında bazı öğretmenler (K1, K3, K5, K6, K7, K9, K13, K14, K17, K18, K19, K21, K24, K25, K26, K29, K35, K36, K37) görüşlerinde performans notu gibi ödüllendirmeler, çıkartma tarzı ödüller, aferin kaşesi kullanmaları, artı-eksi ödüllendirmesi, namaza teşvik için namaz ağacı çalışması, kitap, kalem gibi hediye, pantolon, gömlek ödülü, langırt oyunu ödülü, 10 TL. hediye çeki gibi daha çok teşvik amaçlı oyun ve ödüllendirmeleri ortaya koymuşlardır. Öğretmen görüşleri ise şu şekildedir:

K1, K3: *“Genelde notla ödüllendiriyorum. Çikolata ödülünü olduğunda bir öğrenci yerken diğerleri baktığında canı çekebilir diye düşünüyorum. Yapışkanlı çıkartma ödüllendirmesi yapıyorum, aferin kaşesi kullanıyorum. Performans notunu yüksek veriyorum.”*

K5, K6, K21: *“Ödüle yer veririm. Bazen artı-eksi koyuyorum bazen ödev verip yapanlara hediyeler veriyoruz. Bazen de namaz ağacı çizelgesinden namazlarını tam kılmaya çalışanlara da ödüller veriyoruz. Teşvik etme adına yapmaya çalışıyorum.”*

K7: *“Yapıyorum, kitap hediye ediyorum. Soru soruyorum, performans 100 olarak veririm.”*

K9: *“Bazen notla yapıyorum mesela bir soru sorup +10 puan veriyorum.”*

K13: *“Maddi ödüllendirme yapmıyorum ama mesela 2 yazılı notundan ikisi de 100 olursa öğrencinin performans notunun ikisine de 100 veriyorum.”*

K14: *“Soruları bile öğrencilere pantolon, gömlek gibi büyük ödüllendirmeler yapıyorum.”*

K17: *“Okulumuza langırt masası aldık ve öğrencileri ödüllendirme yapıyoruz.”*

K18, K36: *“Performans notu olarak değerlendirme yapıyorum.”*

K19: *“Ödüllendirme yapıyorum bazen haber veriyorum bazen haber vermeden yapıyorum, çikolata, kalem kitap gibi eğlenceli hediyeler yapıyorum.”*

K24: *“Bir soru sorduğumda eğer zorlanıyorsa “bilene 100 vereceğim” diyorum o an 3 kişi de bilse 5 kişide bilse 100 veriyorum. O sürekli bunları canlı tutuyor.”*

K25: *“Ben normalde ödüle karşı bir insandım ama sonradan size çikolata alacağım bu testi bitirirseniz dedim ve o tarz ödüllendirmeye ve gerekliliğine inanmış oldum. Bir aylık süreçte namaz ağaçlarına boyama etkinliği yaptık,*

namazların hayatlarına geçirmelerini istediğim için namazını tam kılan kişiye ödüllendirme yapacağımı söyledim, bu tarzda ödüllendirme kullanıyorum.”

K26: “Çok yapmam ama yılda 1-2 yaparım. Bir öğrencime en son kıyafet alacağımı söylemişim o şekilde büyük ödüller verince çok nadir yapıyorum.”

K29, K35: “Evet kesinlikle yapıyorum. Ortaokulda daha çok sözlü notuyla destekliyordum.”

K37: “Ödüllendirmeler yapıyorum. Derslerde test çıkartıyorum, yanlışsız yapana 10 tl hediye çeki veriyorum ve öğrenci gidip kantinden istediği şeyi alabiliyor.”

Seçmeli din derslerinde ödüle yer verme durumları ve bunu yapma sıklıkları hakkında öğretmen (K2, K22, K27, K28, K38, K39) görüşlerinde ödülün etkisiz olduğunu düşünenler de vardır. Meslekte ilk yılının olduğunu ve ödüllendirme kullanmadığını söyleyen öğretmen görüşleri şu şekildedir:

K38, K39: “Ben ödül ve cezanın eğitimde çok etkili olduğunu düşünmüyorum. Bu yöntemi çok yapmıyorum, notla desteklemeye çalıştım veya hep sözel olarak amacını önemine değinmeye çalıştım.”

Ödüllendirme üzerine çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bazı kişiler ödüllendirmenin doğru olduğu kanaatini taşıırken, bazıları ise tam tersi eğitimde ödüllendirmeyi doğru bulmadıklarını ifade etmektedir.

4.1.4.4. Seçmeli Din Derslerinde Öğrenci Performans Değerlendirme Kriterleri

Tablo 31. Seçmeli Din Derslerinde Öğrenci Performans Değerlendirme Kriterleri Hakkındaki Görüşler

Öğretmen Görüşleri	Katılımcılar
-Öğrencilere 100 puan verme -Öğrenciler nottan korkmasın diye yüksek not verme -Seçmeli derslerde başarı-başarısız ayrımı yapmama	K1-K2-K4-K9-K11-K12-K34-K37
-Herkese 100 vermek istemeyip, çalışanla çalışmayanı ayırt etme	K3-K10-K26-K27
-Sınıftaki durumlarına, derse katılımlarına, ödevine göre not verme -Ders kitabını ve ders defterini kontrol etme - Performans notunu Fatıha suresini ve boy abdestini öğrenmelerine göre verme -KK dersinde bir surenin mealinin yazılması ödevi verme -Herhangi bir konu hakkında araştırma ödevi verme -Ahlaki tutum ve davranışlar hakkında görev verme	K5-K6-K7-K8-K13-K14-K18-K19-K20-K21-K22-K23-K24-K25-K29-K30-K31-K33-K35-K36-K38-K39

Öğrenci performans değerlendirme kriterleri hakkında bazı öğretmenler (K1, K2, K4, K9, K11, K12, K34, K37) öğrencilere 100 puan verdiğini, not kaygısı yaşatmamak gerektiğini, öğrenciler dinden soğumasınlar ve nottan korkmasın diye yüksek not verme düşüncesinde olduklarını, öğrencilerde seçmeli derslerde başarılı-başarısız ayrımı yapmak istemediklerini belirtmişlerdir. İlgili öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

K1: *“Bu sene 8. Sınıf oldukları için nottan korkmasınlar diye hepsine 100 verdik.”*

K2: *“Yüksek not veriyoruz. Çocukların dine karşı ön yargısı yok ama isteksizlikleri var. Yazılıdan kaç alıyorsa o nottan düşük vermiyorum, genelde yüksek not veriyorum seçmeli olduğu için.”*

K4: *“Genel olarak 100 veririm ama kesersem de az not kesiyorum.”*

K9: *“Seçmeli TDB’de hepsine 100 veriyorum dersi sevsinler diye. Başarılı-başarısız ayrımı yapmıyorum. Onların faydasına olacak ödevler verip onları da sınıfta yaptırıyorum. Yazmalarını istediğim ödevler verip, yazıp bana teslim ediyorlar.”*

K11, K12, K34, K37: *“Performans notunu herkese 100 veriyorum.”*

Öğrenci performans değerlendirme kriterleri hakkında bazı öğretmenler (K3, K10, K26, K27) çalışanla çalışmayanı ayırt etmek düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu cevabı veren öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

K3: *“Öğrencileri zorlama düşüncesinde değilim tabi yazılı notu veya sınıftaki durumuna kıstas olarak ele alıyorum. Hekese de 100 vermiyorum çalışanla çalışmayanı ayırtta etmek istiyorum.”*

K10: *“Her öğrenciye 100 vermem. Adaletli olma adına vermemem gerekir zaten. Ama sınıfta katılım yapıp da sınavda başarısız olan öğrenciye birazcık tolere ediyorum.”*

K26: *“Seçmeli derslerde ayırt ederim, herkese 100 vermek adalet ilkesine aykırı olduğuna düşünüyorum. Öğrencinin dersteeki durumu önemli olduğunu düşünüyorum.”*

K27: *“Ben herkese 100 vermem, yani öğrencinin çalıştığını görmek isterim, en azından dinlemesi, dikkate alması, dersi önemsemesi gereklidir.”*

Öğrenci performans değerlendirme kriterleri hakkındaki öğretmen (K5, K6, K7, K8, K13, K14, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K29, K30, K31, K33, K35, K36, K38, K39) görüşlerinde öğrencilerin sınıftaki durumları, derse katılımları,

ödev yapıp yapmama durumları, ders kitabını ve ders defterini getirme durumları, Fatiha suresini ve boy abdestini öğrenmeleri, KK bir surenin mealinin yazılması, herhangi bir konu hakkında araştırma ödevi, ahlaki tutumları, davranışları gibi çeşitli performans değerlendirme kriterlerinden bahsetmektedirler. Bu görüşleri öğretmenler şu şekildedir açıklamaktadırlar:

K5: “Sınıftaki durumlarına göre, katılımlarına göre, ödev yapıp yapmama durumuna göre veriyorum.”

K6: “Sınıftaki öğrencilerin isimlerinin yazdığı bir çetelem vardır, onda kriterlerim, dersin içerisinde durumu, verdiğimiz ödev durumu, kitap getirme durumu gibi benzer durumlara göre vermeye çalışıyorum.”

K7: “Bu okulda Fatiha suresi eksikliği olduğunu gözlemledim ve herkese ezberden istedim, bir de boy abdestini anlattırıyorum performans notumu bu dönem bu iki uygulamaya göre vereceğim. Tabi ki de müfredatımı da anlatıyorum ve onları değerlendiriyorum.”

K8: “Yıllardır verdiğim bir performans ödevim var o da şu: KK’ de bir surenin mealinin yazılmasını istiyorum. Nur suresi ve Hucurat suresi, toplumsal konularda öğrencilere faydası olabileceğini düşündüğüm surelerdir.”

K13: “1-Derse katılım, 2-Sınavdan aldığı not, bu ikisine göre veriyorum.”

K14, K36, K38: “Öğrencinin dersteki davranışları, sınavdaki başarısı ve performans ödevi veriyorum bu 3 kritere göre not veriyorum.”

K18, K31, K33: “Derse ilgisi var mı, ders araç-gereçlerini getiriyor mu, derse hazırlıklı gelmiş mi gibi soruları cevaplandırarak not vermeye çalışıyorum.”

K19: “Herkese 100 vermiyorum, her öğrenci için özellikle uyardığım hususlar varsa ahlaki gelişim ve dersteki durumuna göre 85-100 puan aralığında veririm. Ahlaki yönden gelişimine bakarım.”

K20, K22: “Öğrencinin derse katılımı, dersteki ahlaki durumu, dersteki performansı, ders ilgisi bunlara bakıyorum.”

K21: “Performans notu verirken sınıftaki çocuğun tutumuna göre veriyorum. Seçmeli ders diye herkese 100 verme gibi bir düşüncem yok. Sınıftaki öğrencinin öğretmene saygısı, ders içindeki tutumunu önemserim. Sınav notundan düşük performans notu vermem.”

K23: “KK dersini çalışıyor olması ve sınıfta okuma durumuna göre veriyorum. Seçmeli derslerde en düşük notum 75 puandır.”

K24: “Kendisinin hazırlayacağı ödevler veriyorum. Kendi emeği ile hazırladığı içi genelde yüksek not alıyor öğrenci.”

K25: “Performans değerlendirme kriterleri ders içi tutumları çok önemli değerlendirmelerim de. Seçmeli derslerde ders işi tutum ve hayatlarına geçirebilmeleri, proje tarzı ödevler veriyorum kriterlerim bunlar, arkadaşlarına karşı tavırları önemli.”

K29: “Öğrenciler çok zorlamamaya çalışıyorum yüksek vermeye çalışırım. DKAB dersi ile seçmeli din dersini not korkutması yapmam. Benim bazı kriterlerim var, ahlaki olarak sıkıntı çıkarmadığı sürece düşük vermem. Düşükten kastım ise 70-80 puan civarı.”

K30: “Genelde ayırt ederim ama derste teşvik ediyorum. Herkes Kuran’ı okuyor.”

K35: “İki performanstan birini ödev kontrolünden veriyorum mesela 5 üniteyi 100 puan üzerinden 20 puan yapar ve her üniteye ödevler veriyorum. Diğer performans notunu ders içi etkinliklerle, derse katılımı ile ilgili hususlardan veriyorum.”

K39: “Herhangi bir süre ezberlemeleri yeterli oluyor. Türkçesini ezberletiyoruz.”

Bazı öğretmenlerin, öğrencilere puanlama noktasında yüksek not vererek dersin seçimini yükseltmeye çalıştıkları ama içeriği ile ilgili eğlenceli hale getirmek için çaba sarf etmedikleri görülmektedir.

4.1.4.5. Seçmeli Din Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

K2: “Dersler çok yalın, sade daha ilmiyal bilgileri ile doldurulmalı. Anlattıktan sonra 2 ayda biten boş müfredatı var. Mesela bakıyorum bugünün konusu Kevser suresi. Kevser suresini 1 saatte okuduk sonra ne yapacağız diye sorguluyorum. Ortaokulda sınıfta kalma da yok süre ezberi de yaptırıyoruz. Çocuk bir de Türkçesini daha okuyamıyor. Bir de sorun mesela Kevser suresinin Türkçe okunuşunu ‘Kul hüvellahu....’ Bu yanlış yazım ‘Gul hüvallahu’ diye yazılmalı, bu tarz yazım yanlışları da mevcut.”

K3: “Ben dersimi düz anlatım yapsam ders saati yeter. Ama ben materyalle çeşitlendirmeye çalıştığım da dersin 2 saat yeterli olmadığını görüyoruz. Ders materyaller ile zenginleştirildiğinde çok akıcı geçiyor ve öğrenci öğretmenim ders nasıl geçti anlamadık diyor. Bazı aileler dini gereksiz görüyorlar, biz de evde veriyoruz veya basit bir ders gibi algılanabiliyor.”

K5: “DKAB veya seçmeli din derslerini çok önemsemiyorlar. Okuyarak yapılan bir ders olarak görülüyor ve diğer dersleri daha çok önemsiyorlar.

K7: “Adab-ı muaşeret konularının müfredata eklenmesini talep ediyorum. Kişisel gelişim dersi olmalı ve her hafta bir kitap okuyup kritiği yapılmalı. Ben ilk haftalar okuma grupları kurdum, katılım 2-3 kişide olsa dahil olmaya çalışıyorum okuma kültürüne ulaşmak için.

K8: “Arapça kelimelerinin daha sadeleştirilmesi, örneklerin fazlaştırılması, daha yalın dille anlatılması. Öğrenci seçmeli derslerde daha rahat hissetmeli. Seçmelilerde sınav olmalı ama öğrenciyi çok zorlamamalı.”

K9: “Bulmaca tarzı şeyler kitaba yazılsa daha iyi olur. Arada hikayeler, kıssalar verilse veya bir Evliya çelebi, Mevlana gibi şahsiyetleri de tanıtılsa güzel olur. Bir aktüel dergi gibi olsa DKAB kitabı öğrencilerin ilgisini çekebilir.”

K11: “Seçmeli derslerin getirisi çok olmuyor öğrenciler fazla ilgi duymuyorlar.”

K12: “Balıkesir’de seçimlik din derslerinin talep edilmesinin sebebi öğrencinin bu derslere merakının az olması. Balıkesir’de eğitim önemli, sayısal derslere burada önem veriliyor. Veliler ve çocuklar ister istemez bu tarafa kayıyorlar. Kendilerini çok zorlamayacak sosyal dersleri daha çok tercih ediyorlar. Başka bir problem de idarecilerin norm fazlasına düşmemek veya adil ek ders vb. sorunlardan dolayı seçmeli derslerde farklı alanlara yönelim olabiliyor.”

K13: “Bir sınıfta 9. sınıflarda 6 saat din dersi DKAB, TDB ve PH üst üste geldiği için çocuklar dinden bunalıyor, bu çok problem.”

K15, K19: “Değerler Eğitimi adı altında kulübümüz de var. Dini gün ve gecelerde çeşitli etkinliklerimiz oluyor. Sınıf kitaplığı oluşturup dini kitapları koymaya çalıştım İslam alimlerinin hayatları ile ilgili. Derslerde bazı konularda Mescit gibi ortamlarda işlenmesi öğrenmeyi daha kalıcı hale

getireceği kanaatinde olduğumdan okullarda bu mescit düzenlenme yapılmasını talep etmekteyim.”

K17: “Öğretmenin sevdirmesi önemli. Seminerler olmalı ama bunun amacı orada fotoğraf çekmek değil kazanımlarla birlikte belirlenen hedefler doğrultusunda yol alınmalı.”

K20, K21: “Peygamberin hayatına daha geniş yer verilmesini isterim. Müfredat düzeltilmeli, seçmeli din derslerine önem verilmeli, içerik dahada genişletilmeli diye eklemeler yapabilirim.”

K22: “Dersin genel olarak sevildiğini görüyorum ama öğretmenin derste kullandığı yöntemler akıllı tahtayı kullanma durumu vs. öğrenciyi derse karşı ilgisizleştiriyor.”

K23: “KK temel sorun Kur’an’a geçiremedim öğrencileri müfredat kaynaklı olarak. Ben müfredata tekdüze uyan bir öğretmenim, müfettiş korkumda olduğu için KK de ilk dönem teorik olduğu için o kısmı anlatıyorum, yani KK direkt başlatmıyorum. KK direkt başlatsam çocuklar KK okumaya geçerler bu da benim özeleştirim. Çocuklar genelde yazın yaz kurslarına genellikle giden öğrenciler.”

K25: “Derslerin kesinlikle çok önemli olduğunu düşünüyorum, öğrencilerin kalplerine dokunabileceğimizi bu derslerde mümkün olduğunu görüyorum.”

K28: “Seçmeli derslerimizle birlikte öğrencilerin dine yönelişlerinde artmalar olduğunu düşünüyorum.”

K30: “Seçmeli dersler kesinlikle devam etmeli, özellikle 8.sınıflarda destek mahiyetinde olabiliyor. Öğrencilerin bazen derin soruları oluyor ve zaman bizim için ne kadar uzun olursa sorulara cevap arıyorlar seviyorlar ve seçmeli dersler olmalı.”

K33, K34, K36: “İlgi ve alakanın arttırılması için velilerle görüşmeler yapılabilir. Ödüllü yarışmalar yapılabilir Türkiye geneli, il geneli veya ilçe geneli seçmeli din dersleri ile ilgili belki hevesleri artar. Mesela PH ile ilgili çeşitli sosyal kuruluşlar bilgi yarışmalarını düzenliyor ama MEB yaparsa öğrenciler daha ciddiye alabilir. 5. ve 6. Sınıflarda KK dersi seçilmeli 7. ve 8. Sınıflarda ise PH ve TDB olabilir LGS destekleyici manada da avantaj sağlar.”

K37: “Biraz daha kendimizi geliştirmeliyiz, biraz daha teknolojiyle içli dışlı olmalıyız. Çünkü öğrencilerimiz oradalar, onları yakalamak zorundayız.

Seçmeli derslerde daha çok materyal, slayt ve oyunlar geliştirilir veya içerik üretilirse harika olur.”

K38: “En azından din düşmanlığı kırılıyor. Bizim okullarda en büyük katkımız bu. Öğrenciye dokunabiliyorsanız ve öğrenci ile olumlu iletişim kurabiliyorsanız onun hayatında pozitif etkiniz oluyor. Dokunduğumuz öğrencilerin bazıları namaza başlıyor, davranışları daha düzeyli gidiyor.”

K39, K41: “Sınav uygulamasının kaldırılması. Biz Zümre toplantılarında bunlardan bahsediyoruz, raporlaştırıyoruz.”

K40: “Biz öğrenciye daha Kur’an harflerini yeni yeni öğretmeye çalışırken kitap tecvit öğreteceksin diyor, Düz okumayı başta öğrense biz yeter gözüyle bakıyoruz. İçeriğin azaltılması etkinlik ve oyunun çoğaltılması.”

Ulaşılan bilgilere göre çalışmada bazı öğretmenlerin sorunlara çözüm ürettiklerine vurgu yaptığı görülmektedir. Bazı sorunların benzer çalışmalarda da var olduğu bunlarla ilgili zaman zaman müfredat güncellenmesine gidildiği söylenmektedir. Bu bölümde öğretmenlerin dersin uygulanışı ile ilgili değerlendirmelerine yer verilmiştir. Çalışmadan çıkan bazı sonuçlara göre ders müfredatının güncellenmesi, ders saatinin artırılması, derslerde materyal eksikliği, bazı seçmeli derslerde öğrenci sayısındaki fazlalık gibi hususlarda çeşitli sorunların yaşandığı ve bu sorunların ilçe ve il zümre toplantılarında bir üst kurula anlatılmasıyla ilgili karar verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Seçmeli din dersleri 2012 yılında 4+4+4 sisteminin gelmesiyle birlikte müfredata dahil olmuştur. Bu dersler din, değer ve ahlak alanı bünyesinde Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler (İslam I ve İslam II) dersleri olarak isimlendirilmiştir. Bu dersler programa eklenip, uygulandığından bu yana üzerine pek çok çalışma yapılmıştır ve hala yapılmaktadır. Bu çalışmaların devamı olması niteliğinde ve alana katkı sağlayacağı düşüncesiyle sahada görev yapan öğretmenler ile araştırma yapılmış ve onların düşünceleri ile çalışma son halini almıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretmenlerden veriler toplanmış ve içerik analiz yöntemi ile elde edilen veriler analiz edilmiştir. Öğretmenler için hazırlanan görüşme formu açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini Balıkesir ilinin Altıeylül, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey ve Edremit ilçelerinde görev yapan 41 gönüllü öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda seçmeli din derslerinin uygulama süreci ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bağlamda araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

Seçmeli din derslerinin öğretim programları ile ilgili sonuçlara bakıldığında: katılımcı öğretmenlerin müfredattan memnun oldukları görülmektedir. Bazı ders kitaplarında Arapça kökenli isimlerin çokça zikredilmesi, kitaplar ile ilgili ulaşılan değerlendirmelerdir. Ders kitaplarının bilgi kısmının uzun olması ve KK öğretimine geçilmesinde sorun olması gibi hususlara vurgu yapılmaktadır. Öğretmenlerin yarısı içeriği yeterli görürken diğer yarısı yetersiz kaldığı fikrindedir. Böylece KK dersi muhtevasının yetersiz bulunduğu saptanmıştır. Muhtevayı yetkin bulmama sebepleri ise KK dersinin öğrenmenin bu ders ile yeterli olunmayacağı ve öğrencilerin yazın çeşitli KK kurslarına gitmelerinde fayda olacağı, KK kitaplarında elif-ba kısımlarının olmaması veya yetersiz olmasıdır. İlgi duyulan derslerden birinci PH dersi, ikinci TDB dersi ve son olarak KK dersi şeklinde sıralama yapmaktadırlar. Bunda PH dersinin basit olması, öğrencilerin daha çok aktif katılım sağlaması, daha meraklı olmaları, gönüllerine bu dersin daha çok dokunması, kıssa tarzı anlatımın bu derste daha fazla

olması ve akıllarında kalıcılığı durumu ve bu dersin bilgi ve anlatım yoğunluğunun aşırı olmaması gibi sonuçlara ulaşılmıştır. KK dersi ile ilgili olarak; öğretmen olarak faydalı olmadığını düşündüğü için bu dersi kendisinin almaması, KK ders saatinin azlığı ve fayda sağlamaması, KK okumayı çoğu öğrencinin bilmediğini ve ilerleyemediği düşüncesi, öğrencilerin KK ben zaten biliyorum modunda olmaları ve öğrenememeleri, KK seviye sınıfının olmaması gibi sonuçlar sıralanabilir. Ayrıca araştırmada seçmeli din dersleri müfredatının ağır olduğu, seçmeli derslerinin müfredatının geliştirilmesi gerektiği, seçmeli ve DKAB dersinin ikisinde de ortak konuların var olduğu, DKAB dersinin müfredatının oturmuş olduğu fakat seçmeli de bunun tam tersinin olduğu gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Seçmeli derslerin uygulanışı noktasında öğretmenlere sorulan bazı okullarda derslerin idare tarafından zorla seçtiriliyor algısının olması ve o şekilde lanse edilmesi de sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer husus ise seçmeli derslere ilgi duyulmaması, seçmeli derslerin gereksiz olarak görülmesi, öğrencilerin seçmeli dersleri daha sportif ve eğlenceli derslerden tercih etmeleri ve din derslerini seçmemeleri dikkat çekici sonuçlardandır. Öğretmenlerin kazanımların güncellenmesi gerektiği düşüncesinin ve en fazla etkinlik arttırımı ile öğrenci seviyesine uygun bir kazanım olmalı düşüncesinin ön plana çıktığı, ayrıca bazı konuların eklenmesi ve bazı konuların senelere yayılıp o şekilde verilmesi sonucuna ulaşılmıştır. Program hususunda çoğunlukla öğretmenlerin seçmeli din dersleri ile ilgili öğrenci, idare veya veli kaynaklı herhangi bir sorun yaşamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcı öğretmenlerin çoğunun dersi anlatırken düz anlatım yöntemi, soru-cevap, bulmacalar, beyin fırtınası, animasyon ve slayt üzerinden anlatım, akıllı tahtadan anlatım, görsel ve işitsel materyaller kullanarak anlatım, ders kitabı ile anlatım, akran öğretimi uygulaması ile anlatım, kavram haritası kullanarak anlatım gibi yöntem ve tekniklerden yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte seçmeli din derslerine göre DKAB dersine katılımının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcı öğretmenlere seçmeli din derslerinin seçilme oranlarının arttırılması için öğretmenlerin çoğunluğu ders ve öğretmen ile ilgili iyileştirmeler yapılması gerektiğini, bununla ilgili olarak ise öğretmen kendini sevdirmeli, öğretmen dersini sevdirmeli, ödüllendirmeler yapmalı, teorik bilgiler azaltılıp pratiğe dönüştürülmeli, seçmeli din dersini sevdirmeli, DKAB öğretmeni kendini geliştirmeli, dini bilgileri anlatırken öğrencilere ötekileştirici ifadelerde bulunmamalı, baskıdan

uzak durulmalı, DKAB öğretmeni KK hakim olmalı, öğretmen ders işlerken farklı metotlarla işlemeli şeklinde çıkarımlarda bulunmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin pedagojik formasyon, mesleki alan bilgisi ve kültürel açıdan kendilerinin eksiklerinin farkında oldukları ve kendilerini geliştirmeyi önemsedikleri söylenebilir.

5.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında seçmeli din derslerinin uygulamasının öğretmenler tarafından daha verimli hale getirebilmesi için şu önerilere yer verilebilir:

1. Öğretmenlerin kendilerini yetiştirmeleri, bilinçlendirmeleri ve geliştirmeleri için hizmet içi eğitimlere katılmaları ve bu doğrultuda DÖGM ve gerekli görülen noktalarda DİB ve İlahiyat Fakülteleri ile iş birliği içerisinde çalışmalar yapılmalıdır. DKAB zümre öğretmenlerinin aylık veya 2-3 ayda bir zümre toplantıları olmaktadır. Bunların verimliliği ve yararı noktasında çeşitli düzenlemeler getirilmelidir. Bununla birlikte bu toplantıların daha ciddi ve belirli hedef davranışlar, istişare gibi çıktılarının olması belirlenmelidir.
2. Seçmeli KK dersinde özellikle uygulanacak bir seviye sınıfı veya DİB te uygulanan Kur sistemi gibi bir sistem kurulmalı ve öğrencilerin sıkılmadan ve kendilerini ilerletebilecekleri ve KK çabuk öğrenebilecekleri sistemler kurulmalıdır.
3. Öğretmenlerin genel olarak ders kitaplarından memnun olmadıkları, internette seçmeli derslerde materyale ulaşmalarındaki zorluklar göz önüne alınarak DÖGM materyal sitesini ve seçmeli dersler ile ilgili materyal çalışmalarını hızlandırmalıdır. Bazı DKAB öğretmenlerinin çeşitli sitelerinin olduğunu ve materyaller hazırladıkları görülmektedir. Bu konuda bilgisi ve ilgisi olan öğretmenlerin MEB bünyesinde uygun koşullarda istişare etmeleri sağlanmalı; çalışmalarda kullanmak üzere ek kaynak (kitap vb.) veya teknolojik kaynak oluşturma çalışmaları yürütülmelidir.
4. Seçmeli derslerin seçimi aşamasında öğrencilere ve velilerine gerekli bilgilendirilmelerin yapılması gerekmektedir. Bu bilgilendirme dahilinde dersin muhtevası da ele alınmalıdır.

5. Seçmeli din derslerine her branştan öğretmen girmemeli, giren öğretmenlerin de bu dersi ciddiye almaları ve liyakat sahibi olmaları sağlanmalıdır.
6. Öğretmenler teknolojiyi kullanmalıdır. Ders anlatımında farklı yöntem ve tekniklerle dersi anlatmalıdırlar. Daha üretken ve daha istekli çalışması sağlanmalıdır.
7. Öğretmen, öğrenciye rol model olduğunu unutmadan davranışlarını, jest ve mimiklerini ve sesini ayarlamalı ve öğrencilere kendini ve dersini sevdirmelidir.
8. Öğretmenler görev yaptıkları bölgenin sosyo-kültürel yapısını iyi tanımalı dersi öğrencilere bıktırmadan onların seviyelerine inerek vermelidir. Özellikle dini ön yargıları olan öğrenci ve velilerin de var olabildiğini unutmamalıdır. Onların zihinlerindeki soru işaretlerine cevaplar vermelidir.
9. KK dersi için seviye sınıfları oluşturulmalı, ders kitabı ve müfredat sadeleştirilmelidir. Her sene ders kitabına elif-ba cüzü koyulmalıdır ve tüm sınıflarda KK öğretecek ek kaynak verilmelidir. Okullarda, öğrencilerin abdest alma ve baş örtme gibi sorunları yaşamaması adına özel seçmeli ders sınıfı oluşturulmalıdır. KK ders saatinin arttırılması veya müfredatının hafifletilmesi sağlanmalıdır.
10. PH dersi kitabında görsellere, etkinliklere ve sadeleştirilmeye ihtiyaç vardır. Buna kısaca anlatımının arttırımı, diğer Peygamberlerin hayatları gibi çeşitli konular eklenmelidir. Peygamberi anlatırken öğrencinin günlük hayatıyla bağlantı kurmasına yönelik uygulamalar ders içeriğine alınmalıdır.
11. TDB ders kitabı ilgi çekici hale getirilmeli, materyaller arttırılmalı, ders saati arttırılmalı, DÖGM ve EBA'da yeterli materyaller hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acuner, H. Y. (2016). Öğrencilere Göre Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi: Artvin İli Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 5 (4). s. 850-871.
- Akyüz, Y. (2018). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alakuş, F., ve Bahçekapılı, M. (2009). *Din eğitimi açısından İngiltere ve Türkiye*. İstanbul: Ark Yayınları.
- Altaş, N. (2001). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretimi kavramlar yaklaşımlar yöntemler ve teknikler örnek ders işlenişleri*. Ankara: Nobel Yayınları
- Altun, M. (2019). *Öğretmen görüşlerine göre seçmeli kur'an dersleri-nitel bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslandağı, M. (2015). *Ortaokul din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi öğretim programı ile temel dini bilgiler dersi öğretim programının karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aşıkoğlu, N. Y. (2017). Yüksek öğretimde din eğitim ve öğretimi. R. Doğan, ve R. Ege (Editörler) Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aşlamacı, İ., ve Gök, Ö. F. (2019). Öğretmenlerine göre ortaokul din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinde karşılaşılan sorunlar: nitel bir araştırma. *Dergiabant*, 7 (14), 354-385.
- Ata, M. (2019). *Liselerde seçmeli peygamberimizin hayatı dersinin öğrencilere etkileri bağlamında sosyolojik bir araştırma (Adana-Yüreğir örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, M. Ş. (2005). *Cumhuriyet döneminde din eğitimi öğretmeni yetiştirme ve istihdam*. İstanbul: DEM Yayınları.

- Aydın, M. Z. (1998). *Din öğretiminde yöntemler ve buldurma yöntemi*. Ankara: Karakoç Yayınları.
- Ayhan, H. (1998). *"Açılış Konuşmaları" çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Ayhan, H. (1999). Cumhuriyet dönemi din eğitimine genel bakış. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(3), s. 237-254.
- Ayhan, H. (2000). Cumhuriyet dönemi din eğitimine genel bir bakış: Atatürk'ün İslam dini ve din eğitimi hakkındaki görüşleri. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (10), s. 5-27.
- Ayhan, H. (2014). *Türkiye'de din eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Bahçekapılı, M. (2012). *Türkiye'de din eğitiminin dönüşümü (1997-2012)*. İstanbul: Nakış Ofset.
- Bahçekapılı, M. (2013). *Yeni eğitim sisteminde seçmeli din dersleri, imkânlar, fırsatlar, aktörler, sorunlar ve çözüm önerileri*. İstanbul: İlke Yayınları.
- Bala, S. (2020). *Seçmeli derslere gelinen süreçte Türkiye'de din eğitimi politikalarında paradigma değişimi (temel dini bilgiler dersi örneği)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balcı, A. (2022). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem teknik ve ilkeleri (16. baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baltacı, C. (1999). Cumhuriyet döneminde kuran kursları. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*. 6 (1), s. 181-186.
- Başar, H. (2003). "Önyargısız ve ezbersiz eğitim". *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi* (34), s. 214-235.
- Başaran, İ. E. (2007). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Başkurt, İ. (2012). *Diyanet'in uygulamalı tarihi-imam hatiplik ve müezzinlik hizmetleri 1924-1980*. İstanbul: Marmara Reklam Yayınları
- Baykul, Y. (1996). *İstatistik metodlar ve uygulamalar*. Ankara: Lazer Ofset.
- Baytekin, Ç. (2011). *Öğrenme-öğretme teknikleri ve materyal geliştirme (3. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Bulut, M. (2003). *Din görevlisi yetiştirme sorunu ve diyanet işleri başkanlığına eleman yetiştiren kurum olarak imam-hatip okulları (tarihi süreç içinde gelişmeler)*. II. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri: (23-27 Kasım). Ankara: DİB Yayınları.
- Büyükkaragöz S. S. (1997). *Eğitime giriş*. Konya: Günay Ofset.
- Büyükkaragöz, S. S. ve Çivi, C. (1996). *Genel öğretim metodları*. İstanbul: Öz Eğitim Yayınları.
- Cebeci, S. (1999). *Cumhuriyet döneminde yüksek din eğitimi*. Ankara Üniversite İlahiyat Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, s.229.
- Cebeci, S. (2015). *Din eğitim bilimi ve Türkiye’de din eğitimi*. Ankara: Akçağ.
- Çanakcı, A. A. (2014). *Öğrenme ve öğretme süreci açısından yaz Kur'an kursları (Balıkesir örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Çanakcı, A. A. (2019). *Cumhuriyet dönemi örgün ve yaygın din eğitimi*. (B. Kırmızı, ve B. İşigüzel Ed.) Bursa: Ekin Yayınevi.
- Çanakcı, A. A. (2020). *Türkiye’de yüksek din öğretiminde Arapça eğitiminin tarihsel gelişimi*. A. A. Çanakcı ve A. H. Abdelghany (Editörler) Konya: Palet Yayınları.
- Çanakcı, A. A. (2021). *Pandemi sürecinde ilahiyat öğrencilerine göre Arapça eğitimi*. Konya: Palet Yayınları.
- Çelik, A. (2008). 1960 sonrasında Türkiye’de din eğitimi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 4 (29), s. 71-84.
- Çelik, O. (2019). *Peygamberimizin hayatı dersi öğretim programları ve ders kitaplarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Çelik, Z., Boz, N., Gümüş, S., ve Taştan, F. (2013). *4+4+4 eğitim reform izleme raporu*. Ankara: Eğitim Bir-Sen.
- Çelik, Z., Yurdakul, S., Bozgeyikli, H., ve Gümüş, S. (2017). *Eğitime bakış 2017: izleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim Bir-Sen.

- Çiftçi, H. (2017). *Ortaokul din, ahlak ve değerler alanı derslerinin öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri ile değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (2002). *Plandan değerlendirmeye öğrenme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demirel, Ö. (2007). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme* (10. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demirel, Ö. (2009). *Eğitimde program geliştirme*. İstanbul: Pegem Yayıncılık.
- Doğan, R. (1999). *Cumhuriyetin ilk yıllarında tevhid-i tedrisat çerçevesinde din eğitim-öğretimi ve yapılan tartışmalar, cumhuriyetin 75. yılında Türkiye'de din eğitimi ve öğretimi*. Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Doğan, R. (2003). *1980'e kadar Türkiye'de din öğretimi program anlayışları (1924-1980)*. (ss. 616). İstanbul: 28-30 mart 2003. *Din öğretiminde yeni yöntem arayışları uluslararası sempozyum bildiri ve tartışmalar*. Ankara: MEB.
- Doğan, R., ve Çapçioğlu, F. (2017). *İmam hatip liseleri*. R. Doğan, ve R. Ege (Editörler) Ankara: Grafiker Yayınları.
- Duran, Y. (2020). *Temel Dini Bilgiler (İslam 1) dersi öğretim programının kavram haritası tekniği ile işlenişi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Dursun, Z. (2021). *Ortaokul seçmeli Kur'an-ı kerim dersi öğretim programında yer alan kazanımların yenilenmiş bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi*. yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EARGED (2008). *Seçmeli derslerin seçim kriterlerinin değerlendirilmesi araştırması*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Ekiz, Durmuş (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (6.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık
- Erden, M. (2005). *Öğretmenlik mesleğine giriş* (3. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Ergin, O. (1977). *Türkiye maarif tarihi* (5.Baskı). İstanbul: Eser Matbaası.

- Ersoy, B. (2021). *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmenlerine göre seçmeli din derslerinin imkânları ve sorunları: İzmir Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertürk, S. (1975). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Eşbahoğlu, F. (2015). *İlköğretim 5 ve 6. sınıflarda seçmeli derslerin seçim süreci ayrıntıları sorunlar ve çözüm önerileri /ortaokullarda beşinci ve altıncı sınıflarda seçmeli derslerin seçimi sürecinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ev, H. (2003). *Türkiye'de yüksek din öğretimi kurumları ve öğretmen yetiştirme*. İzmir: Tibyan Yayıncılık.
- Ev, H. (2011). Türkiye'de öğretmen yetiştirme sistemi ve din öğretimi alanına öğretmen yetiştirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 33. s. 9-50.
- Ev, H. (2014). *Yükseköğretimde din eğitimi*. M. Köylü, ve N. Altaş (Editörler) İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Geyik, İ. (2019). *Ortaöğretim seçmeli temel dini bilgiler öğretim programında yer alan kavramların anlaşılma düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gök, Ö. F. (2019). *Ortaokul din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin verimliliğinin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göküş, Ş. (2014). *Tevhid-i tedrisattan günümüze Türkiye'de yüksek din eğitiminin kurumsallaşma süreci*. INTE International Conference On New Horizons in Education Proceedings Book. 25-27, (4), s. 499-504.
- Görer, Ü. G. (2015). *Ortaokul düzeyinde din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğretmen-öğrenci görüşlerine göre program açısından değerlendirilmesi (Denizli yatılı bölge ortaokulları örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gündoğdu, Y. B. (2015). Seçmeli din derslerini tercih eden öğrencilerin tercihlerini etkileyen faktörler: Ordu örneği. *Din Bilimleri Dergisi*. 15(2) s.152
- Gündüz, T. (1998). *Cumhuriyet dönemi din eğitimi ve öğretimi kronolojisi (1923-1998)*. 7 (7). s. 544.
- Günel, E. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin seçmeli Kur'an-ı kerim dersine yönelik tutumları (Erzurum ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gürer, B., ve Keskiner, E. (2016). Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerine dair bir inceleme. *Royte Educational and Social Science Journal*, 3(1), 219-254.
- Jaeschke, G. (1972). *Yeni türkiye'de islamlık*. (H. Örs, Çev.) Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kanad, H. F. (1948). *Pedagoji tarihi (2)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Karagözoğlu, N. (2015). Ortaokul 5. sınıflarda tercih edilen seçmeli dersler ve tercih nedenlerinin öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(1) s. 69-94.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler teknikler (28. Baskı)*. Nobel Yayıncılık.
- Katipoğlu, İ. (2015). *Liselerde (9.ve10.sınıf) seçmeli olarak okutulan Hz. Muhammed'in hayatı dersinin öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesi (samsun örneği)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, K. (2013). *Okul idarecilerinin gözüyle seçmeli ders uygulaması. kesintili oniki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları. s. 40-46.
- Kaya, M. (2016). *Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin veliler tarafından seçilme nedenleri (Antalya, Burdur ve Isparta örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kayadibi, F. (2007). *İsviçre Eğitim sistemi ve Türk çocuklarının eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.

- Kayaoğlu, F. (2019). *Ortaokullardaki seçmeli 'peygamberimizin hayatı' dersinin öğrenciler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaymakcan, R. (2006). *Türkiye'de din eğitimi politikaları üzerine düşünceler*. EKEV Akademi Dergisi, 10 (27), s. 21-36.
- Kaymakcan, R., ve Aşlamacı, İ. (2011). İmam hatip liseleri literatürü üzerine bibliyografik bir inceleme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9 (22), s. 71-101.
- Kaymakcan, R., Aşlamacı, İ., Yılmaz, M., ve Telli, A. (2013). *Seçmeli din eğitimi dersleri inceleme ve değerlendirme raporu*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Kılıç, S. (2023). *Öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre seçmeli Kur'an-ı kerim dersinin sorunları (Kayseri ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kızılabdullah, Y. (2009). İlahiyat fakültelerinin kuruluşundan bugüne din eğitimi bilimi alanında yapılan çalışmalar üzerine bir değerlendirme. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 2 (1), s. 305-314.
- Koç, A. (2014). *Kur'an kurslarında din eğitimi*. M. Köylü, ve N. Altaş (Editörler) İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Kotan, İ. (2015). *Ortaöğretimde bazı seçmeli dini derslere ilişkin öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Köse, Ü. (2018). *Ortaokullarda seçmeli din derslerinin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi: Gaziantep İli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mamak, M. Ş. (2019). *Ortaöğretim din ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğrenci görüşüyle değerlendirilmesi (Elâzığ ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*, (Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Maarif Vekaleti (1924). *İlk mekteplerin müfredat programı*. İstanbul: Matbaa-i Amire.

- Maarif Vekaleti. (1926). *İlk mekteplerin müfredat programı*. İstanbul: Milli Matbaa.
- MEB (1949, 7 Şubat). *Tebliğler Dergisi, c.11* (524).
- MEB. (2018a). *Ortaokul – İmam hatip ortaokulu peygamberimizin hayatı dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2018b). *Ortaokul- İmam hatip ortaokulu (5-8. sınıflar) temel dini bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2018c). *Ortaokul- İmam hatip ortaokulu Kur'an-ı kerim dersi (5-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2018d). *Ortaöğretim (9-12. sınıflar) temel dini bilimler dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2018e). *Ortaöğretim Kur'an-ı kerim dersi (9-12. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2023a). *Milli eğitim bakanlığı tebliğler dergisi*. Ankara: MEB.
- MEB. (2023b). *Tebliğler dergisi*. 86 Ağustos (2789-Ek 2).
- Meydan, H. (2013). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (40), s.220.
- Meydan, H. (2015). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinde karşılaşılan problemler (öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma). *International Periodical For The Languages Literature and Historyof Turkishor Turcic*, 10 (3), s. 673-694.
- Oğuzkağan, A. F. (1981). *Eğitim terimler sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oğuzkağan, A. F. (1985). *Orta dereceli okullarda öğretim (amaç ilke yöntem ve teknikleri)*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Öcal, M. (1998). Cumhuriyet döneminde Türkiye’de din eğitimi ve öğretimi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (7), s. 264.
- Öcal, M. (2011). *Medresetü'l-eimme ve'l huteba'dan imam hatip liselerine bizim okullarımız*. İstanbul: Önder.

- Öney, R. (2000). *"Müzakereler" Kur'an kurslarında eğitim öğretim ve verimlilik*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Örs, Ç., Erdoğan, H., ve Kipici, K. (2013). Eğitim Yöneticileri bakış açısıyla 12 yıllık kesintili zorunlu eğitim sistemi: Iğdır Örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (4), s. 131-154.
- Öymen, H. R. (1979). *Eğitime giriş*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Özkaya, H. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin seçmeli din derslerini tercih etme nedenlerinin değerlendirilmesi (Kilis ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Öztürk, H. (1993). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınları.
- Öztürk, V. (2004). *İlahiyat fakülteleri ile diyanet işleri başkanlığı ve milli eğitim bakanlığı arasındaki ilişkilerin tarihi gelişimi bağlamında bazı çözüm önerileri, Türkiye'de yüksek din eğitimi sorunları, yeniden yapılanması ve geleceği sempozyumu bildiriler-müzakereler*. Süleyman Demirel İlahiyat Fakültesi Yayınları. Isparta.
- Pamuk, E., ve Kiraz, Z. (2016). *Ortaokullarda okutulan seçmeli ders uygulamalarında okul yöneticilerinin karşılaştıkları problemler*. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (3), s.977-1003.
- Parmaksızoğlu, İ. (1966). *Türkiye'de din eğitimi*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Peçen, F. (2020). *Ortaokul din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğrenci görüşüyle değerlendirilmesi (Elazığ ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sönmez, V. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sünter, E. (2017). Ortaöğretimde okutulan seçmeli din eğitimi dersleri öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri: bir durum çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17 (2), s. 902-913.
- Taş, B. S. (2004). *Seçmeli ders programlarının öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Tezcan, H., ve Gümüş, Y. (2008). Üniversite öğrencilerinin seçmeli ders tercihlerine etki eden faktörlerin araştırılması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (1), s. s. 1-18.
- Tosun, C. (2012). *Din eğitimi bilimine giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Turgut, M. (2019). *Ortaokullarda din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri bağlamında incelenmesi (Antalya ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türnüklü, A. (2000). *Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 24 (24), s. 543-559.
- Uçar, E., ve Yeşilyaprak, B. (2006). *"Öğrenmeden öğretime" eğitim psikolojisi gelişim öğrenme öğretim*. B. Yeşilyaprak (Editör) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Uğur, M. A. (2019). *Ortaöğretim okullarında seçmeli Kur'an-ı kerim dersiyile ilgili öğrencilerin görüşleri (bucak örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Usta, M. (1999). *Cumhuriyet döneminde özel eğitim gerektirenlerin din eğitimi*. Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 6, s. 105-112.
- Uygun, S. (2015). *Tevhid-i tedrisat kanunu çerçevesinde yapılan imam hatip okulları tartışmalar. 100. yılında imam hatip liseleri uluslararası sempozyumu bildiriler (23-24 Kasım 2013)*. İstanbul: DEM.
- Uysal, B. (2015). *Ortaokul seçmeli dersler uygulamasının okul yöneticisi, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji sözlüğü*. İstanbul: MEB yayınları.
- Ültay, E., Akyurt, H., ve Ültay, N. (2021). *Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi*. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, (10), s. 188-201.
- Ün, K. A. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme (5. Baskı)*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

- Vahapoğlu, V., ve Güneş, A. (2018). *1924'ten 1950'ye din eğitimini etkileyen unsurlar üzerine genel bir değerlendirme*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11 (60), s. 1320-1327.
- Yazıbaşı, M. A. (2018). *Ortaöğretim öğrencilerinin gözünden seçmeli din dersleri: Kırıkkale örneği*. Dini Araştırmalar, 21 (53), s. s.149-168.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, G. (2017). *Ortaokul din ve değerler alanı seçmeli dersler hakkında velilerin beklentileri ve memnuniyet düzeyleri (Ertuğrulgazi ortaokulu örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, M. (2020). *5.Sınıf peygamberimizin hayatı ders kitabına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (2018). 5. ve 9. sınıf öğrencilerinin ortaokul ve liselerde okutulan seçmeli peygamberimizin hayatı dersine yönelik görüşleri: Giresun örneği. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), s. 425-448.
- Yılmaz, H. (2017). *Cami eksenli din eğitimi*. R. Doğan ve R. Ege (Editörler) Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yorulmaz, B. (2014). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin seçmeli kuranı kerim, Hz. Muhammed'in hayatı ve temel dini bilgiler derslerine ilişkin öz algıları. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11 (41), s. 301-324.
- Yurdakul, H. (2016). *Seçmeli Hz. Muhammed'in hayatı dersi 10. sınıf müfredat programının kavram haritası tekniği ile işlenişi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yücel, T. (2019). *Öğrencilere göre ortaöğretim seçmeli Hz. Muhammed'in hayatı dersi (İzmir ili örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yürük, T. (2017). *Din eğitimi el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Zengin, Z. S. (2002). Kurtuluş savaşı döneminde ve cumhuriyetin başlarında Türkiye'de medreseler ve din eğitimi . *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 43 (2) s. 277-313.

Zengin, Z. S. (2011). *Medreseden Darü'l-fünun'a Türkiye'de yüksek din eğitimi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Zengin, Z. S. (2014). *Başlangıçtan cumhuriyet dönemine din eğitimi*. M. Köylü ve N. Altaş (Editörler) İstanbul: Ensar Neşriyat.

http-1:

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi 04.04.2024)

http-2:

<https://balikesir.meb.gov.tr/> (Erişim Tarihi 05.04.2024)

http-3:

<https://www.ihd.org.tr/> (Erişim Tarihi 24.05.2024)

http-4:

<https://www.anayasa.gen.tr/1961> (Erişim Tarihi 24.05.2024)

http-5:

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/1982> (Erişim Tarihi 24.05.2024)

EKLER

EK 1: Tez Konusu Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 30.09.2022-E.183591

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürüğü

Sayı :E-20381301 -302.14.01-183591
Konu :Tez Konusu Belirleme(Beyza Nur
GÖRMÜŞ GÖY)

30.09.2022

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : 21.09.2022 tarihli ve 65812881/399/179769 sayılı yazı.

Enstitümüz Yönetim Kurulu'nun 27/09/2022 gün ve 2022/36 sayılı oturumunda; Anabilim Dalınız yüksek lisans programı öğrencisi Beyza Nur GÖRMÜŞ GÖY'ün, "Balıkesir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin" 27. maddesi uyarınca Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI'nın danışmanlığında "Seçmeli Din Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Program, Yöntem, Materyal, Ölçme-Değerlendirme): Balıkesir Örneği" konulu teze başlamasının uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Doç. Dr. Ruhi İNAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSRKZAFH9E Pin Kodu :54472

Belge Takip Adresi : <http://www.turkiye.gov.tr/balikesir-universitesi-ebys>

Adres:Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağış Yerleşkesi 10145 Balıkesir

Telefon:2666121400 Faks:2666121307

e-Posta:so@balikesir.edu.tr Web:so.balikesir.edu.tr

Keş Adresi:balikesiruniv.versitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Ummuhan Süt

Ünvanı: Memur

Tel No: 2666141400-101412

EK 2: Balıkesir Üniversitesi Etik Kurul Onay Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 02.03.2023-E.234085

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı :E-88958771 -604.99-234085
Konu :Etik Kurul Onayı

02.03.2023

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : 01.03.2023 tarihli ve 19928322/604.99/233839 sayılı yazı.

Anabilim Dalınız Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Beyzanur GÖRMÜŞ GÖY'ün Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI'nın danışmanlığında yürüttüğü "Seçmeli Din Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Program, Yöntem, Materyal, Ölçme Değerlendirme): Balıkesir Örneği " başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılması düşünülen Anket Formu için etik kurul onay belgesi isteği ile ilgili Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu 24.02.2023 tarihli ve 2023/01 sayılı toplantısında alınan karar gereği düzenlenen onay belgesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Bayram ŞAHİN
Müdür

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSAKP94CFU Pin Kodu :97262

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/balikesir-universitesi-cbys>

Adres:Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağış Yerleşkesi 10145 Balıkesir

Telefon:2666121400 Faks:2666121307

e-Posta:sbe@balikesir.edu.tr Web:sbe.balikesir.edu.tr

KeP Adresi:balikesiruniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Hami Ergin

Unvanı: Tekniker

Tel No: 6121400-10000

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı :E-19928322-604.99-233839
Konu :Etik Kurul Onayı

01.03.2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 08.02.2023 tarihli ve 88958771/604.99/225963 sayılı yazı.

Enstitünüz Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Beyzanur GÖRMÜŞ GÖY'ün Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI'nın danışmanlığında yürüttüğü "**Seçmeli Din Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Program, Yöntem, Materyal, Ölçme Değerlendirme): Balıkesir Örneği**" başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılması düşünülen Anket Formu için etik kurul onay belgesi isteği ile ilgili Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu 24.02.2023 tarihli ve 2023/01 sayılı toplantısında alınan karar gereği düzenlenen onay belgesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSCKPV7A05 Pin Kodu :78892

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/balikesir-universitesi-ebys>

Adres:Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Çalışma Yerleşkesi 10145 Balıkesir

Telefon:2666121400 Faks:2666121412

Web: <http://www.balikesir.edu.tr>

Keş Adresi:balikesiruniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Necla Öztürk
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KOMİSYONU
ONAY BELGESİ

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Beyzanur GÖRMÜŞ GÖY'ün Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI'nın danışmanlığında yürüttüğü "**Seçmeli Din Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Program, Yöntem, Materyal, Ölçme Değerlendirme): Balıkesir Örneği**" başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılması düşünülen Anket Formu için bilimsel etik kurul onay belgesi talebi komisyonumuzca değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur. 24.02.2023

EK 3: Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni Belgesi

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-99191664-605.01-73926993

06.04.2023

Konu : Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

BALIKESİR

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21/01/2020 tarih ve 2020/2 sayılı genelgesi.

b) Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğünün 23/03/2023 tarih ve 241132 sayılı yazısı.

Başvuru Sahibinin Adı Soyadı	Beyza Nur GÖRMÜŞ GÖY
Danışmanı	Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI
Kurumu/Üniversite/Görev Yeri	Balıkesir Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü
Alan/Bölüm	Felsefe ve Din Bilimleri ABD
Tez,Araştırma veya Anketin Konusu	"Seçmeli Din Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Program, Yöntem, Materyal, Ölçme Değerlendirme): Balıkesir Örneği"
Başvuru Tarihi	03.04.2023 Başvuru Sayısı 73630347
Çalışma Başlama Tarihi	15.05.2023
Çalışma Bitiş Tarihi	06.06.2023
Veri Toplama Araçları	<ul style="list-style-type: none">Seçmeli Din Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Anket Formu (Öğretmen Formu)Seçmeli Din Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Öğrenci Formu)Seçmeli Din Dersi Almayan Öğrenci FormuVeli Onam FormuGönüllü Katılım Formu
Araştırma Türü	Yüksek Lisans Tezi
ÇALIŞMA YAPILACAK EĞİTİM KURUMLARININ LİSTESİ	

Balıkesir il genelinde resmi/özel ortaokul ve liselerde görev yapan öğretmenlere ve öğrenim gören öğrencilere uygulanacaktır.

03/04/2023 tarihli araştırma izni başvurusu 21.01.2020 tarih ve 2020/2 sayılı araştırma, yarışma ve sosyal etkinlik izinlerine ilişkin genelge kapsamında değerlendirilmiştir. Lisans, lisansüstü, TÜBİTAK çalışmalarına ve seminer ödevlerine veri toplamak amacıyla, araştırma önerisinin ve veri toplama araçlarının içerik ve kapsam yönünden Türk Millî Eğitiminin amaçlarına uygun olduğu, millî ve manevî değerlere aykırı ve kişilik haklarını zedeleyecek herhangi bir unsur taşımadığı görülmüştür.

Bakanlığımıza bağlı okul ve kurumlarda yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri ilgi (a) genelge gereğince yukarıdaki bilgileri belirtilen çalışmanın, eğitim kurumlarında, okul/kurum müdürlüklerinin denetiminde, öğrenci ve velilerin kişisel bilgilerinin alınmaması/verilmemesi kaydı ile yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Mustafa URAS
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Ek : Anket Formu (4 Sayfa)

OLUR
06.04.2023
Ali TATLI
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Kasaplar Mahallesi Sındırgı Caddesi No:1 Merkez/BALIKESİR

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : (0 266) 277 10 49

Bilgi için: Hasan KARADEMİR

E-Posta: stratejigelistirme10@meb.gov.tr

Unvan : V.H.K.İ.

Keş Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi: balikesir.meb.gov.tr

Faks: (0 266) 277 10 66

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 064c-f679-3b66-b3b7-4fbb kodu ile teyit edilebilir.

EK 4: Öğretmenler için Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU (GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU)

Merhaba, adım Beyza Nur Görmüş Göy. Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Eğitimi Bilim Dalı'nda Yüksek lisans öğrencisiyim. “**Seçmeli Din Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Program, Yöntem, Materyal, Ölçme-Değerlendirme): Balıkesir Örneği**” konusunda bir araştırma yapıyorum. Bu bağlamda sizinle Balıkesir’de seçmeli din derslerinin seçilme nedenleri varsa sorunları ve çözüm önerileri üzerine görüşme yapmak istiyorum. Dolayısıyla bu görüşme ile elde edilen veriler bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır.

Takdir edeceğiniz gibi soruların cevaplandırılmasında göstereceğiniz dikkat ve özen çalışmanın amacına ulaşmasında en önemli faktör olacaktır. Cevaplarınız sadece bu bilimsel araştırma için kullanılacaktır. Cevaplarınızın tümü gizli kalacak ve başka bir kimse tarafından görülmeyecektir / Hiçbir kişi ya da kurumun amaçlarına açık tutulmayacaktır. Bu nedenle soruları gönül rahatlığı içinde cevaplandırmaya çalışınız. Görüşme uygulaması esnasında anlaşılmayan soruyu tekrar sorabilirsiniz. Bu araştırmaya **katılmama** hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan **çıkabilirsiniz**. Bu formu onaylamanız, **araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** anlamına gelecektir. Katkılarınız için çok teşekkür ederim.

İZİN BELGESİ

“**Seçmeli Din Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Program, Yöntem, Materyal, Ölçme-Değerlendirme): Balıkesir Örneği**” adlı bilimsel araştırma kapsamında yapılacak olan görüşme uygulamasına, bana verilen bilgiler ışığında **gönüllü olarak katılmayı**.

Kabul Ediyorum.

Kabul Etmiyorum.

Ad-Soyad:

Görüşme Tarihi:

Görüşme Saati:

Görüşme Yeri:

Ek 5: Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu

SEÇMELİ DİN DERSLERİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
(PROGRAM, YÖNTEM, MATERYAL, ÖLÇME-DEĞERLENDİRME): BALIKESİR ÖRNEĞİ

ÖĞRETMENLERE SORULACAK SORULAR

- 1- Demografik özellikler
 - 1A-Cinsiyetiniz nedir?
 - 1B-Yaşınız?
 - 1C-Eğitim Durumunuz nedir?
 - 1D-Mezuniyet ve Branşınız nedir?
 - 1E-Kaçıncı Hizmet Yılındasınız?
 - 1F-Okuttuğunuz Seçimlik Derslerin isimleri nelerdir?
 - 1G-Şu an Görev Yaptığı Okul Türü ve Kademesi nedir?
 - 1H-Aynı okuldaki DKAB Öğretmen Sayınız kaçtır?
 - 1I-Okulun İl/İlçe/Köy Bulunma Durumları nelerdir?
- 2- 2012 yılından sonra müfredata giren seçmeli din dersleri ile ilgili (T.D.B, P.H, K.K.) görüş ve önerileriniz nelerdir?
 - 2A- Müfredat ile ilgili görüşleriniz.
 - 2B- Kazanımlar ile ilgili görüşleriniz.
 - 2C- Yöntem-Teknik ile ilgili görüşleriniz.
- 3- Seçmeli din derslerini sıralayacak olsanız bu sıralamayı neye göre yaparsınız.
 - 3A-Öğrencilerin derse ilgisi hususunda sıralamanız.
 - 3B-Sizin derse anlatmaktan zevk aldığınız seçimlik ders öncelik sıralamanız.
 - 3C-Ders kitaplarının öğrenciye verimliliği açısından sıralamanız.
- 4- DKAB dersi ile seçmeli din dersini karşılaştırabilir misiniz?
 - 4A-Öğrencilerin derse katılım yönünden karşılaştırma
 - 4B- Derste kullanılan materyal yönünden karşılaştırma
 - 4C- Müfredat yönünden karşılaştırma
 - 4D- Ölçme-değerlendirme yönünden karşılaştırma
- 5- Din derslerini seçim aşamasında okul idaresi ile sizlerin öğrencilere yönelik yaptığınız çalışmalar var mı varsa nelerdir.
- 6- Sizce seçmeli din derslerini öğrenciler ve aileleri neden seçmeli?
- 7- Sizce seçmeli din derslerini öğrenciler ve aileleri niçin seçiyorlar?
- 8- Seçmeli din derslerini tercih etmeyen öğrenci ve ailelerin bu dersi seçmeme sebepleri sizce nelerdir?
- 9- Seçmeli din derslerinin seçilme oranlarını arttırmak için neler yapılmalıdır?
- 10- Seçmeli din derslerinin kazanımlarının öğrenci davranışı üzerine (duyuşsal, psikomotor) etkisi nelerdir?
- 11- Seçmeli din derslerinin ahlaki ve dindar insan yetiştirme üzerindeki rolü nedir?
- 12- Sizce seçmeli din derslerinin kazanımları güncellenmeli mi, varsa eklenmesi gereken konular nelerdir?
- 13- Seçmeli din derslerinin öğretim programlarının içeriği, öğrencinin günlük hayatıyla örtüşüyor mu, örnek verir misiniz?

- 14- Seçmeli din derslerine giren bir öğretmen olarak pedagojik formasyon, mesleki alan bilgisi ve kültürel açıdan kendinizi nasıl buluyorsunuz?
- 15- Mesleki ve pedagojik olarak aldığınız eğitim, seçmeli din derslerini anlatmak için yeterli düzeyde midir?
- 16- Seçmeli din derslerini öğrenme-öğretme sürecinde hazırlık yapıyor musunuz ve hangi yöntem-teknikleri kullanıyorsunuz?
- 17- Seçmeli din derslerinin ders kitapları (Kitap temini, kitap içeriği, öğrenci düzeyine uygunluk vs.) hakkında görüş ve önerileriniz nelerdir?
- 18- Seçmeli din dersleri için ek kaynak kullanıyor musunuz?
- 19- Seçmeli din dersleri ile ilgili yaşadığınız sorunlar (Öğrenci kaynaklı-idare kaynaklı) nelerdir?
- 20- Seçmeli din derslerinin müfredatı yetiştirme hususunda karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
- 21- Seçmeli din derslerini anlatırken teknolojik araç-gereçleri kullanıyor musunuz, eğer kullanıyorsanız bunlar nelerdir ve ne sıklıkla kullanırsınız?
- 22- Okulunuzda akıllı tahta var mıdır varsa seçmeli din derslerinde kullanıyor musunuz?
- 23- Dersinizi öğrencilere sevdirmek ve eğlenceli hale getirmek için internet kaynaklı veya kendinizin hazırladığı uygulamalar var mıdır varsa nelerdir?
- 24- Seçmeli din dersinde öğrencilerinize ödülle yer veriyor musunuz ve bunu ne sıklıkla yapıyorsunuz?
- 25- Seçmeli din derslerinin Ölçme-Değerlendirme uygulamasını nasıl yapıyorsunuz?
- 26- Öğrenci performans değerlendirme noktasında kriterleriniz nelerdir?
- 27- Seçmeli din derslerinin programının güncellenmesini ister misiniz?
- 28- Seçmeli din derslerinde karşılaştığınız temel sorun ve çözüm önerileriniz nelerdir?
- 29- Bu konu ile ilgili eklenmesini istediğiniz görüşleriniz var mı?

EK 6: Millî Eğitim Bakanlığı 2023 Güncel Haftalık Ders Çizelgesi

1420

Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi

Ağustos 2023 - 2789-EK 2

İLKÖĞRETİM KURUMLARI (İLKOKUL VE ORTAOKUL) HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ									
DERSLER		SINIFLAR							
		İLKOKUL				ORTAOKUL			
		1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	10	10	8	8	6	6	5	5
	Matematik	5	5	5	5	5	5	5	5
	Hayat Bilgisi	4	4	3					
	Fen Bilimleri			3	3	4	4	4	4
	Sosyal Bilgiler				3	3	3	3	
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük								2
	Yabancı Dil		2	2	2	3	3	4	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi				2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar	1	1	1	1	1	1	1	1
	Müzik	1	1	1	1	1	1	1	1
	Beden Eğitimi ve Oyun	5	5	5	2				
	Beden Eğitimi ve Spor					2	2	2	2
	Teknoloji ve Tasarım							2	2
	Trafik Güvenliği				1				
	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım					2	2		
	Rehberlik ve Kariyer Planlama								1
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi				2					
ZORUNLU DERS SAATİ TOPLAMI		26	28	28	30	29	29	29	29
SEÇMELİ DERSLER	İnsan, Toplum ve Bilim	Matematik ve Bilim Uygulamaları (2)					2	2	
		Okuma Becerileri (4)					2	2	2
		Yazarlık ve Yazma Becerileri (4)					2	2	2
		Yaşayan Diller ve Lehçeler (4)					2	2	2
		Yabancı Dil (Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Diller) (4)					2	2	2
		Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği (1)						2	2
		"Şehrimiz ..." (1)					2	2	2
		Hukuk ve Adalet (1)						2	2
		Düşünme Eğitimi (4)					2	2	2
		Robotik Kodlama (2)					2	2	
		Yapay Zeka Uygulamaları (2)							2
		Proje Tasarımı ve Uygulamaları (3)					2	2	2
		Okul Temelli Sosyal Sorumluluk Çalışmaları (3)						2	2
		Medya Okuryazarlığı (1)							2
		Afet Bilinci (2)					2	2	2
	Temel Yaşam Becerileri (2)					2	2	2	
	Türk Sosyal Hayatında Aile (1)						2	2	
	Din, Ahlak ve Değer	Kur'an-ı Kerim (4)					2	2	2
		Peygamberimizin Hayatı (4)					2	2	2
		Temel Dini Bilgiler (2)					2	2	2
		Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler (2)					2	2	2
		Ahlak ve Yurttaşlık Eğitimi (2)					2	2	2
	Kültür, Sanat ve Spor	Görgü Kuralları ve Nezaket (2)					2	2	2
		Müzik (4)					2	2	2
		Spor ve Fiziki Etkinlikler (4)					2	2	2
		Oyun ve Oyun Etkinlikleri (2)					2	2	
		Dijital Sanatlar (2)						2	2
		Masal ve Destanlarımız (2)					2	2	2
		Geleneksel Sanatlar (2)						2	2
		Halk Oyunları (4)					2	2	2
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı						6	6	6	
SERBEST ETKİNLİKLER DERS SAATİ		4	2	2					
TOPLAM DERS SAATİ		30	30	30	30	35	35	35	

EK 7: Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi

Öğretim Programı Ünite ve Konuları Tablosu

5.Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
5. SINIF ÜNİTE I PEYGAMBERİMİZ'İN ÇOCUKLUK YILLARI 1. Peygamberimizin Çocukluk Yılları 1.1. Peygamberimizin Doğduğu Çevre 1.2. Peygamberimizin Doğumu 1.3. Peygamberimizin İsimleri 1.4. Annesiyle Geçen Yıllar 1.5. Dedesinin Sevgili Torunu 1.6. Amcasına Emanet 1.7. Şam'a Yolculuk	6. SINIF ÜNİTE I PEYGAMBERİMİZ'İN GENÇLİK YILLARI 1. Peygamberimiz'in Çocukluk Yılları 2. Peygamberimizin Gençlik Yılları 2.1. Kötülüklerden Uzak Duran Genç 2.2. Toplumsal Sorunlara Duyarlı ve Güvenilir Genç 2.3. Adaletli Hakem 2.4. Hz. Hatice ile Evliliği ve Çocukları 2.5. Hira Günler 3. Peygamberimizin Mekke ve Medine Yılları 4. Bir Hadis Öğreniyorum	7. SINIF ÜNİTE I PEYGAMBERİMİZ'İN MEKKE YILLARI 1. Peygamberimizin Çocukluk ve Gençlik Yılları 2. Peygamberimizin Mekke Yılları 2.1. İlk Vahiy 2.2. Davetin Başlaması ve İlk Müslümanlar 2.3. Davetin Yaygınlaşması ve Sonuçları 2.4. Taif'e Yolculuk 2.5. İsrâ ve Mirac 2.6. Yeni Yurt Arayışları ve Yesrib'e Hicret 3. Peygamberimizin Medine Yılları 4. Bir Hadis Öğreniyorum	8. SINIF ÜNİTE I PEYGAMBERİMİZ'İN MEDİNE YILLARI 1. Peygamberimizin (s.a.v.) Çocukluk ve Gençlik Yılları 2. Peygamberimizin (s.a.v.) Mekke Yılları ve Hicret Yılları. 3.1. Medine'de İslam Toplumunun Oluşumu 3.2. Müşriklerle Mücadele 3.3. Yahudi ve Hristiyanlarla İlişkiler 3.4. Mekke'nin Fethi 3.5. Peygamberimizin (s.a.v.) Haccı ve Veda Hutbesi 3.6. Peygamberimizin (s.a.v.) Vefatı 4. Bir Hadis Öğreniyorum
5. SINIF ÜNİTE II PEYGAMBERLİK VE PEYGAMBERİMİZ 1. Allah'ın İnsanlığa Lütufu: Peygamberlik 2. Hz. Âdem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e (s.a.v) Peygamberlik 3. Peygamberlerin Özellikleri 4. Peygamberlerin Görevleri 5. Son Peygamber Hz. Muhammed	6. SINIF ÜNİTE II KUR'AN-I KERİM'DE PEYGAMBERİMİZ 1. Rahmet Peygamberi 2. Şefkat ve Merhamet Peygamberi 3. Müjdeleyen ve Uyarıcı Peygamberimiz 4. Ahlakı Tamamlayan Peygamber 5. Peygamberimize Bağlılık ve İtaat 6. Peygamberimize Salâvat 7. Bir Hadis Öğreniyorum	7. SINIF ÜNİTE II PEYGAMBERİMİZ'İN EVRENSEL MESAJLARI 1. İnsanların Dokunulmazlıklarının Gözetilmesi 2. Adaletin Gözetilmesi 3. Kul Hakkının Gözetilmesi 4. Emanetin Gözetilmesi 5. Bir Hadis Öğreniyorum	8. SINIF ÜNİTE II PEYGAMBERİMİZİN DİNDEKİ KONUMU 1. Peygamberimizin Vahyi İnsanlığa Ulaştırması 2. Peygamberimizin Vahyi Açıklaması 3. Peygamberimizin Hüküm Koyması 4. Peygamberimizin Vahyi Yaşayarak Örnek Olması 5. Peygamberimizin İnsanı Kötülüklerden Arındırması 6. Bir Hadis Öğreniyorum
	6. SINIF ÜNİTE III PEYGAMBERİMİZ VE GENÇLER 1. Gençlerin Arkadaşı Peygamberimiz 2. Asr-ı Saadette Genç Olmak	7. SINIF ÜNİTE III PEYGAMBERİMİZ VE YAKIN ÇEVRESİ 1. Peygamberimizin Ehl-i Beyti 1.1. İdeal Bir Eş Olarak Peygamberimiz 1.2. Şefkatli Bir Baba Olarak Peygamberimiz 1.3. Vefalı Bir Akraba Olarak Peygamberimiz	8. SINIF ÜNİTE III PEYGAMBERİMİZ VE SOSYAL HAYAT 1. Adil Bir Yönetici Olarak Peygamberimiz

<p>6. Bir Hadis Öğreniyorum</p> <p>5. SINIF ÜNİTE III PEYGAMBERİMİZ VE ÇOCUKLAR</p> <p>1. Peygamberimiz 'in Ailesinde Çocuk Olmak</p> <p>2. Çocukların Dostu Peygamberimiz</p> <p>3. Yetimlerin Babası Peygamberimiz</p> <p>4. Bir Hadis Öğreniyorum</p> <p>5. SINIF ÜNİTE IV EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ</p> <p>1. Peygamberimizin Allah Sevgisi</p> <p>2. Peygamberimizin Samimiyeti</p> <p>3. Peygamberimizin Hayatında Temizlik</p> <p>4. Peygamberimizin Hayatında Namaz</p> <p>5. Peygamberimizin Beşerî Özellikleri</p> <p>6. Bir Hadis Öğreniyorum</p> <p>5. SINIF ÜNİTE V PEYGAMBERİMİZ VE SAHÂBİLERİ</p> <p>1. Peygamberimizin Yol Arkadaşları: Sahabiler</p> <p>2. Sahabenin Dilinden Peygamberimiz</p> <p>3. Çocuk Sahabiler</p> <p>4. Bir Hadis Öğreniyorum</p>	<p>2.1. İslam'ın Tebliğinde Gençler</p> <p>2.2. İlim Hayatında Gençler</p> <p>2.3. Siyasi ve Askeri Hayatta Gençler</p> <p>3. Bir Hadis Öğreniyorum.</p> <p>6. SINIF ÜNİTE IV EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ</p> <p>1. Peygamberimizin Allah'a Güvenmesi ve Sabrı</p> <p>2. Peygamberimizin Kararlılığı ve Cesareti</p> <p>3. Peygamberimizin Hayatında Dua ve Tevekkül</p> <p>4. Peygamberimizin Yeme İçme Adabı</p> <p>5. Bir Hadis Öğreniyorum</p> <p>6. SINIF ÜNİTE V SAHABENİN FAZİLETİ</p> <p>1. Ayetlerin Diliyle Sahabe</p> <p>2. Hadislerin Diliyle Sahabe</p> <p>3. Genç Sahabiler</p> <p>4. Bir Hadis Öğreniyorum</p>	<p>1.4. Hayırlı Bir Komşu Olarak Peygamberimiz</p> <p>2. Bir Hadis Öğreniyorum</p> <p>7. SINIF ÜNİTE IV EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ</p> <p>1. Peygamberimizin İbadet Hayatı</p> <p>2. Peygamberimizin Hayatında Ramazan ve Oruç</p> <p>3. Peygamberimizin Giyim Kuşam Adabı</p> <p>4. Peygamberimizin Nezaket ve Hilmi</p> <p>5. Bir Hadis Öğreniyorum</p> <p>7. SINIF ÜNİTE V SAHABEDEN ÖRNEK DAVRANIŞLAR</p> <p>1. Sahabenin Cesaret ve Sadakati</p> <p>2. Sahabenin Yardımlaşması ve Dayanışması</p> <p>3. Sahabenin Azmi ve Fedakârlığı</p> <p>4. Bir Hadis Öğreniyorum</p>	<p>2. Sosyal Sorunların Çözümünde Peygamberimiz</p> <p>3. Çalışma Hayatı ve Peygamberimiz</p> <p>4. Çevre Bilinci ve Peygamberimiz</p> <p>5. Bir Hadis Öğreniyorum</p> <p>8. SINIF ÜNİTE IV EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ</p> <p>1. Peygamberimizin Hayatında Dünya ve Ahiret Dengesi</p> <p>2. Peygamberimizin Hayatında İnfak ve Sadaka</p> <p>3. Peygamberimizin Hayatında Sadelik</p> <p>4. Peygamberimizin Affedici Olması</p> <p>5. Bir Hadis Öğreniyorum</p> <p>8. SINIF ÜNİTE V İSLAM DAVETİ VE SAHABE</p> <p>1. İslam Davetinde Sahabenin Rolü</p> <p>2. Alim Sahabiler</p> <p>3. Şehit Sahabiler</p> <p>4. Bir Hadis Öğreniyorum</p>
--	--	--	---

**EK 8: 2022/2023 Eğitim Öğretim Yılında Balıkesir İlçelerindeki Ortaokullarda
Seçmeli Din Dersleri Tablosu**

İLÇE ADI	İlçedeki 5.Sınıf Öğrencileri (İHL hariç)	KK Seçen 5.Sınıf Öğrenci Sayısı	KK Seçme Oranı	PH Seçen 5.Sınıf öğrenci Sayısı	PH Seçen Oranı	TDB Seçen 5.Sınıf Öğrenci Sayısı	TDB Seçen Oranı
ALTIEYLÜL	2.195	339	15%	211	10%	256	12%
KARESİ	2.171	193	9%	629	29%	635	29%
AYVALIK	741		0%	56	8%	68	9%
BALYA	65		0%	43	66%	15	23%
BANDIRMA	1.807	13	1%	364	20%	222	12%
BİGADIÇ	366	64	17%	185	51%	122	33%
BURHANİYE	685	25	4%	63	9%	182	27%
DURSUNBEY	209	220	105%	357	171%	156	75%
EDREMİT	1.786	287	16%	315	18%	175	10%
ERDEK	236	78	33%	100	42%	137	58%
GÖMEÇ	147		0%	125	85%	20	14%
GÖNEN	689	110	16%	291	42%	185	27%
HAVRAN	289	57	20%	261	90%	252	87%
İVRİNDİ	313	139	44%	260	83%	184	59%
KEPSUT	144	126	88%	44	31%	11	8%
MANYAS	120	69	58%	26	22%	87	73%
MARMARA	107		0%		0%		0%
SAVAŞTEPE	142	89	63%	49	35%		0%
SINDIRGI	222	162	73%	145	65%	8	4%
SUSURLUK	348		0%	18	5%	36	10%
Toplam	12.782	1.971	15%	3.542	28%	2751	22%

EK 9: 2023/2024 Eğitim Öğretim Yılında Balıkesir İlçelerindeki Ortaokullarda**Seçmeli Din Dersleri Tablosu**

İLÇE ADI	İlçedeki 5.Sınıf Öğrencileri (İHL hariç)	KK Seçen 5.Sınıf Öğrenci Sayısı	KK Seçme Oranı	PH Seçen 5.Sınıf öğrenci Sayısı	PH Seçen Oranı	TDB Seçen 5.Sınıf Öğrenci Sayısı	TDB Seçen Oranı
ALTIEYLÜL	2.349	173	7%	355	15%	374	16%
KARESİ	1.961	274	14%	235	12%	102	5%
AYVALIK	758	22	3%	118	16%	139	18%
BALYA	70	5	7%	0	0%	0	0%
BANDIRMA	1.732	16	1%	333	19%	736	42%
BİGADİÇ	403	160	40%	129	32%	74	18%
BURHANİYE	735	152	21%	157	21%	0	0%
DURSUNBEY	175	12	7%	91	52%	25	14%
EDREMİT	1.857	22	1%	629	34%	165	9%
ERDEK	234	18	8%	36	15%	0	0%
GÖMEÇ	133	10	8%	27	20%	0	0%
GÖNEN	659	71	11%	12	2%	169	26%
HAVRAN	264	25	9%	163	62%	34	13%
İVRİNDİ	273	174	64%	4	1%	1	0%
KEPSUT	145	69	48%	9	6%	32	22%
MANYAS	100	0	0%	28	28%	0	0%
MARMARA	104	55	53%	28	27%	0	0%
SAVAŞTEPE	163	13	8%	25	15%	18	11%
SINDIRGI	186	126	68%	29	16%	4	2%
SUSURLUK	307	52	17%	0	0%	172	56%
Toplam	12.608	1.449	11%	2408	19%	2045	16%

**EK 10: 2022/2023 Eğitim Öğretim Yılında Balıkesir İlçelerindeki Liselerde
Seçmeli Din Dersleri Tablosu**

İLÇE ADI	İlçedeki 5.Sınıf Öğrencileri (İHL hariç)	KK Seçen 5.Sınıf Öğrenci Sayısı	KK Seçme Oranı	PH Seçen 5.Sınıf öğrenci Sayısı	PH Seçen Oranı	TDB Seçen 5.Sınıf Öğrenci Sayısı	TDB Seçen Oranı
ALTIEYLÜL	2.223		0%	121	5%	483	22%
KARESİ	2.350	27	1%	313	13%	107	5%
AYVALIK	804		0%		0%		0%
BALYA	31		0%	33	106%		0%
BANDIRMA	1.575		0%		0%	613	39%
BİGADİÇ	256		0%	264	103%	69	27%
BURHANİYE	650		0%		0%		0%
DURSUNBEY	221		0%	13	6%	215	97%
EDREMİT	1.449	34	2%	102	7%	120	8%
ERDEK	142		0%	77	54%		0%
GÖMEÇ	70		0%		0%		0%
GÖNEN	605		0%	195	32%		0%
HAVRAN	142		0%		0%	71	50%
İVRİNDİ	169	6	4%	127	75%		0%
KEPSUT	91		0%		0%		0%
MANYAS	116		0%		0%	50	43%
MARMARA	14		0%		0%		0%
SAVAŞTEPE	119		0%	68	57%	32	27%
SINDIRGI	146	24	16%		0%	130	89%
SUSURLUK	279		0%	35	13%	96	34%
Toplam	11.452	91	1%	1.348	12%	1.986	17%

**EK 11: 2023/2024 Eğitim Öğretim Yılında Balıkesir İlçelerindeki Liselerde
Seçmeli Din Dersleri Tablosu**

İLÇE ADI	İlçedeki 9.Sınıf Öğrencileri (İHL hariç)	KK Seçen 9.Sınıf Öğrenci Sayısı	KK Seçme Oranı	PH Seçen 9.Sınıf öğrenci Sayısı	PH Seçen Oranı	TDB Seçen 9.Sınıf Öğrenci Sayısı	TDB Seçen Oranı
ALTIEYLÜL	2.070	0	0%	695	34%	1326	64%
KARESİ	2.357	16	1%	812	34%	1432	61%
AYVALIK	904	0	0%	92	10%	793	88%
BALYA	23	0	0%	0	0%	20	87%
BANDIRMA	1.610	0	0%	434	27%	1145	71%
BİGADIÇ	230	0	0%	223	97%	0	0%
BURHANİYE	688	0	0%	633	92%	51	7%
DURSUNBEY	202	34	17%	68	34%	131	65%
EDREMİT	1.505	0	0%	857	57%	604	40%
ERDEK	141	0	0%	139	99%	0	0%
GÖMEÇ	54	0	0%	54	100%	0	0%
GÖNEN	675	0	0%	307	45%	362	54%
HAVRAN	135	0	0%	0	0%	127	94%
İVRİNDİ	210	0	0%	113	54%	94	45%
KEPSUT	106	0	0%	68	64%	34	32%
MANYAS	115	0	0%	62	54%	50	43%
MARMARA	24	0	0%	4	17%	20	83%
SAVAŞTEPE	114	0	0%	96	84%	17	15%
SINDIRGI	140	0	0%	50	36%	87	62%
SUSURLUK	328	0	0%	34	10%	286	87%
Toplam	11.631	50	0%	4.741	41%	6579	57%

